

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Ο διάλογος ΔΕΚ/ΔΕΕ και Κοινοτικού Νομοθέτη: Η περίπτωση της
Κοινωνικής Ασφάλισης των Διακινούμενων Πολιτών**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Παρασκευή Τσάμη του Γεωργίου
Α.Μ. 1206Δ001**

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

Καθηγητής	Κωνσταντίνος Στεφάνου	Επιβλέπων
Καθηγητής	Στέλιος Περράκης	Μέλος συμβουλευτικής Επιτροπής
Καθηγήτρια	Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου	Μέλος συμβουλευτικής Επιτροπής

Αθήνα, Ιούνιος 2010

Copyright © Παρασκευή Τσάμη 2010

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΕΚ	: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Έπειτα από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, την 01.12.2009, ο τίτλος του Δικαστηρίου άλλαξε από Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) σε Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Η διδακτορική διατριβή γράφηκε στο μεταίχμιο της έναρξης ισχύος της Συνθήκης και της αλλαγής αυτής.
ΔΕΕ	: Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
ΔΕΚΑΔΕ	: Διοικητική Επιτροπή για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων Εργαζομένων
ΕΕ	: Ευρωπαϊκή Ένωση
Συνθήκη	: Η Συνθήκη της Λισσαβώνας (Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
Συνθ. ΛΕΕ	: Η Συνθήκη της Λισσαβώνας (Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης)

Ο διάλογος ΔΕΚ/ΔΕΕ και Κοινοτικού Νομοθέτη: Η περίπτωση της Κοινωνικής Ασφάλισης των Διακινούμενων Πολιτών

	Σελ.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ABSTRACT	10
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	12
ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ –	
Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	16
1. Δικαιοπολιτική θεμελίωση του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης	16
2. Γενικές αρχές, βασικοί κανόνες, κατηγορίες καλυπτόμενων παροχών	18
3. Θεσμικές όψεις του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης	22
4. Η προσαρμογή του συστήματος συντονισμού στις νέες ανάγκες	28
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	34
ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΕΚ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	34
1. Συνταξιοδοτικές παροχές	36
1.1 Προσδιορισμός περιόδων ασφάλισης και εκκαθάριση παροχών για σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας - μέθοδος υπολογισμού της παροχής	41
1.2 Συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης– Ειδικά συστήματα δημοσίων υπαλλήλων	48
1.3 Συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης	62
2. Παροχές ανεργίας - Προνοιακά επιδόματα – Οικογενειακές Παροχές	74
2.1 Καλυπτόμενα πρόσωπα για παροχές ανεργίας και νομολογία του ΔΕΚ	75
2.2 Η έννοια της οικογενειακής παροχής υπό το πρίσμα του Κανονισμού 1408/71	83
2.3 Αποφάσεις που αφορούν αξίωση και εξαγωγή των παροχών	85

3. Υγειονομικές παροχές – απόδοση δαπανών	90
3.1 Ζητήματα έγκρισης από τον αρμόδιο φορέα για λήψη υγειονομικών παροχών σε άλλο κράτος μέλος	92
3.2 Ζητήματα απόδοσης των εξόδων νοσηλείας	98
3.3 Έγκριση από τον αρμόδιο φορέα και απόδοση των εξόδων νοσηλείας των συνταξιούχων	101
3.4 Η έννοια της παροχής κοινωνικής ασφάλισης – παροχή ασθένειας σε είδος	112
3.5 Νομολογία των Ελληνικών Δικαστηρίων για νοσηλεία στο εξωτερικό	119
4. Η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου	122
4.1 Παροχές κοινωνικής ασφάλισης ομοφυλοφύλων που έχουν συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης	138
4.2 Δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης τρανσεξουαλικών ατόμων που υποβλήθηκαν σε εγχείρηση αλλαγής φύλου	143
4.3 Δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης των υπηκόων τρίτων χωρών	145
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	151
Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΕΚ	151
1. Τροποποιήσεις του Κανονισμού 1408/71 εξαιτίας των αλλαγών της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας	151
2. Η επίδραση των αποφάσεων του ΔΕΚ στην κοινοτική νομοθεσία	183
3. Η σύγκλιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης λόγω της οικονομικής κρίσης - Τομείς περαιτέρω σύγκλισης και δυνατότητες νομοθετικής παρέμβασης	203
4. Οι πολιτικές για την ελεύθερη κυκλοφορία των ασθενών	210
4.1 Υγειονομική περίθαλψη και ελεύθερη κυκλοφορία ανενεργών πολιτών	214
4.2 Διαβούλευση σχετικά με την κοινοτική δράση για τις υπηρεσίες υγείας	216
4.3 Ηλεκτρονική Υγεία (e-Health)– Από τη Στρατηγική στις Εφαρμογές	217

5. Εκκρεμείς νομοθετικές πρωτοβουλίες και προοπτικές υλοποίησης	222
5.1 Η Πρόταση Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη - Σχέση με άλλες κοινοτικές διατάξεις	223
5.1.1 Παροχή υγειονομικής περίθαλψης σε άλλο κράτος μέλος	240
5.1.2 Αναγνώριση συνταγών που έχουν εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος	243
5.1.3 Προβληματισμοί και εξαιρέσεις των κρατών μελών από το πεδίο εφαρμογής της προτεινόμενης Οδηγίας	244
5.2 Η Πρόταση Οδηγίας για τη διατήρηση δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης	248
5.3 Συνολική αξιολόγηση των νομοθετικών πρωτοβουλιών	257
 ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	 271
 ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	 278
Νομοθεσία	278
Πρωτογενείς Πηγές	288
Βιβλία	290
Μελέτες και άρθρα	293
Νομολογία	298
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	 303
Πράξεις τροποποίησης του Κανονισμού 1408/71	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της διατριβής είναι: **«Ο διάλογος ΔΕΚ/ΔΕΕ και Κοινοτικού Νομοθέτη: Η περίπτωση της Κοινωνικής Ασφάλισης των Διακινούμενων Πολιτών».**

Στο Εισαγωγικό Μέρος αναλύονται τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των πολιτών που διακινούνται εντός της Κοινότητας, η προετοιμασία των τροποποιήσεων των Κανονισμών και οι προσπάθειες συντονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Βασικός μοχλός για την αναδιαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ αγοράς, κράτους και συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης υπήρξε το ΔΕΚ, δεδομένου ότι το σημερινό νομολογιακό κεκτημένο στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης εκτιμάται ότι αποτελείται από περισσότερες από 600 αποφάσεις, με σημαντικότερες εκείνες που αφορούν στην αποζημίωση νοσηλείας στο εξωτερικό, τις εξαγωγές των επιδομάτων κοινωνικής ασφάλισης κλπ.

Στο πρώτο μέρος εξετάζονται οι θέσεις του ΔΕΚ για την κοινωνική ασφάλιση που αφορούν στις αποφάσεις για συνταξιοδοτικές παροχές, με ιδιαίτερη μνεία στα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, στις παροχές ανεργίας, τους δικαιούχους παροχών ανεργίας, τα προνοιακά επιδόματα, τις οικογενειακές παροχές, και τις αποφάσεις εξαγωγής των παροχών αυτών σε άλλα κράτη μέλη. Μελετώνται επίσης οι νεώτερες αποφάσεις έγκρισης για νοσηλεία στο εξωτερικό και απόδοσης δαπανών για υγειονομική περίθαλψη.

Στη συνέχεια, αναλύεται η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου με ιδιαίτερη μνεία στις πιο πρόσφατες και πρωτοποριακές αποφάσεις του ΔΕΚ που αφορούν στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης ομοφυλοφύλων που έχουν συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης και στα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης των υπηκόων τρίτων χωρών.

Στο δεύτερο μέρος εξετάζεται η προσαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας προς τις αποφάσεις του ΔΕΚ, η σύγκλιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης λόγω της οικονομικής κρίσης και οι πολιτικές για την ελεύθερη κυκλοφορία των ασθενών με εκτενή ανάλυση της πρόσφατης πρότασης Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη. Παρατηρείται ότι η σύγχρονη ευρωπαϊκή τάση είναι η μετακύληση του κόστους θεραπείας από το κράτος στον ασθενή και οι εφαρμογές της πληροφορικής στον έλεγχο της διακίνησης των ασθενών και της απόδοσης του κόστους νοσηλείας με το πρόγραμμα Ηλεκτρονικής Υγείας (e-Health).

Επίσης, μελετάται εκτενώς η Πρόταση Οδηγίας για τη διατήρηση δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης και γίνεται συνολική αξιολόγηση των νομοθετικών πρωτοβουλιών.

Στο τέλος της διατριβής εξάγονται ενδιαφέροντα συμπεράσματα από τις αποφάσεις του ΔΕΚ για τις τάσεις της κοινωνικής ασφάλισης των διακινούμενων πολιτών.

ABSTRACT

The subject of the Thesis is: **“Dialog between Court of Justice of the European Union (CJEC/CJEU) and Community Legislator: The case of Social Security of Migrant Citizens”**.

In the Introductory Part the following issues are analyzed: the systems of social security of migrant citizens within the Community; the preparation of modifications of Regulations; and, the efforts from the European Committee for the co-ordination of various systems of social security in the Countries of the European Union.

The CJEC was the basic lever for the redevelopment of relations between market, state and social security systems. Given that the current jurisprudential is vested in the sector of social security, it is appreciated that it constitutes of more than 600 decisions, and more importantly, those that concern the compensation of hospitalization abroad and the exportation of benefits from social security etc.

In the first part are examined the decisions of CJEC on the social security which concerns the retirement benefits with special attention to in the occupational social security schemes, the unemployment benefits, the beneficiaries of unemployment, the social- assistance benefits, the familial benefits, and the decisions of export of these benefits in other member states. Also are studied the newest decisions of approval on hospitalization abroad and the attribution of expenses for health care.

Furthermore, analysis continues in the enlargement of personal field with special attention to the most recent and pioneering decisions of CJEC concerning the benefits of social security for homosexuals that observe the pact of free living together, and in the rights of social security for the third countries' nationals.

In the second part are examined the adaptation of Community legislation towards the decisions of CJEC, the convergence of systems of social security due to the economic crisis and the policies for the free circulation of patients with extensive analysis in the recent Proposal for a Directive regarding the application of patients' rights in cross-border healthcare. It is observed that the modern European tendency is to burden the patient with the cost of treatment rather than the state, and for the applications of information technology in the control of distribution of patients and attribution of cost of hospitalization with the program of Electronic Health (e-Health).

In addition, there is an extensive study on the Proposal for a Directive to improve the portability of supplementary pension rights, and a total evaluation of legislative initiatives occurs.

The final part of the Thesis includes interesting conclusions from the decisions of CJEC on tendencies of social security of migrant citizens.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Το 2000 σύμφωνα με υπολογισμούς των Ηνωμένων Εθνών, το 3% του παγκόσμιου πληθυσμού της γης ζούσε έξω από την χώρα προέλευσής του και το μεγαλύτερο μέρος αυτών των διακινουμένων, (το 32%) που άγγιζε τα 56 εκατομμύρια, εργάζονταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹.

Η ελευθερία διακίνησης για τους εργαζόμενους συνεπάγεται την κατάργηση όλων των τεχνητών φραγμών στην είσοδο στην αγορά εργασίας άλλου κράτους μέλους. Ένας διακινούμενος εργαζόμενος πρέπει να μπορεί να αποδέχεται μια θέση εργασίας σε άλλο κράτος μέλος ή να μετακινείται σε άλλο κράτος μέλος για να αναζητήσει εργασία χωρίς να υφίσταται οιαδήποτε δυσμενή διάκριση αναφορικά με τα ωφελήματα της κοινωνικής ασφάλισης.

Τα πρόσωπα τα οποία ασκούν το δικαίωμά τους για ελεύθερη μετακίνηση και παραμονή ανά την Ευρωπαϊκή Ένωση, αντιμετωπίζουν ποικίλα ζητήματα και προβλήματα που αφορούν την κοινωνική τους ασφάλιση, όπως:

- συνταξιοδοτικά δικαιώματα ενός εργαζόμενου ο οποίος είχε απασχοληθεί επί κάποια έτη σε άλλο κράτος μέλος
- υποχρέωση κράτους μέλους να καταβάλει οικογενειακά επιδόματα σε περίπτωση κατοικίας σε άλλο κράτος μέλος
- υποχρέωση καταβολής επιδομάτων ανεργίας

Η εθνική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης δεν είναι πάντα ικανή να παρέχει πλήρη ή μερική απάντηση στα ερωτήματα αυτά: πολλοί εργαζόμενοι θα διέτρεχαν τον κίνδυνο διπλής ασφάλισης ή μη ασφάλισης ή θα μπορούσαν να χάσουν τα δικαιώματα σε ωφελήματα κοινωνικής ασφάλισης τα οποία έχουν αποκτήσει, χωρίς να έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν νέα.

Τα κράτη οφείλουν να τηρούν το κοινοτικό δίκαιο, ιδίως τις διατάξεις περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, οι οποίες απαγορεύουν στα κράτη να εισάγουν ή να διατηρούν σε ισχύ αδικαιολόγητους περιορισμούς στην άσκηση της ελευθερίας στον τομέα των υπηρεσιών υγείας.

Η Κοινοτική νομοθεσία στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης δεν έχει φτάσει στο επίπεδο της αντικατάστασης αυτή τη χρονική στιγμή, των υφισταμένων εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης από ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό σύστημα. Μία τέτοια εναρμόνιση θα ήταν

¹ Poore P. (2005) "Migration: a Threat or an Asset to Health?", in Guild E. and Van Selm J. (ed.) *International Migration and Security*, Publishing Company Routledge, London 2005, σελ. 180

αδύνατη, λόγω της ευρείας απόκλισης που παρατηρείται στο βιοτικό επίπεδο μεταξύ των 31 κρατών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία και Λιχτενστάιν). Ακόμη και οι χώρες που έχουν παρόμοιο βιοτικό επίπεδο έχουν διαφορετικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, τα οποία είναι αποτέλεσμα αφενός, των μακροχρονίων παραδόσεων που είναι βαθιά ριζωμένες στις εθνικές πολιτιστικές συνήθειες και προτιμήσεις.

Αντί για την εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, οι Κοινοτικές διατάξεις κοινωνικής ασφάλισης, παρέχουν απλό συντονισμό των συστημάτων, θεσπίζουν κοινούς κανόνες και αρχές που θα πρέπει να τηρούνται από όλες τις εθνικές αρχές, τα ιδρύματα κοινωνικής ασφάλισης, και τα δικαστήρια. Ενεργώντας με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζεται ότι η εφαρμογή των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών δεν επηρεάζει δυσμενώς άτομα τα οποία ασκούν το δικαίωμά τους σε μετακίνηση και παραμονή σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Ο στόχος είναι λοιπόν όχι να εξαλειφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διαφόρων εθνικών συστημάτων αλλά να διορθωθούν εκείνες οι πλευρές της εθνικής νομοθεσίας, οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν ανεπιθύμητες επιδράσεις στον διακινούμενο εργαζόμενο και την οικογένειά του.

Πριν ακόμη ιδρυθεί η ΕΟΚ, οι διαφορές στην εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία θεωρήθηκαν ότι μπορούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό. Οι διατάξεις για την κοινωνική πολιτική, περιλήφθηκαν στην Συνθήκη ΕΟΚ μετά από επιμονή της Γαλλίας².

Στη συνέχεια, οι διατάξεις αυτές περιέρχονταν αρχικά στους Κανονισμούς 3/58 και 4/58, και σήμερα περιέχονται στον Κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71³ και τον Κανονισμό εφαρμογής του 574/72⁴. Αυτοί οι Κανονισμοί τροποποιήθηκαν πολλές φορές από την εποχή που εκδόθηκαν, ώστε να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές σε εθνικές νομοθεσίες, να επέλθουν βελτιώσεις σε ορισμένες διατάξεις, να αποκατασταθούν οι ελλείψεις ή να καλυφθούν οι καταστάσεις συγκεκριμένων κατηγοριών ατόμων.

² Νικολακοπούλου - Στεφάνου, Η. (1992), *Σύγκλιση συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στη Δυτική Ευρώπη*, εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 1992, σελ. 70

³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 149/2-50 της 05.07.1971

⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου της 21ης Μαρτίου 1972 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 074/1-83 της 27.03.1972

Οι διατάξεις του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 εξασφαλίζουν ότι η εφαρμογή των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών δεν επηρεάζουν αρνητικά άτομα που ασκούν το δικαίωμα τους σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Ευρωπαϊκή Ένωση με:

- εγγύηση της ίσης μεταχείρισης όλων των υπηκόων των κρατών μελών σύμφωνα με τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες
- διασφάλιση ότι όλες οι αναγκαίες περίοδοι ασφάλειας, παραμονής και απασχόλησης λαμβάνονται υπόψη. Όταν ένας διακινούμενος εργαζόμενος μετακινείται προς άλλο κράτος μέλος, τα χρονικά διαστήματα που έχει συμπληρώσει βάσει της νομοθεσίας άλλων χωρών λαμβάνονται υπόψη από τον αρμόδιο φορέα ώστε να μην υπάρξει απώλεια των κεκτημένων ωφελημάτων
- την εγγύηση των ωφελημάτων κοινωνικής ασφάλισης για μισθωτούς και αυτοαπασχολούμενους και τα μέλη των οικογενειών τους ανεξάρτητα από τον τόπο απασχόλησης ή διαμονής.

Η πρωτοτυπία του Κανονισμού 1408/71 συνιστάται στη σύνδεση του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών, με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης⁵.

Στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, οι κυβερνήσεις ανησυχούν για την οικονομική βιωσιμότητα των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και για την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης εξαιτίας του υψηλού ποσοστού των Α.Ε.Π., το οποίο δαπανάται για την κοινωνική ασφάλιση.

Γεγονός είναι ότι η υγειονομική περίθαλψη απαιτεί όλο και μεγαλύτερους πόρους εξαιτίας των ραγδαίων επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων και ορισμένες φορές καθιστά αναποτελεσματική την οργάνωση και τη λειτουργία των συστημάτων κοινωνικής προστασίας⁶.

Εξαιτίας της οικονομικής κρίσεως στην κοινωνική ασφάλιση, παρατηρείται πληθωρισμός νομοθετικών ρυθμίσεων και μεταρρυθμίσεων, με σκοπό τη μείωση των δαπανών και την αύξηση των εσόδων.

Τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο των συζητήσεων και προβληματισμών είναι η απόδοση εξόδων νοσηλείας των διακινουμένων ασθενών. Πολλές σημαντικές υποθέσεις του ΔΕΚ/ΔΕΕ

⁵ Nagel S. G. (1994), *Le Droit International De La Sécurité Sociale*, Presses Universitaires de France (PUF), Paris 1994, σελ. 65

⁶ Παπαρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη Π. (2004) *Η εξέλιξη στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης. Περισσότερη αγορά και περισσότερο κράτος*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2004, σελ. 1-3

έχουν εκδοθεί, με σημαντικότερη την **υπόθεση Watts**⁷ στην οποία δίδεται ερμηνεία για την εφαρμογή της θεμελιώδους αρχής της Συνθήκης για ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και των σχετικών διατάξεων του Κανονισμού 1408/71.

Επισημαίνεται ότι έπειτα από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, την 01.12.2009, ο τίτλος του Δικαστηρίου άλλαξε από Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) σε Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Όμως, επειδή η διδακτορική διατριβή γράφηκε στο μεταίχμιο της έναρξης ισχύος της Συνθήκης και της αλλαγής αυτής, στο κείμενο χρησιμοποιείται ο όρος «Κοινοτικός».

⁷ ΔΕΚ 16.05.2006, υπόθεση C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health)

ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ –

Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

1. Δικαιοπολιτική θεμελίωση του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης

Το άρθρο 48 της Συνθ.ΛΕΕ (πρώην άρθρο 42 της ΣΕΚ) προβλέπει τη λήψη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο:

«... μέτρων για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ιδίως με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους διακινούμενους εργαζομένους, μισθωτούς και μη μισθωτούς, και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα:

α) το συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες, για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος προς λήψη παροχής όπως και για τον υπολογισμό του ύψους αυτής,

β) την καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στις επικράτειες των κρατών μελών.»

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπεται στο **άρθρο 48** της Συνθ.ΛΕΕ θεσπίστηκε με τον Κανονισμό αριθ. 3/58 και τον Κανονισμό αριθ. 4/58, οι οποίοι εκδόθηκαν αμέσως σχεδόν μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης. Οι Κανονισμοί αυτοί αναθεωρήθηκαν και αντικαταστάθηκαν με τους Κανονισμούς (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και 574/72.

Λόγω της προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καταρχήν της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, στη συνέχεια της Ελλάδας και τέλος της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, **χρειάστηκε να γίνουν πολυάριθμες τροποποιήσεις στους εν λόγω Κανονισμούς.**

Το ευρύτερο και αυτόνομο περιεχόμενο της έννοιας της κοινωνικής ασφάλειας (και ειδικότερα της παροχής κοινωνικής ασφάλειας) απορρέει από το άρθρο 48 της Συνθήκης, δηλαδή από κανόνα τυπικής ισχύος υπέρτερης του Κανονισμού 1408/71⁸.

⁸ Τσοτσουρού Θ. (2007), «Η απώλεια συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων λόγω της μη εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 στα εκ του νόμου συστήματα επικουρικής ασφάλισης», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 9/585, Σεπτέμβριος 2007, σελ. 661

Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων. Σκοπός του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που θεσπίστηκε με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 είναι η εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων. Η ερμηνεία οποιασδήποτε ασαφούς διάταξης πρέπει να συναρτάται πάντοτε με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας. Διατάξεις που περιέχονται είτε στον ίδιο τον Κανονισμό είτε στο εθνικό δίκαιο και δεν συμβιβάζονται με την αρχή αυτή είναι συνεπώς άκυρες.

2. Γενικές αρχές, βασικοί κανόνες, κατηγορίες καλυπτόμενων παροχών

Στόχος των διατάξεων του Κανονισμού 1408/71 και του Κανονισμού 574/72, είναι ο **συντονισμός των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών**, ώστε να παρέχεται στο πρόσωπο που ασκεί το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, διαρκής προστασία έναντι των κινδύνων που καλύπτονται από τους Κανονισμούς αυτούς σε όλες τις χώρες της Κοινότητας, και να εξασφαλίζεται η διατήρηση των δικαιωμάτων που έχει αποκτήσει σε ένα κράτος μέλος, όταν μετακινείται σε άλλο.

Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 θεσπίζει τα ελάχιστα δικαιώματα που πρέπει να χορηγούνται σε αυτούς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του: τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να αντιμετωπίζουν αυτούς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού ευνοϊκότερα, εφόσον το επιθυμούν.

Ο συντονισμός συνδέει τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών ώστε να δρουν παράλληλα, παρέχοντας στον διακινούμενο διαρκή προστασία κοινωνικής ασφάλισης. Δύο διαδικασίες εξασφαλίζουν προστασία του είδους αυτού:

- **συγκέντρωση (ή άθροιση)** υπό την έννοια ότι ένας μισθωτός ή ανεξάρτητα εργαζόμενος μπορεί να αποκτήσει δικαίωμα για παροχή σε ένα κράτος μέλος με βάση τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που έχει καταβάλει σε άλλο κράτος μέλος. Οι εισφορές που έχουν καταβληθεί ή οι περίοδοι απασχόλησης ή διαμονής που έχει ολοκληρώσει σε διάφορα κράτη μέλη μπορούν να αθροιστούν και να παράσχουν το δικαίωμα προς παροχή.
- **αναλογικότητα** η οποία διασφαλίζει την ίση κατανομή των δαπανών για παροχές μεταξύ κρατών μελών βάσει της νομοθεσίας των οποίων έχει ασφαλισθεί ο εργαζόμενος. Ένα κράτος μέλος καλείται να καταβάλει παροχές μόνο ανάλογα με τον αριθμό των εισφορών που έχουν καταβληθεί ή τις περιόδους απασχόλησης ή διαμονής που έχουν συμπληρωθεί σ' αυτό το κράτος μέλος.

Το σύστημα της Κοινότητας είναι αρκετά δίκαιο: τα κράτη μέλη δεν είναι υπεύθυνα για δαπάνες για τις οποίες δεν έχει γίνει πρόβλεψη με την καταβολή εισφορών.

Τα συγκεκριμένα δικαιώματα των προσώπων που καλύπτονται από τις διατάξεις τις σχετικές με ασθένεια και μητρότητα του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 διαφέρουν ανάλογα με το καθεστώς κάθε αιτούντος, αλλά η γενική αρχή του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισης, απασχόλησης ή κατοικίας, καθώς και η διαδικασία αίτησης παροχής, είναι κοινή για όλους.

Τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο Κανονισμός 1408/71, υπόκεινται στη νομοθεσία μόνο ενός κράτους μέλους (άρθρο 13).

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Κανονισμού 1408/71, δεν δύναται να παρέχεται ή να διατηρείται δικαίωμα λήψεως περισσότερων παροχών της ίδιας φύσεως που αφορούν την ίδια περίοδο υποχρεωτικής ασφάλισης. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει επί παροχών αναπηρίας, γήρατος, θανάτου (συντάξεις) ή επαγγελματικής ασθένειας που καταβάλλονται από τους φορείς δύο ή περισσότερων κρατών μελών.

Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη, και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του Κανονισμού 1408/71, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαμβάνουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων.

Στη σφαίρα της κοινωνικής ασφάλισης, η **ίση μεταχείριση** σημαίνει ότι ο μισθωτός ή μη μισθωτός που ασκεί το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης πρέπει να έχει την ίδια μεταχείριση από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του κράτους μέλους στο οποίο είναι ασφαλισμένος με τα πρόσωπα που έχουν ζήσει και εργαστεί στο κράτος αυτό καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που καταβάλλει πρέπει να υπολογίζονται με τον ίδιο τρόπο που υπολογίζονται οι εισφορές των υπηκόων, και δεν πρέπει να υποχρεώνεται να ασφαρίζεται σε περισσότερα του ενός συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Οι αιτήσεις υποβάλλονται σε οποιαδήποτε επίσημη γλώσσα της Κοινότητας, με ειδικά έντυπα τα οποία έχουν συνταχθεί από τη Διοικητική Επιτροπή για την κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η ταχύτερη δυνατή διεκπεραίωση τους.

Ο μισθωτός ή μη μισθωτός που κατοικεί σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος δικαιούται στον τόπο κατοικίας του: παροχές σε είδος που καταβάλλονται από το φορέα του τόπου κατοικίας για λογαριασμό του αρμόδιου φορέα, και παροχές σε χρήμα που καταβάλλονται είτε απευθείας από τον αρμόδιο φορέα, σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει αυτός, είτε μέσω του φορέα του τόπου κατοικίας.

Τα μέλη των οικογενειών των μισθωτών απολαμβάνουν επίσης της διάταξης αυτής υπό την προϋπόθεση ότι δεν δικαιούνται παροχών δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν.

Ο κανόνας αυτός αντανακλά τη βασική αρχή στην οποία βασίζεται ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 όσον αφορά στο κράτος το οποίο επιβαρύνεται με τις παροχές ασθένειας σε είδος: το κράτος μέλος το οποίο εισπράττει τις ασφαλιστικές εισφορές έναντι ασθένειας, πρέπει να φέρει το βάρος της δαπάνης για τη χορήγηση των παροχών σε είδος.

► Κατηγορίες καλυπτόμενων παροχών

Ο Κανονισμός 1408/71 ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως:

- παροχές ασθενείας και μητρότητας·
- παροχές αναπηρίας, περιλαμβανομένων εκείνων που προορίζονται για τη διατήρηση ή βελτίωση της ικανότητας βιοπορισμού·
- παροχές γήρατος·
- παροχές επιζώντων·
- παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών·
- επιδόματα λόγω θανάτου·
- παροχές ανεργίας·
- οικογενειακές παροχές.

Ισχύει για τα γενικά και ειδικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως, με ή χωρίς συνεισφορά, καθώς και για συστήματα σχετικά με τις υποχρεώσεις του εργοδότη ή του πλοιοκτήτη εν σχέσει προς τις παροχές.

Εφαρμόζεται στις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά όταν οι παροχές αυτές προορίζονται είτε για να καλύψουν συμπληρωματικά, εναλλακτικά ή επικουρικά την επέλευση οιαδήποτε κινδύνου που εμπίπτει στους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης, είτε μόνον για να εξασφαλίσουν την ειδική προστασία των μειονεκτούντων ατόμων.

Ο Κανονισμός 1408/71, θεωρητικά ίσχυε μέχρι τις 31.05.2004, αλλά στην πραγματικότητα ισχύει μέχρι σήμερα και **συνοδεύεται από τον Κανονισμό εφαρμογής (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 που εκθέτει αναλυτικά την πρακτική του εφαρμογή (αρμόδιες εθνικές αρχές, διοικητικές διατυπώσεις)**. Καθορίζει κυρίως τους αρμόδιους φορείς κάθε κράτους μέλους, τα δικαιολογητικά τα οποία πρέπει να προσκομίζονται και τις διατυπώσεις που πρέπει να τηρούνται από τους ενδιαφερόμενους για να λάβουν παροχές, τις διαδικασίες του διοικητικού και ιατρικού ελέγχου, καθώς και τις προϋποθέσεις απόδοσης των παροχών που καταβλήθηκαν από το φορέα κράτους μέλους για λογαριασμό φορέα άλλου κράτους μέλους και τα καθήκοντα της Επιτροπής Λογαριασμών.

► Καλυπτόμενα πρόσωπα

Ο Κανονισμός 1408/71 ισχύει για:

- Μισθωτούς και μη μισθωτούς
- Μεθοριακούς εργαζόμενους
- Εποχιακά εργαζόμενους
- Μέλη της οικογένειας
- Επιζώντες
- Πρόσφυγες
- Απάτριδες
- Μισθωτούς που είναι αποσπασμένοι προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος από αυτό της συνήθους απασχόλησής τους
- Πρόσωπα που ασκούν μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος δύο ή περισσότερων κρατών μελών
- Εργαζόμενους σε διεθνείς μεταφορές
- Πρόσωπα που ασκούν μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα σε επιχείρηση που διασχίζεται από κοινά σύνορα
- Πρόσωπα που ασκούν ταυτόχρονα μισθωτή σε ένα κράτος μέλος και μη μισθωτή δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος
- Πρόσωπα που υπηρετούν στις διπλωματικές αποστολές ή τις προξενικές υπηρεσίες και επικουρικό προσωπικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ναυτικούς
- Συνταξιούχους
- Σπουδαστές
- Δημόσιος τομέας και αναγνώριση επαγγελματικής εμπειρίας και αρχαιότητας
- Υπαλλήλους ενόπλων δυνάμεων

3. Θεσμικές όψεις του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης

► Η Διοικητική Επιτροπή για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων Εργαζομένων

Για την προετοιμασία και τον συντονισμό των κρατών μελών στον τομέα της κοινωνικής ασφάλειας, είναι πολύ σημαντικό το έργο της Διοικητικής Επιτροπής για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων Εργαζομένων (ΔΕΚΑΔΕ), μέλη της οποίας είναι ένας ή δύο εκπρόσωποι από κάθε κράτος. Καθήκοντα προέδρου ασκεί το μέλος εκείνο το οποίο ανήκει στο κράτος του οποίου ο αντιπρόσωπος στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αναλαμβάνει, για το αυτό χρονικό διάστημα, την προεδρία αυτού. Η Διοικητική Επιτροπή δύναται να συνιστά ομάδες εργασίας και μελέτης ειδικών προβλημάτων.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 1408/71, η Διοικητική Επιτροπή ή CA.SS.TM., είναι επιφορτισμένη με τα εξής καθήκοντα:

- χειρίζεται όλα τα διοικητικά θέματα ή τα θέματα ερμηνείας, με την επιφύλαξη του δικαιώματος των ενδιαφερομένων αρχών, φορέων και προσώπων να προσφεύγουν στα δικαστήρια και σε διαδικασίες που προβλέπονται από τις νομοθεσίες των κρατών μελών, από τον Κανονισμό 1408/71 και από τη Συνθήκη·
- μεριμνά, κατόπιν αιτήσεως των αρμοδίων αρχών, φορέων και δικαστικών αρχών των κρατών μελών, για όλες τις μεταφράσεις των εγγράφων που αφορούν την εφαρμογή του Κανονισμού 1408/71 και κυρίως για τις μεταφράσεις των αιτήσεων προσώπων που δικαιούνται τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τον Κανονισμό·
- προάγει και αναπτύσσει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών επί θεμάτων κοινωνικής ασφαλίσεως, κυρίως όσον αφορά υγειονομικά και κοινωνικά μέτρα κοινού ενδιαφέροντος·
- προωθεί και αναπτύσσει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών μέσω του εκσυγχρονισμού των διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών, ειδικότερα μέσω προσαρμογής της ροής πληροφοριών μεταξύ των φορέων στις τηλεματικές ανταλλαγές, λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη της επεξεργασίας των δεδομένων σε κάθε κράτος μέλος. Ο εκσυγχρονισμός αυτός αποσκοπεί, κυρίως, στην επιτάχυνση της χορήγησης των παροχών·
- συγκεντρώνει τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την κατάρτιση των λογαριασμών που αφορούν τα βάρη των φορέων των κρατών μελών βάσει των διατάξεων του παρόντος κανονισμού και εγκρίνει τους ετήσιους λογαριασμούς μεταξύ των φορέων αυτών·

- ασκεί άλλα καθήκοντα για το οποία είναι αρμόδια δυνάμει των διατάξεων του Κανονισμού, μεταγενεστέρων Κανονισμών ή άλλων συμφωνιών ή ρυθμίσεων στο πλαίσιο των Κανονισμών αυτών·

- υποβάλλει προτάσεις στην Επιτροπή για την επεξεργασία νεωτέρων Κανονισμών

- διευκολύνει την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, ιδίως προωθώντας την ανταλλαγή πείρας και ορθών διοικητικών πρακτικών,

- ενθαρρύνει την ευρύτερη δυνατή χρήση των νέων τεχνολογιών προς διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, μεταξύ άλλων, εκσυγχρονίζοντας τις διαδικασίες για την ανταλλαγή πληροφοριών και προσαρμόζοντας τη ροή πληροφοριών μεταξύ φορέων ενόψει της ανταλλαγής με ηλεκτρονικά μέσα, λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη της επεξεργασίας των δεδομένων σε κάθε κράτος μέλος· η Διοικητική Επιτροπή εγκρίνει τους κοινούς κανόνες δομής για τις υπηρεσίες επεξεργασίας των δεδομένων, ιδίως σε θέματα ασφάλειας και χρήσης των προτύπων και καθορίζει τους τρόπους λειτουργίας του κοινού μέρους των εν λόγω υπηρεσιών,

- υποβάλλει στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προτάσεις στον τομέα του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, ώστε να βελτιωθεί και να εκσυγχρονισθεί το κοινοτικό κεκτημένο με την εκπόνηση μεταγενέστερων Κανονισμών ή μέσω άλλων πράξεων που προβλέπονται από τη Συνθήκη.

► Συμβουλευτική Επιτροπή για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων εργαζομένων

Η Συμβουλευτική Επιτροπή εξετάζει προβλήματα γενικής φύσης ή αρχών και τα προβλήματα που προκαλεί η εφαρμογή των Κανονισμών. Μπορεί επίσης να διατυπώσει προτάσεις αναθεώρησης των Κανονισμών.

► Τεχνική Επιτροπή για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων εργαζομένων

Η Τεχνική Επιτροπή προτείνει στη Διοικητική Επιτροπή τους κοινούς κανόνες αρχιτεκτονικής για τη λειτουργία των υπηρεσιών επεξεργασίας δεδομένων, ιδίως σε θέματα ασφάλειας και χρήσης των προτύπων· καταρτίζει εκθέσεις και διατυπώνει αιτιολογημένη γνώμη πριν λάβει απόφαση η Διοικητική Επιτροπή. Η σύνθεση και ο τρόπος λειτουργίας της Τεχνικής Επιτροπής ορίζονται από τη Διοικητική Επιτροπή.

Η Τεχνική Επιτροπή αποτελείται από δύο αντιπροσώπους κάθε κράτους μέλους, ένας από τους οποίους ορίζεται ως μόνιμο μέλος και ο άλλος ως αναπληρωτής.

Καθίκοντα προέδρου της Τεχνικής Επιτροπής αναλαμβάνει ανά εξάμηνο είτε το μόνιμο μέλος ή άλλος διορισμένος υπάλληλος που ανήκει στο κράτος του οποίου ο αντιπρόσωπος στη Διοικητική Επιτροπή ασκεί την προεδρία της εν λόγω Επιτροπής για την ίδια περίοδο. Ο πρόεδρος της Τεχνικής Επιτροπής παρουσιάζει έκθεση των δραστηριοτήτων της, αν το απαιτήσει ο πρόεδρος της Διοικητικής Επιτροπής.

Η Τεχνική Επιτροπή μπορεί να συγκροτεί ομάδες εργασίας *ad hoc* για την εξέταση ειδικών θεμάτων και καθορίζει τις ενέργειες που πρέπει να υλοποιηθούν από αυτές τις ομάδες, το χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης των καθηκόντων τους και τις χρηματοδοτικές συνέπειες της δράσης τους και υποβάλλει ετησίως στη Διοικητική Επιτροπή έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητές της και τα αποτελέσματα σε σχέση με το πρόγραμμα εργασίας, καθώς και τυχόν προτάσεις για την τροποποίησή του.

► Συμβολή των Επιτροπών στην προετοιμασία των τροποποιήσεων των Κανονισμών

Είναι πολύ σημαντική η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των φορέων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών-μελών για τους διακινούμενους εργαζόμενους και τα μέλη της οικογενείας τους. Για την απλούστευση και τον εκσυγχρονισμό της εφαρμογής των κανόνων περί συντονισμού στη διευρυμένη ΕΕ, η Τεχνική Επιτροπή συνέστησε μεταξύ άλλων, μια Ομάδα Εργασίας με σκοπό να συντάξει ένα σχέδιο δράσης για τη διασφάλιση της προόδου στις **ηλεκτρονικές ανταλλαγές δεδομένων** (εντύπων E) μεταξύ των φορέων κοινωνικής ασφάλισης.

Οι ηλεκτρονικές ανταλλαγές πληροφοριών που συνδέονται με τη χρήση της *η-EKAA* (ηλεκτρονικής Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας) μπορούν να καλύπτουν μόνο τις παροχές σε είδος, δηλ. ανταλλαγές πληροφοριών που, πραγματοποιούνταν με τα έντυπα E106, E108, E109, E111, E112, E120, E121, E122, E125 και E127.

Στα τέλη του 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκήρυξε διαγωνισμό για τη «**Δημιουργία του συστήματος EESSI** (ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών κοινωνικής ασφάλισης)»⁹ στον τομέα του συντονισμού της κοινωνικής ασφάλισης για άτομα που μετακινούνται στην Ευρώπη. Στόχος του συστήματος είναι να δώσει στις αρχές κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών τη δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών κοινωνικής ασφάλισης με ηλεκτρονικά μέσα, τα οποία συνίστανται στα εξής:

⁹ Γενική διεύθυνση της αναθέτουσας αρχής: http://ec.europa.eu/employment_social/index_en.html.

— μια κεντρική εφαρμογή (κόμβος συντονισμού ή CN) που θα φιλοξενηθεί στο κέντρο δεδομένων της Επιτροπής (περιλαμβανομένου του καταλόγου EESSI) και

— μια εφαρμογή (υλοποίηση αναφοράς ή RI) που πρέπει να αναπτυχθεί στις εθνικές διοικήσεις.

Από κοινού οι εν λόγω εφαρμογές διαχειρίζονται την ανταλλαγή πληροφοριών κοινωνικής ασφάλισης από τη μία χώρα στην άλλη. Επί του παρόντος 31 χώρες συμμετέχουν στην ανταλλαγή πληροφοριών (EE27 + Ισλανδία, Νορβηγία, Λιχτενστάιν και Ελβετία).

Σημαντική εξέλιξη στο Ευρωπαϊκό Κεκτημένο, ήταν η εισήγηση της Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας που αντικατέστησε προοδευτικά τα έντυπα, τα οποία προβλέπονται από τους Κανονισμούς (ΕΟΚ) 1408/71 και 574/72, παρέχοντας το δικαίωμα απόδοσης των δαπανών υγειονομικής περίθαλψης **κατά την διάρκεια διαμονής σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος ή το κράτος κατοικίας** (Απόφαση αριθμ. 189¹⁰).

Η Κάρτα¹¹ πρέπει να χρησιμοποιείται μόνον σε περίπτωση διαμονής (προσωρινής διαμονής) και όχι σε περίπτωση κατοικίας (συνήθους διαμονής) σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος.

Η άσκηση δραστηριότητας ή η φοίτηση σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο, δεν θεωρείται κατοικία αλλά διαμονή στο κράτος αυτό.

Η περίοδος ισχύος της Κάρτας καθορίζεται από τον φορέα, ο οποίος την εκδίδει. Η μέση διάρκεια του δικαιώματος ανέρχεται σε ένα (1) έτος, ανάλογα με την διάρκεια της ασφαλιστικής ικανότητας κάθε φορέα.

Η Κάρτα είναι ατομική και εκδίδεται στο όνομα του κατόχου. Κατά συνέπεια, ο άμεσα ασφαλισμένος πρέπει να υποβάλει πέραν της προσωπικής τόσες αιτήσεις για έκδοση Κάρτας, όσα είναι και τα μέλη της οικογένειάς του, τα οποία πρόκειται να τον συνοδέψουν στο άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να συμπληρώνονται τα ατομικά στοιχεία του καθενός ξεχωριστά.

¹⁰ 2003/751/ΕΚ: Απόφαση αριθ. 189, της 18ης Ιουνίου 2003, για την εισαγωγή μίας ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης ασθένειας προς αντικατάσταση των αναγκαίων εντύπων για την εφαρμογή των Κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, σχετικά με την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη κατά την διάρκεια προσωρινής διαμονής σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος ή το κράτος κατοικίας (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ και τη συμφωνία ΕΕ/Ελβετίας.)

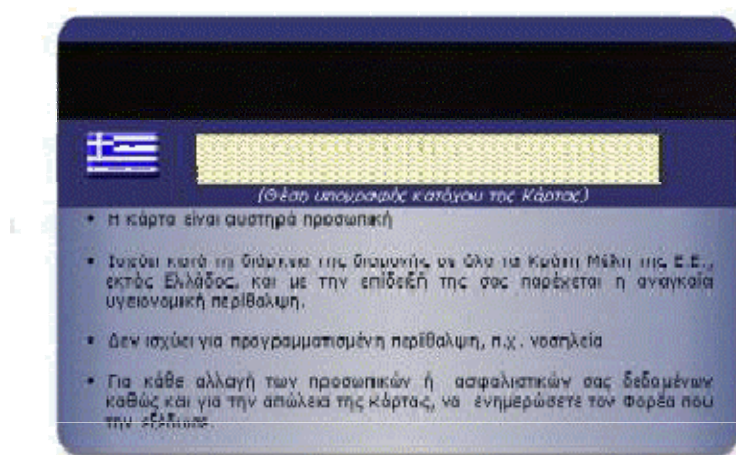
¹¹ Μετά την εξίσωση των δικαιωμάτων, η οποία επήλθε με την υιοθέτηση του Κανονισμού (ΕΚ) 631/04, η Διοικητική Επιτροπή εξέδωσε την Απόφαση αριθμ. 198, της 23ης Μαρτίου 2004 «σχετικά με την αντικατάσταση και την κατάργηση των υποδειγμάτων των εντύπων που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθμ. 1408/71 και 574/72 του Συμβουλίου (Ε 110, Ε 111, Ε 111Β, Ε 113, Ε 114, Ε 119, Ε 128 και Ε 128Β)» EEL 259/1, 05.08.2004(2004/562/ΕΚ)

Η Ευρωπαϊκή Κάρτα περιέχει τα ακόλουθα στοιχεία:

- το ονοματεπώνυμο του κατόχου της Κάρτας,
- τον αριθμό μητρώου του κατόχου της Κάρτας ή, εάν ο αριθμός αυτός δεν υπάρχει, του ασφαλισμένου, από τον οποίο έλκονται τα δικαιώματα του κατόχου της Κάρτας,
- την ημερομηνία γέννησης του κατόχου της Κάρτας,
- την ημερομηνία λήξης της Κάρτας,
- τον κωδικό ISO του κράτους μέλους έκδοσης της Κάρτας,
- τον κωδικό αριθμό του αρμόδιου φορέα και το ακρωνύμιό του,
- τον λογικό αριθμό της Κάρτας (Ο αριθμός αυτός εξυπηρετεί την ταυτοποίηση αποκλειστικά της κάθε εκδοθείσας Κάρτας και δίδεται από τον εκδότη φορέα με στόχο την προστασία του από κάθε καταστρατήγησή της)

Εμπρόσθια όψη ΕΚΑΑ

Πίσω όψη της ΕΚΑΑ

Η Κάρτα είναι το πρώτο και, μέχρι στιγμής, μοναδικό κοινοτικό έγγραφο, το οποίο δηλώνει την «ταυτότητα» του ασφαλισμένου κάθε κράτους μέλους ως Ευρωπαίου πολίτη. Ο κοινοτικός νομοθέτης αποδίδει μεγάλη σημασία στην εκπλήρωση των στόχων, τους οποίους αυτή υπηρετεί, δηλαδή την προαγωγή της κινητικότητας και την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας.

4. Η προσαρμογή του συστήματος συντονισμού στις νέες ανάγκες

Για την εκλογίκευση των εννοιών, των κανόνων και των διαδικασιών σχετικά με το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών και την προσαρμογή του συστήματος συντονισμού στις νέες ανάγκες, θεσπίστηκε ο **Κανονισμός 883/2004**¹². Ανάμεσα στις αλλαγές που έχουν συντελεσθεί σε σχέση με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ.1408/71 μπορούμε να τονίσουμε:

- τη βελτίωση των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων μέσω μιας επέκτασης του προσωπικού πεδίου εφαρμογής και του υλικού πεδίου εφαρμογής·
- την **επέκταση των διατάξεων σε όλους υπηκόους των κρατών μελών που καλύπτονται από τη νομοθεσία της κοινωνικής ασφάλισης ενός κράτους μέλους** και όχι πλέον μόνο στα άτομα που ανήκουν στον ενεργό πληθυσμό·
- την αύξηση κλάδων της κοινωνικής ασφάλισης που αποτελούν αντικείμενο συντονισμού ώστε να περιλάβουν τις νομοθεσίες σχετικά με την προσύνταξη·
- την τροποποίηση ορισμένων διατάξεων σχετικά με την ανεργία: διατήρηση για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα (τρεις μήνες με δυνατότητα παράτασης έως έξι μήνες κατ' ανώτατο όριο) του δικαιώματος σε παροχές ανεργίας για τον άνεργο που επιστρέφει σε άλλο κράτος μέλος για την εξεύρεση απασχόλησης·
- την ενίσχυση της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης, που έχει ιδιαίτερη σημασία για τους διασυννοριακούς εργαζομένους κυρίως μέσω της εισαγωγής διάταξης που ορίζει την εξομοίωση των γεγονότων. Ο Κανονισμός θεωρεί ότι όλα τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους μέλους υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαμβάνουν τα οφέλη της νομοθεσίας κάθε κράτους μέλους κάτω από τις ίδιες προϋποθέσεις με τους υπηκόους αυτού του κράτους. Η γενική αρχή της ίσης μεταχείρισης επεκτείνεται στα πλαίσια του Κανονισμού 883/2004. Ενώ σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 η αρχή εφαρμόζεται στα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους μέλους, δεν απαιτείται πια αυτή η προϋπόθεση κατοικίας στο έδαφος ενός κράτους μέλους.
- την ενίσχυση της αρχής της εξαγωγής των παροχών·
- την εισαγωγή της αρχής της καλής διοίκησης.

Ο Κανονισμός 883/2004 εφαρμόζεται σε όλους τους υπηκόους ενός κράτους μέλους που καλύπτονται ή έχουν καλυφθεί από τη νομοθεσία της κοινωνικής ασφάλισης σε ένα κράτος

¹² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, EEL 166/1-123, 30.04.2004

μέλος, καθώς επίσης και στα μέλη της οικογένειάς τους και τους επιζώντες τους. **Αυτό σημαίνει ότι όχι μόνο οι μισθωτοί εργαζόμενοι, οι μη μισθωτοί εργαζόμενοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι φοιτητές και οι συνταξιούχοι αλλά επίσης τα μη ενεργά πρόσωπα θα προστατεύονται από τους κανόνες συντονισμού.**

Οι διατάξεις του Κανονισμού αυτού αφορούν όλους τους κλασικούς κλάδους της κοινωνικής ασφάλισης, δηλαδή την ασθένεια, τη μητρότητα, τα εργατικά ατυχήματα, τις επαγγελματικές ασθένειες, τις παροχές αναπηρίας, τις παροχές ανεργίας, τις οικογενειακές παροχές, τις παροχές σύνταξης και τα επιδόματα θανάτου. Έτσι, το πεδίο εφαρμογής επεκτείνεται στα νομικά συστήματα προσύνταξης, γεγονός που συνεπάγεται ότι οι δικαιούχοι αυτών των συστημάτων **θα έχουν την εγγύηση ότι οι παροχές θα καταβάλλονται σε άλλο κράτος μέλος και ότι θα καλύπτονται για την υγειονομική περίθαλψη και τις οικογενειακές παροχές (πρόκειται για ένα εντελώς νέο χαρακτηριστικό του Κανονισμού 883/2004).**

Ο νέος Κανονισμός επεκτείνει την αρχή της εξαγωγής παροχών σε όλες τις παροχές σε είδος εκτός από τις προβλεπόμενες εξαιρέσεις.

Ο Κανονισμός αναγνωρίζει επίσης την αρχή συνυπολογισμού των περιόδων, σύμφωνα με την οποία οι περίοδοι ασφάλισης, απασχόλησης ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί στα πλαίσια της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους λαμβάνονται υπόψη σε όλα τα άλλα κράτη μέλη. Αυτό σημαίνει ότι ένα κράτος μέλος πρέπει να λάβει υπόψη, για το άνοιγμα του δικαιώματος στις παροχές, τις περιόδους ασφάλισης, απασχόλησης, μη μισθωτής δραστηριότητας ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί σε ένα άλλο κράτος μέλος.

Ο ασφαλισμένος υπάγεται στη νομοθεσία ενός μόνο κράτους μέλους. Το εν λόγω κράτος μέλος είναι αυτό μέσα στο οποίο ασκεί μια επαγγελματική δραστηριότητα (*lex loci laboris*).

Ο νέος Κανονισμός θα επιτρέψει σε όλους τους πολίτες της ΕΕ, είτε είναι μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι, συνταξιούχοι, δημόσιοι υπάλληλοι, φοιτητές ή μη ενεργοί να διατηρήσουν τα δικαιώματά τους όσον αφορά τις κοινωνικές παροχές εφόσον κινούνται μέσα στην ΕΕ.

Παροχές ασθένειας, μητρότητας και πατρότητας

Ένα πρόσωπο που παραμένει σε διαφορετικό κράτος μέλος από αυτό στο οποίο είναι ασφαλισμένο ή από αυτό στο οποίο κατοικεί έχει δικαίωμα να επωφεληθεί από τις παροχές σε είδος που αποδεικνύονται ιατρικώς απαραίτητες κατά τη διάρκεια της παραμονής, λαμβάνοντας υπόψη το είδος των παροχών και την προβλεπόμενη διάρκεια της παραμονής. **Ο νέος**

Κανονισμός δεν απαιτεί πια την προϋπόθεση της επείγουσας ανάγκης για τη χορήγηση ιατρικών παροχών. Αυτές οι παροχές χορηγούνται από το κράτος μέλος στο οποίο παραμένει¹³. Ωστόσο, οι παροχές σε είδος καταβάλλονται από το κράτος μέλος ασφάλισης¹⁴.

Τα μέλη της οικογένειας ενός συνταξιούχου που κατοικούν σε ένα διαφορετικό κράτος μέλος από το κράτος μέλος στο οποίο κατοικεί ο συνταξιούχος έχουν επίσης δικαίωμα σε παροχές σε είδος που χορηγούνται από το ίδρυμα του τόπου κατοικίας τους.

Με τον νέο Κανονισμό 883/2004, από 01.05.2010, τίθεται ο νέος κανόνας σύμφωνα με τον οποίο ο φορέας του κράτους μέλους, το οποίο θα προσδιοριστεί ως αρμόδιο, με βάση τα σχετικά άρθρα, θα είναι αρμόδιος και για την ανάληψη της δαπάνης τόσο σε περίπτωση προσωρινής διαμονής όσο και σε περίπτωση μόνιμης διαμονής του δικαιούχου και των μελών της οικογένειάς του σε άλλο κράτος μέλος (συνταξιούχου και ασφαλισμένου) **καθώς επίσης της δαπάνης περίθαλψης κατά την διακίνηση του από το κράτος της μόνιμης διαμονής του προς άλλα κράτη μέλη.**

Όσον αφορά στη χρέωση των δαπανών, οι νέοι Κανονισμοί προβλέπουν (άρθρο 25) ότι η χρέωση του φορέα οφειλέτη θα γίνεται με βάση τις πραγματικές δαπάνες (εθνικά τιμολόγια), στις οποίες υποβλήθηκε ο φορέας του τόπου προσωρινής ή/και μόνιμης διαμονής για την περίθαλψη των ασφαλισμένων του φορέα οφειλέτη. Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό θα αποτελούν οι χώρες: Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Φινλανδία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες θα απαιτούν την απόδοση των δαπανών τους με βάση εφάπαξ ποσά και όχι πραγματικά τιμολόγια.

¹³ «...ο ασφαλισμένος και τα μέλη της οικογένειάς του που διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο, δικαιούνται τις παροχές σε είδος που καθίστανται **ιατρικά αναγκαίες** κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των παροχών και η αναμενόμενη διάρκεια της διαμονής. Οι παροχές αυτές χορηγούνται για λογαριασμό του αρμόδιου φορέα από τον φορέα του τόπου διαμονής σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας που αυτός εφαρμόζει, ως εάν οι ενδιαφερόμενοι ήταν ασφαλισμένοι δυνάμει της νομοθεσίας αυτής» (άρθρο 19).

¹⁴ «Ο ασφαλισμένος, ο οποίος **λαμβάνει την έγκριση του αρμοδίου φορέα** για να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάστασή του θεραπεία, λαμβάνει παροχές σε είδος που χορηγεί, για λογαριασμό του αρμόδιου φορέα, ο φορέας του τόπου διαμονής, σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας που εφαρμόζει, ως εάν ήταν ασφαλισμένος δυνάμει της νομοθεσίας αυτής. Η έγκριση πρέπει να χορηγείται εφόσον η εν λόγω θεραπεία περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί ο ενδιαφερόμενος και μια τέτοια θεραπεία δεν είναι δυνατόν να του παρασχεθεί εντός χρονικού διαστήματος ιατρικά αιτιολογημένου, αφού ληφθούν υπόψη η τρέχουσα κατάσταση της υγείας του και η πιθανή εξέλιξη της ασθένειάς του» (άρθρο 20).

Παροχές για τα εργατικά ατυχήματα και τις επαγγελματικές ασθένειες

Ένα πρόσωπο θύμα ενός εργατικού ατυχήματος ή που έχει μια επαγγελματική ασθένεια, και κατοικεί ή παραμένει σε ένα διαφορετικό κράτος μέλος από το αρμόδιο κράτος μέλος, επωφελείται από τις παροχές σε είδος που εντάσσονται συγκεκριμένα στο σύστημα εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών. Αυτές οι παροχές χορηγούνται από το ίδρυμα του τόπου κατοικίας ή παραμονής σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει, σαν να ήταν ασφαλισμένος σύμφωνα με αυτή τη νομοθεσία.

Όσον αφορά τα έξοδα μεταφοράς για ένα θύμα εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας, ο αρμόδιος φορέας ενός κράτους μέλους η νομοθεσία του οποίου προβλέπει την ανάληψη των εξόδων μεταφοράς αναλαμβάνει τα έξοδα μέχρι τον τόπο άλλου κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί το θύμα. Ο φορέας πρέπει να δώσει προκαταρκτικά την έγκρισή του για μια τέτοια μεταφορά, εκτός από την περίπτωση διασυνοριακού εργαζομένου.

Επιδόματα θανάτου

Όταν ένας ασφαλισμένος ή ένα μέλος της οικογένειάς του πεθαίνει σε ένα διαφορετικό κράτος μέλος από το αρμόδιο κράτος μέλος, ο θάνατος θεωρείται σαν να είχε συμβεί στο αρμόδιο κράτος μέλος. Ο αρμόδιος φορέας υποχρεούται επομένως να καταβάλει τα επιδόματα θανάτου που προβλέπονται σύμφωνα με τη νομοθεσία του ακόμα και αν ο δικαιούχος κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος.

Παροχές αναπηρίας

Όσον αφορά τις παροχές αναπηρίας, τα κράτη μέλη ακολουθούν δύο τύπους νομοθεσίας (πρβλ. το παράρτημα VI του Κανονισμού). Θεωρούνται κράτη μέλη με νομοθεσία του τύπου Α τα κράτη το ποσό παροχών των οποίων είναι ανεξάρτητο από τη διάρκεια των περιόδων ασφάλισης ή κατοικίας και τα οποία αναφέρονται ρητά στο παράρτημα VI· τα υπόλοιπα κράτη μέλη θεωρούνται τύπου Β.

Συντάξεις γήρατος και επιζώντων

Κάθε κράτος μέλος στο οποίο έχει ασφαλιστεί ένα πρόσωπο καταβάλλει σύνταξη γήρατος όταν ο ενδιαφερόμενος φθάνει στην ηλικία συνταξιοδότησης.

Ένα πρόσωπο που λαμβάνει παροχές σύμφωνα με τις νομοθεσίες των διαφορετικών κρατών μελών το συνολικό ποσό των οποίων είναι κατώτερο από την ελάχιστη παροχή που προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας πρέπει να λάβει συμπλήρωμα από τον φορέα του κράτους κατοικίας.

Για τους δημόσιους υπαλλήλους, ο Κανονισμός προβλέπει ένα ειδικό σύστημα.

Παροχές ανεργίας

Όσον αφορά τις παροχές ανεργίας, ο αρμόδιος φορέας ενός κράτους μέλους πρέπει να λάβει υπόψη τις περιόδους ασφάλισης, απασχόλησης ή μη μισθωτής δραστηριότητας και να θεωρήσει ότι είχαν συμπληρωθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει.

Ο νέος Κανονισμός εισάγει κυρίως δύο ζητήματα που συνδέονται με τις παροχές ανεργίας:

- την **εξαγωγή των παροχών ανεργίας** σε άλλο κράτος μέλος ώστε ο άνεργος να βρει εκεί μια απασχόληση·
- τα **δικαιώματα σε παροχές ανεργίας για τους εργαζομένους που, κατά τη διάρκεια της τελευταίας απασχόλησής τους, κατοίκησαν σε ένα διαφορετικό κράτος μέλος από το αρμόδιο κράτος.**

Σχετικά με τις παροχές ανεργίας σε άλλο κράτος μέλος ώστε να βρει εκεί μια απασχόληση, ένας άνεργος μπορεί να επιστρέψει σε άλλο κράτος μέλος για να ζητήσει εκεί απασχόληση διατηρώντας το δικαίωμά του στο επίδομα ανεργίας για τρεις μήνες. Αυτή η περίοδος μπορεί να επεκταθεί από τις υπηρεσίες ή τα αρμόδια ιδρύματα στους έξι μήνες κατ' ανώτατο όριο. Εάν ο άνεργος δεν γυρίσει πριν από το τέλος αυτής της περιόδου, χάνει κάθε δικαίωμα σε παροχές.

Ο νέος Κανονισμός επιτρέπει στον άνεργο διασυννοριακό εργαζόμενο να τεθεί στη διάθεση των υπηρεσιών απασχόλησης του τελευταίου κράτους στο οποίο έχει εργαστεί. Αυτή η διάταξη δημιουργεί για τον εργαζόμενο καλύτερες προϋποθέσεις για να βρει απασχόληση.

Οικογενειακές παροχές

Ένα πρόσωπο έχει δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές στο αρμόδιο κράτος μέλος, συμπεριλαμβάνοντας τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος, ως εάν κατοικούσαν στο πρώτο κράτος μέλος.

Ο Κανονισμός 883/2004 βάζει τέλος στην υπαρκτή διάκριση στον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 μεταξύ των συνταξιούχων και των ορφανών, αφενός, και τις άλλες κατηγορίες των ασφαλισμένων, αφετέρου.

Ο Κανονισμός 883/2004 εισάγει την **αρχή της καλής διοίκησης**. Οι ασφαλιστικοί φορείς πρέπει να απαντούν σε όλα τα αιτήματα εν ευθέτω χρόνω και πρέπει να κοινοποιήσουν στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να αξιοποιήσουν τα δικαιώματα που τους παρέχει ο Κανονισμός. Επιπλέον, σε περίπτωση δυσκολίας στην ερμηνεία ή την

εφαρμογή του Κανονισμού, οι ενδιαφερόμενοι φορείς πρέπει να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους ώστε να βρουν μια λύση για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο.

Το διευρυμένο πεδίο εφαρμογής του νέου αυτού Κανονισμού ώστε α) να καλύπτει το σύνολο των ατόμων που βρίσκονται εγκατεστημένα στην ΕΕ (ανεξαρτήτως υπηκοότητας) β) προσφέροντας στους δικαιούχους ενισχυμένο δικαίωμα πρόσβασης στις διάφορες διευκολύνσεις στο κράτος υποδοχής, ενσωματώνει την αρχή της «καθολικής κάλυψης» η οποία συνιστά το κεντρικό χαρακτηριστικό του «ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου»¹⁵.

Παρατηρούμε ότι η «αρχή της καλής διοίκησης» είναι εξέλιξη της τακτικής που ακολουθείται στην Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού¹⁶ (Α.Μ.Σ.) όπου από μία εθελοντική και ανοικτή συνεργασία των κρατών μελών, ωθούμαστε σε μία θεσμοθετημένη πλέον αρχή καλής διοίκησης και συνεργασίας.

Οι εξαιρετικά γενικοί στόχοι που έχουν καθοριστεί με την Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού, αναφορικά με τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, απαιτούν μία πολιτική συναίνεση, αλλά στην πράξη έχει αποδειχτεί ότι κάποια κράτη μέλη ήταν πολύ «ευαίσθητα» στις κριτικές που τους είχε απευθύνει η Επιτροπή¹⁷.

Ο νέος Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004, όταν θα τεθεί σε εφαρμογή, **από την 01.05.2010, ημερομηνία έναρξης ισχύος του Κανονισμού εφαρμογής του, του 987/2009**¹⁸, θα ακυρώσει τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

¹⁵ Χατζόπουλος Β. (2005), «Το αναδυνάμενο κοινωνικό πρόσωπο της Εσωτερικής Αγοράς: εμπνευσμένη πολιτική επιλογή ή νομική αναγκαιότητα;», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 3/2005, σελ. 556

¹⁶ Η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού είναι η εθελοντική και ανοικτή συνεργασία των κρατών-μελών σε κοινούς στόχους και στο πλαίσιο των κοινών κατευθυντήριων γραμμών. Εφαρμόζεται με διάφορες ταχύτητες στα πεδία των πολιτικών απασχόλησης, κοινωνικής προστασίας, κοινωνικής ασφάλισης, και υγείας των χωρών-μελών.

¹⁷ Pochet P. (2002), «La lutte contre la pauvreté et l'exclusion sociale et la méthode ouverte de coordination», *Revue Belge de sécurité sociale*, N°1, 1er trimestre 2002, page 171

¹⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Σεπτεμβρίου 2009 «για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας» ΕΕ L 284/1-42, 30.10.2009

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΕΚ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Από τη στιγμή που ο εργαζόμενος αποφασίσει να διασχίσει τα σύνορα έρχεται αντιμέτωπος με δύο καθόλου ευχάριστες γι' αυτόν καταστάσεις: αφενός μεν να μην υπάγεται σε καμία νομοθεσία, αφετέρου να υπάγεται ταυτοχρόνως στη νομοθεσία περισσότερων του ενός κρατών. Πρόκειται περί θετικής και αρνητικής σύγκρουσης νόμων. Και τούτο διότι το κάθε κράτος μέλος είναι ελεύθερο να καθορίσει τα κριτήρια υπαγωγής στο ασφαλιστικό του σύστημα, τα οποία ποικίλλουν από χώρα σε χώρα: π.χ. στο Βέλγιο ο κάθε εργαζόμενος υποχρεούται να ασφαλισθεί, ενώ στην Ολλανδία ο μόνιμος κάτοικος υποχρεούται να ασφαλιστεί.

Θετική σύγκρουση νόμων υπάρχει όταν ο εργαζόμενος πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής στο ασφαλιστικό σύστημα και των δύο χωρών και αυτό παρατηρείται συχνά στην περίπτωση των διασυνοριακών εργαζομένων που κατοικούν σε ένα κράτος και εργάζονται σε άλλο όμορο. Εάν λοιπόν κάποιος κατοικεί στην Ολλανδία και εργάζεται στο Βέλγιο, θα έπρεπε σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών αυτών να καταβάλει εισφορές και στις δύο χώρες, εφόσον κριτήριο για την ασφάλιση στην Ολλανδία θεωρείται η κατοικία, ενώ στο Βέλγιο η εργασία.

Αρνητική σύγκρουση υπάρχει στην αντίθετη περίπτωση, όταν σύμφωνα με τη νομοθεσία δύο κρατών ο εργαζόμενος δεν πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την υπαγωγή στην ασφάλιση: π.χ. εάν κατοικεί στο Βέλγιο και εργάζεται στην Ολλανδία. Στην περίπτωση αυτή το μεν Βέλγιο αρνείται να τον ασφαλίσει επειδή δεν εργάζεται στο έδαφός του, η δε Ολλανδία επειδή δεν είναι μόνιμος κάτοικός της. Για να αποτραπούν τα φαινόμενα αυτά, ο Κανονισμός 1408/71 καθιέρωσε ομοιόμορφο κανόνα σύγκρουσης, που ορίζει ως εφαρμοστέο δίκαιο, το δίκαιο του τόπου εργασίας. Ο καθορισμός του αρμοδίου κράτους για τη χορήγηση παροχών και την είσπραξη εισφορών προκύπτει από τον τίτλο II του ιδίου του Κανονισμού (άρθρα 13-17)¹⁹.

Η χορήγηση παροχών σε όλα τα κράτη εξαρτάται από την πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων: καταβολή εισφορών, ελάχιστη περίοδος ασφάλισης κλπ. Στη Γαλλία για να αποκτήσει κανείς δικαίωμα συνταξιοδότησης πρέπει να εργασθεί τουλάχιστον δέκα χρόνια, ενώ στη Γερμανία πέντε. Εάν λοιπόν ένας εργαζόμενος εργάστηκε 9 χρόνια στη Γαλλία και 4 στη Γερμανία δεν θα μπορούσε να θεμελιώσει δικαίωμα με βάση την εθνική νομοθεσία. Ο Κανονισμός όμως υποχρεώνει τα εμπλεκόμενα κράτη να λάβουν υπόψη τους κάθε περίοδο ασφάλισης που

¹⁹ Μαυρίδης Π. (2005), «Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εργαζομένων και υπηρεσιών, ως βασική αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η κοινωνική ασφάλιση», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2005, Απρίλιος 2005, σελ 289

πραγματοποιήθηκε σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να θεμελιωθεί το δικαίωμα του εργαζόμενου και να υπολογισθεί το ύψος των παροχών που δικαιούται, κατ' αναλογία των περιόδων ασφάλισης. Σύμφωνα με το σύστημα του Κανονισμού αυτού, ο οποίος επιτρέπει τη συνύπαρξη διαφορετικών συστημάτων στο πλαίσιο των οποίων γεννώνται διαφορετικές απαιτήσεις έναντι των διαφόρων φορέων κατά των οποίων ο δικαιούχος έχει άμεσα δικαιώματα, κάθε κράτος καταβάλλει τις παροχές που αναλογούν στις περιόδους που έχουν διανυθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία του²⁰.

²⁰ Μαυρίδης Π. (2005), «Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εργαζομένων και υπηρεσιών, ως βασική αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η κοινωνική ασφάλιση» οπ. π. σελ 292

1. Συνταξιοδοτικές παροχές

Για τη λήψη συνταξιοδοτικών παροχών, εφαρμόζονται τα άρθρα 44 έως 51 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και τα άρθρα 35 έως 39 του Κανονισμού 574/72, τα οποία ορίζουν λεπτομερείς κανόνες για τον καθορισμό του δικαιώματος και τον υπολογισμό των συντάξεων γήρατος και επιζώντων, καθώς και των συντάξεων αναπηρίας «τύπου Β», δηλαδή αν το ποσό των συντάξεων αναπηρίας εξαρτάται από τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες δύο ή περισσότερων κρατών μελών (η καθεμία από τις οποίες υπάγεται σε σύστημα συντάξεως αναπηρίας τύπου Β) ή αν ο ενδιαφερόμενος είχε υπαχθεί, διαδοχικά ή εναλλακτικά, σε σύστημα τύπου Α και Β. Οι διατάξεις αυτές τροποποιήθηκαν σημαντικά από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1992. Οι τροποποιήσεις αυτές κρίθηκαν αναγκαίες για να ληφθεί υπόψη η νομολογία του Δικαστηρίου και για να καλυφθούν οι υφιστάμενες ελλείψεις. Ο κύριος κανόνας που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό των συντάξεων γήρατος, θανάτου και αναπηρίας, είναι αυτός που εκτίθεται στο άρθρο 44, το οποίο ορίζει ότι εάν το δικαίωμα λήψης παροχών εξαρτάται από την πραγματοποίηση περιόδων ασφάλισης, κατοικίας ή απασχόλησης, η εκκαθάριση αυτή των παροχών πρέπει να πραγματοποιείται βάσει του πλήρους ασφαλιστικού μητρώου του αιτούντος.

Ο κανόνας αυτός έχει ως στόχο τον περιορισμό της αδικαιολόγητης σώρευσης συντάξεων, κατάσταση που θα μπορούσε να προκύψει αν ο αιτών υπέβαλε χωριστές αιτήσεις σε διάφορα κράτη μέλη, βάσει των περιόδων ασφάλισης που πραγματοποίησε σε αυτά.

Συνεκτίμηση

Το άρθρο 45, παράγραφος 1 ορίζει τη γενική αρχή της συνεκτίμησης, δηλαδή της λήψης υπόψη των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία δύο ή περισσότερων κρατών μελών για την απόκτηση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών.

Δικαίωμα παροχών βάσει ασφαλιστικών περιόδων που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες περισσότερων κρατών μελών

Όταν μισθωτός ή μη μισθωτός δεν δικαιούται παροχών υπό τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο έχει ασφαλισθεί ή πραγματοποιήσει περιόδους κατοικίας, η παροχή του υπολογίζεται ως ακολούθως: ο αρμόδιος φορέας υπολογίζει το ποσό της παροχής την οποία θα μπορούσε να

διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, εάν όλες οι περιόδους ασφαλίσεως ή/και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί ο εργαζόμενος (μισθωτός ή μη μισθωτός) είχαν πραγματοποιηθεί στο εν λόγω κράτος μέλος και υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται κατά την ημερομηνία της εκκαθαρίσεως της παροχής (άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α). Το αποτέλεσμα αυτού του υπολογισμού είναι γνωστό ως το «θεωρητικό ποσό».

Αν κατά τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο αρμόδιος φορέας το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο από τη διάρκεια των περιόδων ασφάλισης ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό.

Ο αρμόδιος φορέας προσδιορίζει κατόπιν το «πραγματικό ποσό» της παροχής, βάσει του θεωρητικού ποσού, κατ' αναλογία της διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν πριν από την επέλευση του κινδύνου, υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς την συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν πριν από την επέλευση του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο ενδιαφερόμενος.

Ο ενδιαφερόμενος δικαιούται, από τον αρμόδιο φορέα κάθε κράτους μέλους, το υψηλότερο ποσό που υπολογίζεται σύμφωνα με τους κανόνες που αναφέρονται στο άρθρο 46, παράγραφοι 1 και 2.

Επιπλέον, σύμφωνα και με το άρθρο 50 του Κανονισμού 1408/71, ο δικαιούχος παροχών δεν δύναται, να εισπράξει στο **Κράτος στο οποίο κατοικεί** και κατά την νομοθεσία του οποίου του οφείλεται παροχή, ποσό παροχών μικρότερο από την ελάχιστη παροχή που ορίζεται από την εν λόγω νομοθεσία για περίοδο ασφαλίσεως ίση με το σύνολο των περιόδων που ελήφθησαν υπ' όψη για την εκκαθάριση, ο αρμόδιος φορέας του Κράτους αυτού του καταβάλλει, ενδεχομένως, καθ' όλη την διάρκεια κατοικίας στο έδαφος του Κράτους αυτού, συμπλήρωμα ίσο με την διαφορά μεταξύ του ποσού των παροχών που οφείλονται και του ποσού της ελαχίστης παροχής.

Συνεπώς, στην περίπτωση που το συνολικό ποσό των συντάξεων (ελληνικού φορέα και φορέα άλλου κράτους-μέλους της ΕΕ) ή μόνο το ποσό της ελληνικής σύνταξης (αν το άλλο κράτος δεν καταβάλλει παροχή) είναι κατώτερο από την ελάχιστη παροχή που προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία, δηλαδή το εκάστοτε κατώτατο όριο συντάξεων, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, καθώς και οι λοιποί ελληνικοί ασφαλιστικοί φορείς, των οποίων η νομοθεσία προβλέπει κατώτατο όριο σύνταξης, υποχρεούνται να καταβάλουν συμπλήρωμα μέχρι το κατώτατο όριο. Απαραίτητη

προϋπόθεση χορήγησης των κατώτατων ορίων, είναι η αποδεδειγμένα μόνιμη κατοικία του συνταξιούχου στην Ελλάδα²¹.

Μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση του αριθμού αιτήσεων για συνταξιοδότηση Βουλγάρων και Ρουμάνων εργαζομένων στη χώρα μας. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται στην μεγάλη διαφορά μισθών και συντάξεων των κρατών του πρώην ανατολικού μπλοκ σε σχέση με το επίπεδο αποδοχών της πατρίδας μας. Έτσι, ακόμα και με λίγους μήνες ασφάλισης στην Ελλάδα, ένας Βούλγαρος ή ένας Ρουμάνος ασφαλισμένος που έχει δουλέψει 14-15 χρόνια στην πατρίδα του, μπορεί (στα 65 ο άντρας, στα 60 η γυναίκα) να πάρει την κατώτατη σύνταξη του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ύψους 486 ευρώ, όπως επίσης να κάνει και αίτηση για χορήγηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (Ε.Κ.Α.Σ.), ύψους 230 ευρώ²² (σύνολο 716 ευρώ μηνιαίως). Το ποσό θεωρείται αστρονομικό για τη Βουλγαρία, η οποία καταβάλλει πολύ χαμηλές μηνιαίες συντάξεις, της τάξεως των 40 έως 130 ευρώ.

Εξαιτίας του πλήθους των περιπτώσεων αυτών, στο εξής τα Περιφερειακά Υποκαταστήματα του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, κλήθηκαν να ζητούν μία σειρά από αποδεικτικά στοιχεία, δικαιολογητικά και πληροφορίες, προκειμένου να γίνονται οι αναγκαίες διασταυρώσεις των στοιχείων και να προσδιορίζεται μετά βεβαιότητας ότι ο τόπος μόνιμης κατοικίας των αιτούντων της συμπληρωματικής παροχής, είναι η Ελλάδα. Σε περίπτωση αμφιβολιών και αλληλοσυγκρουόμενων στοιχείων, ζητείται επιβεβαίωση από τον αλλοδαπό φορέα, σχετικά με το κράτος μέλος μόνιμης κατοικίας και την ακριβή διεύθυνση σε αυτό.

Δικαίωμα παροχών βάσει περιόδων ασφάλισης που έχουν πραγματοποιηθεί σε ένα κράτος μέλος

Όταν ο ενδιαφερόμενος έχει εργαστεί σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη και έχει δικαίωμα παροχών δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνον κράτους μέλους, το συγκεκριμένο κράτος μέλος δεν δικαιούται γενικά να του χορηγήσει αμέσως σύνταξη, δυνάμει μόνον των διατάξεων της

²¹ Βλ. σχετική Εγκύκλιο αρ. 106/2004 «Οδηγίες για τη χορήγηση σύνταξης με 3500 ημέρες ασφάλισης, από τη σκοπιά των Κοινοτικών Κανονισμών 1408/71 και 574/72 και των Διμερών Συμβάσεων Κοινωνικής Ασφάλισης» της Διεύθυνσης Διεθνών Ασφαλιστικών Σχέσεων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Διαθέσιμο στο: www.ika.gr/gr/infopages/memos/EG_106-04_1572.pdf

²² Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση Φ.11321/5250/439/03.06.2008 (ΦΕΚ 1083, τ. Β'), για συνολικά ποσά εισοδήματος από συντάξεις (κύριες και επικουρικές), μισθούς, ημερομίσθια και λοιπά επιδόματα μέχρι και επτά χιλιάδες πενήντα οκτώ ευρώ και σαράντα ένα λεπτά (7.058,41 ευρώ), καταβάλλεται Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (Ε.Κ.Α.Σ.) ύψους διακοσίων τριάντα ευρώ (230,00 ευρώ) κατά μήνα.

εθνικής του νομοθεσίας. Ο αρμόδιος φορέας πρέπει να υπολογίσει το σύνολο των περιόδων ασφαλίσεως και διαμονής που πραγματοποίησε ο ενδιαφερόμενος σε κάθε κράτος μέλος. Το ποσό που προκύπτει από αυτό τον υπολογισμό συγκρίνεται με το ποσό που χορηγείται δυνάμει του εθνικού δικαίου και μόνον, και ο ενδιαφερόμενος δικαιούται το υψηλότερο από τα δύο αυτά ποσά (άρθρο 46, παράγραφος 1).

Υπολογισμός των παροχών όταν ο ενδιαφερόμενος δεν συγκεντρώνει ταυτοχρόνως τις προϋποθέσεις που αναφέρονται από όλες τις νομοθεσίες, υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκαν περίοδοι ασφαλίσεως ή κατοικίας

Καθένας από τους αρμόδιους φορείς, κατά τη νομοθεσία του οποίου πληρούνται οι προϋποθέσεις, υπολογίζει το ποσό της οφειλόμενης παροχής.

Για τον υπολογισμό του πραγματικού ποσού της παροχής, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλες τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν και αναγνωρίστηκαν ως τέτοιες από τις νομοθεσίες όλων των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των προ της επελεύσεως του κινδύνου πλασματικών περιόδων, που αναγνωρίζονται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, και δεν μπορεί να εφαρμόζει τους απαγορεύοντες τη σόρευση εξωτερικούς του κανόνες για τον προσδιορισμό του προαναφερθέντος πραγματικού ποσού. Δεν επιτρέπεται στον αρμόδιο φορέα να εφαρμόζει τους κανόνες αυτούς προκειμένου να αφαιρεί την περίοδο δραστηριότητας που συμπλήρωσε ο εργαζόμενος σ' άλλο κράτος μέλος από τα πλασματικά έτη που προστίθενται στα έτη πραγματικής απασχολήσεως βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στην οποία υπάγεται.

Επικουρικές συντάξεις

Σύμφωνα με το άρθρο 4, ο Κανονισμός 1408/71 ισχύει για τα γενικά και ειδικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως, με ή χωρίς συνεισφορά, καθώς και για συστήματα σχετικά με τις υποχρεώσεις του εργοδότη ή του πλοιοκτήτη, εφαρμόζεται στις ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα, οι οποίες προβλέπονται δυνάμει νομοθεσίας η οποία, λόγω του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της, των στόχων ή/και των προϋποθέσεων για τη θεμελίωση δικαιώματος, έχει χαρακτηριστικά τόσο της νομοθεσίας κοινωνικής ασφάλειας, όσο και της κοινωνικής πρόνοιας.

Ως «ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα» νοούνται οι παροχές οι οποίες: προορίζονται να παρέχουν ***συμπληρωματική, αναπληρωματική ή επικουρική κάλυψη*** έναντι των κινδύνων κοινωνικής ασφάλειας και να εξασφαλίζουν στους ενδιαφερομένους ένα ελάχιστο

εισόδημα διαβίωσης, σε σχέση με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ή μόνο ειδική προστασία στα άτομα με αναπηρίες, οι οποίες συνδέονται στενά με το κοινωνικό περιβάλλον του συγκεκριμένου προσώπου στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

Ο τρόπος συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών περί επικουρικής ασφάλισης παρουσιάζει δυσκολίες εξαιτίας του προβλήματος συνυπολογισμού των περιόδων επικουρικής ασφάλισης, απασχόλησης ή κατοικίας τόσο για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος της προς λήψη παροχής, όσο και για τον υπολογισμό του ύψους αυτής. Σύμφωνα με την ελληνική πρακτική, συνυπολογίζονται μόνο εκείνες οι περίοδοι οι οποίες έχουν διανυθεί σε επικουρικά συστήματα άλλου κράτους μέλους αντίστοιχα με τα ελληνικά, δηλαδή στα ελάχιστα εκ του νόμου συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης που είναι δυνατόν να υπάρχουν σε ορισμένα κράτη και εφόσον το διακινούμενο πρόσωπο έχει υπαχθεί σε κάποιο από αυτά τα συστήματα.

Επειδή στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, η επικουρική ασφάλιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο υλοποιείται εξ ολοκλήρου, ή κυρίως μέσω των συμπληρωματικών συστημάτων συνταξιοδότησης (επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα), που διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους ακόμη και εντός του ίδιου κράτους μέλους και είτε υπάγονται συνήθως στον «δεύτερο πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης», είτε για διάφορους λόγους δεν πληρούν τα κοινοτικά κριτήρια τα οποία θέτει ο Κανονισμός, για να εμπίπτουν στο πεδίο του κοινοτικού συντονισμού (δεν συνιστούν “νομοθεσία”) ή, ακόμη και όταν εφεξής υπαχθούν στον τελευταίο, **δεν έχει πεδίο εφαρμογής σε αυτά η αρχή του συνυπολογισμού** (είναι ανέφικτη, δεν έχει νόημα ή χρήζει ειδικών προσαρμογών), οπότε απαιτείται ειδική εγγραφή ή ενδεχομένως εξαίρεσή τους (π.χ. με καταχώρηση στο νέο, ειδικό Παράρτημα VIII, του Κανονισμού 883/2004).

Με Πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής²³ επιχειρήθηκε η διατήρηση των υπό απόκτηση ή κεκτημένων δικαιωμάτων των διακινουμένων εργαζομένων και σε “μη εκ του νόμου” συστήματα ή σε συστήματα, τα οποία δεν εμπίπτουν στο υλικό πεδίο του Κανονισμού 1408/71, όμως δυστυχώς η προσπάθεια αυτή δεν ευοδώθηκε²⁴.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε στις 7 Ιουλίου 2010 μια πανευρωπαϊκή δημόσια συζήτηση για την εξασφάλιση επαρκών, βιώσιμων και ασφαλών συντάξεων. Το έγγραφο διαβουλεύσεων, μία

²³ COM (2005) 507 τελικό «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 20.10.2005

²⁴ Τσοτσορού Θ. (2007), «Η απώλεια συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων λόγω της μη εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 στα εκ του νόμου συστήματα επικουρικής ασφάλισης», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 9/585, Σεπτέμβριος 2007, σελ.658

Πράσινη Βίβλος²⁵, έχει ως στόχο την αναθεώρηση του ευρωπαϊκού συνταξιοδοτικού πλαισίου κατά τρόπο ολιστικό και ενσωματωμένο, που θα ωφελείται από τις συμπράξεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής καθώς και τους κανόνες των χρηματοοικονομικών αγορών.

1.1 Προσδιορισμός περιόδων ασφάλισης και εκκαθάριση παροχών για σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας - μέθοδος υπολογισμού της παροχής

Ως περίοδοι ασφαλίσεως νοούνται οι περίοδοι εισφορών ή απασχολήσεως που καθορίζονται ή αναγνωρίζονται ως περίοδοι ασφαλίσεως από τη νομοθεσία υπό την οποία συμπληρώθηκαν (άρθρο 1, του Κανονισμού 1408/71).

Οι περίοδοι ασφαλίσεως που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της παροχής πρέπει να προσδιορίζονται με αναφορά στη νομοθεσία υπό την οποία συμπληρώθηκαν, χωρίς να είναι αναγκαίο να έχουν αναγνωριστεί ως περίοδοι ασφαλίσεως από τη νομοθεσία του κράτους του αρμοδίου ασφαλιστικού φορέα.

Ο αρμόδιος φορέας προσδιορίζει το πραγματικό ποσό της παροχής βάσει του θεωρητικού ποσού, κατ' αναλογία προς τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς τη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών. Η προσμέτρηση, για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της συντάξεως, μόνον των περιόδων ασφαλίσεως που θεωρούνται ως τέτοιες από τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα θα ανέτρεπε την εφαρμογή των κανόνων συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού (άρθρο 46 του Κανονισμού 1408/71).

Στην περίπτωση που ο διακινούμενος εργαζόμενος δικαιούται ήδη, αυτοτελή παροχή ίση με την πλήρη σύνταξη που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα, κατ' εφαρμογήν μόνον της νομοθεσίας αυτής και χωρίς προσφυγή στην προσμέτρηση των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό τις νομοθεσίες των άλλων κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο ενδιαφερόμενος, η προσμέτρηση των περιόδων αυτών δεν είναι προδήλως αναγκαία για τη συμπλήρωση των περιόδων ασφαλίσεως που διανύθηκαν υπό τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα, για την απόκτηση του δικαιώματος επί των παροχών. Συγκεκριμένα, το θεωρητικό ποσό της παροχής, ισούται με το ποσό της αυτοτελούς παροχής

²⁵ COM (2010) 365 τελικό, «Πράσινη Βίβλος για επαρκή, βιώσιμα και ασφαλή ευρωπαϊκά συνταξιοδοτικά συστήματα», 07.07.2010

(δεν μπορεί να προκύψει κανένα ευνοϊκότερο αποτέλεσμα από την εφαρμογή του άρθρου 46, του Κανονισμού).

Επομένως, σε μια τέτοια κατάσταση, το θεωρητικό ποσό της συντάξεως πρέπει να καθορίζεται από τον αρμόδιο φορέα του οποίου η νομοθεσία παρέχει δικαίωμα πλήρους συντάξεως, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη περίοδοι ασφαλίσεως που ο εργαζόμενος συμπλήρωσε σ' άλλο κράτος μέλος. Για τον υπολογισμό του ποσού της παροχής, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να συνυπολογίσει όλες τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο εργαζόμενος, ακόμη και αν οι περίοδοι αυτές δεν έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη κατά το δίκαιο του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα. Πάντως, εφόσον ο εργαζόμενος δικαιούται ήδη, αυτοτελή παροχή ίση με την πλήρη σύνταξη που χορηγείται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα, χωρίς προσφυγή στην προσμέτρηση των περιόδων που συμπληρώθηκαν υπό τις νομοθεσίες των άλλων κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο ενδιαφερόμενος, η προσμέτρηση των περιόδων αυτών δεν είναι αναγκαία για τη συμπλήρωση των περιόδων που διανύθηκαν υπό τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα, για την απόκτηση του δικαιώματος επί των παροχών²⁶.

Ως προς την εφαρμογή των απαγορευόντων τη σώρευση εξωτερικών κανόνων του αρμοδίου φορέα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου²⁷, εθνικός κανόνας που μειώνει τα πρόσθετα έτη πλασματικής απασχολήσεως που θα μπορούσαν να αναγνωριστούν υπέρ του εργαζομένου, σε συνάρτηση με το αριθμό των ετών για τα οποία ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη σ' άλλο κράτος μέλος από το κράτος του αρμοδίου φορέα, αποτελεί πράγματι διάταξη μειώσεως.

Οι προβλεπόμενες από τη νομοθεσία κράτους μέλους ρήτρες μειώσεως σε περίπτωση σωρεύσεως παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως, κτηθείσες βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους από το κράτος του αρμοδίου φορέα, δεν έχουν εφαρμογή όταν ο ενδιαφερόμενος απολαύει παροχών της ίδιας φύσεως, ιδίως γήρατος, των οποίων η εκκαθάριση πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού.

Σε περιπτώσεις όπου οι αναγνωριζόμενες από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία πλασματικές περίοδοι είναι προγενέστερες της επελεύσεως του κινδύνου (άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο β', του Κανονισμού 1408/71), οι περίοδοι αυτές πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στον

²⁶ ΔΕΚ 15.12.1993, υποθέσεις C-113/92, C-114/92 και C-156/92 (Enrico Fabrizii, Pietro Neri και Aldo del Grosso κατά Office National des Pensions) σκέψεις 27-28

²⁷ βλ. ΔΕΚ 04.06.1985, υπόθεση C- 58/84 (Office nationale des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) κατά Francesco Romano), σκέψη 15, και ΔΕΚ 04.06.1985, υπόθεση C-117/84 (Office national des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) κατά Salvatore Ruzzu), σκέψη 16

υπολογισμό του πραγματικού ποσού της παροχής και δεν επιτρέπεται να αφαιρεί ο αρμόδιος φορέας την περίοδο απασχολήσεως που ο εργαζόμενος συμπλήρωσε σ' άλλο κράτος μέλος από τα πλασματικά έτη που προστίθενται στα έτη πραγματικής απασχολήσεως βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στην οποία υπάγεται. Επομένως, το κατόπιν αναλογικού επιμερισμού πραγματικό ποσό της συντάξεως πρέπει να υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψη όλες τις προ της επελεύσεως του κινδύνου πλασματικές περιόδους, οι οποίες προστίθενται στα έτη πραγματικής απασχολήσεως ή απασχολήσεως που εξομοιώνεται προς πραγματική από τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα²⁸.

Ο υπολογισμός του κατόπιν αναλογικού επιμερισμού πραγματικού ποσού της παροχής πρέπει πάντοτε να πραγματοποιείται, ακόμη και σε περίπτωση όπου ο ενδιαφερόμενος μπορεί να δικαιούται πλήρη σύνταξη σ' ένα κράτος μέλος χωρίς να υπάρχει ανάγκη προσφυγής στις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε σ' άλλα κράτη μέλη.

Πρέπει να υπομνηστεί ότι όσον αφορά στην εκκαθάριση των παροχών γήρατος μισθωτού εργαζομένου που έχει υπαχθεί στη νομοθεσία πολλών κρατών μελών, στον αρμόδιο φορέα απόκειται να συγκρίνει τις παροχές γήρατος που οφείλονται κατ' εφαρμογήν μόνον του εθνικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των απαγορευόντων τη σώρευση κανόνων του, με εκείνες που οφείλονται κατά το κοινοτικό δίκαιο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 του Κανονισμού, συμπεριλαμβανομένου του απαγορεύοντος τη σώρευση κανόνα που περιέχεται στο άρθρο 3 της διατάξεως αυτής, και να χορηγήσει στον διακινούμενο εργαζόμενο την παροχή της οποίας το ποσό είναι το υψηλότερο. Όταν ο ενδιαφερόμενος δικαιούται παροχές γήρατος της ίδιας φύσεως των οποίων πραγματοποιείται η εκκαθάριση, οι απαγορεύοντες τη σώρευση εθνικοί κανόνες πρέπει να μην εφαρμόζονται. Αντιθέτως, όταν ο υπολογισμός της συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου πραγματοποιείται σύμφωνα μόνο με την εθνική νομοθεσία, καθιστά αντιτάξιμες στον δικαιούχο, τις απαγορεύουσες τη σώρευση εθνικές ρήτρες²⁹.

Συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης ή απασχολήσεως που συμπληρώθηκαν υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους

Ο Κανονισμός 1408/71 δεν θεσπίζει κοινό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, αλλά αφήνει να υπάρχουν διαφορετικά συστήματα που δημιουργούν διαφορετικές απαιτήσεις έναντι των διαφόρων φορέων, κατά των οποίων ο δικαιούχος έχει άμεσα δικαιώματα είτε δυνάμει μόνο του

²⁸ ΔΕΚ 15.12.1993, υποθέσεις C-113/92, C-114/92 και C-156/92 (Enrico Fabrizii, Pietro Neri και Aldo del Grosso κατά Office National des Pensions), οπ. π., σκέψεις 34-35

²⁹ ΔΕΚ 15.12.1993, υποθέσεις C-113/92, C-114/92 και C-156/92, οπ. π., σκέψη 43

εσωτερικού δικαίου είτε δυνάμει του εσωτερικού δικαίου συμπληρωμένου εν ανάγκη από το κοινοτικό δίκαιο³⁰.

Οι κανόνες συντονισμού πρέπει να εξασφαλίζουν στους εργαζομένους, οι οποίοι διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας τα κεκτημένα δικαιώματα και πλεονεκτήματα, χωρίς να δύνανται να προκαλέσουν αδικαιολόγητες σωρεύσεις. Προς το σκοπό αυτό οι δικαιούχοι παροχών αναπηρίας, γήρατος και θανάτου (συντάξεις), πρέπει να δύνανται να απολαύουν του συνόλου των παροχών που έχουν αποκτήσει στα διάφορα κράτη μέλη ότι, προς αποφυγή όμως αδικαιολογήτων σωρεύσεων που προκύπτουν ιδίως από την χρονική σύμπτωση περιόδων ασφαλίσεως και περιόδων εξομοιουμένων προς αυτές, είναι αναγκαίο να τεθεί ως ανώτατο όριο το υψηλότερο ποσό παροχής, που θα ώφειλε ένα από αυτά τα Κράτη στον εργαζόμενο, αν αυτός είχε ασκήσει εκεί ολόκληρη την επαγγελματική του δραστηριότητα.

Ο Κανονισμός επιδιώκει τον στόχο που διατυπώνεται στο άρθρο 48 της Συνθήκης, προλαμβάνοντας τις αρνητικές συνέπειες που μπορεί να έχει η άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στη χορήγηση των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως στους εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους, ιδίως όσον αφορά τη σταδιοδρομία των διακινούμενων εργαζομένων που κατέβαλαν εισφορές σε διάφορα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως, δηλαδή να τους δώσει τη βεβαιότητα ότι θα διατηρήσουν τα συνταξιοδοτικά δικαιώματά τους που στηρίζονται στις εισφορές τους σε συστήματα συνταξιοδοτήσεως ακριβώς όπως και ο εργαζόμενος που δεν άσκησε το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Κοινότητας³¹.

Οι σε χρήμα παροχές αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων, οι συντάξεις εργατικών ατυχημάτων ή επαγγελματικής ασθενείας και τα επιδόματα θανάτου που αποκτώνται δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσότερων κρατών μελών δεν δύνανται να υποστούν καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση, κατάσχεση επειδή ο δικαιούχος κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο, όπου ευρίσκεται ο φορέας οφειλέτης, εκτός αν ο Κανονισμός προβλέπει αλλιώς (άρθρο 10).

Επιπλέον, δεν παρέχεται ή διατηρείται δικαίωμα λήψεως περισσότερων παροχών της ίδιας φύσεως που αφορούν στην ίδια περίοδο υποχρεωτικής ασφαλίσεως (άρθρο 12). Η διάταξη αυτή δεν ισχύει επί παροχών αναπηρίας, γήρατος, θανάτου (συντάξεις) ή επαγγελματικής ασθενείας που καταβάλλονται από τους φορείς δύο ή περισσότερων Κρατών μελών.

³⁰ ΔΕΚ 03.04.2008, υπόθεση C-331/06 (K.D. Chuck κατά Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank), σκέψη 27

³¹ ΔΕΚ 03.04.2008, υπόθεση C-331/06 οπ. π., σκέψη 32

Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα Κράτη μέλη, στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο εργαζόμενος και της οποίας πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για την γένεση του δικαιώματος παροχών, προσδιορίζει, κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας που εφαρμόζεται απ' αυτόν, το ποσό της παροχής που αντιστοιχεί στην συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη δυνάμει της νομοθεσίας αυτής.

Ο φορέας αυτός προβαίνει επίσης στον υπολογισμό του ποσού της παροχής που θα εχορηγείτο. Μόνο το μεγαλύτερο από τα δύο αυτά ποσά λαμβάνεται υπ' όψη.

Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα Κράτη μέλη, στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο εργαζόμενος, εφαρμόζει τους ακόλουθους κανόνες, εφ' όσον δεν πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την γένεση του δικαιώματος παροχών:

α) ο φορέας υπολογίζει το θεωρητικό ποσό της παροχής, την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως που επραγματοποιήθησαν υπό τις νομοθεσίες των Κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί, είχαν πραγματοποιηθεί στο εν λόγω Κράτος και υπό την νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν κατά την ημερομηνία εκκαθάρισεως της παροχής.

Αν, κατά τη νομοθεσία αυτήν, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο της διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό που αναφέρεται στην παρούσα περίπτωση-

β) ο φορέας προσδιορίζει κατόπιν το πραγματικό ποσό της παροχής βάσει του θεωρητικού ποσού που αναφέρεται στην προηγούμενη περίπτωση, κατ' αναλογία προς την διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που επραγματοποιήθησαν προ της επελεύσεως του κινδύνου υπό την νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς την συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που επραγματοποιήθησαν προ της επελεύσεως του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών Κρατών μελών-

γ) αν η συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που επραγματοποιήθησαν προς της επελεύσεως του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των εν λόγω Κρατών μελών, είναι μεγαλύτερη από την μέγιστη διάρκεια που απαιτεί η νομοθεσία ενός από αυτά τα Κράτη για την λήψη πλήρους παροχής, ο αρμόδιος φορέας του Κράτους αυτού λαμβάνει υπ' όψη την μέγιστη αυτή διάρκεια αντί της συνολικής διάρκειας των εν λόγω περιόδων, για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσης παραγράφου- η μέθοδος αυτή υπολογισμού δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή εις βάρος του εν λόγω φορέα παροχής ποσού ανώτερου από εκείνο της πλήρους παροχής που προβλέπεται από την υπ' αυτού εφαρμοζόμενη νομοθεσία-

Ο ενδιαφερόμενος δικαιούται το συνολικό ποσό των παροχών που υπολογίζονται, με ανώτατο όριο το μεγαλύτερο από τα θεωρητικά ποσά παροχών που υπολογίζονται.

Αν το ποσό υπερβαίνει το όριο, κάθε φορέας προσαρμόζει την παροχή του στο ποσό που αντιστοιχεί στη σχέση μεταξύ του ποσού της εν λόγω παροχής και του συνολικού ποσού των παροχών.

Όμως ισχύουν και κάποιοι περιορισμοί.: ο φορέας κράτους μέλους δεν υποχρεούται να χορηγεί παροχές δυνάμει χρονικών περιόδων οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει και οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη στιγμή της επέλευσης του κινδύνου (άρθρο 48), σε περίπτωση που α) η διάρκεια των εν λόγω χρονικών περιόδων είναι μικρότερη του έτους και β) αν ληφθούν υπόψη οι περίοδοι αυτές και μόνο, δεν αποκτάται δικαίωμα παροχών δυνάμει των διατάξεων αυτής της νομοθεσίας.

Σε περίπτωση που η εφαρμογή της διαδικασίας αυτής, θα είχε ως αποτέλεσμα να απαλλαγούν από τις υποχρεώσεις τους όλοι οι φορείς των ενδιαφερόμενων κρατών, **οι παροχές χορηγούνται αποκλειστικά κατά τη νομοθεσία του τελευταίου από τα κράτη αυτά**, οι προϋποθέσεις της οποίας πληρούνται, σαν να είχαν πραγματοποιηθεί όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως και κατοικίας, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν και ελήφθησαν υπόψη, υπό τη νομοθεσία του κράτους αυτού.

Το ΔΕΚ κλήθηκε να εξετάσει αν το άρθρο 48, του Κανονισμού 1408/71 υποχρεώνει τον αρμόδιο φορέα του τελευταίου κράτους μέλους στο οποίο κατοικούσε ο εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους να λάβει υπόψη, για τον υπολογισμό της συντάξεως γήρατος του εργαζομένου που κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως εκκαθάρισης της συντάξεως αυτής κατοικεί σε τρίτο κράτος, τις περιόδους εργασίας που πραγματοποίησε σε άλλο κράτος μέλος υπό τους ίδιους όρους ως εάν ο εργαζόμενος κατοικούσε πάντα στο έδαφος της Κοινότητας.

Το άρθρο 48 του Κανονισμού, αναφερόμενο στον συνυπολογισμό των **κατωτέρων του έτους περιόδων ασφαλίσεως** που έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο του συστήματος συγκεκριμένου κράτους μέλους και των περιόδων ασφαλίσεως που έχουν συμπληρωθεί σε άλλα κράτη μέλη, συμβάλλει στην κατοχύρωση υπέρ του εργαζομένου της ελευθερίας να κυκλοφορεί μεταξύ των κρατών μελών. Δεν εξαρτά την εφαρμογή του από τον τόπο κατοικίας του εργαζομένου κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι η απλή μεταφορά από τον ενδιαφερόμενο της κατοικίας του σε τρίτο κράτος είναι ικανή να υπονομεύσει το δικαίωμά του για υπολογισμό της συντάξεως γήρατος σύμφωνα με τους κανόνες που διατυπώνει το άρθρο αυτό.

Προσδιορισμός περιόδων ασφάλισης για σύνταξη αναπηρίας

Για τον προσδιορισμό των περιόδων ασφάλισης για σύνταξη αναπηρίας, δίδεται ορισμός στο άρθρο 1, του Κανονισμού 1408/71, σύμφωνα με τον οποίο ως περίοδοι ασφαλίσεως νοούνται οι περίοδοι εισφορών, απασχολήσεως ή μη μισθωτής δραστηριότητας που ορίζονται ή αναγνωρίζονται ως περίοδοι ασφαλίσεως από τη νομοθεσία υπό την οποία διανύθηκαν ή λογίζονται ως διανυθείσες, καθώς και κάθε εξομοιούμενη προς αυτές περίοδος, κατά το μέτρο που αναγνωρίζεται από την οικεία νομοθεσία ως ισοδύναμη προς περίοδο ασφαλίσεως.

Ο φορέας Κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου εξαρτά την κτήση, την διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών από την συμπλήρωση περιόδων ασφαλίσεως, λαμβάνει υπ' όψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως που επραγματοποιήθησαν υπό τη νομοθεσία άλλου Κράτους μέλους, ως να επρόκειτο για περιόδους που επραγματοποιήθησαν υπό την νομοθεσία που εφαρμόζεται για τον φορέα αυτόν (άρθρο 45).

Αν η νομοθεσία Κράτους μέλους εξαρτά την χορήγηση ορισμένων παροχών από τον όρο, ότι οι περίοδοι ασφαλίσεως έχουν πραγματοποιηθεί **σε επάγγελμα** υπαγόμενο σε ειδικό σύστημα ασφαλίσεως ή, ενδεχομένως, σε καθορισμένη απασχόληση, οι περίοδοι που επραγματοποιήθησαν υπό τις νομοθεσίες άλλων Κρατών μελών λαμβάνονται υπ' όψη για την χορήγηση των παροχών αυτών, μόνον αν έχουν πραγματοποιηθεί υπό αντίστοιχο σύστημα ή, ελλείψει τέτοιου συστήματος, στο ίδιο επάγγελμα ή ενδεχομένως στην ίδια απασχόληση. Αν, αφού ληφθούν υπ' όψη οι περίοδοι ασφαλίσεως που επραγματοποιήθησαν κατ' αυτόν τον τρόπο, ο ενδιαφερόμενος πάλι δεν πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, για να λάβει τις παροχές αυτές, οι περίοδοι αυτές λαμβάνονται υπ' όψη για την χορήγηση των παροχών, του γενικού συστήματος ή, ελλείψει τέτοιου συστήματος, του συστήματος που εφαρμόζεται ανάλογα με την περίπτωση, για τους εργάτες ή τους υπαλλήλους.

Αν η νομοθεσία Κράτους μέλους, η οποία εξαρτά την χορήγηση παροχών από τον όρο ότι ο εργαζόμενος υπάγεται στη νομοθεσία αυτή **κατά την στιγμή επελεύσεως του κινδύνου**, δεν απαιτεί καμμία διάρκεια ασφαλίσεως ούτε για την απόκτηση του δικαιώματος ούτε για τον υπολογισμό των παροχών, κάθε εργαζόμενος, ο οποίος έπαυσε να υπάγεται στη νομοθεσία αυτή, θεωρείται, ότι υπάγεται ακόμη σε αυτήν, την στιγμή της επελεύσεως του κινδύνου, αν υπάγεται στη νομοθεσία άλλου Κράτους μέλους την στιγμή αυτήν ή, ελλείψει τέτοιας περιπτώσεως, αν δύναται να διεκδικήσει παροχές δυνάμει της νομοθεσίας άλλου Κράτους μέλους.

Ο υπολογισμός του ύψους των παροχών κατά το άρθρο 46 του Κανονισμού 1408/71 χωρεί σταδιακά, υπό την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας οφείλει καταρχάς να προβεί στον υπολογισμό

της καλούμενης "αυτοτελούς" παροχής, στη συνέχεια δε να υπολογίσει την καλούμενη "κατόπιν αναλογικού επιμερισμού" παροχή. Τέλος, επιλέγεται το μεγαλύτερο ποσό. **Επομένως, για τον υπολογισμό της αυτοτελούς παροχής πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ασφαλιστικές περιόδους όπως αυτές ορίζονται αποκλειστικά και μόνο δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, και ιδίως οι κατ' αυτήν εξομοιούμενες προς ασφαλιστικές περιόδους περιόδους**³².

Το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει το να μην μπορεί ο διακινούμενος εργαζόμενος, επ' ευκαιρία του υπολογισμού της συντάξεώς του γήρατος, να επικαλεστεί το από την εθνική νομοθεσία προβλεπόμενο πλεονέκτημα της εξομοιώσεως περιόδων αναπηρίας προς περιόδους εργασίας, απλώς και μόνον επειδή, κατά την επέλευση της ανικανότητας προς εργασία, εργαζόταν ως μισθωτός όχι στο εν λόγω κράτος μέλος, αλλά σε άλλο κράτος μέλος.

1.2 Συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης– Ειδικά συστήματα δημοσίων υπαλλήλων

Αρχικά, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 4 του Κανονισμού 1408/71, ο Κανονισμός δεν ίσχυε για τα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων ή των προς αυτούς εξομοιούμενων.

Ο όρος "δημόσιοι υπάλληλοι" δεν αναφέρεται μόνον στους δημοσίους υπαλλήλους στους οποίους έχει εφαρμογή η εξαίρεση του άρθρου 45³³, παράγραφος 4, της Συνθήκης, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, αλλά σ' όλους τους υπαλλήλους που απασχολούνται στη δημόσια διοίκηση και στους εξομοιούμενους προς αυτούς.

Πράγματι, το αντικείμενο και οι σκοποί των δύο διατάξεων διαφέρουν: το άρθρο 45, παράγραφος 4, της Συνθ.ΛΕΕ προβλέπει απλώς ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να

³² ΔΕΚ 09.12.1993, υπόθεση C-46/92 (Vito Canio Lepore και Nicolantonio Scamuffa κατά Office National Des Pensions), σκέψη 20

³³ **Άρθρο 45 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 39 της ΣΕΚ): 1. Εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Ένωσης. 2. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάρτησή τους, την κατάρτησή τους λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

3. Με την επιφύλαξη των περιορισμών που δικαιολογούνται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων περιλαμβάνει το δικαίωμά τους: α) να αποδέχονται κάθε πραγματική προσφορά εργασίας, β) να διακινούνται ελεύθερα για τον σκοπό αυτό εντός της επικρατείας των κρατών μελών, γ) να διαμένουν σε ένα από τα κράτη μέλη με τον σκοπό να ασκούν εκεί ορισμένη εργασία σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν την απασχόληση των εργαζομένων υπηκόων αυτού του κράτους μέλους, δ) να παραμένουν στην επικράτεια ενός κράτους μέλους και μετά την άσκηση σ' αυτό ορισμένης εργασίας, κατά τους όρους που θα αποτελέσουν αντικείμενο κανονισμών που θα εκδώσει η Επιτροπή.

4. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται προκειμένου περί απασχολήσεως στη δημόσια διοίκηση.

αποκλείουν την πρόσβαση υπηκόων άλλων κρατών μελών σε ορισμένες θέσεις της δημοσίας διοικήσεως, λαμβάνει δε υπόψη το εύλογο συμφέρον που έχουν τα κράτη μέλη να επιφυλάττουν στους υπηκόους τους ένα σύνολο απασχολήσεων, οι οποίες έχουν σχέση με την άσκηση της δημοσίας εξουσίας και με τη διαφύλαξη των γενικών συμφερόντων, ενώ το άρθρο 4, παράγραφος 4, του Κανονισμού εξαιρούσε γενικώς, τα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων ή των προς αυτούς εξομοιούμενων από τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως του Κανονισμού και σκόπευε στο να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες των συστημάτων που εφαρμόζονται στους δημοσίους υπαλλήλους εντός των κρατών μελών.

Υπήρξε πρόβλημα με την αναγνώριση και τον συνυπολογισμό ασφαλιστικών περιόδων των εργαζομένων που ανήκαν στα ειδικά συστήματα ασφάλισης όπως είναι οι διακινούμενοι εντός της Κοινότητας δημόσιοι υπάλληλοι. Συνεπακόλουθα **τέθηκε στο ΔΕΚ το ερώτημα αν ο δημόσιος υπάλληλος ενός κράτους-μέλους ήταν δυνατόν να επικαλεστεί τον Κανονισμό 1408/71 για να διεκδικήσει την αναγνώριση ασφαλιστικών περιόδων που διανύθηκαν σε άλλο κράτος μέλος.** Η απάντηση στο ερώτημα αυτό ήταν αρνητική λόγω της εξαίρεσης των ειδικών συστημάτων δημοσίων υπαλλήλων. Επισημαίνεται ότι το 1979, το ΔΕΚ στην απόφαση Lohmann³⁴ εξαίρεσε τα ειδικά καθεστώτα των δημοσίων υπαλλήλων από τον ανωτέρω Κανονισμό.

Ο κοινοτικός νομοθέτης δεν είχε ακόμη θεσπίσει τα αναγκαία μέτρα, ώστε το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71 να επεκταθεί στα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων και του προς αυτούς εξομοιούμενου προσωπικού, οπότε με το άρθρο 4, παράγραφος 4, του Κανονισμού εξακολουθούσε να υφίσταται ουσιώδες κενό στον κοινοτικό συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως.

Ο αποκλεισμός των ειδικών συστημάτων των δημοσίων υπαλλήλων ή των εξομοιούμενων προς αυτούς από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού μπορούσε να δικαιολογηθεί, την εποχή της εκδόσεως του Κανονισμού, λόγω της **υπάρξεως μεγάλων διαφορών μεταξύ των εθνικών συστημάτων**, οι οποίες δημιουργούσαν δυσχέρειες που ο κοινοτικός νομοθέτης θεώρησε ανυπέρβλητες όταν θέλησε να προβεί στον συντονισμό τους³⁵.

Προκειμένου το υπό εξέταση σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως να χαρακτηριστεί ως "ειδικό", αρκεί να διαφέρει από το γενικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται στους μισθωτούς του κράτους μέλους που το θέσπισε και να διέπει ευθέως ορισμένες ή όλες τις

³⁴ ΔΕΚ 08.03.1979 υπόθεση C-129/78 (Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank d'Amsterdam κατά A.E. Lohmann)

³⁵ ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ), σκέψη 32

κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων ή να παραπέμπει σ' ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης δημοσίων υπαλλήλων ήδη υφιστάμενο στο εν λόγω κράτος μέλος, χωρίς να πρέπει να ληφθούν υπόψη συναφώς άλλα στοιχεία.

Πράγματι, θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 4, του Κανονισμού, εκείνη την περίοδο, ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να αποκλείσει από τον συντονισμό των γενικών συστημάτων, που εφαρμόζονται στους λοιπούς εργαζομένους, τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης που τα κράτη μέλη θέσπισαν για ολόκληρο ή μέρος του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών τους.

Τα άρθρα 45 και 48³⁶ της Συνθ.ΛΕΕ απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση που θέτει σε μειονεκτική θέση τους κοινοτικούς υπηκόους που επιθυμούν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους πέραν του εδάφους ενός μόνον κράτους μέλους. Συνεπώς, πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι απαγορεύουν τη μη λήψη υπόψη, για την κτήση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, των περιόδων εργασίας που ένα πρόσωπο, υπαγόμενο σε ειδικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων ή των εξομοιούμενων προς αυτούς, διάνυσε σε δημόσιους φορείς άλλου κράτους μέλους, ενώ η εθνική νομοθεσία επιτρέπει να λαμβάνονται υπόψη αυτές οι περίοδοι που διανύθηκαν επί του εθνικού εδάφους σε ανάλογους φορείς. Μια τέτοια άρνηση, εφόσον δεν στηρίζεται σε αιτιολογία δυναμένη να ληφθεί υπόψη, συνιστά δυσμενή διάκριση έναντι των εργαζομένων που άσκησαν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας³⁷.

Λαμβανομένης υπόψη της αποφάσεως **Βουγιούκας**³⁸ του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το πεδίο εφαρμογής των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 επεκτάθηκε ώστε να καλύπτει τα ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους εξομοιούμενους προς αυτούς.

³⁶ **Άρθρο 48 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 42 της ΣΕΚ): Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ιδίως με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους διακινούμενους εργαζομένους, μισθωτούς και μη μισθωτούς, και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα:

α) το συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες, για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος προς λήψη παροχής όπως και για τον υπολογισμό του ύψους αυτής,

β) την καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στις επικράτειες των κρατών μελών.

Εφόσον μέλος του Συμβουλίου δηλώνει ότι σχέδιο νομοθετικής πράξης που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο θα έθιγε σημαντικές πτυχές του συστήματός του κοινωνικής ασφάλισης, ιδίως το πεδίο εφαρμογής, το κόστος ή την οικονομική του δομή, ή θα επηρέαζε τη δημοσιονομική ισορροπία του εν λόγω συστήματος, μπορεί να ζητήσει να επιληφθεί του ζητήματος το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Στην περίπτωση αυτή, η συνήθης νομοθετική διαδικασία αναστέλλεται. Αφού συζητήσει το θέμα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εντός τετραμήνου από την αναστολή αυτή:

α) αναπέμπει το σχέδιο στο Συμβούλιο, θέτοντας έτσι τέρμα στην αναστολή της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, ή β) δεν προβαίνει σε καμία ενέργεια ή ζητά από την Επιτροπή να υποβάλει νέα πρόταση· στην περίπτωση αυτή θεωρείται ότι δεν υιοθετείται η πράξη που είχε προταθεί αρχικά.

³⁷ ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ), οπ. π., σκέψη 44

³⁸ ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ) οπ. π.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 14ε του Κανονισμού 1606/98³⁹, ο απασχολούμενος ως δημόσιος υπάλληλος ή ο εξομοιούμενος προς αυτόν ο οποίος είναι ασφαλισμένος σε ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους σε ένα κράτος μέλος, και ο οποίος είναι ταυτόχρονα μισθωτός ή/και μη μισθωτός στο έδαφος ενός ή περισσότερων άλλων κρατών μελών, υπάγεται στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο είναι ασφαλισμένος σε ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους.

Σύμφωνα με το άρθρο 95γ, κάθε περίοδος ασφάλισης, καθώς και, κατά περίπτωση, κάθε περίοδος μισθωτής ή μη μισθωτής απασχόλησης ή κατοικίας που έχει συμπληρωθεί δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους προ της 25ης Οκτωβρίου 1998 λαμβάνεται υπόψη για τον καθορισμό των δικαιωμάτων που αποκτώνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1606/98.

Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, στο παράρτημα IV αναφέρεται ότι όσον αφορά στους δημοσίους υπαλλήλους και τους προς αυτούς εξομοιούμενους, οι οποίοι έχουν προσληφθεί μέχρι και την 31 Δεκεμβρίου 1982, οι διατάξεις των κεφαλαίων 2 και 3 του τίτλου III του Κανονισμού εφαρμόζονται ανάλογα, εάν οι ενδιαφερόμενοι έχουν πραγματοποιήσει περιόδους ασφάλισης σε άλλο κράτος μέλος, στα πλαίσια είτε ειδικού συστήματος συνταξιοδότησης για τους δημοσίους υπαλλήλους ή τους εξομοιούμενους προς αυτούς είτε γενικού συστήματος, υπό την προϋπόθεση ότι οι ενδιαφερόμενοι έχουν απασχοληθεί ως δημόσιοι υπάλληλοι ή ως εξομοιούμενοι προς αυτούς, σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας.

Η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 45 (Ελεύθερη Κυκλοφορία των Εργαζομένων) και 48 (εγκαθίδρυση της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εργαζομένων) της Συνθ.ΛΕΕ όταν δεν έχουν αποκτηθεί συνταξιοδοτικά δικαιώματα στο πλαίσιο ειδικού συστήματος για τους δημοσίους υπαλλήλους ή τους εξομοιούμενους προς αυτούς, δεν θίγει την εφαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας (Διαρκής Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων) περί μεταφοράς περιόδων ασφάλισης από το ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους στο γενικό σύστημα ασφαλίσεως μισθωτών μέσω της καταβολής της απαιτούμενης εισφοράς⁴⁰.

³⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1606/98 του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 1998 για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, με σκοπό την επέκτασή τους ώστε να καλύπτουν ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους EEL 209/1-15 25.7.1998

⁴⁰ Δεν εμπίπτουν στην έννοια «δημόσια διοίκηση» ούτε αποτελούν «απασχόληση» σε αυτή: η θέση εργάτη στα κρατικά ταχυδρομεία, οι θέσεις κλειδούχου, φορτωτή μηχανοδηγού, εργάτη σιδηροδρομικών γραμμών, χειριστή σημάτων στους κρατικούς σιδηροδρόμους, οι θέσεις καθαριστή γραφείου, βοηθού ελαιοχρωματιστή, βοηθού διακοσμητή, εργάτη συντηρήσεως ηλεκτρικών στηλών, παρασκευαστή πηνίων, συντηρητή τροφείων, νυκτοφύλακα, καθαριστή, υπαλλήλου κυλικείου, εργάτη εργαστηρίου, οι θέσεις ξυλουργού, βοηθού κηπουρού,

Καινοτόμες αποφάσεις του ΔΕΚ:

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις **Fabrizii, Neri και del Grosso**⁴¹:

α) ο Fabrizioi, ενάγων της κύριας δίκης στην υπόθεση C-113/92, ήταν εργάτης υπεδάφους ορυχείου στο Βέλγιο επί 26 έτη, περίοδος απασχολήσεως που του επιτρέπει να αναγνωρίσει 4 πρόσθετα πλασματικά έτη εργασίας στο εν λόγω κράτος μέλος. Αρχικώς, ο βελγικός φορέας χορήγησε στον Fabrizioi την προβλεπόμενη από τη νομοθεσία του κράτους αυτού σύνταξη εργάτη ορυχείου λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου, υπολογισθείσα βάσει πλήρους ασφαλιστικής σταδιοδρομίας 30 ετών. Αργότερα, ο Fabrizioi έλαβε ιταλική σύνταξη λόγω της στρατιωτικής υπηρεσίας του στην Ιταλία από το 1940 μέχρι το 1945, διάστημα που αντιστοιχεί σε 4 έτη του βελγικού ασφαλιστικού συστήματος των εργατών ορυχείου. Ο βελγικός φορέας προέβη επομένως σε επανεξέταση των δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου και μείωσε τη διάρκεια της βελγικής ασφαλιστικής σταδιοδρομίας του σε 26 έτη. Δυνάμει της βελγικής νομοθεσίας, ο αριθμός των προσθέτων πλασματικών ετών ασφαλίσεως μειώνεται συγκεκριμένα κατά τον αριθμό των ετών για τα οποία ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου δυνάμει άλλου βελγικού ασφαλιστικού συστήματος, εκτός εκείνου των ελευθέρων επαγγελματιών, ή ασφαλιστικού συστήματος άλλης χώρας.

β) Ο Neri, ενάγων της κύριας δίκης στην υπόθεση C-114/92, υπήρξε εργάτης στο Βέλγιο επί 34 έτη. Αρχικώς, ο βελγικός φορέας του χορήγησε βελγική σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου βάσει ασφαλιστικής σταδιοδρομίας 39 ετών, διότι του αναγνωρίστηκαν πέντε πρόσθετα πλασματικά έτη. Με την οριστική εκκαθαριστική απόφαση, ο βελγικός φορέας του χορήγησε σύνταξη που αντιστοιχούσε σε 38 έτη ασφαλίσεως. Του αφαιρέθηκε το πλεονέκτημα ενός πλασματικού έτους, με το αιτιολογικό ότι στο μεταξύ είχε λάβει ιταλική

νοσοκόμου, παιδοκόμου, νοσοκόμου βρεφικών σταθμών, ηλεκτρολόγου, υδραυλικού στους Δήμους και τις Κοινότητες, οι θέσεις νοσοκόμου ή νοσοκόμας σε δημόσια νοσοκομεία, η προπαρασκευαστική άσκηση για την απόκτηση της άδειας ασκήσεως του λειτουργήματος του καθηγητή, οι θέσεις ερευνητών στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας για στρατιωτικούς σκοπούς, η θέση λέκτορα ξένης γλώσσας σε Πανεπιστήμιο, η θέση καθηγητή στη Μέση Εκπαίδευση.

Αντίθετα εμπίπτουν στην έννοια της «δημόσιας διοίκησης» οι θέσεις ελεγκτή προϊσταμένου τεχνικού γραφείου, κύριου ελεγκτή, ελεγκτή έργων, ελεγκτή απογραφών καθώς και οι θέσεις νυκτοφύλακα και αρχιτέκτονα των υπηρεσιών των Δήμων. Βλέπε Τσιλιώτης Χ. (2004) «Το πρόβλημα της ελεύθερης πρόσβασης των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ελληνική Δημόσια Διοίκηση μεταξύ των συμπληγμάτων του Ελληνικού Συντάγματος και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Κρεμαλής Κ. (επιμ.) *Μελέτες Εθνικού, Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Κοινωνικού Δικαίου και Δικαίου της Υγείας*. Η διακίνηση των δημοσίων υπαλλήλων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 47-48

⁴¹ ΔΕΚ 15.12.1993, υποθέσεις C-113/92, C-114/92 και C-156/92 (Enrico Fabrizioi, Pietro Neri και Aldo del Grosso κατά Office National des Pensions)

σύνταξη λόγω της στρατιωτικής υπηρεσίας του στην Ιταλία που αντιστοιχούσε σε 7 έτη ασφαλίσεως στο Βέλγιο. Συγκεκριμένα, το σύνολο των ετών που αρχικώς ελήφθησαν υπόψη στο Βέλγιο (39) και στη συνέχεια στην Ιταλία (7) υπερέβαινε κατά ένα έτος τη μονάδα της ασφαλιστικής σταδιοδρομίας, η οποία στο βελγικό δίκαιο περιορίζεται στα 45 έτη ασφαλίσεως.

γ) Ο Del Grosso, ενάγων της κύριας δίκης στην υπόθεση C-156/92, συμπλήρωσε στο Βέλγιο ως μισθωτός εργαζόμενος πραγματική ασφαλιστική σταδιοδρομία 41 ετών. Ο βελγικός φορέας αρχικώς του χορήγησε, δυνάμει μόνον της βελγικής νομοθεσίας, ετήσια σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου υπολογισθείσα με βάση 44 έτη ασφαλίσεως, διότι στα πραγματικά έτη ασφαλίσεως προστέθηκαν τρία πλασματικά έτη ασφαλίσεως. Μετά τη χορήγηση στον ενδιαφερόμενο ιταλικής συντάξεως λόγω των επτά ετών ασφαλίσεως που συμπλήρωσε στην Ιταλία, ο βελγικός φορέας του αφαίρεσε το πλεονέκτημα των πλασματικών ετών ασφαλίσεως, στη συνέχεια δε, μείωσε τα εναπομένοντα 48 έτη κατά τρία έτη πραγματικής ασφαλίσεως προκειμένου η σταδιοδρομία του να ισούται με τη μονάδα σταδιοδρομίας των 45/45, κατ' εφαρμογήν της βελγικής νομοθεσίας, και υπολόγισε τη βελγική σύνταξη με βάση ασφαλιστική σταδιοδρομία 38 ετών (45-7) προκειμένου να ληφθεί υπόψη η ιταλική σύνταξη. Η βελγική νομοθεσία προβλέπει συγκεκριμένα ότι, οσάκις ο μισθωτός εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου δυνάμει του διατάγματος και σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου ή ανάλογο πλεονέκτημα δυνάμει ενός ή πλειόνων άλλων ασφαλιστικών συστημάτων και οσάκις το άθροισμα των κλασμάτων που, για καθεμία από τις συντάξεις αυτές, εκφράζουν την αναλογία τους, υπερβαίνει τη μονάδα, η επαγγελματική σταδιοδρομία που λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της συντάξεως μισθωτού εργαζομένου λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου μειώνεται κατά τα έτη που είναι αναγκαίο ώστε το εν λόγω άθροισμα να ισούται με τη μονάδα. Για την εφαρμογή του άρθρου αυτού, νοείται ως "άλλο σύστημα" κάθε άλλο βελγικό σύστημα παροχής συντάξεων λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου και συντάξεων επιζώντων, πλην εκείνου των ελευθέρων επαγγελματιών, και κάθε άλλο ανάλογο ασφαλιστικό σύστημα ξένης χώρας ή σύστημα ισχύον για το προσωπικό οργανισμού διεθνούς δημοσίου δικαίου.

Μόνον οι περίοδοι ασφαλίσεως που οι τρεις ενδιαφερόμενοι συμπλήρωσαν στην Ιταλία δεν θα τους παρείχαν σ' αυτό το κράτος μέλος δικαίωμα συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου. Εντούτοις, ο ιταλικός ασφαλιστικός φορέας τους χορήγησε σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου λαμβάνοντας υπόψη, βάσει του άρθρου 46 του Κανονισμού, τη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που συμπλήρωσαν οι ενδιαφερόμενοι στην Ιταλία και στο Βέλγιο.

Ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων, οι Fabrizio και Neri ζήτησαν τη χορήγηση της βελγικής συντάξεώς τους χωρίς μείωση. Ο Del Grosso υποστήριξε ότι δικαιούται βελγική σύνταξη λόγω συμπλήρωσεως συντάξιμου χρόνου αντιστοιχούσα στα 41 έτη πραγματικής ασφαλίσεως που συμπλήρωσε στο Βέλγιο.

Το ΔΕΚ, αποφάνθηκε ότι για τον υπολογισμό του ποσού της παροχής κατ' εφαρμογήν του άρθρου 46, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, υπό την κωδικοποιημένη μορφή που έλαβε με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83, **ο αρμόδιος ασφαλιστικός φορέας κράτους μέλους πρέπει να συνυπολογίζει το σύνολο των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο εργαζόμενος, ακόμη και αν οι περίοδοι αυτές δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από το δίκαιο του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα.** Πάντως, όταν ο εργαζόμενος δικαιούται ήδη, αυτοτελή παροχή δυνάμει του άρθρου 46, του Κανονισμού 1408/71, ίση προς τη χορηγούμενη κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα πλήρη σύνταξη, χωρίς προσφυγή στην προσμέτρηση των περιόδων που συμπληρώθηκαν υπό τις νομοθεσίες των άλλων κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο ενδιαφερόμενος, η προσμέτρηση των περιόδων αυτών δεν είναι αναγκαία για την συμπλήρωση των περιόδων που διανύθηκαν υπό τη νομοθεσία του κράτους μέλους του αρμοδίου φορέα, για την απόκτηση του δικαιώματος επί των παροχών.

Για τον υπολογισμό του πραγματικού ποσού της παροχής κατά την έννοια του άρθρου 46, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να λαμβάνει υπόψη του όλες τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν και αναγνωρίστηκαν ως τέτοιες από τις νομοθεσίες όλων των κρατών μελών και δεν μπορεί να εφαρμόζει τους απαγορεύοντες τη σώρευση εξωτερικούς του κανόνες για τον προσδιορισμό του προαναφερθέντος πραγματικού ποσού.

Ούτε ο Κανονισμός 1408/71, ούτε η Συνθ.ΛΕΕ εμποδίζουν την εφαρμογή απαγορεύουσας τη σώρευση εθνικής διατάξεως περιορίζουσας στα 45 έτη τη μονάδα της ασφαλιστικής σταδιοδρομίας των μισθωτών εργαζομένων και επαγομένης τη μείωση της περιόδου ασφαλίσεως που πράγματι συμπλήρωσε ο διακινούμενος εργαζόμενος εντός του κράτους μέλους του προβαίνοντος στην εκκαθάριση φορέα κατά τα έτη ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σ' ένα δεύτερο κράτος μέλος, καθόσον η μείωση των δικαιωμάτων του διακινούμενου εργαζομένου που του παρέχονται στο κράτος μέλος στο οποίο υπάγεται ο προβαίνων στην εκκαθάριση φορέας αντισταθμίζεται από τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα που του παρέχονται με τον Κανονισμό στο δεύτερο κράτος μέλος.

Το 1995, στην υπόθεση **Βουγιούκα**⁴², το ΔΕΚ κλήθηκε να απαντήσει σε ερωτήματα που ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ ενός Έλληνα υπηκόου, του Ι. Βουγιούκα, και του ελληνικού αρμόδιου φορέα επειδή αρνήθηκε να λάβει υπόψη για την κτήση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος λόγω γήρατος του Ι. Βουγιούκα τις περιόδους μεταξύ 1964 και 1969, κατά τη διάρκεια των οποίων αυτός εργάστηκε σε δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Ο Ι. Βουγιούκας ήταν μόνιμος ιατρός του ΙΚΑ, το οποίο είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Υπό την ιδιότητα αυτή, το συνταξιοδοτικό δικαίωμά του διέπεται από τον νόμο περί των συντάξεων του προσωπικού αυτού του νομικού προσώπου.

Από τη νομοθεσία αυτή συνάγεται ότι για την κτήση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος μπορούν να ληφθούν υπόψη, εκτός των περιόδων απασχολήσεως σε αυτό το νομικό πρόσωπο, οι περίοδοι ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος, υπό την προϋπόθεση της καταβολής ειδικής εισφοράς εξαγοράς ίσης προς το 5 % των τακτικών μηνιαίων αποδοχών του χρόνου υποβολής της αιτήσεως και επί χρονικό διάστημα ίσο προς τον αναγνωριζόμενο χρόνο υπηρεσίας.

Το 1988, ο Ι. Βουγιούκας υπέβαλε αίτηση στη Διεύθυνση Συντάξεων Προσωπικού του ΙΚΑ, ζητώντας να του αναγνωρισθούν ως συντάξιμες οι περίοδοι τις οποίες είχε διανύσει μεταξύ 1964 και 1969 υπό την ιδιότητα του ιατρού σε γερμανικά δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα. Κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως, η λήψη υπόψη των περιόδων αυτών ήταν αναγκαία προκειμένου ο ενδιαφερόμενος να αποκτήσει δικαίωμα συντάξεως.

Η Διεύθυνση Συντάξεων Προσωπικού απέρριψε την αίτησή του για τον λόγο ότι οι υπηρεσίες, τις οποίες ο Ι. Βουγιούκας παρέσχε στο εξωτερικό, δεν περιλαμβάνονται μεταξύ εκείνων που ρητώς ορίζονται από τις διατάξεις που έχουν εφαρμογή στους ιατρούς του. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από την Επιτροπή Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων.

Ο Ι. Βουγιούκας άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής, ενώπιον του δευτέρου τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Με την υπ' αριθ. 2101/1991 απόφασή του, το τμήμα αυτό απέρριψε την έφεση με την αιτιολογία ότι οι εθνικές συνταξιοδοτικές διατάξεις που εφαρμόζονται επί των μόνιμων ιατρών του ΙΚΑ δεν προβλέπουν τη θεμελίωση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων από τις παρασχεθείσες στο εξωτερικό υπηρεσίες και ότι, επιπλέον, ο Κανονισμός 1408/71 δεν έχει εφαρμογή, στα "ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων ή των προς αυτούς

⁴² ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ)

εξομοιουμένων" και, επομένως, στο ειδικό σύστημα ασφαλίσεως στο οποίο υπάγονται οι μόνιμοι ιατροί του ΙΚΑ.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι ο όρος **"δημόσιοι υπάλληλοι"** του άρθρου 4, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83, δεν **αναφέρεται** μόνον στους δημοσίους υπαλλήλους στους οποίους έχει εφαρμογή η εξαίρεση του άρθρου 48, της Συνθήκης, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, αλλά **σ' όλους τους υπαλλήλους που απασχολούνται στη δημόσια διοίκηση και στους εξομοιούμενους προς αυτούς.**

Προκειμένου το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως να χαρακτηριστεί ως "ειδικό" κατά την έννοια του άρθρου 4, του Κανονισμού 1408/71, αρκεί να διαφέρει από το γενικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται στους μισθωτούς του κράτους μέλους που το θέσπισε και να διέπει ευθέως όλες ή ορισμένες κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων ή να παραπέμπει σ' ένα σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως δημοσίων υπαλλήλων ήδη υφιστάμενο στο εν λόγω κράτος μέλος, χωρίς να πρέπει να ληφθούν υπόψη συναφώς άλλα στοιχεία.

Τα άρθρα 48 (μέτρα για την εγκαθίδρυση της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εργαζομένων) και 51⁴³ (εξαίρεση από το δικαίωμα εγκαταστάσεως) της Συνθήκης, απαγορεύουν τη μη λήψη υπόψη, για την κτήση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, των περιόδων εργασίας που ένα πρόσωπο υπαγόμενο σε ειδικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων ή των εξομοιούμενων προς αυτούς, όπως είναι ο μόνιμος ιατρός του ΙΚΑ, διάνυσε σε δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα άλλου κράτους μέλους, ενώ η εθνική νομοθεσία επιτρέπει να λαμβάνονται υπόψη αυτές οι περίοδοι εφόσον διανύθηκαν επί του εθνικού εδάφους σε ανάλογα ιδρύματα.

Η σπουδαιότητα της απόφασης έγκειται στο γεγονός ότι το ΔΕΚ κάλυψε το νομικό κενό που υπήρχε την εποχή εκείνη στον Κανονισμό 1408/71 για την κάλυψη των δημοσίων υπαλλήλων και δέχτηκε ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι εξομοιούμενοι προς αυτούς μπορούν, λόγω ευθείας εφαρμογής των άρθρων 48 και 51 της Συνθήκης, να συνυπολογίσουν περιόδους ασφάλισης που διανύθηκαν στην αλλοδαπή.

⁴³ **Άρθρο 51 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 45 της ΣΕΚ): Εξαιρούνται από την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου (Δικαίωμα Εγκαταστάσεως), όσον αφορά το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, οι δραστηριότητες που συνδέονται στο κράτος αυτό, έστω και περιστασιακά, με την άσκηση δημοσίας εξουσίας.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, δύνανται να εξαιρέσουν ορισμένες δραστηριότητες από την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου.

Στην υπόθεση **Chuck**⁴⁴, ο K. D. Chuck, Βρετανός υπήκοος, εργάστηκε και διέμεινε στις Κάτω Χώρες κατά τις περιόδους από 1ης Σεπτεμβρίου 1972 έως 1ης Απριλίου 1975 καθώς και από 1ης Ιανουαρίου 1976 έως 31ης Δεκεμβρίου 1977. Κατά τους εννιά μήνες μεταξύ αυτών των δύο περιόδων εργάστηκε στη Δανία όπου κατέβαλε εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως. Από 1ης Ιανουαρίου 1978, διαμένει στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν συμπλήρωσε το 65ο έτος της ηλικίας του υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος στον ολλανδικό φορέα.

Ο ολλανδικός φορέας χορήγησε στον K. D. Chuck σύνταξη γήρατος με προσαύξηση από τον Δεκέμβριο του 2000 μειωμένη κατά 90 % για τα 45 έτη κατά τα οποία δεν ήταν ασφαλισμένος. Για τον υπολογισμό του ποσού της συντάξεως, ο ολλανδικός φορέας δεν έλαβε υπόψη τις περιόδους ασφαλίσεως που είχε συμπληρώσει ο αιτών στη Δανία με την αιτιολογία ότι δεν κατοικούσε πλέον στο έδαφος κράτους μέλους και, κατά τον ολλανδικό φορέα, δεν μπορούσε να επικαλεστεί το άρθρο 48 του Κανονισμού 1408/71.

Ο K. D. Chuck υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής στον ολλανδικό φορέα, που την απέρριψε με απόφαση της 2ας Ιανουαρίου 2002. Τότε ο K. D. Chuck άσκησε προσφυγή ενώπιον του ολλανδικού δικαστηρίου.

Ο προσφεύγων υποστήριξε ότι σύμφωνα με το άρθρο 48 του Κανονισμού 1408/71, οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπλήρωσε στη Δανία έπρεπε να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως. Το γεγονός ότι δεν κατοικούσε πλέον στο έδαφος κράτους μέλους κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεώς του δεν εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 48.

Το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι το άρθρο 48, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 631/2004, υποχρεώνει τον αρμόδιο φορέα του τελευταίου κράτους μέλους στο οποίο κατοικούσε ο εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους να λάβει υπόψη, για τον υπολογισμό της συντάξεως γήρατος του εργαζομένου αυτού ο οποίος κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως εκκαθάρισης της συντάξεως αυτής κατοικεί σε τρίτο κράτος, τις περιόδους εργασίας που πραγματοποίησε σε άλλο κράτος μέλος υπό τους ίδιους όρους ως εάν ο εργαζόμενος εξακολουθεί να κατοικεί στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Ο κος **Noteboom**⁴⁵, ήταν Βέλγος υπήκοος, ο οποίος εργάστηκε στις Κάτω Χώρες διατηρώντας την κατοικία του στο Βέλγιο.

⁴⁴ ΔΕΚ 03.04.2008, υπόθεση C-331/06 (K. D. Chuck κατά Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank)

⁴⁵ ΔΕΚ 20.01.2005, υπόθεση C-101/04 (Roger Noteboom κατά Rijksdienst voor Pensioenen)

Λίγο πριν από τη συνταξιοδότησή του κατέστη άνεργος. Κατά το έτος που προηγήθηκε του έτους κατά το οποίο άρχισε η συνταξιοδότησή του, ελάμβανε αδιαλείπτως επίδομα ανεργίας. Δυνάμει του άρθρου 71, του Κανονισμού 1408/71, οι εν λόγω παροχές ανεργίας καθορίστηκαν και καταβάλλονταν σύμφωνα με τη σχετική βελγική κανονιστική ρύθμιση. Έτσι, από την 1η Ιανουαρίου 1999, ο R. Noteboom ήταν δικαιούχος συντάξεως βάσει του βελγικού συστήματος συνταξιοδότησεως των υπαλλήλων. Το 1999, ο αρμόδιος βελγικός φορέας του κατέβαλε, εκτός της συντάξεως αυτής, ποσό 23 069 BEF, ήτοι 571,87 ευρώ, ως επίδομα αδείας. Όμως, το ταμείο του έκρινε εκ των υστέρων ότι κατέβαλε αχρεωστήτως το εν λόγω ποσό και αξίωσε την επιστροφή του με απόφαση κοινοποιηθείσα στις 18 Αυγούστου 1999.

Ο κ. R. Noteboom άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής και ισχυρίστηκε ότι εδικαιούτο το επίδομα αδείας, δεδομένου ότι ελάμβανε παροχές ανεργίας αδιαλείπτως κατά τη διάρκεια του έτους που προηγήθηκε αυτού κατά το οποίο άρχισε η συνταξιοδότησή του.

Ο βελγικός φορέας υποστήριξε, αντιθέτως, ότι ο κ. R. Noteboom δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του βελγικού νόμου. Συγκεκριμένα, δεν κατέστη άνεργος μετά από «απασχόληση λόγω της οποίας ο ενδιαφερόμενος υπαγόταν στη βελγική ρύθμιση περί κοινωνικής ασφαλίσεως». Ναι μεν οι παροχές ανεργίας καταβλήθηκαν πράγματι από το Βέλγιο, αλλά ο πραγματικός υπόχρεος, κατά τον βελγικό ασφαλιστικό φορέα, ήταν το κράτος μέλος εντός του οποίου ο εργαζόμενος απασχολήθηκε και εντός του οποίου κατέστη άνεργος, εν προκειμένω το Βασίλειο των Κάτω Χωρών. Ο βελγικός φορέας ισχυρίστηκε επίσης ότι το επίδομα αδείας σαφώς δεν αποτελεί «σύνταξη, αλλά μία ad hoc παροχή» και δεν ενέπιπτε στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71.

Το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι στην περίπτωση αυτή, το επίδομα αδείας, συνιστά παροχή γήρατος και ο αρμόδιος φορέας του κράτους μέλους κατοικίας οφείλει, για τη χορήγηση της παροχής αυτής, να λάβει υπόψη περίοδο πλήρους ανεργίας στη διάρκεια της οποίας ο πρώην μισθωτός εργαζόμενος έλαβε παροχές, ως εάν ο εργαζόμενος αυτός είχε υπαχθεί στη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας αυτός κατά τη διάρκεια της τελευταίας του απασχόλησης.

Η υπόθεση **Larsy**⁴⁶, αφορούσε έναν Βέλγο υπήκοο εγκατεστημένο στο Βέλγιο, πλησίον των γαλλικών συνόρων που εργάστηκε ως ανεξάρτητος κηπουρός-φυτοκόμος τόσο στο Βέλγιο όσο

⁴⁶ ΔΕΚ 02.08.1993, υπόθεση C-31/92 (Marius Larsy κατά Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants)

και στη Γαλλία, το μεγαλύτερο όμως μέρος των εκτάσεων που εκμεταλλευόταν βρισκόταν στο Βέλγιο.

Ο Μ. Larsy κατέβαλε εισφορές στο προβλεπόμενο από τη βελγική νομοθεσία σύστημα συνταξιοδοτήσεως για το διάστημα από 1ης Ιανουαρίου 1944 έως 31 Δεκεμβρίου 1988. Κατά το διάστημα από 1ης Ιανουαρίου 1964 έως και 31 Δεκεμβρίου 1977 υποχρεώθηκε, παρά την αντίθεσή του, να καταβάλλει εισφορές και στη Γαλλία. Εξάλλου, για μικρότερη περίοδο υποχρεώθηκε να καταβάλλει κοινωνικές εισφορές, λόγω των προερχομένων από τη Γαλλία εισοδημάτων του, τόσο στο Βέλγιο όσο και στη Γαλλία.

Στις 20 Ιουνίου 1989 ο βελγικός φορέας χορήγησε στον Μ. Larsy πλήρη σύνταξη γήρατος (ως εκ της εργασίας του από 1.1.1944 έως 31.12.1988) ύψους 222 333 βελγικών φράγκων (BFR) ετησίως, καταβλητέα από 1ης Οκτωβρίου 1989. Όμως, στις 6 Μαρτίου 1991 ο βελγικός φορέας, στηριζόμενος στη βελγική νομοθεσία έκρινε ότι η χορήγηση γαλλικής συντάξεως στον ενδιαφερόμενο για την περίοδο ασφαλίσεως μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1964 και 31ης Δεκεμβρίου 1977 δικαιολογούσε μείωση της βελγικής συντάξεως, με αποτέλεσμα ο Larsy να δικαιούται μόνον ποσού ύψους 156 225 BFR ετησίως, καταβλητέου από 1ης Οκτωβρίου 1989.

Το εθνικό διαστήριο ρώτησε το ΔΕΚ αν τα άρθρα 12 και 46 του Κανονισμού 1408/71 απαγορεύουν τη μείωση της χορηγουμένης σε εργαζόμενο εντός κράτους μέλους συντάξεως με το αιτιολογικό ότι ο ενδιαφερόμενος εισπράττει παράλληλα σύνταξη και σε άλλο κράτος μέλος, στην περίπτωση που έχει καταβάλει για την ίδια περίοδο εισφορές συντάξεως γήρατος σε αμφότερα τα κράτη μέλη.

Έπειτα από την προσφυγή του στο ΔΕΚ, αυτό απεφάνθη ότι τα άρθρα 12, παράγραφος 2, και 46 του Κανονισμού 1408/71 δεν απαγορεύουν την εφαρμογή, στα πλαίσια καθορισμού του ύψους συντάξεως υπολογιζομένης δυνάμει αποκλειστικώς και μόνον μιας εθνικής νομοθεσίας, εθνικού κανόνα περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως. Αντίθετα, τα προαναφερθέντα άρθρα απαγορεύουν την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας όταν το ύψος της συντάξεως καθορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46. Το άρθρο 46, παράγραφος 3, του Κανονισμού έχει την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται ο κανόνας περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως που θεσπίζει η εν λόγω διάταξη κατά το μέτρο που ο ενδιαφερόμενος εργάστηκε επί την ίδια περίοδο εντός δύο κρατών μελών και υποχρεώθηκε να καταβάλει, για την ίδια αυτή περίοδο, εισφορές ασφαλίσεως γήρατος σε αμφότερα τα κράτη μέλη.

Οι **Lepore και Scamuffa**⁴⁷, ιταλικής ιθαγενείας, εργάστηκαν στο Βέλγιο, ο μιν πρώτος από το 1951 έως το 1954, ο δε δεύτερος από το 1951 έως το 1959.

Ο Lepore, ο οποίος εργάστηκε και στις χώρες Ιταλία, Γερμανία και Λουξεμβούργο, κατέστη ανίκανος προς εργασία λόγω αναπηρίας από την οποία επλήγη το 1986 ενώ απασχολούνταν ως μισθωτός εργαζόμενος στο Λουξεμβούργο. Έκτοτε, λαμβάνει από το Λουξεμβούργο και τη Γερμανία παροχές αναπηρίας, οι οποίες μετατράπηκαν σε παροχές γήρατος. Επίσης, από 1ης Φεβρουαρίου 1985 του καταβάλλεται το αναλογούν ποσοστό βελγικής συντάξεως αναπηρίας που μετατράπηκε σε σύνταξη γήρατος το 1990.

Ο Scamuffa κατέστη ανάπηρος το 1978 ενώ ασκούσε μισθωτή δραστηριότητα στην Ιταλία. Έκτοτε, του καταβάλλονται ιταλικές παροχές αναπηρίας, ενώ από το 1980 του καταβάλλεται το αναλογούν στον βελγικό φορέα ποσοστό βελγικής συντάξεως αναπηρίας που μετατράπηκε σε σύνταξη γήρατος το 1990.

Σύμφωνα με τη βελγική νομοθεσία, οι περίοδοι ανικανότητας προς εργασία εξομοιώνονται προς περιόδους εργασίας για τον προσδιορισμό του δικαιώματος συντάξεως γήρατος μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος υπάγεται στο βελγικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης των μισθωτών εργαζομένων ή, ελλείψει αυτού, εφόσον αποδεικνύει ότι εργαζόταν υπό την ιδιότητα του μισθωτού κατά τον χρόνο διακοπής της εργασίας.

Στα πλαίσια του υπολογισμού των συντάξεων γήρατος των Lepore και Scamuffa, ο βελγικός φορέας αρνήθηκε να εξομοιώσει προς περιόδους απασχολήσεως εκείνες κατά τη διάρκεια των οποίων οι ενδιαφερόμενοι ελάμβαναν παροχές αναπηρίας από τον ίδιο φορέα, με το αιτιολογικό ιδίως ότι, κατά τη διακοπή της εργασίας τους, δεν είχαν την ιδιότητα του μισθωτού εργαζομένου στο Βέλγιο.

Το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει το να μην μπορεί ο διακινούμενος εργαζόμενος, επ' ευκαιρία του υπολογισμού της συντάξεώς του γήρατος, να επικαλεστεί το από την εθνική νομοθεσία προβλεπόμενο πλεονέκτημα της εξομοιώσεως περιόδων αναπηρίας προς περιόδους εργασίας, απλώς και μόνον επειδή, κατά την επέλευση της ανικανότητας προς εργασία, εργαζόταν ως μισθωτός όχι στο εν λόγω κράτος μέλος, αλλά σε άλλο κράτος μέλος.

Για τον υπολογισμό του ύψους παροχής γήρατος, τυγχάνουν εφαρμογής οι Κανονισμοί 1408/71 και 574/72. Προς τούτο, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να ελέγξει αν οι περίοδοι καταβολής

⁴⁷ ΔΕΚ 09.12.1993, υπόθεση C-46/92 (Vito Canio Lepore και Nicolantonio Scamuffa κατά Office National Des Pensions)

των συντάξεων αναπηρίας σε άλλα κράτη μέλη λογίζονται ως περίοδοι ασφαλίσεως ή εξομοιώνονται προς τις περιόδους αυτές σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών αυτών.

Το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει στην εθνική νομοθεσία κράτους μέλους, η οποία καθιερώνει, για τους σκοπούς του υπολογισμού συντάξεως γήρατος, πλασματικές ημερήσιες αποδοχές, όσον αφορά τις εξομοιούμενες προς περιόδους απασχολήσεως περιόδους, να εφαρμόζει επ' αυτών την ίδια αναλογία που ίσχυσε για τον προηγηθέντα υπολογισμό της συντάξεως αναπηρίας.

Στην υπόθεση **Ferreiro Alvite**⁴⁸ το ΔΕΚ κλήθηκε να εξετάσει ερωτήματα που ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του J. Ferreiro Alvite, αφενός, και του ισπανικού φορέα, αφετέρου, σχετικά με την καταβολή ενός επιδόματος ανεργίας που προβλέπεται από την ισπανική νομοθεσία για τους άνω των 52 ετών.

Συγκεκριμένα, ο J. Ferreiro Alvite, κατέβαλλε εισφορές επί 1.303 εβδομάδες στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως του Ηνωμένου Βασιλείου ως μισθωτός εργαζόμενος, αλλά δεν συμπλήρωσε, κατά τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου του, περίοδο ασφαλίσεως υπό το ισπανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Επί έξι μήνες ελάμβανε επίδομα ανεργίας για διακινούμενους εργαζομένους επιστρέψαντες στην Ισπανία. Κατά την εν λόγω περίοδο, ο αρμόδιος δυνάμει της ισπανικής νομοθεσίας οργανισμός διαχειρίσεως του επιδόματος κατέβαλλε, εξ ονόματός του, εισφορές στα συστήματα ασφαλίσεως ασθένειας και παροχής οικογενειακών επιδομάτων.

Στις 11 Απριλίου 1994, ο J. Ferreiro Alvite ζήτησε την καταβολή του επιδόματος ανεργίας που προβλέπεται για τους άνω των 52 ετών. Η αίτησή του απορρίφθηκε με απόφαση της 5ης Αυγούστου 1994 για τον λόγο ότι δεν είχε συμπληρώσει την ελαχίστη περίοδο καταβολής εισφορών για να δικαιούται της συντάξεως που προβλέπει το ισπανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1994 άσκησε διοικητική ένσταση, η οποία απορρίφθηκε με απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1994.

Κατόπιν αυτού, ο J. Ferreiro Alvite άσκησε αγωγή ενώπιον του ισπανικού δικαστηρίου, το οποίο διερωτήθηκε ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής, στο πλαίσιο της υποθέσεως της οποίας είχε επιληφθεί, του άρθρου 48, παράγραφος 1, του Κανονισμού 1408/71 και ως προς την ερμηνεία του άρθρου 67 του ιδίου Κανονισμού.

⁴⁸ ΔΕΚ 25.02.1999, υπόθεση C-320/95 (José Ferreiro Alvite κατά Instituto Nacional de Empleo (Inem) και Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS))

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι η περίοδος απορίας, την οποία ο ενδιαφερόμενος οφείλει να έχει διανύσει για να μπορεί να λάβει επίδομα ανεργίας όπως αυτό που θεσπίζεται από τον γενικό ισπανικό νόμο περί κοινωνικής ασφαλίσεως, για τους άνω των 52 ετών άνεργους, καθορίζεται μόνον από τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω περίοδος θεωρείται επίσης συμπληρωθείσα με την καταβολή εισφορών, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, στα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως ενός ή περισσότερων άλλων κρατών μελών.

1.3 Συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης

Τα υποχρεωτικά συστήματα επικουρικών συντάξεων, διαδραματίζουν αυξανόμενο ρόλο στην Κοινότητα. Η τάση αυτή ήδη αντανακλάται σε ορισμένες εσωτερικές έννομες τάξεις και επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα ανώτατα δικαστήρια εντάσσουν στο ίδιο σύνολο τα εκ του νόμου συστήματα ασφάλισης γήρατος και τα επικουρικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Παρ' όλα αυτά, ο Κανονισμός 1408/71 στο άρθρο 1 αποκλείει ρητά από το πεδίο εφαρμογής του τα συμβατικά συστήματα⁴⁹.

Στα συστήματα αυτά, παρ' όλο που στα περισσότερα κράτη παρέχουν συμπληρωματική ασφάλιση, δεν έχει πεδίο εφαρμογής η αρχή του συνυπολογισμού (δεν έχει νόημα ή χρήζει ειδικών προσαρμογών) διότι απαιτείται ειδική εγγραφή στα παραρτήματα του Κανονισμού 1408/71.

Οι εθνικοί κανόνες σχετικά με τη συμμετοχή των ελεύθερων επαγγελματιών σε Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών διαφέρουν. Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών μπορούν να λειτουργούν βάσει συμφωνιών με Επαγγελματικές ενώσεις ή ομάδες, των οποίων τα μέλη ενεργούν ως ελεύθεροι επαγγελματίες, ή απευθείας με ελεύθερους επαγγελματίες και μισθωτούς. Σε ορισμένα κράτη μέλη, ένας ελεύθερος επαγγελματίας μπορεί επίσης να γίνει μέλος Ιδρύματος, εφόσον ενεργεί ως εργοδότης ή παρέχει τις επαγγελματικές του υπηρεσίες σε μια επιχείρηση. Σε άλλα κράτη μέλη, οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν μπορούν να ενταχθούν σε ίδρυμα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών εάν δεν πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων των επιβαλλόμενων από το κοινωνικό και εργατικό δίκαιο⁵⁰. Επίσης, λειτουργούν και

⁴⁹ Μαυρίδης Π. (1998), «Επικουρικά συνταξιοδοτικά συστήματα: Κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ή κοινοτικό κοινωνικό δίκαιο», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 11/479, Νοέμβριος 1998, σελ. 770

⁵⁰ Οδηγία 2003/41/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών» της 3ης Ιουνίου 2003, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 235/10, 23.09.2003, στοιχείο 10

εποπτεύονται με τρόπους που διαφέρουν αισθητά από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Σε ορισμένα κράτη μέλη η εποπτεία μπορεί να αφορά όχι μόνον το ίδιο το ίδρυμα, αλλά και τους φορείς ή τις εταιρίες που είναι εξουσιοδοτημένες να το διαχειρίζονται.

Επειδή κρίθηκε σημαντικό να προβλεφθεί η συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών για λόγους επιτήρησης καθώς και η συνεργασία μεταξύ των αρχών αυτών και της Επιτροπής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έλαβε υπόψη τις διαβουλεύσεις που προηγήθηκαν της κατάρτισης του Προγράμματος Δράσης για τις χρηματοπιστωτικές αγορές, της 11ης Μαΐου 1999, που ασχολήθηκε και με το θέμα των συντάξεων, προκειμένου να συντάξει την Πράσινη Βίβλο⁵¹ για τις επικουρικές συντάξεις στην Ενιαία Αγορά.

Τα κράτη μέλη οργανώνουν τα ίδια τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα, η Επιτροπή όμως, οφείλει να μεριμνά προκειμένου τα επικουρικά συστήματα να εκμεταλλεύονται την ελευθερία που εξασφαλίζεται από την ενιαία αγορά. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο έγιναν προσπάθειες κυρίως υπό τη μορφή Οδηγιών για την θέσπιση «επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης» ή συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

Οι εθνικές διαφορές ως προς τη φορολογική αντιμετώπιση των προϊόντων ασφάλειας ζωής και των συντάξεων, η πολυπλοκότητα και η ιδιαιτερότητά τους, αποτελούν μείζονα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων. Μολονότι δεν προβλέπεται εναρμόνιση στο στάδιο αυτό, και δεδομένου ότι πρέπει να διασφαλισθούν τα φορολογικά έσοδα των κρατών μελών, φαίνεται αναγκαίο να καταβληθούν προσπάθειες για την κατάργηση των εθνικών φορολογικών διακρίσεων έναντι προϊόντων που προσφέρονται από ιδρύματα (ασφαλιστικές εταιρείες, συνταξιοδοτικά ταμεία) που είναι εγκατεστημένα σε άλλα κράτη μέλη. Ένα βασικό και επείγον πρόβλημα είναι η φορολογική αντιμετώπιση των εισφορών και των ασφαλιστρών που καταβάλλονται σε ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα σε άλλο κράτος μέλος από αυτό στο οποίο διαμένει ο ασφαλισμένος.

Σύμφωνα με την **Οδηγία 1986/378/ΕΟΚ⁵²** ως «επαγγελματικά συστήματα» κοινωνικής ασφάλισης θεωρούνται τα συστήματα που έχουν ως αντικείμενο τη χορήγηση στους εργαζόμενους, μισθωτούς ή ελεύθερους επαγγελματίες, στα πλαίσια μιας επιχείρησης ή ομάδας επιχειρήσεων, ενός οικονομικού κλάδου ή επαγγελματικού ή διεπαγγελματικού τομέα, παροχών που θα προορίζονται να συμπληρώνουν ή να υποκαθιστούν τις παροχές των εκ του νόμου

⁵¹ COM (1997) 283 τελικό «Οι επικουρικές συντάξεις στην Ενιαία Αγορά: - Πράσινο Βιβλίο»

⁵² Οδηγία 1986/378/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 24.07.1986, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά συστήματα Κοινωνικής Ασφάλισης Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 225/40, 12.08.1986

συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, είτε η υπαγωγή στα συστήματα αυτά είναι υποχρεωτική είτε προαιρετική.

Η Οδηγία εφαρμόζεται στα επαγγελματικά συστήματα που εξασφαλίζουν προστασία κατά των κινδύνων ασθένειας, αναπηρίας, γήρατος, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης πρόωρων συνταξιοδοτήσεων, εργατικού ατυχήματος και επαγγελματικής ασθένειας, ανεργίας και στα επαγγελματικά συστήματα που προβλέπουν άλλες κοινωνικές παροχές, σε είδος ή σε χρήμα, και ιδίως παροχές επιζώντων και οικογενειακές παροχές, εφόσον οι παροχές αυτές προορίζονται για μισθωτούς και επομένως αποτελούν οφέλη που παρέχονται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο λόγω της απασχόλησης αυτού του τελευταίου.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν θίγει τις διατάξεις που αφορούν στην προστασία της γυναίκας λόγω μητρότητας και συνεπάγεται την εξάλειψη κάθε διάκρισης που βασίζεται στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, σε συσχετισμό ιδίως με την ύπαρξη γάμου ή την εν γένει οικογενειακή κατάσταση, και ιδιαίτερα όσον αφορά:

- το πεδίο εφαρμογής των συστημάτων και τους όρους υπαγωγής στα συστήματα αυτά,
- την υποχρέωση καταβολής εισφορών και τον υπολογισμό των εισφορών,
- τον υπολογισμό των παροχών, συμπεριλαμβανομένων των προσαυξήσεων λόγω συζύγου και προστατευόμενου προσώπου, και τις προϋποθέσεις διάρκειας και διατήρησης του δικαιώματος παροχών.

Στόχος της **Οδηγίας 1998/49/ΕΚ**⁵³ είναι η προστασία των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων σε συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, οι οποίοι διακινούνται από ένα κράτος μέλος σε άλλο, συμβάλλοντας έτσι στην εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία μισθωτών και μη μισθωτών εντός της Κοινότητας. Η προστασία αυτή αφορά τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα στο πλαίσιο συστημάτων τόσο προαιρετικής όσο και υποχρεωτικής συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, με εξαίρεση τα συστήματα που καλύπτονται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

Η Οδηγία ισχύει για ασφαλισμένους σε συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης και για άλλους δικαιούχους των συστημάτων αυτών, οι οποίοι έχουν θεμελιώσει ή πρόκειται να θεμελιώσουν σχετικά δικαιώματα σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη.

⁵³ Οδηγία 1998/49/ΕΚ του Συμβουλίου «Σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας» της 29ης Ιουνίου 1998, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 209/46, 25.07.1998

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται η διατήρηση των θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των ασφαλισμένων σε σύστημα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, οι οποίοι δεν καταβάλλουν πλέον εισφορές στο σύστημα αυτό ως απόρροια της διακίνησής τους από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, όσον αφορά τους ασφαλισμένους σε συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης καθώς και άλλους δικαιούχους των συστημάτων αυτών, ότι τα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης θα καταβάλλουν σε άλλο κράτος μέλος όλα τα επιδόματα που προβλέπονται στο πλαίσιο αυτών των συστημάτων, μετά την αφαίρεση τυχόν φόρων και τραπεζικών επιβαρύνσεων και θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι δυνατόν να συνεχισθεί η καταβολή των εισφορών, από τον ίδιο τον αποσπασμένο εργαζόμενο ή για λογαριασμό του σε ένα σύστημα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης ενός κράτους μέλους στο οποίο είναι ασφαλισμένος ο εργαζόμενος, κατά τη διάρκεια της απόσπασής του/της σε άλλο κράτος μέλος.

Η **Οδηγία 2003/41/EK**⁵⁴ είναι η σημαντικότερη και αποτελεί, ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση μιας εσωτερικής αγοράς επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών, οργανωμένης σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Με τη θέσπιση του «κανόνα της συνετής διαχείρισης» ως βασικής αρχής για τις επενδύσεις κεφαλαίου, καθώς και με τη διευκόλυνση μιας διασυνοριακής δραστηριότητας των ιδρυμάτων, ενθαρρύνεται ο αναπροσανατολισμός της αποταμίευσης προς τον τομέα των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών, και προάγεται κατ' αυτόν τον τρόπο η οικονομική και κοινωνική πρόοδος.

Σύμφωνα με την Οδηγία, το «**ίδρυμα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών**», **λειτουργεί** ανεξαρτήτως της νομικής του μορφής, **σε κεφαλαιοποιητική βάση** και ιδρύεται, ξεχωριστά από οποιαδήποτε χρηματοδοτούσα επιχείρηση ή επαγγελματική ένωση, με στόχο να χορηγεί συνταξιοδοτικές παροχές στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής δραστηριότητας με βάση συμφωνία ή σύμβαση η οποία έχει συναφθεί μεμονωμένα ή συλλογικά μεταξύ εργοδότη(-ών) και εργαζομένου(-ων) ή των αντίστοιχων εκπροσώπων τους, ή με ελεύθερους επαγγελματίες, κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους καταγωγής και του κράτους μέλους υποδοχής.

«**Χρηματοδοτούσα επιχείρηση**» είναι οποιαδήποτε επιχείρηση, ή άλλος φορέας, ανεξαρτήτως του εάν περιλαμβάνει ή απαρτίζεται από ένα ή περισσότερα νομικά ή φυσικά πρόσωπα

⁵⁴ Οδηγία 2003/41/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών» της 3ης Ιουνίου 2003, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 235/10, 23.09.2003

ενεργούνται υπό την ιδιότητα εργοδότη ή ελευθέρου επαγγελματία ή οποιουδήποτε συνδυασμού αυτών και που καταβάλλει εισφορές σε Ίδρυμα για παροχή επαγγελματικής συνταξιοδότησης.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να είναι σε θέση να λαμβάνουν υπόψη όλες τις ιδιαιτερότητες των νομοθεσιών στο μέτρο που πληρούνται πραγματικά όλες οι απαιτήσεις που ορίζονται στην Οδηγία και θα πρέπει να μπορούν επίσης να επιτρέπουν σε ασφαλιστικούς και άλλους χρηματοπιστωτικούς φορείς να διαχειρίζονται Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών.

Τα Ιδρύματα θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε άλλα κράτη μέλη. Θα πρέπει να τους επιτρέπεται να δέχονται χρηματοδότηση από χρηματοδοτούσες επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη και να διαχειρίζονται συστήματα συνταξιοδότησης με μέλη σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει τα εν λόγω ιδρύματα σε σημαντικές οικονομίες κλίμακας⁵⁵, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου στην Κοινότητα και στη διευκόλυνση της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού. Προκειμένου να αντεπεξέλθουν στα καθήκοντά τους και να συμβάλλουν στην ουσιαστική και έγκαιρη εφαρμογή της Οδηγίας, οι αρμόδιες αρχές παρέχουν ή μια στην άλλη τις αναγκαίες πληροφορίες. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να επιτρέψει ή να απαιτήσει από Ιδρύματα εγκατεστημένα στην επικράτειά του να αναθέσουν τη διαχείρισή τους, εν όλω ή εν μέρει, σε άλλες οντότητες ενεργούσες για λογαριασμό τους.

Σε περίπτωση διασυνοριακής δραστηριότητας, οι όροι λειτουργίας ενός Ιδρύματος εγκρίνονται προηγουμένως από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής. Κάθε κράτος μέλος απαιτεί από όλα τα Ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα στην επικράτειά του να καταρτίζουν ετήσιους λογαριασμούς και ετήσιες εκθέσεις, λαμβάνοντας υπόψη κάθε συνταξιοδοτικό σύστημα που διαχειρίζεται το Ίδρυμα και, όπου είναι εφαρμοστέο, ετήσιους λογαριασμούς και ετήσιες εκθέσεις για κάθε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα. Τα κράτη μέλη δεν περιορίζουν το δικαίωμα των Ιδρυμάτων να ορίζουν για τη διαχείριση του επενδυτικού τους χαρτοφυλακίου, διαχειριστές επενδύσεων εγκατεστημένους σε άλλο κράτος μέλος που έχουν άδεια για το σκοπό

⁵⁵ **Οικονομίες κλίμακας** είναι ένας όρος των οικονομικών, που χαρακτηρίζει την παραγωγή ενός οποιουδήποτε προϊόντος. Ένα προϊόν παρουσιάζει (θετικές) οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή του, όταν η αύξηση όλων των εισροών κατά X, αυξάνει την τελική παραγωγή κατά περισσότερο από X. Για παράδειγμα: αν ένα εργοστάσιο φτιάχνει 2 αυτοκίνητα την ημέρα, τότε, φτιάχνοντας ένα όμοιο εργοστάσιο δίπλα του θα αυξήσει την παραγωγή σε περισσότερα από 4 αυτοκίνητα την ημέρα.

Αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται περίεργο, οικονομίες κλίμακας παρατηρούνται στην παραγωγή των περισσότερων προϊόντων. Αυτό οδηγεί και στην σαφή τάση μεγέθυνσης των επιχειρήσεων και συγκέντρωσης της παραγωγής σε λίγους και πολύ μεγάλους παίκτες. Στις αυτοκινητοβιομηχανίες, για παράδειγμα, οι σημερινοί κολοσσοί όπως η TOYOTA, κατασκευάζουν τόσα αυτοκίνητα και δρέπουν τέτοιες οικονομίες κλίμακας, που δεν μπορεί να τους ανταγωνιστεί μια μικρή εταιρεία με ασήμαντη παραγωγή.

αυτό, και επιτρέπουν στις επιχειρήσεις της επικράτειάς τους να χρηματοδοτούν ιδρύματα επαγγελματικής συνταξιοδότησης των οποίων η άδεια έχει εκδοθεί σε άλλα κράτη μέλη, όπως επίσης επιτρέπουν σε Ιδρύματα των οποίων η άδεια έχει εκδοθεί στις επικράτειές τους να δέχονται χρηματοδότηση από επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών. Τα Ιδρύματα που επιθυμούν να δεχθούν χρηματοδότηση από χρηματοδοτούσα επιχείρηση η οποία εδρεύει στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους χρειάζονται προηγούμενη έγκριση από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής. Πρέπει όμως να γνωστοποιούν την επιθυμία τους να δεχθούν χρηματοδότηση από χρηματοδοτούσα επιχείρηση άλλου κράτους μέλους στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής όπου το έχει εγκριθεί κάθε Ίδρυμα. Πριν το ίδρυμα αρχίσει να διαχειρίζεται συνταξιοδοτικό καθεστώς για χρηματοδοτούσα επιχείρηση σε άλλο κράτος μέλος, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής, πρέπει να ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές του κράτους καταγωγής, εάν ενδείκνυται, για τις διατάξεις της κοινωνικής και εργατικής νομοθεσίας σχετικά με την επαγγελματική σύνταξη, οι οποίες πρέπει να τηρούνται κατά τη διαχείριση του συνταξιοδοτικού καθεστώτος που χρηματοδοτείται από επιχείρηση στο κράτος υποδοχής.

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, την ομοιόμορφη εφαρμογή της Οδηγίας ανταλλάσσοντας τακτικά πληροφορίες και εμπειρίες, με σκοπό ιδίως την ανάπτυξη επιτυχών πρακτικών σ' αυτόν τον τομέα, αλλά και στενότερη συνεργασία, προλαμβάνοντας έτσι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και δημιουργώντας τις συνθήκες απρόσκοπτης συμμετοχής μελών διασυνοριακώς. Επίσης έπρεπε να έχουν θεσπίσει τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις έως τις 23 Σεπτεμβρίου 2005.

Επισημαίνεται από ορισμένους⁵⁶ ότι η ουσιαστική ανάπτυξη των συστημάτων του δεύτερου πυλώνα προϋποθέτει τη θέσπιση από τα Κράτη Μέλη νομοθετικών ρυθμίσεων για την υποχρεωτική υπαγωγή των εργαζομένων σε αυτά. Στην περίπτωση, όμως, της υποχρεωτικής υπαγωγής των εργαζομένων στα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης ανακύπτουν προβλήματα από την άποψη του Κοινοτικού Δικαίου σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του Δικαίου του Ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, τίθεται το ζήτημα αν τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης, στα οποία η υπαγωγή θα θεωρείται υποχρεωτική, θα αποτελούν *επιχειρήσεις ανταγωνιστικές* με τις ασφαλιστικές εταιρίες του τρίτου πυλώνα και, επομένως, θα εμπίπτουν στις αυστηρές ρυθμίσεις περί ανταγωνισμού.

⁵⁶ Αμίτσης Γ. (2003) «Η ρύθμιση των επαγγελματικών συστημάτων ασφάλισης στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο Γ. Αμίτσης - Γ. Ληξουριώτης - Π. Πετρόγλου (επιμ.) *Τα επαγγελματικά συστήματα ασφάλισης και ζητήματα εργατικού δικαίου από την ομαδική ιδιωτική ασφάλιση*, ΕΔΕΚΑ, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή 2003, σελ. 57

Το ΔΕΚ, με αποφάσεις του, δίνει τις δυνατότητες στις εθνικές κυβερνήσεις να εξοπλίζουν με ιδιαίτερες εξουσίες τα Επαγγελματικά Ταμεία, χωρίς αυτό να αποτελεί παραβίαση των αρχών του ανταγωνισμού. Από την άλλη, το ΔΕΚ με απόφασή του⁵⁷ αναγνώρισε ότι διαφορετικοί όροι φορολόγησης των επαγγελματικών παροχών ανάλογα με την έδρα του Επαγγελματικού Ταμείου προσβάλλουν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς και επομένως δεν μπορούν να ισχύουν. Η νομολογία του ΔΕΚ σχετικά με τη διαμόρφωση και τη λειτουργία των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ευρώπη διαμορφώθηκε αρχικά με βάση τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο δικαστήριο για το αν οι συντάξεις που χορηγούν τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης αποτελούν στοιχείο της αμοιβής κατά την έννοια του άρθρου 143⁵⁸ της Συνθ.ΛΕΕ και στη συνέχεια για το αν τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης είναι επιχειρήσεις και υπόκεινται στους κανόνες περί ανταγωνισμού των άρθρων 101⁵⁹ επ. της Συνθήκης.

⁵⁷ ΔΕΚ 26.06.2003, υπόθεση C-422/01, (Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ), Ola Ramstedt κατά Riksskatteverket)

⁵⁸ **Άρθρο 143 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 119 της ΣΕΚ): 1. Σε περίπτωση δυσχερειών ή σοβαρής απειλής δυσχερειών στο ισοζύγιο πληρωμών ενός κράτους μέλους για το οποίο ισχύει παρέκκλιση, οι οποίες οφείλονται είτε σε ολική διατάραξη του ισοζυγίου πληρωμών είτε στο είδος των συναλλαγμάτων που διαθέτει και οι οποίες είναι σε θέση ιδίως να θέσουν σε κίνδυνο τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ή την πραγματοποίηση της κοινής εμπορικής πολιτικής, η Επιτροπή εξετάζει αμελλητί την κατάσταση αυτού του κράτους, καθώς και τα μέτρα που αυτό έλαβε ή δύναται να λάβει σύμφωνα με τις διατάξεις των Συνθηκών, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα που διαθέτει. Η Επιτροπή υποδεικνύει τα μέτρα, τη λήψη των οποίων συνιστά στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

Αν η δράση που ανέλαβε ένα κράτος μέλος για το οποίο ισχύει παρέκκλιση και τα μέτρα που υπέδειξε η Επιτροπή αποδεικνύονται ανεπαρκή για να εξαλείψουν τις δυσχέρειες ή την απειλή δυσχερειών, η Επιτροπή, κατόπιν διαβουλεύσεως με την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή, συνιστά στο Συμβούλιο την παροχή αμοιβαίας συνδρομής και τις κατάλληλες μεθόδους.

Η Επιτροπή ενημερώνει τακτικά το Συμβούλιο για την κατάσταση και τις εξελίξεις της.

2. Το Συμβούλιο παρέχει, την αμοιβαία συνδρομή. Εκδίδει οδηγίες ή αποφάσεις που καθορίζουν τους όρους και τις λεπτομέρειές της. Η αμοιβαία συνδρομή δύναται ιδίως να συνίσταται:

α) σε συντονισμένη δράση ενώπιον άλλων διεθνών οργανισμών, στους οποίους τα κράτη μέλη για τα οποία ισχύει παρέκκλιση δύνανται να προσφεύγουν,

β) σε μέτρα που είναι αναγκαία για την αποφυγή εκτροπών του εμπορίου, αν το ευρισκόμενο σε δυσχέρεια κράτος μέλος για το οποίο ισχύει παρέκκλιση διατηρεί ή επανεισάγει ποσοτικούς περιορισμούς έναντι τρίτων χωρών,

γ) σε χορήγηση περιορισμένων πιστώσεων εκ μέρους άλλων κρατών μελών, εφόσον αυτά συμφωνούν.

3. Αν η προτεινομένη από την Επιτροπή αμοιβαία συνδρομή δεν παρασχεθεί από το Συμβούλιο ή αν η παρασχεθείσα αμοιβαία συνδρομή και τα ληφθέντα μέτρα είναι ανεπαρκή, η Επιτροπή επιτρέπει στο κράτος μέλος για το οποίο ισχύει παρέκκλιση και που ευρίσκεται σε δυσχέρεια, να λάβει μέτρα διασφάλισης, των οποίων οι όροι και οι λεπτομέρειες καθορίζονται από την Επιτροπή.

Το Συμβούλιο δύναται να ανακαλεί την άδεια αυτή και να τροποποιεί τους όρους και τις λεπτομέρειές της.

⁵⁹ **Άρθρο 101 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 81 της ΣΕΚ): 1. Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται:

α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων, γ) στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού, δ) στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, ε) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων

Στις υποθέσεις **Albany**⁶⁰, **Brentjens**⁶¹ και **Maatscappij**⁶² το ΔΕΚ εκλήθη να αποφανθεί εάν η ενέργεια της πολιτείας να καταστήσει υποχρεωτική την ασφάλιση σε συγκεκριμένα επικουρικά ασφαλιστικά ταμεία συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού. Ωστόσο το γεγονός ότι η υποχρεωτική ασφάλιση σε κλαδικό ταμείο συντάξεων αντιτίθεται προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ήταν και παραμένει δεδομένο. Το ζήτημα λοιπόν που πραγματικά ετίθετο ήταν εάν η υποχρεωτική αυτή υπαγωγή **δικαιολογείτο** στα πλαίσια του συνόλου του κοινοτικού δικαίου. Την στιγμή μάλιστα που αποδεδειγμένα οι παρεχόμενες από τα επίδικα επικουρικά Ταμεία συνταξιοδοτικές παροχές ήσαν ανεπαρκείς, υπερβολικά χαμηλές και δεν ανταποκρίνονταν πλέον στις ανάγκες των επιχειρήσεων.

Η πρακτική σημασία των εν λόγω αποφάσεων για την χώρα μας είναι σημαντικότερη δεδομένης της παρατεταμένης σοβαρής ανεπάρκειας των ελληνικών ασφαλιστικών φορέων και δη επικουρικής ασφάλισης, με αποτέλεσμα οι περισσότερες μεγάλες επιχειρήσεις να ασφαλίζουν τους εργαζόμενούς τους, και ιδίως τα υψηλά στελέχη τους, σε ασφαλιστικές εταιρείες με εισφορές καταφανώς χαμηλότερες από τις ήδη καταβαλλόμενες στους υποχρεωτικούς ασφαλιστικούς φορείς⁶³.

παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

2. Οι απαγορευόμενες δυνάμει του παρόντος άρθρου συμφωνίες ή αποφάσεις είναι αυτοδικαίως άκυρες.

3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δύνανται να κηρυχθούν ανεφάρμοστες:

- σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων,

- σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, και

- σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών,

η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία:

α) δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών· και β) δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

⁶⁰ ΔΕΚ 21.09.1999, υπόθεση C-67/96 (Albany International BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie)

⁶¹ ΔΕΚ 21.09.1999, υποθέσεις C-115/97 έως C-117/97 (Brentjens' Handelsonderneming BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen)

⁶² ΔΕΚ 21.09.1999, υπόθεση C-219/97 (Maatschappij Drijvende Bokken BV κατά Stichting Pensioenfonds voor de Vervoer- en Havenbedrijven)

⁶³ Συνοδινός Χ. (2000), «Όρια εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης. Αμφιταλαντεύσεις στη νομολογία του ΔΕΚ; Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις του ΔΕΚ Albany, Brentjens' και Maatscappij», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 12/504, Δεκέμβριος 2000, σελ. 882

Θέσπιση των Επαγγελματικών Συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση της θέσπισης των Επαγγελματικών Συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης έγιναν με το **ΠΔ 87/2002**⁶⁴ για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα Επαγγελματικά Συστήματα Κοινωνικής Ασφάλισης σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 96/97/EK και 86/378/ΕΟΚ για τα Συστήματα που έχουν ως αντικείμενο τη χορήγηση στους εργαζομένους μισθωτούς ή αυτοαπασχολούμενους, στα πλαίσια μιας επιχείρησης ή ομάδας επιχειρήσεων, ενός οικονομικού κλάδου ή επαγγελματικού ή διεπαγγελματικού τομέα, παροχών που προορίζονται να συμπληρώνουν ή να υποκαθιστούν τις παροχές των εκ του νόμου συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης είτε η υπαγωγή στα συστήματα αυτά είναι υποχρεωτική είτε είναι προαιρετική. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης συνεπάγεται την εξάλειψη κάθε διάκρισης λόγω φύλου, είτε άμεσης είτε έμμεσης, ιδιαίτερα σε συσχετισμό με την ύπαρξη γάμου ή την εν γένει οικογενειακή κατάσταση.

Με το άρθρο 7 του **Νόμου 3029/2002**⁶⁵ (ο οποίος προηγείται χρονικά της Οδηγίας 2003/41/EK κατά 11 μήνες), συνιστώνται νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τα οποία ιδρύονται και λειτουργούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Στην επωνυμία τους περιλαμβάνεται η ένδειξη «Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης – Ν.Π.Ι.Δ.».

Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης έχουν ως σκοπό την παροχή στους ασφαλισμένους και δικαιούχους των παροχών, επαγγελματικής ασφαλιστικής προστασίας πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση για τους ασφαλιστικούς κινδύνους και ενδεικτικά τους κινδύνους γήρατος, θανάτου, αναπηρίας, επαγγελματικού ατυχήματος, ασθένειας, διακοπής της εργασίας. Χορηγούν παροχές σε είδος ή σε χρήμα που καταβάλλονται περιοδικώς ή εφάπαξ.

Ιδρύονται προαιρετικά ανά επιχείρηση ή κλάδο ή κλάδους εργαζομένων, με πρωτοβουλία των εργαζομένων ή των εργοδοτών ή με συμφωνία των εργοδοτών και των εργαζομένων, υπό την προϋπόθεση ότι ο αριθμός των ασφαλιζομένων κατά επιχείρηση ή επαγγελματικό κλάδο υπερβαίνει τους 100 και λειτουργούν με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης καταχωρίζεται το καταστατικό των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης και κάθε τροποποίησή του. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μετά σύμφωνη γνώμη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, ως

⁶⁴ Προεδρικό Διάταγμα 87/2002, «Για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 96/97/EK και 86/378/ΕΟΚ», (ΦΕΚ 66, τ. Α')

⁶⁵ Ν. 3029/2002 «Μεταρρύθμιση Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης», (ΦΕΚ 160, τ. Α')

προς τα θέματα της αρμοδιότητάς της, που εκδίδεται μετά από απόφαση των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, επιτρέπεται η ενοποίηση ή η διάσπαση αυτών ή σύσταση ομοσπονδιών και ενώσεων με άλλα επαγγελματικά ταμεία (Ν.Π.Ι.Δ. χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα) στην ημεδαπή ή την Ευρωπαϊκή Ένωση. Προβλέπεται ότι με Υπουργική Απόφαση μετά από γνώμη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής καθορίζεται η διαδικασία διαγραφής, ο συνυπολογισμός του χρόνου συμπληρωματικής ασφάλισης και **η μεταφορά δικαιωμάτων σε περίπτωση διαδοχικής ασφάλισης σε περισσότερα επαγγελματικά ταμεία στην Ελλάδα ή σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

Η υπαγωγή στην ασφάλιση των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης είναι προαιρετική και κάθε εργαζόμενος στην επιχείρηση ή τον κλάδο ή τους κλάδους που λειτουργεί Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης έχει δικαίωμα να ασφαρίζεται σε Ταμείο που λειτουργεί στον επαγγελματικό του χώρο, χωρίς να απαιτείται η συμμετοχή του σε συνδικαλιστική οργάνωση. Επίσης, κάθε αυτοτελώς απασχολούμενος, κάθε ελεύθερος επαγγελματίας και κάθε αγρότης έχει δικαίωμα να ασφαρίζεται σε Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης που λειτουργεί στον επαγγελματικό του χώρο χωρίς να απαιτείται η συμμετοχή του σε επαγγελματική οργάνωση. **Τα καταστατικά των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης δεν επιτρέπεται να αποκλείουν την ασφάλιση των προσώπων που έχουν δικαίωμα να υπαχθούν σε αυτά ή να θέτουν προϋποθέσεις που εισάγουν διακρίσεις μεταξύ των προσώπων που έχουν δικαίωμα υπαγωγής.** Αυτό αποτελεί θετικό στοιχείο σε αντίθεση με την ιδιωτική ασφάλιση όπου γίνεται έλεγχος των ασφαλισμένων και κατατάσσονται σε κλάσεις ανάλογα με την κατάσταση της υγείας τους.

Ο ασφαλισμένος έχει δικαίωμα να επιλέξει σε ποια Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης θα υπαχθεί στην περίπτωση που έχει δικαίωμα υπαγωγής σε περισσότερα Ταμεία και έχει δικαίωμα να ζητήσει τη διαγραφή του από το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης, εφόσον έχει ελάχιστο χρόνο ασφάλισης τουλάχιστον ενός έτους και προειδοποιήσει προ ενός μηνός περί της ασκήσεως του δικαιώματός του. Ο ασφαλισμένος στην περίπτωση αυτή δικαιούται είτε να μεταφέρει τα δικαιώματά του σε άλλο Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης που λειτουργεί στο χώρο της απασχολήσεώς του είτε να λάβει την παροχή που του αναλογεί σε σχέση με το χρόνο παραμονής του στο Ταμείο όταν έχει συμπληρώσει τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση παροχής. Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης που χρηματοδοτούνται και από εργοδότες διοικούνται από Διοικητικό Συμβούλιο με τετραετή θητεία, στο οποίο μετέχουν οι ασφαλισμένοι, συνταξιούχοι και οι εργοδότες, όπως ορίζει το καταστατικό.

Πόροι των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης είναι οι τακτικές και έκτακτες εισφορές των ασφαλισμένων, οι τακτικές και έκτακτες εισφορές των εργοδοτών, οι πρόσοδοι περιουσίας, η απόδοση των κεφαλαίων και αποθεματικών και κάθε άλλο έσοδο. Ο έλεγχος των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων και στοιχείων γίνεται από δύο ορκωτούς ελεγκτές. Ο έλεγχος της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής⁶⁶ αφορά την οικονομική λειτουργία και βιωσιμότητα των Ταμείων σε σχέση με το πρόγραμμα παροχών και επενδύσεων.

Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης, τα οποία εγγυώνται το ύψος των παροχών ή το ύψος της επενδυτικής απόδοσης υποχρεούνται σε επαρκή αντασφαλιστική κάλυψη, ενώ **δεν παρέχονται παροχές λόγω αναπηρίας και θανάτου κατά τα δύο πρώτα έτη λειτουργίας του Επαγγελματικού Ταμείου**. Όλες οι αντασφαλιστικές συμβάσεις καθώς και συνοπτικό σημείωμα με τα βασικά χαρακτηριστικά τους κοινοποιούνται στην Εθνική Αναλογιστική Αρχή από τον υπεύθυνο Αναλογιστή του Ταμείου⁶⁷.

Οι εισφορές που θα καταβάλλουν οι επιχειρήσεις στα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης βάσει των οριζόμενων στο ιδρυτικό τους καταστατικό, εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδά τους καθόσον μετά την απόφαση των επιχειρήσεων να συμμετέχουν στις πιο πάνω ασφαλιστικές εισφορές η καταβολή αυτών καθίσταται υποχρεωτική⁶⁸.

Με Υπουργική Απόφαση⁶⁹ καθορίστηκαν οι προϋποθέσεις και η διαδικασία για την άσκηση του δικαιώματος διαγραφής, το συνυπολογισμό του χρόνου επαγγελματικής ασφάλισης, τη μεταφορά δικαιωμάτων και το αρμόδιο για τη χορήγηση της παροχής Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης, σε περίπτωση διαδοχικής χρονικά επαγγελματικής ασφάλισης σε περισσότερα Ταμεία στην ημεδαπή και στην περίπτωση της διαδοχικής χρονικά ασφάλισης σε περισσότερα Ταμεία στην ημεδαπή και σε κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης με Υπουργική Απόφαση⁷⁰ καθορίστηκαν τα είδη των διοικητικών κυρώσεων και η ρύθμιση της διαδικασίας επιβολής τους.

⁶⁶ Με το άρθρο 9 του Ν. 3029/2002 συστάθηκε Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή με την επωνυμία Εθνική Αναλογιστική Αρχή (Ε.Α.Α.) και έδρα την Αθήνα η οποία έχει διοικητική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ως προς τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεών της και την κίνηση πειθαρχικού ελέγχου κατά των μελών της.

⁶⁷ Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ.Επαγ.ασφ./οικ.16/09.04.2003 «Όροι λειτουργίας των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης» (ΦΕΚ 462, τ. Β')

⁶⁸ Εγκύκλιος υπ. αριθμ. 1061032/1237/Α0012/21.10.2002 «Φορολογικά κίνητρα για την ασφάλιση στα προς ίδρυση Επαγγελματικά Ταμεία» του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών

⁶⁹ Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ.Επαγγ. Ασφ./43/13.11.2003 «Διαδοχική Ασφάλιση σε Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης» του Υπουργού Εργασίας και Κοιν. Ασφαλίσεων (ΦΕΚ 1703, τ. Β')

⁷⁰ Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51010/1821/16/16.02.2004 (ΦΕΚ 370, τ. Β')

Μέχρι σήμερα, έχουν συσταθεί επτά Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης: 1) το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών-Ν.Π.Ι.Δ.⁷¹ (ΤΕΑ ΥΠ. ΟΙΚ. -Ν.Π.Ι.Δ.), 2) το Επαγγελματικό Ταμείο Ασφάλισης Οικονομολόγων⁷²-Ν.Π.Ι.Δ. (Ε.Τ.Α.Ο.-Ν.Π.Ι.Δ.) και 3) το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛ.ΤΑ⁷³-Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.-ΕΛ.ΤΑ. -Ν.Π.Ι.Δ.) 4) το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Γεωτεχνικών⁷⁴ – Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Γ.Ε.-Ν.Π.Ι.Δ.) 5) το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού Καζίνο – Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Π.Κ.-Ν.Π.Ι.Δ.)⁷⁵ 6) το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας Ελλάδος –Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Ε.Κ.Ε.-Ν.Π.Ι.Δ.)⁷⁶ και 7) το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Ενώσεως Αστυνομικών-Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Ε.Τ.Δ.Ε.Α.-Ν.Π.Ι.Δ.)⁷⁷.

⁷¹ Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51020/8370/117/06.05.2004 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών (ΤΕΑ ΥΠ. ΟΙΚ.)» (ΦΕΚ 727, τ. Β')

⁷² Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51020/20163/292/26.08.2004 «Έγκριση Καταστατικού Επαγγελματικού Ταμείου Ασφάλισης Οικονομολόγων-Ν.Π.Ι.Δ. (Ε.Τ.Α.Ο.-Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 1307, τ. Β')

⁷³ Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51020/19631/283/26.08.2004 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛ.ΤΑ.-Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.-ΕΛ.ΤΑ.)» (ΦΕΚ 1364, τ. Β/ 06.09.2004), όπως πρόσφατα τροποποιήθηκε και κωδικοποιήθηκε από την Υπουργική Απόφαση Φ51020/13061/162 (ΦΕΚ 1370, τ. Β')

⁷⁴ Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. 8889/122/15.06.2006 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Γεωτεχνικών – Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Γ.Ε.-Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 818, τ. Β')

⁷⁵ Υπουργική Απόφαση Φ51020/20964/255 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΚΑΖΙΝΟ – Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Π.Κ.- Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 2192, τ. Β')

⁷⁶ Υπουργική Απόφαση Φ.51020/12693/141 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας Ελλάδος (Τ.Ε.Α. – Ε.Ε.Κ.Ε. Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 1028, τ. Β')

⁷⁷ Υπουργική Απόφαση Φ51020/15970/182 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Ενώσεως Αστυνομικών Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α. Ε.Τ.Δ.Ε.Α. – Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 1903, τ. Β')

2. Παροχές ανεργίας - Προνοιακά επιδόματα – Οικογενειακές Παροχές

Οι παροχές ανεργίας κατέχουν μια ξεχωριστή θέση στους κοινοτικούς Κανονισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Οι κανόνες που διέπουν τις παροχές ανεργίας καθιερώνουν ορισμένες γενικές αρχές που αποτελούν τη βάση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και πολλών διατάξεων που διέπουν άλλες παροχές στον Κανονισμό αυτό, αν και σε ορισμένα θέματα διαφέρουν βασικά από αυτές.

Ενώ οι παροχές ανεργίας υπόκεινται στο γενικό κανόνα του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισης ή απασχόλησης που πραγματοποιείται, στο αναγκαίο μέτρο, με σκοπό την κτήση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος σε παροχές, πρέπει να τονιστεί ότι, **αντίθετα με τη γενική αρχή περί εξαγωγής των παροχών που χαρακτηρίζει το κοινοτικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, οι άνεργοι δεν έχουν γενικά το δικαίωμα να εξάγουν τις παροχές τους από το αρμόδιο κράτος μέλος σε άλλο κράτος.**

Πρέπει να τονισθεί ότι λαμβάνονται υπόψη μόνον οι περίοδοι ασφάλισης ή απασχόλησης: οι διατάξεις του Κανονισμού δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση ενός ατόμου που δεν απασχολήθηκε ποτέ και δεν ασφαλίστηκε ποτέ ως μισθωτός ή μη μισθωτός δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους.

Εφόσον η νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους ορίζει ότι το ποσό των παροχών ποικίλλει ανάλογα με τα μέλη οικογένειας του άνεργου, ο αρμόδιος φορέας που χορηγεί την παροχή αυτή λαμβάνει υπόψη τα μέλη της οικογένειας που διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από τον εργαζόμενο, σαν να κατοικούσαν στο αρμόδιο αυτό κράτος.

Το άρθρο 1, στοιχείο κα), του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των **οικογενειακών παροχών και επιδομάτων**.

Ως «οικογενειακή παροχή» νοείται κάθε παροχή σε είδος ή σε χρήμα προορισμένη να αντισταθμίσει τα οικογενειακά βάρη με εξαίρεση ορισμένων επιδομάτων που αναφέρονται στο παράρτημα II του Κανονισμού.

Μια παροχή που χορηγείται αυτομάτως στις οικογένειες που πληρούν ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια σχετικά, ιδίως, με το μέγεθος τους, το εισόδημα τους και τους κεφαλαιουχικούς πόρους τους θεωρείται «οικογενειακή παροχή».

Ως «οικογενειακό επίδομα» νοείται η περιοδική παροχή σε χρήμα που χορηγείται αποκλειστικά ανάλογα με τον αριθμό και, ενδεχομένως, την ηλικία των μελών της οικογένειας.

Για την κτήση του δικαιώματος σε παροχές δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους, συνυπολογίζονται στο αναγκαίο μέτρο περίοδοι ασφάλισης, ή απασχόλησης ή μη μισθωτής δραστηριότητας που πραγματοποιήθηκαν στο έδαφος κάθε άλλου κράτους μέλους (άρθρο 72 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71).

2.1 Καλυπτόμενα πρόσωπα για παροχές ανεργίας και νομολογία του ΔΕΚ

Το άρθρο 45 του Κανονισμού 1408/71, θέτει την αρχή του συνυπολογισμού, για την απόκτηση, διατήρηση ή ανάκτηση του δικαιώματος παροχών, των περιόδων ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία οποιουδήποτε κράτους μέλους.

Εάν η νομοθεσία κράτους μέλους εξαρτά την απόκτηση, τη διατήρηση, ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών, δυνάμει συστήματος που δεν είναι ειδικό σύστημα, από την πραγματοποίηση περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας, ο αρμόδιος φορέας αυτού του κράτους μέλους λαμβάνει υπόψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία κάθε άλλου κράτους μέλους, στα πλαίσια είτε γενικού είτε ειδικού συστήματος, που εφαρμόζεται σε μισθωτούς ή μη μισθωτούς. Προς το σκοπό αυτό, ο εν λόγω φορέας λαμβάνει υπόψη τις ως άνω περιόδους, σαν να πρόκειται για περιόδους που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει.

Η περίοδος πλήρους ανεργίας στη διάρκεια της οποίας ο μισθωτός εργαζόμενος λαμβάνει παροχές λαμβάνεται υπόψη από την αρμόδια υπηρεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο εργαζόμενος, σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει η υπηρεσία αυτή, ως εάν αυτός είχε υπαχθεί στην εν λόγω νομοθεσία κατά τη διάρκεια της τελευταίας του απασχόλησης.

Εάν η περίοδος πλήρους ανεργίας που συμπληρώθηκε στη χώρα κατοικίας του ενδιαφερομένου δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη παρά μόνο αν έχουν συμπληρωθεί περίοδοι καταβολής εισφοράς στην ίδια αυτή χώρα, η προϋπόθεση θεωρείται ότι πληρούται, εφόσον οι περίοδοι καταβολής εισφοράς έχουν συμπληρωθεί σε άλλο κράτος μέλος.

Επίσης, στο άρθρο 67 προβλέπεται ότι ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου εξαρτά την κτήση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών από τη **συμπλήρωση περιόδων ασφαλίσεως**, λαμβάνει υπόψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως ή απασχολήσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό την ιδιότητα μισθωτού υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, ως να επρόκειτο για περιόδους ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας αυτός, υπό τον όρο πάντως ότι

οι περίοδοι απασχολήσεως θα είχαν θεωρηθεί ως περίοδοι ασφαλίσεως αν είχαν πραγματοποιηθεί υπό τη νομοθεσία αυτή. Η εφαρμογή των διατάξεων αυτών τελεί υπό τον όρο ότι ο ενδιαφερόμενος έχει πραγματοποιήσει τελευταία περιόδους ασφαλίσεως, κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας δυνάμει της οποίας ζητούνται οι παροχές.

Κατά το άρθρο 67, η χορήγηση παροχής ανεργίας εξαρτάται από δύο ειδών προϋποθέσεις: αφενός την κοινοτική προϋπόθεση που πληρούται μόνον αν ο ενδιαφερόμενος έχει καταβάλει εισφορές ή θεωρείται ότι έχει καταβάλει εισφορές σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και, αφετέρου, από την εθνική προϋπόθεση.

Τα κράτη μέλη παραμένουν αρμόδια για τον καθορισμό των απαιτούμενων προϋποθέσεων για τη χορήγηση των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως, ακόμη και αν τις καθιστούν αυστηρότερες, υπό την προϋπόθεση ότι οι θεσπιζόμενες προϋποθέσεις δεν συνεπάγονται καμία πρόδηλη ή συγκεκαλυμμένη διάκριση μεταξύ των κοινοτικών εργαζομένων.

Ο αρμόδιος φορέας δικαιούται να επιβάλλει, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του, την προβλεπόμενη από αυτήν περίοδο απορίας. Πάντως, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, οι εισφορές μπορούν να έχουν καταβληθεί, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως άλλου κράτους μέλους⁷⁸.

Ο Κανονισμός 1408/71 προβλέπει, δύο μόνον περιπτώσεις στις οποίες το αρμόδιο κράτος μέλος υποχρεούται να επιτρέπει στους δικαιούχους επιδόματος ανεργίας να κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, χωρίς να χάνουν το εν λόγω δικαίωμα: **η πρώτη περίπτωση** είναι αυτή του άρθρου 69 του Κανονισμού, το οποίο επιτρέπει στους άνεργους που μεταβαίνουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από το αρμόδιο κράτος, «για να αναζητήσουν εργασία», να διατηρούν το δικαίωμα προς παροχή ανεργίας.

Το **άρθρο 69** προβλέπει ότι ο μισθωτός ή μη μισθωτός σε πλήρη ανεργία, ο οποίος πληροί τους όρους που απαιτούνται από τη νομοθεσία κράτους μέλους για να έχει δικαίωμα παροχών και ο οποίος μεταβαίνει σε ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη για να αναζητήσει εργασία, διατηρεί το δικαίωμα των παροχών αυτών υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις και με τους ακόλουθους περιορισμούς:

α) προ της αναχωρήσεώς του, πρέπει να έχει εγγραφεί ως αιτών εργασία και να έχει παραμείνει στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του αρμοδίου κράτους επί τέσσερις

⁷⁸ ΔΕΚ 25.02.1999, υπόθεση C-320/95 (José Ferreira Alvite κατά Instituto Nacional de Empleo (Inem) και Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)), σκέψη 21

τουλάχιστον εβδομάδες μετά την έναρξη της ανεργίας. Οι αρμόδιες υπηρεσίες ή φορείς δύνανται, πάντως, να επιτρέψουν την αναχώρησή του προ της λήξεως της προθεσμίας αυτής·

β) πρέπει να εγγραφεί ως αιτών εργασία στις υπηρεσίες απασχολήσεως καθενός των κρατών μελών στα οποία μεταβαίνει και να υποβάλλεται στον έλεγχο που είναι οργανωμένος εκεί. Ο όρος αυτός θεωρείται ότι εκπληρώθηκε για την προ της εγγραφής περίοδο, αν ο ενδιαφερόμενος εγγραφεί εντός επτά ημερών από την ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε να είναι στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του κράτους από το οποίο αναχώρησε. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις η προθεσμία αυτή δύναται να παραταθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες ή τους αρμοδίους φορείς·

γ) **το δικαίωμα παροχών διατηρείται επί χρονικό διάστημα τριών μηνών κατ' ανώτατο όριο**, από την ημερομηνία κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος έπαυσε να είναι στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του κράτους από το οποίο αναχώρησε, χωρίς η συνολική διάρκεια χορηγήσεως των παροχών να δύναται να υπερβεί το χρονικό διάστημα για το οποίο έχει δικαίωμα παροχών δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους αυτού. Στην περίπτωση του εποχιακά εργαζομένου, η διάρκεια αυτή περιορίζεται επιπλέον στο χρονικό διάστημα που απομένει μέχρι το τέλος της εποχής για την οποία έχει προσληφθεί.

Η δεύτερη περίπτωση είναι αυτή του άρθρου 71 του εν λόγω Κανονισμού, το οποίο αφορά τους ανέργους που κατά τη διάρκεια της τελευταίας απασχολήσεώς τους κατοικούσαν στο έδαφος κράτους μέλους διαφορετικού από το αρμόδιο κράτος.

Συνεπώς, μία περίοδος πλήρους ανεργίας στη διάρκεια της οποίας ο μισθωτός εργαζόμενος λαμβάνει τις αντίστοιχες παροχές, λαμβάνεται υπόψη από τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο εργαζόμενος, σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας αυτός, ως εάν αυτός είχε υπαχθεί στην εν λόγω νομοθεσία κατά τη διάρκεια της τελευταίας του απασχόλησης. Επομένως, το δικαίωμα για παροχή πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη τις περιόδους πλήρους ανεργίας των εργαζομένων που είχαν ως αποτέλεσμα τη χορήγηση παροχών ανεργίας ως εάν αυτοί είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία του κράτους μέλους της κατοικίας τους κατά τη διάρκεια της τελευταίας τους απασχόλησης⁷⁹.

Κάθε περίοδος ασφαλίσεως, καθώς και, ενδεχομένως, κάθε περίοδος απασχολήσεως ή κατοικίας, η οποία συμπληρώθηκε από τη νομοθεσία κράτους μέλους προ της ημερομηνίας εφαρμογής του Κανονισμού στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού, λαμβάνεται υπόψη για τον

⁷⁹ ΔΕΚ 20.01.2005, υπόθεση C-101/04 (Roger Noteboom κατά Rijksdienst voor Pensioenen), σκέψεις 33, 34

προσδιορισμό των δικαιωμάτων που γεννώνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού⁸⁰ (άρθρο 94).

Επισημαίνεται ότι, υπό την έννοια του Κανονισμού 1408/71, όποιος είναι ασφαλισμένος, έστω και κατά ενός μόνο κινδύνου, δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής ασφαλίσεως στο πλαίσιο γενικού ή ειδικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, έχει την ιδιότητα του εργαζομένου, ανεξάρτητα από την ύπαρξη εργασιακής σχέσεως. Την ιδιότητα αυτή έχει βεβαίως ένα άτομο το οποίο τελεί σε ανεργία εντός κράτους μέλους και λαμβάνει εκεί επίδομα ανεργίας βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους αυτού.

Κάθε παροχή λόγω ανεργίας, η οποία καταβάλλεται, από τις αρμόδιες στον τομέα της ανεργίας αρχές, αποσκοπεί, στην ουσία, στην αντικατάσταση του απολεσθέντος λόγω της ανεργίας μισθού προς κάλυψη των αναγκών συντηρήσεως του ανέργου⁸¹.

Αν ο δικαιούχος της παροχής εξεύρει αμειβόμενη απασχόληση, δεν έχει πλέον δικαίωμα επί της παροχής αυτής. Πάντως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι πρέπει να θεωρείται παροχή λόγω ανεργίας η παροχή που χορηγείται μετά την επέλευση του κινδύνου, ήτοι μετά την απώλεια της θέσεως εργασίας, η οποία παύει να καταβάλλεται όταν η προϋπόθεση αυτή δεν πληρούται πλέον, επειδή ο ενδιαφερόμενος ασκεί αμειβόμενη δραστηριότητα.

Το ΔΕΚ απεφάνθη στην **υπόθεση Ten Holder**⁸², ότι ο εργαζόμενος, ο οποίος παύει να εργάζεται στο έδαφος κράτους μέλους και δεν μετέβη για να εργαστεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, **εξακολουθεί να υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους μέλους της τελευταίας απασχολήσεώς του**, ανεξάρτητα από τον χρόνο που παρήλθε από τη λήξη της απασχολήσεως και το τέλος της εργασιακής σχέσεως.

Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, με το άρθρο 13, του Κανονισμού 1408/71, θέλησε να ρυθμίσει ρητώς και την περίπτωση των ατόμων που τελούν σε μια τέτοια κατάσταση, συνεπώς μόνον οι εργαζόμενοι που σταμάτησαν οριστικά κάθε επαγγελματική δραστηριότητα δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού.

Επρόκειτο για την κάλυψη ενός «κενού» στον τίτλο II του Κανονισμού 1408/71, το οποίο η προπαρατεθείσα απόφαση Ten Holder είχε αποκαλύψει και το οποίο απέρρεε από το ότι δεν (υπήρχε) ρητή διάταξη που να προσδιορίζει τη νομοθεσία που θα εφαρμόζεται για τα άτομα τα

⁸⁰ ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96 (Anne Kuusijärvi κατά Riksförsäkringsverket), σκέψεις 21-24

⁸¹ ΔΕΚ 11.09.2008, υπόθεση C-228/07 (Jörn Petersen κατά Landesgeschäftsstelle des Arbeitsmarktservice Niederösterreich), σκέψη 25

⁸² ΔΕΚ 12.06.1986, υπόθεση C-302/84 (Ten Holder κατά Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging)

οποία έπαυσαν να ασκούν οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα υπό τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και διαμένουν στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους.

Αντιθέτως, **στην μεταγενέστερη απόφαση της υπόθεσης Kuusijärvi⁸³**, το ΔΕΚ απεφάνθη ότι σύμφωνα με το άρθρο 13, του Κανονισμού 1408/71, **σ' ένα άτομο το οποίο δεν υπάγεται πλέον σε καμία νομοθεσία, έχει εφαρμογή η νομοθεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου το άτομο αυτό κατοικεί⁸⁴**.

Επομένως, σ' ένα άτομο που διέκοψε κάθε έμμισθη δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους έχει εφαρμογή, είτε η νομοθεσία του κράτους όπου άσκησε προηγουμένως έμμισθη δραστηριότητα, εφόσον εξακολουθεί να κατοικεί εκεί, είτε η νομοθεσία του κράτους στο οποίο, ενδεχομένως, μετέφερε την κατοικία του.

Στην **υπόθεση De Cuyper⁸⁵**, το ΔΕΚ αναγνώρισε στο κράτος-μέλος που υπαγόταν ο ασφαλισμένος ότι το δικαίωμα επιβολής όρου περί κατοικίας που εφαρμόζε, ανταποκρίνεται στην ανάγκη ελέγχου της επαγγελματικής και οικογενειακής καταστάσεως των ανέργων. Πράγματι, ο εν λόγω όρος παρέχει στους επιθεωρητές τη δυνατότητα να εξακριβώσουν αν η κατάσταση του δικαιούχου του επιδόματος ανεργίας έχει μεταβληθεί κατά τρόπο ικανό να επηρεάσει τη χορήγηση της παροχής. Ο δικαιολογητικός αυτός λόγος στηρίζεται, συνεπώς, σε αντικειμενικές εκτιμήσεις γενικού συμφέροντος, ανεξάρτητες της ιθαγένειας των οικείων προσώπων.

Η αποτελεσματικότητα μηχανισμών ελέγχου, σκοπούν στην εξακρίβωση της οικογενειακής καταστάσεως του οικείου ανέργου και της ενδεχόμενης υπάρξεως πόρων που δεν δηλώθηκαν, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό, στον αιφνίδιο χαρακτήρα του ελέγχου και στη δυνατότητα επιτόπιας διενέργειάς του, καθώς οι αρμόδιες υπηρεσίες πρέπει να μπορούν να εξακριβώνουν αν τα στοιχεία που τους παρέσχε ο άνεργος συμφωνούν με αυτά που προκύπτουν από την εξέταση της πραγματικής του καταστάσεως.

Ο G. De Cuyper, Βέλγος υπήκοος, γεννηθείς το 1942, άσκησε μισθωτή δραστηριότητα στο Βέλγιο. Στις 19 Μαρτίου 1997 του αναγνωρίσθηκε το δικαίωμα για επίδομα ανεργίας.

⁸³ ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96 (Anne Kuusijärvi κατά Riksförsäkringsverket)

⁸⁴ ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96, σκέψεις 32-34

⁸⁵ ΔΕΚ 18.07.2006, υπόθεση C-406/04 (Gérald De Cuyper κατά Office national de l'emploi)

Ένα χρόνο μετά, την 1η Απριλίου 1998, δυνάμει της τότε ισχύουσας εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως, ο G. De Cuyper απαλλάχθηκε από την υποχρέωση υποβολής του στον έλεγχο των αρμόδιων τοπικών αρχών, στον οποίο υπέκειντο κανονικά οι άνεργοι, βάσει της βελγικής νομοθεσίας.

Στη συνέχεια, στις 9 Δεκεμβρίου 1999, ο G. De Cuyper υπέβαλε στον αρμόδιο για τη χορήγηση των επιδομάτων ανεργίας φορέα δήλωση με την οποία δήλωσε ότι «διαβιόι μόνος» και ότι κατοικεί πραγματικά στο Βέλγιο.

Όμως, τον Απρίλιο του 2000, οι υπηρεσίες του βελγικού ασφαλιστικού φορέα προέβησαν σε συνήθη έλεγχο προκειμένου να επαληθεύσουν την ακρίβεια της δηλώσεως του G. De Cuyper. Κατά τον έλεγχο αυτό, ο G. De Cuyper αναγνώρισε ότι από τον Ιανουάριο του 1999 έπαυσε να κατοικεί στο Βέλγιο, αλλά κατοικούσε στη Γαλλία. Διευκρίνισε ότι μετέβαινε στο Βέλγιο περίπου κάθε τρεις μήνες, ότι διατηρούσε επιπλωμένο δωμάτιο σε δήμο του Βελγίου και ότι δεν είχε δηλώσει στον αρμόδιο για τη χορήγηση των επιδομάτων ανεργίας φορέα τη μεταβολή της κατοικίας του.

Κατόπιν του ελέγχου αυτού, ο βελγικός ασφαλιστικός φορέας κοινοποίησε, στις 25 Οκτωβρίου 2000, στον G. De Cuyper την απόφασή του περί παύσεως χορηγήσεως των επιδομάτων ανεργίας, με αναδρομική ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 1999, για τον λόγο ότι, από της ημερομηνίας αυτής, ο G. De Cuyper δεν πληρούσε την προϋπόθεση περί πραγματικής κατοικίας της βελγικής νομοθεσίας. Με την ίδια απόφαση, ο βελγικός φορέας ζήτησε από τον G. De Cuyper να αποδώσει τις παροχές που είχε λάβει μετά την ημερομηνία αυτή, οι οποίες ανέρχονταν σε ποσό βελγικών φράγκων ίσο προς 12 452,78 ευρώ.

Ο G. De Cuyper προσέβαλε την απόφαση αυτή ενώπιον του δικαστηρίου.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής, που αναγνωρίζει σε κάθε πολίτη της Ένωσης το άρθρο 21⁸⁶ της Συνθήκης, δεν απαγορεύει την επιβολή, ως προϋποθέσεως για τη διατήρηση του δικαιώματος επιδόματος ανεργίας, όρου περί πραγματικής κατοικίας, όπως αυτού που προβλέπεται στην υπόθεση της κύριας δίκης, τον οποίο οφείλει να

⁸⁶ **Άρθρο 21 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 18 της ΣΕΚ): 1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους. 2. Εάν, προς επίτευξη αυτού του στόχου, απαιτείται δράση της Ένωσης και εφόσον οι Συνθήκες δεν έχουν προβλέψει εξουσίες προς τούτο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, μπορούν να θεσπίζουν διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 δικαιωμάτων.

πληροί ο άνεργος ηλικίας άνω των 50 ετών που έχει απαλλαγεί από την υποχρέωση να αποδεικνύει ότι παραμένει διαθέσιμος προς εργασία.

Την πιο πρόσφατη εξέλιξη στην εξαγωγή των παροχών ανεργίας, πιθανά εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, αποτελεί η απόφαση του ΔΕΚ Petersen⁸⁷ σύμφωνα με την οποία οι παροχές ανεργίας μπορούν να εξάγονται. Μετά από αυτή την απόφαση, αναμένεται να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να τροποποιηθούν οι διατάξεις του Κανονισμού 1408/71 και του νέου Κανονισμού 883/2004.

Ο J. Petersen, Γερμανός υπήκοος, εργάστηκε στην Αυστρία ως μισθωτός. Στις 14 Απριλίου 2000, υπέβαλε στον αυστριακό ασφαλιστικό φορέα συντάξεων αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως λόγω ανικανότητας προς εργασία, βάσει του κατά νόμον συνταξιοδοτικού ασφαλιστικού συστήματος. Κατόπιν απορρίψεως της αιτήσεως αυτής, άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αποφάσεως.

Εκκρεμούσης αυτής της ένδικης διαδικασίας, χορηγήθηκε στον J. Petersen από τον αυστριακό ασφαλιστικό φορέα, υπό μορφή προκαταβολής, επίδομα ανεργίας. Ο J. Petersen, ο οποίος κατά τον χρόνο εκείνο είχε ακόμη την κατοικία του στην Αυστρία, αλλά σκόπευε να τη μεταφέρει στη Γερμανία, ζήτησε από τον αυστριακό φορέα τη συνέχιση καταβολής του υπό μορφή προκαταβολής καταβαλλόμενου επιδόματος ανεργίας και μετά τη μεταφορά της κατοικίας του. Στις 28 Οκτωβρίου 2003, ο αυστριακός φορέας απέρριψε το αίτημά του αυτό. Κατά της αποφάσεως αυτής ο J. Petersen άσκησε προσφυγή.

Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο επιδιωκόμενος από τα άρθρα 45 και 48 της Συνθ.ΛΕΕ σκοπός, δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν οι εργαζόμενοι, ύστερα από την άσκηση του δικαιώματός τους ελεύθερης κυκλοφορίας, επρόκειτο να απολέσουν πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφαλίσεως τα οποία τους διασφαλίζει η νομοθεσία κράτους μέλους, ιδίως όταν αυτά τα πλεονεκτήματα συνιστούν το αντάλλαγμα για τις εισφορές που έχουν καταβάλει. Πράγματι, μια τέτοια συνέπεια θα απέτρεπε τον κοινοτικό εργαζόμενο από την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και, συνεπώς, θα αποτελούσε εμπόδιο στην ελευθερία αυτή⁸⁸.

⁸⁷ ΔΕΚ 11.09.2008, υπόθεση C-228/07 (Jörn Petersen κατά Landesgeschäftsstelle des Arbeitsmarktservice Niederösterreich)

⁸⁸ ΔΕΚ 11.09.2008, υπόθεση C-228/07, οπ. π. σκέψη 43

Ορισμένα δικαιώματα που συνδέονται με την ιδιότητα του εργαζομένου διασφαλίζονται υπέρ των διακινουμένων εργαζομένων ακόμα και αν αυτοί δεν τελούν πλέον σε σχέση εργασίας. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των παροχών των οποίων η χορήγηση εξαρτάται από την προηγούμενη ύπαρξη σχέσεως εργασίας η οποία έληξε και συναρτάται ευθέως με την αντικειμενική ιδιότητα των δικαιούχων ως εργαζομένων.

Εκτός από την περίπτωση που δικαιολογείται αντικειμενικά και είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, διάταξη του εθνικού δικαίου πρέπει να θεωρείται ότι συνεπάγεται εμμέσως δυσμενείς διακρίσεις, όταν είναι ικανή, εκ της φύσεώς της, να θίξει περισσότερο τους διακινούμενους εργαζομένους απ' ό,τι τους ημεδαπούς εργαζομένους και ενέχει, συνεπώς, τον κίνδυνο να θέσει σε δυσμενέστερη μοίρα ειδικότερα τους διακινούμενους εργαζομένους. Αυτό ισχύει στην περίπτωση προϋποθέσεως κατοικίας, η οποία πληρούται ευκολότερα από τους ημεδαπούς εργαζομένους παρά από τους εργαζομένους των άλλων κρατών μελών, διότι αυτοί είναι κυρίως οι οποίοι, ιδίως σε περίπτωση ανεργίας ή αναπηρίας, εγκαταλείπουν το κράτος στο οποίο εργάστηκαν προκειμένου να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους.

Το ΔΕΚ θεώρησε ότι η παροχή που λαμβάνει ο κος Petersen θεωρείται παροχή ανεργίας και ότι το άρθρο 45 της Συνθ.ΛΕΕ απαγορεύει στα κράτη μέλη να εξαρτούν τη χορήγηση παροχής ανεργίας, από την προϋπόθεση ότι οι δικαιούχοι έχουν την κατοικία τους στο έδαφος του οικείου κράτους, εφόσον τα κράτη μέλη δεν προσκομίζουν κανένα στοιχείο βάσει του οποίου να αποδεικνύεται ότι μια τέτοια προϋπόθεση δικαιολογείται αντικειμενικά και είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι **η νομοθεσία του ΔΕΚ εξελίσσεται λαμβάνοντας υπόψη της κάθε φορά, τις ιδιαίτερες συνθήκες απασχόλησης, την εθνική νομοθεσία με στόχο την ασφαλιστική κάλυψη των διακινούμενων εργαζομένων, την υπαγωγή τους σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και την οικονομική κατάσταση στην αγορά εργασίας.**

2.2 Η έννοια της οικογενειακής παροχής υπό το πρίσμα του Κανονισμού 1408/71

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 1408/71, τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαμβάνουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από την νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του (άρθρο 3).

Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως αποφανθεί ότι η διάκριση μεταξύ των παροχών που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71 και των παροχών που εμπίπτουν στο εν λόγω πεδίο έγκειται κατ' ουσία στα συστατικά κάθε παροχής στοιχεία, ιδίως στον σκοπό και στις προϋποθέσεις χορηγήσεώς της, και όχι στο αν μια παροχή χαρακτηρίζεται από την εθνική νομοθεσία ως παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως.

Το ΔΕΚ έχει διευκρινίσει επανειλημμένως ότι μια παροχή μπορεί να θεωρείται ως παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως, εφόσον χορηγείται στους δικαιούχους βάσει μιας από τον νόμο καθοριζόμενης καταστάσεως, χωρίς οποιαδήποτε εξατομικευμένη και κατά διακριτική ευχέρεια στάθμιση των ατομικών τους αναγκών, και εφόσον αφορά έναν από τους κινδύνους που απαριθμούνται ρητώς στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του Κανονισμού 1408/71.

Ως «οικογενειακή παροχή» νοείται κάθε παροχή σε είδος ή σε χρήμα, προοριζόμενη να αντισταθμίσει τα οικογενειακά βάρη, με εξαίρεση τα ειδικά επιδόματα τοκετού ή υιοθεσίας.

Με τα οικογενειακά επιδόματα, όπως άλλωστε και με άλλες σχετικές παροχές, το κράτος αναλαμβάνει ένα τμήμα του κόστους, αναγνωρίζοντας έτσι έμπρακτα ότι η απόκτηση παιδιών αποτελεί μία προσωπική επιλογή με κοινωνικές συνέπειες⁸⁹. Τα οικογενειακά επιδόματα είναι χρηματικές παροχές και προορίζονται να συμπληρώνουν τα επαγγελματικά εισοδήματα εκείνων που φέρουν οικογενειακά βάρη⁹⁰. Καταβάλλονται περιοδικά από δημόσιους φορείς και αντισταθμίζουν μερικώς το κόστος ανατροφής παιδιών, μειώνοντας έτσι τις διαφορές επιπέδου ζωής ανάμεσα στις οικογένειες με παιδιά και τις άτεκνες οικογένειες⁹¹.

⁸⁹ Στεργίου Α. (1996), *Οικογενειακά επιδόματα (Τα οικογενειακά επιδόματα στο πεδίο έντασης ανάμεσα στην καθολικότητα και την επιλεκτικότητα) και Συλλογή Νομοθεσίας για την επιδοματική προστασία της οικογένειας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 3

⁹⁰ Στις χώρες του Βορρά, οι οικογένειες και οι φτωχοί λαμβάνουν περισσότερες οικονομικές παροχές από αυτές που λαμβάνουν οι αντίστοιχες κατηγορίες στις χώρες του νότου. Τα οικογενειακά επιδόματα και τα επιδόματα μητρότητας αποτελούν ένα μεγάλο μέρος των πόρων των δικαιούχων. Βλ. Menahem G. & Cherilova V. (2005) «Inégalités de sécurité économique et aide à la famille dans l'Union européenne. La construction d'un indicateur de sécurité», *Recherches et Prévisions, CNRS/Centre d'économie de l'Université Paris-Nord et IRDES (Institut de recherche et documentation en économie de la santé)*, n° 79 - mars 2005 page 92

⁹¹ Dupeyroux J., Borgetto M., Lafore R. (2008), *Droit de la Sécurité sociale*, Editeur Dalloz-Sirey, Paris 2008, σελ. 266-267

Το επίδομα σκοπεί να επιτρέψει σε έναν από τους γονείς να αφιερωθεί στην ανατροφή ενός μικρού παιδιού, ειδικότερα δε να παράσχει ανταμοιβή για την ανατροφή του τέκνου, να αντισταθμίσει τα λοιπά έξοδα επιμέλειας και ανατροφής και, ενδεχομένως, να μετριάσει τις αρνητικές οικονομικές συνέπειες από την απώλεια εισοδήματος λόγω μη ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας. Η διάκριση μεταξύ ιδίων και παραγώγων δικαιωμάτων δεν ισχύει κατ' αρχήν για τις οικογενειακές παροχές.

Οι οικογενειακές παροχές, από την ίδια τους τη φύση, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι οφείλονται σε ένα άτομο ανεξάρτητα από την οικογενειακή του κατάσταση. Πράγματι, αφού η χορήγηση ενός επιδόματος σαν το επίδομα ανατροφής προορίζεται να αντισταθμίσει τα οικογενειακά βάρη, δεν έχει σημασία σε ποιον γονέα θα χορηγηθεί το επίδομα αυτό.

Ο μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δικαιούται οικογενειακών παροχών για τα μέλη της οικογενείας του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους κατά τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφός του (άρθρο 73).

Ο σύζυγός του μισθωτού, δικαιούται επίσης, εντός του κράτους απασχολήσεως, μιας παροχής όπως το επίδομα ανατροφής⁹².

Σκοπός του άρθρου 73 του Κανονισμού 1408/71 είναι, μεταξύ άλλων, να μην μπορούν τα κράτη μέλη να εξαρτούν τη χορήγηση οικογενειακών παροχών ή το ύψος των παροχών αυτών από την προϋπόθεση κατοικίας των μελών της οικογένειας του εργαζομένου εντός του καταβάλλοντος τις παροχές κράτους μέλους, ώστε να μην αποθαρρύνονται οι κοινοτικοί εργαζόμενοι από την άσκηση του δικαιώματός τους προς ελεύθερη κυκλοφορία.

Αν όμως η χορήγηση «επιδόματος ανατροφής» που αποτελεί οικογενειακή παροχή υπέκειτο, στην προϋπόθεση να εργάζεται ο μη διαμένων στο κράτος υπαγωγής λόγω εργασίας σύζυγος ενός εργαζομένου, ο εργαζόμενος ενδεχομένως να αποθαρρυνόταν να ασκήσει το δικαίωμά του προς ελεύθερη κυκλοφορία και θα αντέβαινε προς τον σκοπό του Κανονισμού 1408/71 το να στερείται ο σύζυγος ενός εργαζομένου τη δυνατότητα λήψεως παροχής που θα δικαιούνταν αν είχε παραμείνει στο κράτος που την καταβάλλει.

Ο άνεργος μισθωτός ή μη μισθωτός που λαμβάνει παροχές ανεργίας δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους δικαιούται, για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, τις οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφος του κράτους αυτού (άρθρο 74).

⁹² ΔΕΚ 10.10.1996, υπόθεση C-312/94 (Ingrid Hoever και Iris Zachow κατά Land Nordrhein-Westfalen), σκέψεις 33-38

Σκοπός των άρθρων 73 και 74 του Κανονισμού 1408/71 είναι να διασφαλιστεί ότι οι οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από την εφαρμοστέα νομοθεσία θα χορηγούνται πράγματι στα μέλη της οικογένειας που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος και όχι στο αρμόδιο για την καταβολή των παροχών. Ειδικότερα, τα άρθρα αυτά σκοπούν να εμποδίσουν τα κράτη μέλη να εξαρτούν τη χορήγηση οικογενειακών παροχών ή το ύψος των παροχών αυτών από την προϋπόθεση της κατοικίας των μελών της οικογένειας του εργαζομένου εντός του καταβάλλοντος τις παροχές κράτους μέλους, ώστε να μην αποθαρρύνονται οι κοινοτικοί εργαζόμενοι από την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας.

Οι οικογενειακές παροχές, από την ίδια τους τη φύση, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι οφείλονται σε ένα άτομο, ανεξάρτητα από την οικογενειακή του κατάσταση. Ο σύζυγος μισθωτού μπορεί να επικαλείται απευθείας δικαίωμα για οικογενειακές παροχές υπό την προϋπόθεση ότι είναι μέλος της οικογένειας εργαζομένου και ότι οι σχετικές οικογενειακές παροχές προβλέπονται επίσης από την εθνική νομοθεσία για τα μέλη της οικογένειας. Η ίδια συλλογιστική ακολουθείται για όλα τα μέλη της οικογένειας εργαζομένου, περιλαμβανομένων των ανηλίκων τέκων, προκειμένου να ζητήσουν, χωρίς την παρέμβαση του ίδιου του εργαζομένου, τη χορήγηση οικογενειακής παροχής, εφόσον όμως πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου.

2.3 Αποφάσεις που αφορούν αξίωση και εξαγωγή των παροχών

Ενδεικτική είναι η υπόθεση **Anna Humer**⁹³ που αφορούσε διευκρίνιση της έννοιας της οικογενειακής παροχής, την προκαταβολή διατροφής, την προϋπόθεση κατοικίας στην ημεδαπή του ανηλίκου τέκνου και την **εξαγωγή των παροχών στο εξωτερικό.**

Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο της διαδικασίας που κίνησε η Anna Humer, ανήλικο τέκνο χωρισμένων γονέων, εκπροσωπούμενη από τη μητέρα της, προκειμένου να λάβει από τον αρμόδιο αυστριακό φορέα (ταμείο αντισταθμίσεως των οικογενειακών βαρών) προκαταβολές της διατροφής που όφειλε αλλά δεν είχε καταβάλει ο πατέρας της. Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, Anna Humer, ανήλικη γεννηθείσα στις 10 Σεπτεμβρίου 1987, έχει την αυστριακή ιθαγένεια, όπως και οι γονείς της. Στις 9 Μαρτίου 1989 οι γονείς της έλαβαν διαζύγιο, ενώ η επιμέλεια της θυγατέρας ανατέθηκε αποκλειστικά στη μητέρα.

⁹³ ΔΕΚ 05.02.2002, υπόθεση C-255/99 (Anna Humer)

Οι δύο γονείς συνέχισαν αρχικά να κατοικούν στην Αυστρία. Το 1992 η μητέρα μετοίκησε μαζί με τη θυγατέρα της στη Γαλλία, όπου έχουν πλέον αμφότερες τη συνήθη διαμονή τους. Ο πατέρας συνέχισε να κατοικεί στην Αυστρία μέχρι τον θάνατό του, που επήλθε στις 13 Μαρτίου 1999.

Στις 2 Νοεμβρίου 1993 ο πατέρας ανέλαβε ενώπιον του οικείου δικαστηρίου την υποχρέωση καταβολής μηνιαίας διατροφής για τη θυγατέρα του, ανερχομένης σε 4 800 αυστριακά σελίνια (ATS), στο πλαίσιο συμβιβασμού. Τότε εργαζόταν ως εμπορικός υπάλληλος, κατείχε δε τη θέση αυτή τουλάχιστον μέχρι τις 31 Ιανουαρίου 1998. Κατά τα πληροφοριακά στοιχεία που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο από την ημερομηνία αυτή κατέστη άνεργος, όμως η επαγγελματική του κατάσταση, όταν αυτός απεβίωσε, δεν ήταν γνωστή.

Στις 24 Ιουλίου 1998 η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενη από τη μητέρα της, ζήτησε από τις αυστριακές αρχές τη χορήγηση προκαταβολής διατροφής ύψους 4 800 ATS μηνιαίως από 1ης Ιουλίου 1998 και για διάρκεια τριών ετών. Ο δικηγόρος της ισχυρίσθηκε ότι, παρά την ύπαρξη επανειλημμένων οχλήσεων, ο πατέρας καθυστέρουσε από μήνες την καταβολή της διατροφής και ότι δεν είχε εκπληρώσει ούτε τις τρέχουσες υποχρεώσεις του ως προς τις μηνιαίες καταβολές.

Το αρμόδιο πρωτοβάθμιο αυστριακό δικαστήριο απέρριψε το ως άνω αίτημα, με την αιτιολογία ότι το τέκνο και η μητέρα του, η οποία έχει την επιμέλειά του, έχουν τη συνήθη διαμονή τους στη Γαλλία. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο μεταρρύθμισε την απόφαση αυτή, αποφασίζοντας τη χορήγηση στην αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, μηνιαίων προκαταβολών διατροφής ύψους 4 800 ATS από 1ης Ιουλίου 1999 μέχρι 30 Ιουνίου 2001. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι τα άρθρα 18, πρώτο εδάφιο, και 49 της Συνθ.ΛΕΕ εμποδίζουν την εφαρμογή κανόνα που εισάγει δυσμενείς διακρίσεις, όπως είναι η προβλεπόμενη από τον αυστριακό φορέα προϋπόθεση της κατοικίας στην Αυστρία.

Το Δικαστήριο, θεώρησε ότι μια παροχή για προκαταβολή διατροφής αποτελεί οικογενειακή παροχή, άτομο του οποίου ο ένας από τους γονείς είναι εργαζόμενος ή άνεργος εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71, ως μέλος της οικογενείας εργαζομένου⁹⁴.

Ένα ανήλικο τέκνο, το οποίο συγκατοικεί με τον γονέα που έχει την επιμέλειά του εντός κράτους μέλους διαφορετικού από το κράτος μέλος που χορηγεί τις οικείες παροχές και του οποίου ο έτερος γονέας υποχρεούται έναντί του σε καταβολή διατροφής και εργάζεται ή είναι

⁹⁴ Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2002), «Documentation Jurisprudence de la CJCE Affaire C-255/99 Anna Humer», *CLEISS* Διαθέσιμο στο: <http://www.cleiss.fr/docs/jurisprudence/c255-99.html>

άνεργος εντός του κράτους μέλους που χορηγεί τις παροχές, δικαιούται να λάβει οικογενειακή παροχή όπως η προβλεπόμενη από τον αυστριακό φορέα προκαταβολή διατροφής (η παροχή αυτή εξάγεται).

Ο κύριος **Hosse**⁹⁵, γερμανικής ιθαγενείας, και μεθοριακός εργαζόμενος, απασχολείται ως εκπαιδευτικός στην Αυστρία, συγκεκριμένα στο Land Salzburg. Ο Hosse πληρώνει φόρους και καταβάλλει ασφαλιστικές εισφορές στην Αυστρία, ενώ είναι ασφαλισμένος έναντι ασθενείας στο κράτος αυτό. Κατοικεί στη Γερμανία, πλησίον των αυστριακών συνόρων, μαζί με τη θυγατέρα του, την S. Hosse, η οποία γεννήθηκε το 1997 και πάσχει από βαριά αναπηρία.

Η μητέρα της ασκούσε προηγουμένως, στη Γερμανία, έμμισθη δραστηριότητα η οποία παρείχε δικαίωμα για γερμανική ασφαλιστική κάλυψη όσον αφορά εξαρτώμενο από τις φροντίδες άλλου πρόσωπο. Μέχρι το πέρας της αδείας της για ανατροφή ανηλίκου τέκνου, τον Σεπτέμβριο του 2000, η θυγατέρα της ελάμβανε το επίδομα αυτό, ως έχουσα το σχετικό δικαίωμα. Ωστόσο, η καταβολή του επιδόματος αυτού διακόπηκε μετά το πέρας αυτής της αδείας για ανατροφή ανηλίκου τέκνου δεδομένου ότι η μητέρα έπαυσε πλέον να ασκεί έμμισθη δραστηριότητα.

Κατόπιν τούτου, ζητήθηκε υπέρ της θυγατέρας Hosse το επίδομα ειδικής φροντίδας. Ο αρμόδιος φορέας απέρριψε το αίτημα φροντίδας αυτό για τον λόγο ότι προκειμένου το εξαρτώμενο από τις φροντίδες άλλου πρόσωπο να μπορεί να τύχει του επιδόματος ειδικής φροντίδας, απαιτείται να έχει την κύρια κατοικία του στην Αυστρία.

Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ενώπιον του οποίου προσβλήθηκε η απόφαση αυτή, απέρριψε το σχετικό αίτημα, κρίνοντας ότι το επίμαχο επίδομα αποτελούσε, όσον αφορά τη θυγατέρα Hosse, μια μη βασιζόμενη σε καταβολή εισφορών ειδική παροχή η οποία δεν ενέπιπτε στον κανονισμό 1408/71 και, επομένως, δεν μπορούσε να είναι εξαγώγιμη.

Τελικά το ΔΕΚ έκρινε ότι το επίδομα ειδικής φροντίδας, που προβλέπεται από την αυστριακή νομοθεσία, δεν αποτελεί ειδική παροχή μη βασιζόμενη σε καταβολή εισφορών, αλλά παροχή ασθενείας, κατά τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71 (άρθρο 4). Συνεπώς, το μέλος της οικογενείας μισθωτού εργαζομένου στην Αυστρία, που κατοικεί μαζί με την οικογένειά του στη Γερμανία, μπορεί, εφόσον πληροί τις λοιπές προϋποθέσεις χορηγήσεως, να αξιώσει από τον αρμόδιο φορέα του τόπου εργασίας του μισθωτού την καταβολή επιδόματος ειδικής φροντίδας (η παροχή αυτή εξάγεται), ως παροχή ασθενείας σε χρήμα, στο μέτρο που το μέλος της οικογενείας δεν

⁹⁵ ΔΕΚ 21.02.2006, υπόθεση C-286/03 (Silvia Hosse κατά Land Salzburg)

δικαιούται ανάλογης παροχής δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί.

Αντίθετα, στην υπόθεση **Kersbergen**⁹⁶, η Kersbergen-Lap, γεννηθείσα στις 15 Ιανουαρίου 1964, και η Dams-Schipper, γεννηθείσα στις 19 Ιανουαρίου 1970, πάσχουν από μακράς διάρκειας ανικανότητα προς εργασία υπολογιζόμενη μεταξύ του 80 και του 100 %. Πριν από το 1998, τους χορηγήθηκε από τον αρμόδιο φορέα των Κάτω Χωρών, παροχή λόγω ανικανότητας προς εργασία. Το 2002, η Kersbergen-Lap εγκαταστάθηκε στη Γαλλία και η Dams-Schipper στη Γερμανία. Αμφότερες έπαυσαν να λαμβάνουν την παροχή από τον αρμόδιο φορέα των Κάτω Χωρών λόγω μεταφοράς της κατοικίας τους.

Η Kersbergen-Lap και η Dams-Schipper υπέβαλαν ένσταση κατά των αποφάσεων αυτών. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, η ένσταση κρίθηκε αβάσιμη και οι δύο ενδιαφερόμενες δεν μπορούσαν να επικαλεστούν κατάσταση «μεγάλης αδικίας».

Το ΔΕΚ, αντίθετα με τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις, έκρινε ότι η παροχή του νόμου περί της ασφαλίσεως λόγω ανικανότητας προς εργασία νεαρών ατόμων με ειδικές ανάγκες, θεωρείται ειδική παροχή μη στηριζόμενη στην καταβολή εισφορών, (άρθρο 4 του κανονισμού 1408/71) και η εν λόγω παροχή δεν μπορεί να χορηγηθεί (δεν εξάγεται) σε πρόσωπα που κατοικούν εκτός των Κάτω Χωρών.

Για ακόμα μία φορά, παρατηρούμε ότι, το ΔΕΚ προστατεύει τις πέντε θεμελιώδεις κοινοτικές ελευθερίες (ελευθερία εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών μαζί με την ελευθερία κίνησης κεφαλαίων, προσώπων και εμπορευμάτων), οι οποίες εγγυώνται την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς της Κοινότητας σε συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και από την άλλη προβλέπονται ρητά στην Συνθ.ΛΕΕ ώστε να μην καταστρατηγούνται από την βούληση των κρατών μελών.

Αυτές οι διατάξεις διαμόρφωσαν το χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μιας **οικονομικής συμμαχίας** και το ΔΕΚ με την σειρά του επισφράγισε σταδιακά με την νομολογία του την υπεροχή των διατάξεων αυτών έναντι οποιασδήποτε άλλης διάταξης.

Από τις αποφάσεις του ΔΕΚ που έχουν ήδη εξεταστεί παρατηρείται ότι, εκτός των παραπάνω αναφερομένων κοινοτικών (οικονομικών) ελευθεριών, η προστασία κάποιων θεμελιωδών δικαιωμάτων τελεί υπό τη διακριτική του ευχέρεια, με τρόπο ασυνεχή, τυχαίο και

⁹⁶ ΔΕΚ 06.07.2006, υπόθεση C-154/05 (J. J. Kersbergen-Lap, D. Dams-Schipper κατά Raad van Bestuur van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen)

συμπτωματικό, εξαρτάται δε, συχνά από τα πραγματικά περιστατικά και τις οικονομικές προϋποθέσεις, με αποτέλεσμα σημαντικά ερωτήματα να παραμένουν αδιευκρίνιστα. Επιπλέον, το δικαστήριο με πλείστες αποφάσεις του παρέχει ενισχυμένη προστασία των οικονομικών ελευθεριών αλλά όμως δεν παρέχει αντίστοιχες εκτεταμένες εγγυήσεις και για τα κοινωνικά δικαιώματα.

Θεωρούμε λοιπόν ότι, πρόκειται για εγγενή αδυναμία του σημερινού συστήματος προστασίας.

3. Υγειονομικές παροχές – απόδοση δαπανών

Απ' ότι θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, αποκρυσταλλώνεται στη νομολογία ότι τα πρακτικής φύσης προβλήματα δεν μπορούν να αποτελέσουν εμπόδιο στην προαγωγή της ελεύθερης κυκλοφορίας. Ένα τέτοιο πρόβλημα μπορεί να αποτελέσουν οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει ο εργαζόμενος σχετικά με την απόδειξη της ασθένειας στην αλλοδαπή.

Το άρθρο 52⁹⁷ της Συνθ.ΛΕΕ επιτρέπει στα κράτη μέλη να περιορίζουν την ελεύθερη παροχή ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών, στο μέτρο που η διατήρηση στο εθνικό έδαφος του δυναμικού περίθαλψης ή του επιπέδου ιατρικών υπηρεσιών είναι ουσιώδης για τη δημόσια υγεία, ακόμη και για την επιβίωση του πληθυσμού τους.

Το ΔΕΚ αποφασήνισε τον τρόπο αποδοσης δαπάνης στην περίπτωση που η νοσηλεία έχει παρασχεθεί σε νοσηλευτικό ίδρυμα τρίτης χώρας λόγω αναγκαιότητας περίθαλψης ζωτικής σημασίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 22 (παράγραφος 1, στοιχείο γ') του Κανονισμού 1408/71, στον αρμόδιο φορέα εναπόκειται να αποφασίσει για τη χορήγηση της εγκρίσεως με την οποία επιτρέπεται στον ασφαλισμένο να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος για ιατρικούς λόγους, για τον καθορισμό, σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία, της διάρκειας λήψεως των παροχών στο κράτος μέλος διαμονής και να αναλάβει το κόστος των παροχών. Στον φορέα του κράτους μέλους διαμονής (κράτος προορισμού) εναπόκειται να παράσχει τις παροχές αυτές, σύμφωνα με τις διατάξεις της εφαρμοστέας νομοθεσίας, με τον ίδιο τρόπο όπως αν ο οικείος ασφαλισμένος υπαγόταν στη δική του ασφάλιση.

Στο πλαίσιο αυτό, τα έντυπα E 111 και E 112 σκοπεύουν να εξασφαλίσουν στον φορέα του κράτους μέλους διαμονής (κράτος προορισμού) και στους συμβεβλημένους ιατρούς του φορέα αυτού ότι ο κάτοχος των εντύπων αυτών δικαιούται να έχει στο κράτος μέλος αυτό, για το χρονικό διάστημα που καθορίζει το έντυπο, περίθαλψη το κόστος της οποίας θα επιβαρύνει τον αρμόδιο φορέα.

⁹⁷ **Άρθρο 52 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 46 της ΣΕΚ): 1. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου και τα μέτρα που λαμβάνονται δυνάμει αυτών δεν εμποδίζουν τη δυνατότητα εφαρμογής των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που προβλέπουν ειδικό καθεστώς για τους αλλοδαπούς υπηκόους και δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας.

2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, εκδίδουν Οδηγίες για τον συντονισμό των ανωτέρω διατάξεων.

Από τη στιγμή που ο αρμόδιος φορέας συναινεί, εκδίδοντας το έντυπο E 111 ή το έντυπο E 112, στο να λάβει ασφαλισμένος του, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκτός του αρμόδιου κράτους μέλους, επαφίεται στους συμβεβλημένους ιατρούς του φορέα του κράτους μέλους διαμονής, οι οποίοι, ενεργώντας στο πλαίσιο της αποστολής τους, καλούνται να αναλάβουν την ευθύνη για τον ενδιαφερόμενο στο κράτος αυτό και υποχρεούνται να δεχθεί και να αναγνωρίσει τις διαπιστώσεις που έγιναν και τις θεραπείες που επελέγησαν από τους ιατρούς αυτούς όπως αν αυτές προέρχονταν από ιατρούς που είχαν κληθεί να παράσχουν περίθαλψη στον ασφαλισμένο εντός του αρμόδιου κράτους μέλους⁹⁸.

Ο αρμόδιος φορέας που συναίνεσε, χορηγώντας το έντυπο E 111 ή το έντυπο E 112, για να λάβει ο ασφαλισμένος του ιατροφαρμακευτική περίθαλψη εκτός του αρμόδιου κράτους μέλους, δεσμεύεται από τις διαπιστώσεις των ιατρών του φορέα του τόπου διαμονής ως προς την αναγκαιότητα επείγουσας περιθάλψεως ζωτικής σημασίας.

Ακόμα και στην περίπτωση που οι συμβεβλημένοι με τον φορέα του κράτους μέλους διαμονής ιατροί επέλεξαν, για λόγους κατεπείγοντος λόγω κινδύνου ζωής και σύμφωνα με τις μέχρι τότε γνώσεις της ιατρικής επιστήμης, τη μεταφορά του ασφαλισμένου σε νοσηλευτικό ίδρυμα ευρισκόμενο σε τρίτη χώρα, συνεπάγεται ότι, εφόσον ο φορέας του κράτους μέλους διαμονής δεν έχει σοβαρό λόγο αμφιβολίας για τη βασιμότητα αυτής της ιατρικής απόφασεως, η περίθαλψη που παρασχέθηκε στο κράτος αυτό αναλαμβάνεται από τον εν λόγω φορέα **σύμφωνα με την εφαρμοστέα από αυτό νομοθεσία**, με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους υπαγόμενους στη νομοθεσία αυτή ασφαλισμένους. Όσον αφορά την περίθαλψη που περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους, **στον αρμόδιο φορέα εναπόκειται στη συνέχεια να αναλάβει τη δαπάνη των παροχών** που παρασχέθηκαν κατά τον τρόπο αυτό, αποδίδοντάς την στον φορέα του κράτους μέλους διαμονής με τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 36 του Κανονισμού 1408/71.

Εφόσον ο φορέας του κράτους μέλους διαμονής δεν ανέλαβε την περίθαλψη που παρασχέθηκε σε ίδρυμα ευρισκόμενο σε τρίτη χώρα, αλλά έχει αποδειχθεί ότι ο ενδιαφερόμενος είχε αυτό το δικαίωμα καλύψεως και η εν λόγω περίθαλψη περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους, στον αρμόδιο φορέα εναπόκειται να αποδώσει κατ' ευθείαν στο εν λόγω πρόσωπο ή στους δικαιοδόχους του τη δαπάνη της περιθάλψεως αυτής⁹⁹.

⁹⁸ ΔΕΚ 12.04.2005, υπόθεση C-145/03 (Κληρονόμοι της Annette Keller κατά Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)), σκέψη 50

⁹⁹ ΔΕΚ 12.04.2005, υπόθεση C-145/03, οπ. π., σκέψη 70

Το ΔΕΚ κλήθηκε επίσης να αποσαφηνίσει αν όταν ο υπαγόμενος σε ένα εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ασθενής, που έχει μεν τη δυνατότητα να νοσηλευθεί σε νοσοκομείο άλλου κράτους μέλους, αλλά δεν μπορεί χωρίς προηγούμενη έγκριση να ζητήσει από το σύστημα αυτό να καλύψει το κόστος της περίθαλψης σε τέτοιο ίδρυμα (ενώ αντίθετα, η δωρεάν παροχή των υπηρεσιών στο πλαίσιο του εν λόγω συστήματος δεν εξαρτάται από τέτοια έγκριση, μόνον ο τρόπος της παροχής υπηρεσιών εξαρτάται από προηγούμενη απόφαση των εθνικών αρχών) αν το σύστημα αυτό αποθαρρύνει ή και εμποδίζει τον ασθενή να απευθύνεται σε παρόχους νοσοκομειακής περίθαλψης σε άλλο κράτος μέλος και συνιστά εμπόδιο στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

Αποτέλεσμα της πλούσιας νομολογίας του ΔΕΚ είναι η διευκόλυνση της μετακίνησης των ασθενών σε άλλα κράτη μέλη, για τη λήψη υπηρεσιών υγείας. Συνακόλουθη εξέλιξη συνιστά ο «διάλογος» μεταξύ των εθνικών συστημάτων υγείας ώστε, αφενός να ενταθεί η αποτελεσματικότητα της μεταξύ τους συνεργασίας και αφετέρου να καλυφθούν τυχόν κενά και αδυναμίες με σκοπό να αποφευχθεί η μαζική έξοδος ασθενών από το ένα σύστημα προς το άλλο¹⁰⁰.

3.1 Ζητήματα έγκρισης από τον αρμόδιο φορέα για λήψη υγειονομικών παροχών σε άλλο κράτος μέλος

Τα κράτη μέλη έχουν εκφράσει επανειλημμένα τον προβληματισμό τους σχετικά με το αναγκαίο της διαδικασίας προέγκρισης από τον αρμόδιο φορέα της **παροχής παροχών σε είδος (νοσοκομειακής περίθαλψης)**. Οι περισσότεροι προβληματισμοί αφορούν κυρίως στο ότι οι ασθενείς δεν έχουν δικαίωμα να ζητήσουν νοσοκομειακή περίθαλψη εντός ορισμένου χρόνου. Θεωρούν ότι, αν οι ασθενείς μπορούσαν να συντομεύσουν τον χρόνο αναμονής μεταβαίνοντας, χωρίς προηγούμενη έγκριση, για ιατρική περίθαλψη σε άλλα κράτη μέλη και αν το αρμόδιο ταμείο υγείας όφειλε, παρά ταύτα, να αναλάβει το κόστος της περιθάλψεως, η χρηματοοικονομική ισορροπία του συστήματος θα κινδύνευε και θα μειώνονταν σημαντικά οι διαθέσιμοι πόροι για πολύ πιο επείγουσες θεραπευτικές αγωγές, πλήττοντας σοβαρά την ικανότητα του συστήματος να παρέχει ενδεδειγμένες υπηρεσίες υγειονομικής περιθάλψεως.

Είναι ορατός ο κίνδυνος ιατρικής υπερκαταναλώσεως, αν οι ασθενείς είχαν ελεύθερη, δωρεάν, πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται σε κράτη μέλη διαφορετικά από το κράτος του

¹⁰⁰ Χατζόπουλος Β. (2005), «Το αναδυόμενο κοινωνικό πρόσωπο της Εσωτερικής Αγοράς: εμπνευσμένη πολιτική επιλογή ή νομική αναγκαιότητα;», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 3/2005, σελ. 551

ταμείου υγείας του ασφαλισμένου, καθώς και ο κίνδυνος, σε περίπτωση μαζικών μετακινήσεων προς την αλλοδαπή για ιατρικούς σκοπούς, να μην μπορεί να διατηρηθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο το επίπεδο των εγκατεστημένων στην εθνική επικράτεια ιατρών, όσον αφορά τις σπάνιες και πολύπλοκες ασθένειες.

Οι λόγοι που προβάλλονται προς δικαιολογία της απαιτήσεως περί προηγούμενης εγκρίσεως, προκειμένου να καλύπτονται από την κοινωνική ασφάλιση υπηρεσίες που παρέχονται σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος ασφαλίσεως, εντός ή εκτός νοσοκομείου, συνδέονται, πρώτον, με την προστασία της δημόσιας υγείας, καθόσον το σύστημα συνάψεως συμβάσεων αποσκοπεί στη διατήρηση ποιοτικής, ισόρροπης και προσιτής σε όλους παροχής ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών, στη συνέχεια, με τη χρηματοοικονομική ισορροπία του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, καθόσον το σύστημα αυτό επιτρέπει στη διαχειριζόμενη αρχή να συγκρατεί τις δαπάνες, προσαρμόζοντάς τις στις προγραμματισμένες ανάγκες, σύμφωνα με τις προκαθορισμένες προτεραιότητες¹⁰¹.

Όσον αφορά στον **κίνδυνο προσβολής της προστασίας της δημόσιας υγείας**, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο σκοπός της διατηρήσεως ποιοτικής, ισορροπημένης και προσιτής σε όλους ιατρικής και νοσοκομειακής περιθάλψεως μπορεί να εμπίπτει σε μία από τις εξαιρέσεις του άρθρου 52 της Συνθ.ΛΕΕ, καθόσον συμβάλλει στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας. Η εν λόγω διάταξη της Συνθ.ΛΕΕ επιτρέπει, ειδικότερα, στα κράτη μέλη να περιορίζουν την ελεύθερη παροχή ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών, στο μέτρο που η διατήρηση της ικανότητας περιθάλψεως ή του επιπέδου των παρεχομένων ιατρικών υπηρεσιών εντός της εθνικής επικράτειας είναι σημαντική για τη δημόσια υγεία, και μάλιστα για την επιβίωση, του πληθυσμού τους.

Όσον αφορά στον **κίνδυνο σοβαρού πλήγματος στη χρηματοοικονομική ισορροπία του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως**, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, σκοποί αμιγώς οικονομικής φύσεως δεν μπορούν να δικαιολογήσουν εμπόδια στη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

Εντούτοις, εφόσον μπορεί να επηρεάσει το συνολικό επίπεδο προστασίας της δημόσιας υγείας, ο κίνδυνος σοβαρού πλήγματος στη χρηματοοικονομική ισορροπία του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως μπορεί να συνιστά, από μόνος του, επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος ικανό να δικαιολογήσει παρόμοιο εμπόδιο.

¹⁰¹ ΔΕΚ 13.05.2003, υπόθεση C-385/99 (V. G. Müller-Fauré και E. E. M. van Riet κατά Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen), σκέψη 66

Είναι αυτονόητο ότι η κάλυψη του κόστους μεμονωμένης θεραπευτικής αγωγής που πραγματοποιήθηκε σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος ασφαλίσεως ποτέ δεν μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στη χρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως. Πρέπει, επομένως, οπωσδήποτε να υπάρξει μια γενική προσέγγιση των επιπτώσεων της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στον τομέα της υγείας. Συναφώς, η διάκριση μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονται εντός και εκτός νοσοκομείου μπορεί ορισμένες φορές να είναι δύσκολη. Συγκεκριμένα, ορισμένες υπηρεσίες που παρέχονται σε νοσοκομείο, οι οποίες όμως μπορεί να παρασχεθούν από ιατρό στο ιατρείο του, μπορούν να εξομοιωθούν με μη νοσοκομειακές παροχές.

Ο αριθμός των νοσοκομειακών υποδομών, η γεωγραφική κατανομή τους, η χωροταξία και ο εξοπλισμός τους ή ακόμα και η φύση των ιατρικών υπηρεσιών που είναι σε θέση να παρέχουν πρέπει να μπορούν να αποτελούν αντικείμενο προγραμματισμού.

Επιδιώκεται, αφενός, η εντός του οικείου κράτους διασφάλιση επαρκούς και διαρκούς προσβάσεως σε ένα ισόρροπο φάσμα ποιοτικής νοσοκομειακής περιθάλψεως και αφετέρου, η διασφάλιση της συγκρατήσεως των εξόδων και της αποφυγής, κατά το μέτρο του δυνατού, κάθε σπατάλης οικονομικών, τεχνικών και ανθρωπίνων πόρων. Πράγματι, αυτή η σπατάλη θα αποδεικνυόταν ακόμη περισσότερο επιζήμια εφόσον δεν αμφισβητείται ότι **ο τομέας της νοσοκομειακής περιθάλψεως συνεπάγεται σημαντικά έξοδα** και πρέπει να ανταποκρίνεται σε αυξανόμενες ανάγκες, ενώ οι διαθέσιμοι για την υγειονομική περίθαλψη οικονομικοί πόροι δεν είναι απεριόριστοι, ανεξαρτήτως του χρησιμοποιούμενου τρόπου χρηματοδότησεως.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, η προϋπόθεση λήψεως προηγούμενης εγκρίσεως απαίτηση για την ανάληψη του κόστους της νοσοκομειακής περιθάλψεως που παράσχεται εντός άλλου κράτους μέλους από το εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως είναι μέτρο αναγκαίο αλλά και εύλογο¹⁰².

Όμως πρόσφατα, κατά τη συζήτηση της πρότασης Οδηγίας για τη διακίνηση των διασυνοριακών ασθενών, παρουσιάστηκε στα μέλη των Επιτροπών διαβούλευσης, η μελέτη κόστους-σκοπιμότητας, σύμφωνα με την οποία το ποσοστό των ευρωπαϊών ασθενών που διακινούνται, ανέρχεται σε 1%, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 10 δισεκατομμύρια ευρώ περίπου, για όλη την Κοινότητα (πολύ μικρό ποσοστό) και συνεπώς το κόστος διακίνησης ασθενών δεν αποτελεί κίνδυνο για τη χρηματοδότηση των συστημάτων υγείας των κρατών μελών.

¹⁰² ΔΕΚ 13.05.2003, υπόθεση C-385/99, οπ. π., σκέψη 81

Σύμφωνα με τις διατάξεις **του άρθρου 22** του Κανονισμού 1408/71, ο μισθωτός ή ο μη μισθωτός, ο οποίος πληροί τις απαιτούμενες από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους προϋποθέσεις **για να έχει δικαίωμα παροχών εις είδος** που χορηγούνται, για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα από το φορέα του τόπου διαμονής ή κατοικίας, σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από το φορέα αυτόν, σαν να ήταν ασφαλισμένος σε αυτόν, **πρώτα λαμβάνει την έγκριση του αρμοδίου φορέα** να μεταβεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, για να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάστασή του θεραπεία. Η διάρκεια χορηγήσεως των παροχών αυτών διέπεται από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους.

Η έγκριση που απαιτείται, δεν δύναται να μη δοθεί, εφόσον η σχετική θεραπεία περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο ενδιαφερόμενος και εφόσον η θεραπεία αυτή δεν δύναται να του παρασχεθεί μέσα στα χρονικά όρια που είναι κανονικά αναγκαία για την παροχή της στο κράτος μέλος του τόπου κατοικίας του εάν ληφθεί υπόψη η τρέχουσα κατάσταση της υγείας του και η πιθανή εξέλιξη της ασθένειας.

Για να δικαιολογείται ένα σύστημα προηγούμενης διοικητικής εγκρίσεως, παρότι παρεκκλίνει από θεμελιώδη ελευθερία, **πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια, μη εισάγοντα διακρίσεις και εκ των προτέρων γνωστά**, ώστε να ελέγχεται η άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως των εθνικών αρχών προκειμένου να μη χρησιμοποιείται αυθαιρέτως. Το σύστημα προηγούμενης διοικητικής εγκρίσεως πρέπει επίσης να στηρίζεται σε διαδικασία ευχερώς προσιτή και ικανή να διασφαλίζει στους ενδιαφερομένους ότι η αίτησή τους πρόκειται να εξεταστεί εντός εύλογης προθεσμίας, με αντικειμενικότητα και αμεροληψία, ενώ η τυχόν άρνηση εγκρίσεώς της πρέπει να μπορεί, επιπλέον, να αμφισβητείται μέσω ένδικης προσφυγής¹⁰³.

Προκειμένου να εκτιμηθεί αν εξίσου αποτελεσματική για τον ασθενή θεραπευτική αγωγή μπορεί να του παρασχεθεί έγκαιρα από ίδρυμα συμβεβλημένο με το ταμείο υγείας στο οποίο είναι ασφαλισμένος, οι εθνικές αρχές οφείλουν να συνεκτιμούν το σύνολο των περιστάσεων που χαρακτηρίζουν κάθε μεμονωμένη περίπτωση, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη όχι μόνον την κατάσταση της υγείας του ασθενούς κατά τον χρόνο που ζητείται η έγκριση, και ενδεχομένως, την ένταση του πόνου ή τη φύση της αναπηρίας του, η οποία μπορεί, για παράδειγμα, να καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δύσκολη την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας, αλλά και το ιστορικό του.

¹⁰³ ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθ. C-157/99 (Smits/Peerbooms κατά Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen), οπ.π., σκέψη 90

Το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης, ότι:

- κατ' αυτόν τον τρόπο ερμηνευθείσα, η προϋπόθεση περί του αναγκαίου χαρακτήρα της θεραπείας επιτρέπει τη διατήρηση στην ημεδαπή επαρκούς, ισόρροπης και διαρκούς παροχής ποιοτικής νοσοκομειακής περιθάλψεως, καθώς και τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας του συστήματος ασφαλίσεως ασθενείας·
- αν μεγάλος αριθμός ασφαλισμένων αποφάσιζαν να μεταβούν για περίθαλψη σε άλλα κράτη μέλη, τη στιγμή που τα συμβεβλημένα με το ταμείο υγείας στο οποίο είναι ασφαλισμένοι νοσοκομεία παρέχουν την ενδεδειγμένη, ίδια ή ισοδύναμη θεραπευτική αγωγή, η πλημυρίδα αυτή ασθενών θα μπορούσε να θέσει εκποδών τόσο την αρχή του συστήματος συνάψεως συμβάσεων όσο και, συνακόλουθα, όλες τις προσπάθειες προγραμματισμού και ορθολογισμού που καταβάλλονται στον ζωτικό αυτό τομέα προκειμένου να αποφεύγονται τα φαινόμενα της πλεονάζουσας ικανότητας νοσοκομειακής περιθάλψεως, των ανισορροπιών στην παροχή ιατρικής και νοσοκομειακής περιθάλψεως, της σπατάλης και των απωλειών τόσο από απόψεως διοικητικής μέριμνας όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Εντούτοις, η μη χορήγηση προηγούμενης εγκρίσεως, η οποία δεν αιτιολογείται από τον φόβο σπατάλης ή απωλειών λόγω της πλεονάζουσας ικανότητας νοσοκομειακής περιθάλψεως, αλλά αποκλειστικά από την ύπαρξη καταλόγων αναμονής στην ημεδαπή για την εισαγωγή σε νοσοκομείο, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες περιστάσεις που χαρακτηρίζουν την κατάσταση της υγείας του ασθενούς, δεν μπορεί να συνιστά δικαιολογημένο εμπόδιο την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, δεν προκύπτει ότι αυτός ο χρόνος αναμονής είναι αναγκαίος, πέρα από καθαρά οικονομικούς λόγους που δεν μπορούν να δικαιολογήσουν εμπόδιο στη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, για τη διασφάλιση της προστασίας της δημόσιας υγείας. **Αντιθέτως, ο υπερβολικός ή μη κανονικός χρόνος αναμονής μπορεί να περιορίσει την πρόσβαση σε μια ποιοτική και ισορροπημένη νοσοκομειακή περίθαλψη.**

Στο πλαίσιο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71, τα κράτη μέλη που θέσπισαν σύστημα παροχής σε είδος, δηλαδή εθνικό σύστημα υγείας, οφείλουν να προβλέπουν μηχανισμούς επιστροφής των δαπανών περιθάλψεως που παρασχέθηκε σε κράτος μέλος διαφορετικό από το αρμόδιο κράτος. Αυτό ισχύει, για παράδειγμα, στην περίπτωση που οι διατυπώσεις δεν ολοκληρώθηκαν κατά τη διάρκεια παραμονής του ενδιαφερομένου σ' αυτό το κράτος μέλος¹⁰⁴.

¹⁰⁴ βλ. άρθρο 34 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε από τον Κανονισμό 118/97

Οι ασφαλισμένοι που μεταβαίνουν, χωρίς προηγούμενη έγκριση, για περίθαλψη σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος στο οποίο βρίσκεται το ταμείο υγείας τους, μπορούν να ζητούν την κάλυψη του κόστους της θεραπευτικής αγωγής που τους παρασχέθηκε στα όρια μόνον της κάλυψης που διασφαλίζει το σύστημα ασφαλίσεως ασθενείας του κράτους μέλους ασφαλίσεως¹⁰⁵.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ απαγορεύει την εφαρμογή οποιασδήποτε εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως που έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται η παροχή υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών δυσκολότερη απ' ό,τι η παροχή υπηρεσιών που πραγματοποιείται αποκλειστικώς στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους.

Δυνάμει του άρθρου 52 της Συνθήκης, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν περιορισμούς στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών για λόγους δημόσιας υγείας. Εντούτοις, η δυνατότητα αυτή δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να εξαιρούν τον τομέα της δημόσιας υγείας, τόσο ως οικονομικό τομέα όσο και από άποψη ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας.

Το άρθρο 52 της Συνθ.ΛΕΕ επιτρέπει επίσης, στα κράτη μέλη να περιορίζουν την ελεύθερη παροχή ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών, στο μέτρο που η διατήρηση της ικανότητας περιθάλψεως ή του επιπέδου των παρεχομένων ιατρικών υπηρεσιών εντός της εθνικής επικράτειας είναι σημαντική για τη δημόσια υγεία, ακόμη και για την επιβίωση, του πληθυσμού τους¹⁰⁶.

Εναπόκειται μόνο στα κράτη μέλη να καθορίσουν την έκταση της κάλυψης ασθενείας των ασφαλισμένων, οπότε οι ασφαλισμένοι, όταν μεταβαίνουν, χωρίς προηγούμενη έγκριση, για περίθαλψη σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος στο οποίο βρίσκεται το ταμείο υγείας στο οποίο είναι ασφαλισμένοι, θα μπορούν να ζητούν την ανάληψη του κόστους της θεραπευτικής αγωγής που τους παρασχέθηκε στα όρια μόνον της κάλυψης που διασφαλίζει το σύστημα ασφαλίσεως ασθενείας του κράτους μέλους ασφαλίσεως¹⁰⁷.

¹⁰⁵ ΔΕΚ 13.05.2003, υπόθεση C-385/99 (V. G. Müller-Fauré και E. E. M. van Riet κατά Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen), οπ. π., σκέψη 106

¹⁰⁶ ΔΕΚ 28.04.1998, υπόθεση C-158/96 (Raymond Kohll κατά Union de caisses de maladie), σκέψη 51

¹⁰⁷ ΔΕΚ 13.05.2003, υπόθεση C-385/99 (V. G. Müller-Fauré και E. E. M. van Riet κατά Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen), οπ. π., σκέψη 98

3.2 Ζητήματα απόδοσης των εξόδων νοσηλείας

Στην υπόθεση **Watts**¹⁰⁸, τέθηκε το ερώτημα εάν η υποχρέωση, την οποία υπέχει το κράτος μέλος από το κοινοτικό δίκαιο, να καλύψει το κόστος της νοσοκομειακής περίθαλψης που παρασχέθηκε στην αλλοδαπή, πρέπει να υπολογιστεί κατά τα οριζόμενα από τη νομοθεσία του κράτους μέλους εντός του οποίου παρασχέθηκε η περίθαλψη (κράτος διαμονής) σύμφωνα με το άρθρο 22 παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο i, του Κανονισμού 1408/71, να αποδίδεται δηλαδή όλο το κόστος της περίθαλψης στη χώρα προορισμού ή κατά το άρθρο 56¹⁰⁹ της Συνθ.ΛΕΕ να αποδίδεται το κόστος της περίθαλψης σύμφωνα με όσα ισχύουν στη χώρα του ασθενούς (αρμόδιο κράτος). Τέθηκε επίσης το ερώτημα αν σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει να καλύπτονται και τα έξοδα μεταβάσεως και διαμονής.

Ο ασθενής που ζήτησε έγκριση δυνάμει του άρθρου 22, του Κανονισμού 1408/71 και έλαβε τέτοια έγκριση ή απορρίφθηκε η αίτησή του, αλλά εν συνεχεία η αρνητική απόφαση αποδείχθηκε αβάσιμη δικαιούται, σύμφωνα με την ίδια τη διατύπωση της διατάξεως, τις παροχές σε είδος που χορηγούνται για λογαριασμό του αρμόδιου φορέα από τον φορέα του τόπου διαμονής σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους εντός του οποίου χορηγούνται οι παροχές ως εάν να υπαγόταν στον τελευταίο.

Το να μην εγγυάται μια εθνική νομοθεσία στον υπαγόμενο σ' αυτήν ασθενή, στον οποίον έχει δοθεί έγκριση να νοσηλευθεί σε νοσοκομείο άλλου κράτους μέλους σύμφωνα με το άρθρο 22, του Κανονισμού 1408/71, απόδοση εξόδων σε ύψος ανάλογο εκείνου που ο ασφαλισμένος θα δικαιούταν αν είχε νοσηλευθεί σε νοσοκομείο του αρμοδίου κράτους μέλους συνιστά αδικαιολόγητο περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 56 της Συνθήκης.

Εάν στον αρμόδιο φορέα επιβαλλόταν η υποχρέωση να καλύπτει πάντοτε το σύνολο της διαφοράς μεταξύ του κόστους της νοσοκομειακής περίθαλψης που παρασχέθηκε εντός του κράτους μέλους διαμονής και του κόστους της παρεμβάσεως του φορέα του εν λόγω κράτους, ακόμη και όταν το κόστος της θεραπείας αυτής είναι υψηλότερο από αυτό της αντίστοιχης

¹⁰⁸ ΔΕΚ 16.05.2006, υπόθεση C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health)

¹⁰⁹ **Άρθρο 56 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 49 της ΣΕΚ): Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ένωσης απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, δύνανται να επεκτείνουν το ευεργέτημα των διατάξεων του παρόντος Κεφαλαίου και σε υπηκόους τρίτου κράτους που παρέχουν υπηρεσίες και είναι εγκατεστημένοι στο εσωτερικό της Ένωσης.

θεραπείας που παρέχεται εντός του αρμοδίου κράτους μέλους, η κάλυψη που θα απολάμβανε ο ασθενής θα υπερέβαινε αυτή που δικαιούται στο πλαίσιο της εθνικής υπηρεσίας υγείας στην οποία υπάγεται¹¹⁰.

Επισημαίνεται ότι, στην υπόθεση Watts το ΔΕΚ κατοχυρώνει το δικαίωμα του ευρωπαίου πολίτη για νοσοκομειακή περίθαλψη σε άλλο κράτος-μέλος, στην περίπτωση κατά την οποία στο κράτος μέλος καθίσταται δυνατή η παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης πιο γρήγορα απ' ό,τι στο κράτος κατοικίας¹¹¹. Μέχρι την απόφαση αυτή, το ΔΕΚ είχε αποφανθεί ότι ο ευρωπαίος πολίτης έχει δικαίωμα περίθαλψης σε άλλο κράτος-μέλος στην περίπτωση που η θεραπεία που του παρέχεται στο άλλο κράτος μέλος δεν πραγματοποιείται ακόμα στο κράτος κατοικίας του, ή πραγματοποιείται αλλά μόνο σε πειραματικό στάδιο, ή στην περίπτωση που ο ασθενής έχει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην νοσοκομειακή περίθαλψη που παρέχεται σε άλλο κράτος-μέλος.

Η απόφαση αυτή είναι σημαντική διότι με αυτή το ΔΕΚ για πρώτη φορά αποφαίνεται κατά τρόπο σαφή υπέρ της εφαρμογής του άρθρου 22 του Κανονισμού 1408/71 και του άρθρου 56 της Συνθ.ΛΕΕ στην περίπτωση κατά την οποία ένα πρόσωπο που υπάγεται σε Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ), όπως το αγγλικό που είναι εξ ολοκλήρου δημόσιο όσον αφορά στην οργάνωση και τη χρηματοδότησή του, μεταβαίνει σε άλλο κράτος-μέλος για να του παρασχεθούν ιατρικές υπηρεσίες έναντι αμοιβής.

Δεδομένου ότι και το ελληνικό σύστημα υγείας είναι του ίδιου τύπου με το αγγλικό, δηλαδή δημόσιο όσον αφορά στην οργάνωση και τη χρηματοδότησή του, **η ως άνω απόφαση κατοχυρώνει κατά τρόπο ρητό το δικαίωμα του έλληνα ασθενούς να λάβει από τον φορέα του τόπου κατοικίας του τα έξοδα νοσηλείας του σε άλλο κράτος μέλος, διευκρινίζοντας ότι είναι αδιάφορο ότι στο πλαίσιο του Ε.Σ.Υ. δεν υπάρχει ταμείο που να καλύπτει το κόστος περίθαλψης και ότι το Ε.Σ.Υ. δεν υποχρεούται να καλύπτει οικονομικά τη νοσοκομειακή περίθαλψη του ασθενούς σε ιδιωτικό νοσοκομείο.**

Κατά το ΔΕΚ, όταν ο ευρωπαίος πολίτης ζητά έγκριση για να νοσηλευτεί σε άλλο κράτος-μέλος, δεν είναι νόμιμη η άρνηση της έγκρισης αυτής με την αιτιολογία ότι η νοσηλεία αυτή μπορεί να παρασχεθεί στο κράτος του, στο χρόνο που προβλέπεται βάσει λίστας αναμονής, που έχει διαμορφωθεί με τυπικά κριτήρια.

¹¹⁰ ΔΕΚ 16.05.2006, υπόθεση C-372/04, οπ.π., σκέψεις 125-132

¹¹¹ Πετρόγλου Α. (2006), «Παρατηρήσεις επί της υπόθεσης ΔΕΚ C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health) της 16.05.2006», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 7/571, Ιούλιος 2006, σελ. 529

Ως εκ τούτου, ο αρμόδιος φορέας του τόπου κατοικίας, για να αρνηθεί νόμιμα τη χορήγηση έγκρισης για νοσηλεία σε άλλο κράτος-μέλος, πρέπει να αποδείξει ότι η λίστα αναμονής για νοσηλεία σε νοσοκομείο του Εθνικού Συστήματος Υγείας του κράτους κατοικίας, δεν υπερβαίνει το χρόνο αναμονής που κρίνεται αποδεκτός βάσει αντικειμενικής ιατρικής αξιολόγησης των κλινικών αναγκών του ασφαλισμένου.

Το ΔΕΚ πρόσφατα εξέτασε την περίπτωση προσφυγής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Βασιλείου της Ισπανίας¹¹², καθώς στο ισπανικό σύστημα υγείας όταν παρέχεται σε ασφαλισμένο νοσοκομειακή περίθαλψη εντός άλλου κράτους μέλους, η οποία κατέστη αναγκαία λόγω της εξέλιξης της καταστάσεως της υγείας του κατά τη διάρκεια διαμονής του στο κράτος μέλος αυτό, ο φορέας στον οποίο υπάγεται δεν συμμετέχει στην κάλυψη της περιθάλψεως αυτής πέραν της υποχρεώσεως που υπέχει δυνάμει των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 22, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, και 36 του Κανονισμού 1408/71, πλην των περιπτώσεων και συνθηκών που αναφέρονται στην ισπανική νομοθεσία. Κατά συνέπεια, **ο ασφαλισμένος αυτός δεν δικαιούται, υπό την επιφύλαξη της εν λόγω εξαιρέσεως, κάλυψη εκ μέρους του ισπανικού φορέα του τμήματος εκείνου των εξόδων της εν λόγω περιθάλψεως το οποίο δεν καλύπτει ο φορέας του κράτους μέλους διαμονής.**

Γάλλος πολίτης, ο οποίος, κατά τη χρονική περίοδο των πραγματικών περιστατικών, κατοικούσε στην Ισπανία και ήταν ασφαλισμένος στο ισπανικό σύστημα υγείας, κατά τη διάρκεια διαμονής του στη Γαλλία, χρειάστηκε, χρησιμοποιώντας το έντυπο E 111, να νοσηλευθεί εκεί, όταν όμως επέστρεψε στην Ισπανία, ο ισπανικός φορέας αρνήθηκε να του αποδώσει το τμήμα των δαπανών νοσηλείας με το οποίο τον είχε επιβαρύνει ο γαλλικός φορέας κατ' εφαρμογή της γαλλικής νομοθεσίας.

Η Επιτροπή, αφού ζήτησε ατελέσφορα από το Βασίλειο της Ισπανίας παροχή πληροφοριών σχετικά με τη νομοθεσία της περί αποδόσεως δαπανών για υγειονομική περίθαλψη παρεχόμενη εντός άλλου κράτους μέλους, και τηρώντας τις απαιτούμενες διαδικασίες (έγγραφο οχλήσεως) έλαβε ως απάντηση στο έγγραφο οχλήσεως ότι η εκ μέρους της διοικήσεώς του, αντιμετώπιση του υποβάλλοντος την αναφερόμενη καταγγελία, ήταν σύμφωνη προς τον Κανονισμό 1408/71, και ότι **η ερμηνεία, την οποία υποστήριζε η Επιτροπή, θα επηρέαζε την οικονομική ισορροπία του εθνικού της συστήματος υγείας.**

Δεδομένου ότι δεν ικανοποιήθηκε από την απάντηση αυτή, η Επιτροπή απηύθυνε, αιτιολογημένη γνώμη στο Βασίλειο της Ισπανίας, το οποίο με απάντησή του, ενέμεινε στη θέση

¹¹² ΔΕΕ 15.06.2010, υπόθεση C-211/08 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Βασιλείου της Ισπανίας)

του. Στη συνέχεια η **Επιτροπή άσκησε προσφυγή κατά του Βασιλείου της Ισπανίας η οποία απορρίφθηκε από το ΔΕΚ** καθώς έκρινε ως εξαιρετικά αβέβαιη και έμμεση τυχόν περίπτωση, κατά την οποία ασφαλισμένοι στο ισπανικό σύστημα υγείας ενδέχεται είτε να παροτρυνθούν να επιστρέψουν πρόωρα στην Ισπανία, προκειμένου να τους παρασχεθεί εκεί νοσοκομειακή περίθαλψη καταστείσα αναγκαία εξαιτίας επιδεινώσεως της υγείας τους κατά τη διάρκεια προσωρινής διαμονής σε άλλο κράτος μέλος, είτε να μην προβούν σε ταξίδι σε τέτοιο κράτος μέλος, παραδείγματος χάρη για τουριστικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους, καθότι δεν μπορούν να υπολογίζουν, στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην ισπανική νομοθεσία, σε συμπληρωματική παρέμβαση του αρμοδίου οργανισμού, εάν το κόστος ανάλογης περιθάλψεως στην Ισπανία υπερβαίνει το επίπεδο καλύψεως που εφαρμόζεται στο άλλο αυτό κράτος μέλος. **Συνεπώς, η επίμαχη ισπανική νομοθεσία δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί, σε γενικές γραμμές, ικανή να περιορίσει την ελευθερία παροχής υπηρεσιών νοσοκομειακής περιθάλψεως, τουριστικών ή εκπαιδευτικών υπηρεσιών.**

3.3 Έγκριση από τον αρμόδιο φορέα και απόδοση των εξόδων νοσηλείας των συνταξιούχων

Αντίθετα, προς το άρθρο 22, του Κανονισμού 1408/71, **το άρθρο 31 του ίδιου Κανονισμού δεν προβλέπει σύστημα εγκρίσεως όσον αφορά τη χορήγηση των παροχών σε είδος, την οποία εγγυάται υπέρ των συνταξιούχων** και των μελών της οικογένειάς τους που διαμένουν εντός κράτους μέλους άλλου από το κράτος κατοικίας τους και ορίζει ότι ο δικαιούχος συντάξεως οφειλομένης δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους ή συντάξεων οφειλομένων δυνάμει της νομοθεσίας δύο ή περισσότερων κρατών μελών, ο οποίος δικαιούται παροχών κατά τη νομοθεσία ενός από αυτά τα κράτη μέλη, καθώς και τα μέλη της οικογένειάς του, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στο έδαφος ενός κράτους μέλους άλλου από εκείνο της κατοικίας τους, δικαιούται παροχών εις είδος που χορηγούνται από τον φορέα του τόπου διαμονής, κατά τις διατάξεις της υπ' αυτού εφαρμοζομένης νομοθεσίας και εις βάρος του φορέα του τόπου κατοικίας του δικαιούχου.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31, του Κανονισμού εφαρμογής 574/72, για να λάβει παροχές σε είδος δυνάμει του άρθρου 31 του Κανονισμού 1408/71, ο δικαιούχος συντάξεως υποχρεούται να προσκομίσει στον φορέα του τόπου διαμονής βεβαίωση που πιστοποιεί ότι δικαιούται τις παροχές αυτές. Η βεβαίωση αυτή που εκδίδεται από τον φορέα του τόπου κατοικίας του δικαιούχου, εφόσον είναι δυνατό προ της αναχωρήσεώς του από το έδαφος του

κράτους μέλους όπου κατοικεί, αναγράφει κυρίως, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την ανωτάτη διάρκεια χορηγήσεως των παροχών εις είδος, όπως αυτή προβλέπεται από τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους. Αν ο δικαιούχος δεν προσκομίσει τη βεβαίωση αυτή, ο φορέας του τόπου διαμονής απευθύνεται στον φορέα του τόπου κατοικίας για να τη λάβει. Οι διατάξεις του άρθρου 17, του Κανονισμού εφαρμογής εφαρμόζονται κατ' αναλογία. Στην περίπτωση αυτή, ο φορέας του τόπου κατοικίας του δικαιούχου συντάξεως θεωρείται ως ο αρμόδιος φορέας.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι, αντίθετα προς το άρθρο 22, του Κανονισμού 1408/71, το οποίο αναγνωρίζει δικαίωμα επί παροχών σε είδος στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς των οποίων η κατάσταση απαιτεί άμεση χορήγηση παροχών κατά τη διάρκεια διαμονής στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, **το άρθρο 31 του ίδιου Κανονισμού**, καθιερώνει ανάλογο δικαίωμα για τους συνταξιούχους και τα μέλη της οικογένειάς τους που διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από αυτό της κατοικίας τους και **δεν περιέχει αντίστοιχη διευκρίνιση όσον αφορά την κατάσταση της υγείας των ενδιαφερομένων.**

Το γεγονός ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν θέλησε να διαμορφώσει το καθεστώς που εφαρμόζεται στους μη ασκούντες επαγγελματική δραστηριότητα συνταξιούχους αντιγράφοντας το καθεστώς που ισχύει για τους μισθωτούς ή τους μη μισθωτούς **μπορεί να εξηγηθεί από την πιθανή βούλησή του να ευνοήσει την πραγματική κινητικότητα αυτής της κατηγορίας ασφαλισμένων**, λαμβανομένων υπόψη ορισμένων ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών τους, μεταξύ των οποίων το ότι είναι ενδεχομένως περισσότερο ευάλωτοι και εξαρτημένοι σε θέματα υγείας καθώς και το ότι έχουν διαθέσιμο χρόνο που τους επιτρέπει να διαμένουν συχνότερα σε άλλα κράτη μέλη¹¹³.

Το άρθρο 31 του Κανονισμού 1408/71 δεν μπορεί να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το δικαίωμα επί παροχών σε είδος, το οποίο εγγυάται η διάταξη αυτή, αναγνωρίζεται μόνον υπέρ των συνταξιούχων των οποίων η κατάσταση απαιτεί άμεση χορήγηση των παροχών κατά τη διάρκεια της διαμονής τους εντός άλλου κράτους μέλους, δηλαδή ότι περιορίζεται μόνο στην περίπτωση της οποίας η ανάγκη άμεσης παροχής έχει διαγνωσθεί ιατρικώς και η οποία, συνεπώς, δεν μπορεί να αναβληθεί μέχρις ότου ο ασφαλισμένος επιστρέψει στο κράτος κατοικίας του. Ούτε μπορεί επίσης, η διάταξη αυτή να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το δικαίωμα αυτό περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες η παρασχεθείσα περίθαλψη κατέστη αναγκαία εξαιτίας αιφνίδιας εκδηλώσεως της παθήσεως. Το γεγονός ότι η περίθαλψη που απαιτείται από την εξέλιξη της καταστάσεως της υγείας του ασφαλισμένου κατά τη διάρκεια προσωρινής διαμονής του εντός άλλου κράτους μέλους συνδέεται ενδεχομένως με

¹¹³ ΔΕΚ 25.02.2003, υπόθεση C-326/00 (ΙΚΑ κατά Βασιλείου Ιωαννίδη) σκέψη 38

πάθηση προϋπάρχουσα και γνωστή στον ασφαλισμένο, όπως οι χρόνιες ασθένειες, δεν αρκεί ώστε να εμποδισθεί ο ενδιαφερόμενος να επωφεληθεί των διατάξεων του άρθρου 31 του Κανονισμού 1408/71.

Η ανάληψη της δαπάνης των παροχών

Κατά το άρθρο 36 του Κανονισμού 1408/71, οι παροχές σε είδος τις οποίες χορηγεί ο φορέας κράτους μέλους για λογαριασμό του φορέα άλλου κράτους μέλους αποδίδονται πλήρως, σύμφωνα με τα όσα ορίζει ο Κανονισμός 574/72, είτε βάσει δικαιολογητικών των πραγματικών δαπανών είτε κατ' αποκοπήν, εκτός αν τα δύο εμπλεκόμενα κράτη μέλη, ή οι αρμόδιες αρχές των εν λόγω κρατών, έχουν προβλέψει άλλους τρόπους αποδόσεως ή έχουν παραιτηθεί από κάθε απόδοση μεταξύ των φορέων που υπάγονται στην αρμοδιότητά τους.

Προς εφαρμογήν της διατάξεως αυτής, το άρθρο 93 του Κανονισμού 574/72 προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι οι παροχές σε είδος που χορηγούνται από τον φορέα του τόπου διαμονής δυνάμει του άρθρου 31 του Κανονισμού 1408/71 αποδίδονται στον φορέα αυτόν από τον φορέα του τόπου κατοικίας των ενδιαφερομένων και ότι, καταρχήν, αποδίδεται το πραγματικό ποσό αυτών των παροχών, όπως προκύπτει από τα λογιστικά στοιχεία του φορέα του τόπου διαμονής. Σε περίπτωση που το ποσό αυτό δεν προκύπτει από τα εν λόγω λογιστικά στοιχεία, και εφόσον τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη ή οι αρμόδιες αρχές τους δεν έχουν συμφωνήσει άλλους τρόπους υπολογισμού, η εν λόγω απόδοση γίνεται βάσει κατ' αποκοπήν ποσού το ύψος του οποίου καθορίζεται από τη Διοικητική Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινουμένων Εργαζομένων (ΔΕΚΑΔΕ).

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες καινοτόμες αποφάσεις του ΔΕΚ, όπως:

Την υπόθεση **Vanbraekel**¹¹⁴ στην οποία ανέκυψε ερώτημα στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του A. Vanbraekel και των έξι τέκνων του, υπό την ιδιότητά τους ως κληρονόμων της J. Descamps, και, αφετέρου, του βελγικού φορέα, σχετικά με άρνηση του τελευταίου να αποδώσει τα έξοδα νοσοκομειακής περιθάλψεως που επιβάρυναν τη J. Descamps λόγω μιας ορθοπεδικής χειρουργικής επεμβάσεως στην οποία υποβλήθηκε σε νοσοκομείο της Γαλλίας.

Πάσχοντας από αμφίπλευρη γονάρθρωση, η J. Descamps, Βελγίδα υπήκοος που κατοικούσε στο Βέλγιο και εφόσον ήταν ασφαλισμένη στον βελγικό φορέα, ζήτησε από τον φορέα αυτόν, τον Φεβρουάριο του 1990, έγκριση να υποβληθεί στη Γαλλία σε ορθοπεδική χειρουργική επέμβαση με επιβάρυνση του βελγικού φορέα. Η έγκριση αυτή δεν χορηγήθηκε με την αιτιολογία ότι η αίτηση ήταν ανεπαρκώς αιτιολογημένη, καθόσον η J. Descamps δεν είχε προσκομίσει γνωμοδότηση ιατρού ασκούντος την ιατρική σε εθνικό πανεπιστημιακό ίδρυμα. Έχοντας υποβληθεί, παρά την κατά τα πιο πάνω έλλειψη εγκρίσεως, στην εν λόγω επέμβαση στη Γαλλία τον Απρίλιο του 1990, η J. Descamps άσκησε ενώπιον του βελγικού δικαστηρίου αγωγή ζητώντας να της αποδοθεί από τον βελγικό φορέα το κόστος της σχετικής περιθάλψεως.

Εκδικάζοντας έφεση της J. Descamps κατά της αποφάσεως αυτής, το βελγικό δικαστήριο ανέθεσε σε πραγματογνώμονα να αξιολογήσει αν η αποκατάσταση της υγείας της J. Descamps απαιτούσε, τον Μάρτιο του 1990, νοσοκομειακή περίθαλψη που στο εξωτερικό μπορούσε να γίνει υπό καλύτερες συνθήκες απ' ό,τι στο Βέλγιο. Κατά το πόρισμα της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης η οποία κατατέθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 1994, «η αποκατάσταση της υγείας της Jeanne Descamps απαιτούσε, τον Μάρτιο του 1990, νοσοκομειακή περίθαλψη που στο εξωτερικό μπορούσε να παρασχεθεί υπό καλύτερες ιατρικές συνθήκες».

Το αποδοτέο ποσό των ιατρικών εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η J. Descamps θα ανερχόταν σε 38 608,89 γαλλικά φράγκα (FRF) αν λαμβάνονταν υπόψη οι συντελεστές που προέβλεπε η γαλλική νομοθεσία και σε 49 935,44 FRF αν εφαρμόζονταν οι συντελεστές που προέβλεπε η βελγική νομοθεσία. Η J. Descamps απεβίωσε διαρκούσης της δίκης, στις 10 Αυγούστου 1996. Οι κληρονόμοι της, δηλαδή ο σύζυγός της A. Vanbraekel και τα έξι τέκνα της, συνέχισαν τη δίκη.

Στις 12 Ιουλίου 2001 εκδόθηκε απόφαση του ΔΕΚ ορίζουσα ότι το άρθρο 22, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι, όταν ο αρμόδιος φορέας έχει εγκρίνει στον έχοντα

¹¹⁴ ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθεση C-368/98 (Abdon Vanbraekel κ.λπ. κατά Alliance nationale des mutualités chrétiennes)

κοινωνική ασφάλιση τη μετάβαση στο έδαφος άλλου κράτους μέλους για να του παρασχεθεί εκεί περίθαλψη, ο φορέας του τόπου διαμονής οφείλει να του χορηγήσει τις παροχές σε είδος σύμφωνα με τους κανόνες σχετικά με την επιβάρυνση με τα έξοδα υγειονομικής περιθάλψεως τους οποίους εφαρμόζει ο τελευταίος φορέας ως εάν ο ενδιαφερόμενος ήταν ασφαλισμένος σ' αυτόν.

Όταν ο έχων κοινωνική ασφάλιση ο οποίος έχει ζητήσει έγκριση **βάσει του άρθρου 22**, του Κανονισμού αυτού έχει προσκρούσει σε άρνηση του αρμόδιου φορέα και όταν το αβάσιμο της αρνήσεως αυτής έχει αναγνωριστεί αργότερα, **ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα να του αποδοθεί κατ' ευθείαν με επιβάρυνση του αρμόδιου φορέα ποσό ανάλογο εκείνου που θα επεβάρυνε τον φορέα του τόπου διαμονής σύμφωνα με τους κανόνες της νομοθεσίας που εφαρμόζει ο τελευταίος φορέας, αν η έγκριση είχε δεόντως χορηγηθεί εξ αρχής.**

Μη έχοντας ως αντικείμενο να ρυθμίσει το ενδεχόμενο αποδόσεως των εξόδων σύμφωνα με τους πίνακες αμοιβών που ισχύουν στο κράτος μέλος ασφαλίσεως, το άρθρο 22 του Κανονισμού αυτού δεν έχει ως αποτέλεσμα ούτε να εμποδίσει ούτε να επιβάλει την εκ μέρους του κράτους αυτού απόδοση και του ποσού που αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ του συστήματος παρεμβάσεως που προβλέπεται από τη νομοθεσία του εν λόγω κράτους και του συστήματος παρεμβάσεως που εφαρμόζεται από το κράτος μέλος διαμονής, όταν το πρώτο σύστημα είναι ευνοϊκότερο από το δεύτερο και όταν η απόδοση αυτή των εξόδων προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους ασφαλίσεως.

Το άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, αν η απόδοση των εξόδων για νοσοκομειακές υπηρεσίες που παρασχέθηκαν εντός του κράτους μέλους διαμονής, απόδοση που απορρέει από την εφαρμογή των κανόνων που ισχύουν στο κράτος αυτό, είναι κατώτερη εκείνης που θα απέρρεε από την εφαρμογή της νομοθεσίας που ισχύει στο κράτος μέλος ασφαλίσεως στην περίπτωση που η νοσοκομειακή περίθαλψη παρεχόταν εντός του τελευταίου κράτους, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να αποδώσει στον έχοντα κοινωνική ασφάλιση και το ποσό που αντιστοιχεί στη διαφορά αυτή.

Το άρθρο 36 του Κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον Κανονισμό 2001/83, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι ο έχων κοινωνική ασφάλιση, ο οποίος έχει ζητήσει έγκριση βάσει του άρθρου 22, του Κανονισμού αυτού και έχει προσκρούσει σε άρνηση του αρμόδιου φορέα, έχει δικαίωμα να του αποδοθεί το σύνολο των ιατρικών εξόδων στα οποία υποβλήθηκε εντός του κράτους μέλους

όπου του παρασχέθηκε η περίθαλψη, άπαξ αναγνωρισθεί ότι η απόρριψη της αιτήσεώς του εγκρίσεως είναι αβάσιμη.

Στην υπόθεση αυτή, η αποζημίωση δόθηκε σύμφωνα με το κόστος της θεραπείας στο Βέλγιο, δηλαδή δόθηκε υψηλότερο ποσό από αυτό που χρέωσε η Γαλλία.

Η απόφαση αυτή, αναφορικά με τη δυνατότητα εφαρμογής των κανόνων εσωτερικής αγοράς στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, έχει πολύ σημαντικές επιπτώσεις στο νόμο της Ένωσης, και από θεσμική και από ουσιαστική άποψη. Το δικαστήριο κλήθηκε να εφαρμόσει τις αρχές του ανταγωνισμού στην οργάνωση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης - που σκοπός τους είναι να αποζημιώνουν τις ανισότητες και τις κοινωνικές διαταραχές που δημιουργούνται από τον ανταγωνισμό – και αυτό είναι ιδιαίτερα αντιφατικό και οφείλεται εν μέρει, στην απουσία οποιασδήποτε πρόβλεψης στη Συνθήκη, που να αφορά άμεσα στην οργάνωση και τη λειτουργία των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης, στην οποία το δικαστήριο θα μπορούσε να αναφερθεί εφαρμόζοντας τους κανόνες ανταγωνισμού¹¹⁵.

Η βρετανίδα Υ. **Watts**¹¹⁶, η οποία έπασχε από αρθρίτιδα στα ισχία, απευθύνθηκε στον αρμόδιο βρετανικό φορέα, ζητώντας να πληροφορηθεί αν μπορεί να υποβληθεί σε εγχείρηση στην αλλοδαπή με κάλυψη του εντύπου E 112.

Την 1η Οκτωβρίου 2002 εξετάστηκε από Βρετανό ειδικό ιατρό, ο οποίος, με έγγραφο της 28ης Οκτωβρίου 2002, ενημέρωσε τον αρμόδιο βρετανικό φορέα ότι η Υ. Watts είναι εξίσου σοβαρή με αυτήν άλλων ασθενών του που πάσχουν από οξεία αρθρίτιδα, ότι η κινητικότητα της συγκεκριμένης ασθενούς έχει περιοριστεί σημαντικά και ότι η εν λόγω ασθενής υποφέρει από διαρκείς πόνους. Κατέταξε την περίπτωσή της στην κατηγορία των «συνήθων», πράγμα που σήμαινε ότι Υ. Watts θα έπρεπε να αναμείνει περίπου ένα χρόνο μέχρι να υποβληθεί σε εγχείρηση στο τοπικό νοσοκομείο.

Στις 21 Νοεμβρίου 2002, ο αρμόδιος βρετανικός φορέας με απόφασή του αρνήθηκε να χορηγήσει στην Υ. Watts το έντυπο E 112, με το αιτιολογικό ότι δεν πληρούνταν η προϋπόθεση του άρθρου 22, του Κανονισμού 1408/71. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι η ασθενής μπορούσε να υποβληθεί σε θεραπεία σε τοπικό νοσοκομείο «εντός χρονικού διαστήματος συμφώνου προς τον

¹¹⁵ Hatzopoulos V. (2002), «Killing National Health and Insurance Systems but Healing Patients? The European Market for Health Care Services after the Judgments of the ECJ in Vanbraekel and Peerbooms», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 683 and 728

¹¹⁶ ΔΕΚ 16.05.2006, υπόθεση C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health)

σχεδιασμό της κεντρικής διοικήσεως για την κοινωνική ασφάλιση» και, επομένως, χωρίς «αδικαιολόγητη καθυστέρηση».

Στις 12 Δεκεμβρίου 2002, η Y. Watts κίνησε διαδικασία με αίτημα να της χορηγηθεί άδεια να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως κατά της ως άνω αρνητικής αποφάσεως.

Η επ' ακροατηρίου συζήτηση επί του παραδεκτού της προσφυγής διεξήχθη ενώπιον του βρετανικού δικαστηρίου στις 22 Ιανουαρίου 2003. Κατά την εν λόγω συζήτηση, έγινε γνωστό ότι στις αρχές Ιανουαρίου 2003 η Y. Watts μετέβη στη Γαλλία για να συμβουλευθεί ειδικό ιατρό, ο οποίος γνωμάτευσε ότι η ανάγκη υποβολής της ασθενούς σε εγχείρηση κατέστη πιο επείγουσα λόγω επιδεινώσεως της καταστάσεώς της. Ο Υπουργός Υγείας¹¹⁷ και ο αρμόδιος βρετανικός φορέας πρότειναν, ως εκ τούτου, την επανεξέταση της Y. Watts, ώστε να επανεκτιμηθεί η απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2002.

Στις 31 Ιανουαρίου 2003, η Y. Watts επανεξετάστηκε από τον Βρετανό ειδικό ιατρό που την είχε εξετάσει τον Οκτώβριο του 2002. Με έγγραφο της ίδιας ημέρας, ο εν λόγω ιατρός ενημέρωσε τον αρμόδιο βρετανικό φορέα ότι η Y. Watts πρέπει πλέον να καταταγεί στην κατηγορία των ασθενών που πρέπει να υποβληθούν «σύντομα» σε εγχείρηση, δηλαδή σε κατηγορία ενδιάμεση μεταξύ των πλέον επειγουσών και των συνήθων περιπτώσεων. Τούτο σήμαινε ότι θα υποβαλλόταν σε εγχείρηση εντός τριών έως τεσσάρων μηνών, ήτοι τον Απρίλιο ή τον Μάιο του 2003.

Με έγγραφο της 4ης Φεβρουαρίου 2003, ο αρμόδιος βρετανικός φορέας ενέμεινε στην απόφασή του να μη χορηγήσει το έντυπο E 112, με το αιτιολογικό ότι ο χρόνος αναμονής για την υποβολή σε εγχείρηση σε τοπικό νοσοκομείο είχε μειωθεί στους τρεις ή τέσσερις μήνες. Βάσει των στόχων του προγραμματισμού της NHS, διαπίστωσε εκ νέου ότι δεν υπάρχει αδικαιολόγητη καθυστέρηση στην περίπτωση της Y. Watts.

Στις 7 Μαρτίου 2003, η Y. Watts υποβλήθηκε σε εγχείρηση αντικατάστασης κεφαλής ισχίου στην Abbeville (Γαλλία). Κατέβαλε τα έξοδα της συγκεκριμένης ιατρικής επεμβάσεως, ύψους 3 900 λιρών στερλινών. Συνέχισε τη διαδικασία με αίτημα να της επιτραπεί η άσκηση προσφυγής ακυρώσεως κατά της απορριπτικής αποφάσεως του αρμόδιου βρετανικού φορέα και, επιπλέον, ζήτησε την απόδοση των ιατρικών εξόδων που κατέβαλε στη Γαλλία.

¹¹⁷ Μέχρι πρόσφατα, η διοίκηση της κοινωνικής ασφάλειας στη Μεγάλη Βρετανία ασκούσαν από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Ασφάλειας. Τελευταία αυτό διαιρέθηκε σε δύο νέα Υπουργεία: το Υπουργείο Κοινωνικής Ασφάλειας με αρμοδιότητα εποπτείας και ελέγχου των υπηρεσιών που χορηγούν χρηματικές παροχές και το Υπουργείο Υγείας, με αρμοδιότητα για την υγειονομική περίθαλψη του πληθυσμού. Βλέπε Κρεμαλής Κ. (2000), *Γνωμοδοτήσεις Κοινωνικού Δικαίου (1989-1999)*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 243. Η αλλαγή αυτή σηματοδότησε την σημασία που έδωσε η κυβέρνηση του Εργατικού κόμματος στα θέματα εργασίας και στην ιδιωτικοποίηση του συνταξιοδοτικού συστήματος, προκαλώντας τις αντιδράσεις των Αριστερών κομμάτων. Βλέπε Hill M. (2003), *Understanding Social Policy*, Publishing Company Blackwell, Oxford 2003, σελ 128

Στις 16 Μαΐου 2006 εκδόθηκε απόφαση του ΔΕΚ σύμφωνα με την οποία ο αρμόδιος φορέας, για να μπορεί νομίμως να απορρίψει την προβλεπόμενη έγκριση, με αιτιολογία που αντλείται από την ύπαρξη χρόνου αναμονής για την παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης, υποχρεούται να αποδείξει ότι το διάστημα αυτό δεν υπερβαίνει το αποδεκτό βάσει αντικειμενικής ιατρικής αξιολογήσεως των κλινικών αναγκών του ενδιαφερομένου, υπό το πρίσμα των παραμέτρων που χαρακτηρίζουν την κατάσταση της υγείας του κατά τον χρόνο υποβολής ή, ενδεχομένως, επανυποβολής της αιτήσεως για τη χορήγηση εγκρίσεως.

Σε περίπτωση κατά την οποία ένα πρόσωπο του οποίου η κατάσταση της υγείας απαιτεί την παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης μεταβαίνει σε άλλο κράτος μέλος για να του παρασχεθούν οι σχετικές υπηρεσίες έναντι αμοιβής, χωρίς να χρειάζεται να εξεταστεί αν η παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος στο οποίο υπάγεται το πρόσωπο αυτό συνιστά παροχή υπηρεσίας κατά την έννοια των διατάξεων περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και δεν εξαρτάται από προηγούμενη έγκριση του αρμοδίου φορέα η κάλυψη του κόστους νοσοκομειακής περίθαλψης σε νοσηλευτικό ίδρυμα εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος. Ή άρνηση χορηγήσεως προηγούμενης εγκρίσεως δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στην ύπαρξη καταλόγων αναμονής, σκοπός των οποίων είναι ο προγραμματισμός και η διαχείριση της παροχής νοσοκομειακής περίθαλψης σε συνάρτηση με γενικά προκαθορισμένες κλινικές προτεραιότητες, χωρίς να προηγείται αντικειμενική ιατρική αξιολόγηση της καταστάσεως της υγείας του ασθενούς, του ιστορικού του, της πιθανής εξελίξεως της ασθένειάς του, της εντάσεως του πόνου και/ή της φύσεως της αναπηρίας του κατά τον χρόνο που ζητείται η έγκριση.

Όταν ο χρόνος αναμονής που καθορίζεται βάσει καταλόγων αναμονής υπερβαίνει τον χρόνο αναμονής που κρίνεται αποδεκτός βάσει αντικειμενικής ιατρικής αξιολογήσεως των προαναφερθέντων στοιχείων, ο αρμόδιος φορέας δεν μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση της ζητηθείσας εγκρίσεως για λόγους που αντλούνται από την ύπαρξη καταλόγων αναμονής, την προβαλλόμενη ανατροπή της ιεραρχήσεως των προτεραιοτήτων σε συνάρτηση με τον βαθμό επείγοντος της κάθε περιπτώσεως, το ότι η νοσοκομειακή περίθαλψη παρέχεται δωρεάν στο πλαίσιο του οικείου εθνικού συστήματος, την υποχρέωση για θέσπιση ειδικού μηχανισμού χρηματοδοτήσεως, προκειμένου να καλυφθεί το κόστος της υποβολής σε θεραπεία σε άλλο κράτος μέλος και/ή τη σύγκριση του κόστους της θεραπείας αυτής προς το κόστος εξίσου αποτελεσματικής θεραπείας που παρέχεται εντός του αρμοδίου κράτους μέλους.

Επιπλέον, το άρθρο 56¹¹⁸ της Συνθ.ΛΕΕ ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι, σε περίπτωση που η νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους προβλέπει τη δωρεάν παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης στο πλαίσιο εθνικής υπηρεσίας υγείας, η δε νομοθεσία του κράτους μέλους εντός του οποίου παρασχέθηκε με έξοδα της υπηρεσίας αυτής νοσοκομειακή περίθαλψη σε ασθενή υπαγόμενο σε αυτήν, ο οποίος έλαβε ή θα έπρεπε να λάβει σχετική έγκριση, δεν προβλέπει την κάλυψη στο ακέραιο του κόστους της εν λόγω περίθαλψης, ο αρμόδιος φορέας οφείλει να αποδώσει στον ασθενή αυτόν ποσό που αντιστοιχεί στη διαφορά που ενδεχομένως υπάρχει μεταξύ, αφενός, του αντικειμενικώς ποσοτικοποιημένου κόστους υποβολής σε θεραπεία σε νοσηλευτικό ίδρυμα υπαγόμενο στην οικεία υπηρεσία, έστω μέχρι το ύψος του συνολικού ποσού για την παρασχεθείσα θεραπεία στο κράτος μέλος διαμονής, και, αφετέρου, του ποσού που ο φορέας του κράτους μέλους διαμονής υποχρεούται να διαθέσει, κατ' εφαρμογή του άρθρου 22, του Κανονισμού 1408/71, για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα κατ' εφαρμογή των διατάξεων της νομοθεσίας αυτού του κράτους μέλους. Επίσης, το άρθρο 22 του Κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι το παρεχόμενο στον οικείο ασθενή δικαίωμα αφορά αποκλειστικά τα έξοδα υγειονομικής περίθαλψης του εν λόγω ασθενούς στο κράτος μέλος διαμονής, ήτοι, όσον αφορά τη νοσοκομειακή περίθαλψη, τα έξοδα για τις καθαυτό ιατρικές υπηρεσίες, καθώς και τα άρρηκτα συνδεδεμένα προς αυτά έξοδα διαμονής του ενδιαφερομένου στο νοσοκομείο.

Το άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ ερμηνεύεται και κατά την έννοια ότι ο ασθενής που έλαβε έγκριση να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος για νοσοκομειακή περίθαλψη ή του οποίου η σχετική αίτηση απορρίφθηκε, αλλά η απορριπτική απόφαση αποδείχθηκε εν συνεχεία αβάσιμη, δικαιούται να ζητήσει από τον αρμόδιο φορέα την κάλυψη των παρεπομένων εξόδων για τη μετάβασή του στην αλλοδαπή για λόγους υγείας μόνον κατά το μέτρο που η νομοθεσία του αρμοδίου κράτους μέλους υποχρεώνει το εθνικό σύστημα να καλύπτει τα αντίστοιχα έξοδα για την υποβολή σε θεραπεία σε τοπικό ιδιωτικό νοσηλευτικό ίδρυμα υπαγόμενο στο σύστημα αυτό.

Δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 168¹¹⁹ της Συνθ.ΛΕΕ, η υποχρέωση που υπέχει ο αρμόδιος φορέας τόσο από το άρθρο 22 του Κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον

¹¹⁸ **Άρθρο 56 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 49 της ΣΕΚ): Οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ένωσης απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.

¹¹⁹ **Άρθρο 168 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 152 της ΣΕΚ): Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου. Η δράση της Ένωσης, η οποία συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές, αποβλέπει στη βελτίωση της δημόσιας υγείας, καθώς και στην πρόληψη της ανθρώπινης ασθένειας σε όλες τις μορφές της και στην αποτροπή των πηγών κινδύνου για την σωματική και ψυχική υγεία. Η δράση αυτή καλύπτει την καταπολέμηση των μεγάλων πηγών της ανθρωπότητας στον τομέα της υγείας, ευνοώντας τη διερεύνηση των αιτίων τους, της μετάδοσης και της πρόληψής

Κανονισμό 118/97, όσο και από το άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ να χορηγήσει σε ασθενή υπαγόμενο στην εθνική υπηρεσία υγείας έγκριση ώστε να του παρασχεθεί νοσοκομειακή περίθαλψη εντός άλλου κράτους μέλους με έξοδα του εν λόγω φορέα, εφόσον ο χρόνος αναμονής υπερβαίνει το χρονικό όριο που θεωρείται αποδεκτό βάσει αντικειμενικής ιατρικής αξιολογήσεως της καταστάσεως και των κλινικών αναγκών του ασθενούς.

Συνεπώς, στην κυρία Watts αποδόθηκαν όλα τα έξοδα περίθαλψής της.

Η υπόθεση **Ιωαννίδη**¹²⁰ αφορούσε νοσοκομειακή περίθαλψη συνταξιούχου κατά τη διάρκεια διαμονής του εντός κράτους μέλους άλλου από το κράτος όπου κατοικούσε.

Ο Β. Ιωαννίδης κατοικούσε στην Ελλάδα και ήταν συνταξιούχος του ελληνικού αρμόδιου φορέα λόγω γήρατος. Κατά τη διάρκεια διαμονής του στη Γερμανία, νοσηλεύθηκε, από τις 26 Νοεμβρίου έως τις 2 Δεκεμβρίου 1996, στην κλινική του Τεχνικού Πανεπιστημίου του Μονάχου, όπου του έγινε καθετηριασμός με καθετήρα καρδιάς. Από τα ιατρικά πιστοποιητικά που εξέδωσε η εν λόγω κλινική προκύπτει ότι η νοσηλεία αυτή έλαβε χώρα λόγω εκτάκτου ανάγκης, εξαιτίας επανεμφανισθισών στηθαγικών ενοχλήσεων.

Στη συνέχεια, στις 6 Δεκεμβρίου 1996, ο Β. Ιωαννίδης υπέβαλε στο Ταμείο Ασθενείας της επιχειρήσεως Karstadt που εδρεύει στο Essen (Γερμανία), ως ασφαλιστικό φορέα του τύπου διαμονής, αίτηση για την ανάληψη από το εν λόγω ταμείο, για λογαριασμό του ελληνικού αρμόδιου φορέα, των δαπανών της εν λόγω νοσηλείας. Το γερμανικό ταμείο ασθενείας απέστειλε τότε στον ελληνικό φορέα το έντυπο E 107 προκειμένου ο αρμόδιος φορέας, να εκδώσει και να του αποστείλει το έντυπο E 112 ή, άλλως, να βεβαιώσει την αδυναμία χορηγήσεως τέτοιου εντύπου.

Οι υπηρεσίες του ελληνικού φορέα, αν και γνώριζαν ότι το αρμόδιο τοπικό υποκατάστημα είχε χορηγήσει, στις 15 Νοεμβρίου 1996, στον Β. Ιωαννίδη έντυπο E 111 με διάρκεια ισχύος

τους, καθώς και την ενημέρωση και τη διαπαιδαγώγηση στον τομέα της υγείας καθώς και την επαγρύπνηση για τις σοβαρές διασυννοριακές απειλές κατά της υγείας, την κήρυξη συναγερμού σε περίπτωση τέτοιων απειλών και την καταπολέμησή τους.

Η Ένωση συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών για τη μείωση της βλάβης που προκαλούν στην υγεία τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης και της πρόληψης και (παράγραφος 7) η δράση της Ένωσης αναπτύσσεται χωρίς να θίγονται οι ευθύνες των κρατών μελών όσον αφορά τη διαμόρφωση της πολιτικής τους στον τομέα της υγείας, καθώς και την οργάνωση και την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και ιατρικής περίθαλψης. Στις ευθύνες των κρατών μελών εμπίπτει η διαχείριση των υγειονομικών υπηρεσιών και της ιατρικής περίθαλψης, καθώς και η κατανομή των πόρων που διατίθενται για τις υπηρεσίες αυτές. Τα μέτρα που προβλέπονται, δεν θίγουν τις εθνικές διατάξεις που διέπουν τις δωρεές οργάνων και αίματος ή την ιατρική χρήση τους.

¹²⁰ ΔΕΚ 25.02.2003, υπόθεση C-326/00 (ΙΚΑ κατά Βασιλείου Ιωαννίδη)

από τις 16 Νοεμβρίου έως τις 31 Δεκεμβρίου 1996, ζήτησαν γνωμάτευση από τη δευτεροβάθμια υγειονομική επιτροπή ως προς τη δυνατότητα της εκ των υστέρων εγκρίσεως της νοσηλείας του ενδιαφερομένου.

Η Υγειονομική Επιτροπή εξέδωσε αρνητική γνωμάτευση με την αιτιολογία ότι η πάθηση από την οποία έπασχε ο Β. Ιωαννίδης δεν είχε εκδηλωθεί κατά τρόπο τόσο αιφνίδιο κατά τη διάρκεια της διαμονής του στη Γερμανία ώστε να δικαιολογεί την άμεση εισαγωγή του σε νοσοκομείο και θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί δεόντως στην Ελλάδα. Ανέφερε, ειδικότερα, ότι η πάθηση του Β. Ιωαννίδη ήταν χρόνια.

Ο ελληνικός φορέας αποφάσισε, να μην εγκρίνει εκ των υστέρων τις δαπάνες της νοσηλείας που παρασχέθηκε στον Β. Ιωαννίδη. Ο Β. Ιωαννίδης υπέβαλε ένσταση κατά της εν λόγω αποφάσεως περί μη χορηγήσεως εγκρίσεως ενώπιον της αρμόδιας διοικητικής επιτροπής του ελληνικού φορέα. Μεταξύ άλλων, υπογράμμισε ότι σκοπός της διαμονής του στη Γερμανία ήταν να επισκεφθεί τον γιο του που κατοικεί εκεί με τη μητέρα του.

Η εν λόγω επιτροπή, θεωρώντας ότι η πάθηση του Β. Ιωαννίδη είχε όντως εκδηλωθεί αιφνιδίως κατά τη διάρκεια της εν λόγω διαμονής του στη Γερμανία και ότι η νοσηλεία του ήταν αναγκαία προς αποτροπή πραγματικού κινδύνου της ζωής του, αποφάσισε, ότι έπρεπε, να εγκριθούν εκ των υστέρων οι επίδικες δαπάνες νοσηλείας και, συνεκδοχικώς, ότι ο ελληνικός φορέας όφειλε να αποδώσει τις δαπάνες αυτές.

Ο ελληνικός φορέας άσκησε ενώπιον του ελληνικού δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής, και στη συνέχεια το ανωτέρω δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο ΔΕΚ προδικαστικά ερωτήματα. Το ΔΕΚ απάντησε ότι το άρθρο 31 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, έχει την έννοια ότι **το δικαίωμα επί παροχών σε είδος**, το οποίο εγγυάται η διάταξη αυτή στους συνταξιούχους που διαμένουν προσωρινά εντός κράτους μέλους άλλου από το κράτος κατοικίας τους, **δεν εξαρτάται από την προϋπόθεση να έχει η πάθηση που κατέστησε αναγκαία τη σχετική περιθάλψη εκδηλωθεί κατά τρόπο αιφνίδιο** κατά τη διάρκεια της διαμονής αυτής, καθιστώντας άμεση την ανάγκη παροχής της περιθάλψεως. Συνεπώς, η διάταξη αυτή απαγορεύει στα κράτη μέλη να εξαρτούν το εν λόγω δικαίωμα από μια τέτοια προϋπόθεση. Το ίδιο άρθρο, απαγορεύει στα κράτη μέλη να εξαρτούν το δικαίωμα επί των παροχών σε είδος που εγγυάται η διάταξη αυτή από οποιαδήποτε διαδικασία εγκρίσεως. Η χορήγηση των παροχών σε είδος και η ανάληψη της συναφούς δαπάνης, γίνονται κανονικά σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου αυτού και των άρθρων 36 του ίδιου Κανονισμού και 31 και 93 του Κανονισμού εφαρμογής 574/72.

Εφόσον προκύπτει ότι κακώς ο φορέας του τόπου διαμονής αρνήθηκε να χορηγήσει τις παροχές σε είδος που προβλέπει η σχετική νομοθεσία, και ότι ο φορέας του τόπου κατοικίας, αφού ενημερώθηκε για την άρνηση αυτή, δεν συνέβαλε, όπως όφειλε, στη διευκόλυνση της ορθής εφαρμογής της διατάξεως αυτής, **στον τελευταίο αυτόν φορέα εναπόκειται, με την επιφύλαξη τυχόν ευθύνης του φορέα του τόπου διαμονής¹²¹, να αποδώσει απευθείας στον ασφαλισμένο τις δαπάνες περιθάλψεως στις οποίες υποβλήθηκε, ώστε να εξασφαλιστεί στον ασφαλισμένο αυτόν ανάληψη δαπανών σε επίπεδο ισοδύναμο εκείνου στο οποίο θα είχαν αναληφθεί οι δαπάνες αν οι διατάξεις του εν λόγω άρθρου είχαν τηρηθεί.**

Στην τελευταία αυτή περίπτωση, τα άρθρα 31 και 36 του Κανονισμού 1408/71, δεν επιτρέπουν εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά την απόδοση αυτή από την εκ των υστέρων έγκριση, χορηγούμενη μόνον εφόσον αποδεικνύεται ότι η πάθηση που κατέστησε αναγκαία την παροχή της εν λόγω περιθάλψεως εκδηλώθηκε κατά τρόπο αιφνίδιο κατά τη διάρκεια της προσωρινής διαμονής, καθιστώντας άμεση την ανάγκη παροχής της περιθάλψεως.

3.4 Η έννοια της παροχής κοινωνικής ασφάλισης – παροχή ασθένειας σε είδος

Μια παροχή θεωρείται «παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως» εφόσον χορηγείται, χωρίς οποιαδήποτε ατομική και εισάγουσα διακρίσεις στάθμιση των ατομικών αναγκών, στους δικαιούχους βάσει μιας από τον νόμο καθοριζόμενης καταστάσεως και εφόσον έχει σχέση με κάποιον από τους κινδύνους που ρητώς απαριθμούνται στο άρθρο 4, του Κανονισμού 1408/71. Η απαρίθμηση αυτή είναι πράγματι περιοριστική, οπότε ένας κλάδος κοινωνικής ασφαλίσεως που δεν περιλαμβάνεται εκεί δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως τέτοιος, έστω και αν περιάγει τους δικαιούχους σε προστατευόμενη από το νόμο θέση παρέχουσα δικαίωμα λήψεως παροχής¹²².

¹²¹ Παρατηρείται ότι η προσθήκη, στο λειτουργικό μέρος της κρίσης του δικαστηρίου, σχετικά με την υποχρέωση του φορέα του τόπου κατοικίας για την απόδοση των δαπανών περίθαλψης απευθείας στον ασφαλισμένο, με την «επιφύλαξη τυχόν ευθύνης του φορέα του τόπου διαμονής», είναι αμφιλεγόμενη. Μία πιθανή εξήγηση ίσως να ήταν ότι η «επιφύλαξη τυχόν ευθύνης» ίσως να προκύψει από την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, δυνάμει της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών. Οι πράξεις του αρμοδίου οργάνου ακόμα και αν πρόκειται για μία δημόσια, ημικρατική ή ιδιωτική υπηρεσία, δεν στερούνται νομιμότητας. Οι κανόνες που ορίζουν την νομιμότητα, διαφέρουν από κράτος σε κράτος και αυτός ίσως είναι ο λόγος που το Δικαστήριο χρησιμοποιεί τη λέξη «πιθανή» για να ορίσει την «ευθύνη». Βλ. Hatzopoulos V. (2003), «Case C-326/00, Idryma Koinonikon Asfaliseon (IKA) v. Vasilios Ioannidis, Judgment of the Full Court of 25 February 2003, nyr.», *Common Market Law Review*, vol 40 (2003), page 1267

¹²² ΔΕΚ 05.03.1998, υπόθεση C-169/96 (Manfred Molenaar, Barbara Fath-Molenaar κατά Allgemeine Ortskrankenkasse Baden-Württemberg), σκέψη 20.

Η ασφάλιση περιθάλψεως παρέχει δικαίωμα μερικής ή πλήρους κάλυψης ορισμένων εξόδων που συνεπάγεται η κατάσταση εξαρτήσεως του ασφαλισμένου, όπως η περίθαλψη κατ' οίκον, σε ειδικευμένα κέντρα ή ιδρύματα, η αγορά αναγκαίων για τον ασφαλισμένο μηχανημάτων, η εκτέλεση εργασιών στην κατοικία του, καθώς και η καταβολή μηνιαίας οικονομικής ενισχύσεως παρέχουσας στον ασφαλισμένο τη δυνατότητα επιλογής του τρόπου βοήθειας της αρεσκείας του και της, επί παραδείγματι, αμοιβής, υπό τη μία ή την άλλη μορφή, των τρίτων προσώπων που επιμελούνται αυτού. Εξάλλου, το σύστημα ασφαλίσεως περιθάλψεως εξασφαλίζει σε ορισμένα από τα τρίτα αυτά πρόσωπα κάλυψη των κινδύνων ατυχήματος, γήρατος και αναπηρίας.

Αυτού του είδους οι παροχές αποσκοπούν κυρίως στη συμπλήρωση των παροχών της ασφαλίσεως ασθενείας, προς τις οποίες εξάλλου συνδέονται από οργανωτικής πλευράς, προκειμένου να βελτιωθεί η κατάσταση της υγείας και η ζωή των μη αυτοεξυπηρετούμενων ατόμων. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι παροχές αυτές πρέπει να θεωρούνται ως «παροχές ασθενείας» κατά την έννοια του άρθρου 4, του Κανονισμού 1408/71 και θα πρέπει να εξεταστεί η περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος διαφορετικό από το αρμόδιο κράτος¹²³.

Ο μισθωτός ή μη μισθωτός που κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από το αρμόδιο κράτος μέλος και καλύπτει τους όρους που απαιτούνται από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους για να έχει δικαίωμα παροχών, λαμβάνει στο κράτος της κατοικίας του:

α) παροχές σε είδος που χορηγούνται για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα από τον φορέα του τόπου κατοικίας, σύμφωνα με τη νομοθεσία που ισχύει για τον φορέα αυτόν, σαν να ήταν ασφαλισμένος σε αυτόν και β) παροχές σε χρήμα που καταβάλλονται από τον αρμόδιο φορέα σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει αυτός (άρθρο 19 του Κανονισμού 1408/71).

Τα επιδόματα περιθάλψεως αποσκοπούν να καλύψουν ορισμένα από τα έξοδα που συνεπάγεται η κατάσταση εξαρτήσεως, ειδικότερα εκείνα που αφορούν την παρεχόμενη εκ μέρους τρίτου προσώπου βοήθεια, και όχι να αντισταθμίσουν μισθολογική απώλεια του δικαιούχου.

Επομένως, το «επίδομα περιθάλψεως» έχει τη μορφή οικονομικής ενισχύσεως που αποσκοπεί στη συνολική βελτίωση του επιπέδου ζωής των εξαρτημένων προσώπων, ως αντιστάθμισμα των επιπλέον εξόδων που συνεπάγεται η κατάστασή τους¹²⁴.

¹²³ ΔΕΚ 05.03.1998, υπόθεση C-169/96, οπ. π., σκέψεις 22-25

¹²⁴ Όπως ακριβώς η ασφάλιση κατά της ανεργίας μετατρέπεται σε «ασφάλιση απασχολησιμότητας», προσφέροντας ευκαιρίες αποτροπής ή άμεσης αντιμετώπισης της απώλειας της θέσης εργασίας, αντίστοιχα οι προνοιακές παρεμβάσεις προσανατολίζονται στην αποτροπή ή την άμεση αντιμετώπιση της κοινωνικής περιθωριοποίησης. Βλέπε Κοντιάδης Ξ. (2005) «Το κοινωνικό κράτος πρόληψης ως απάντηση στην κρίση του παραδοσιακού κοινωνικού κράτους. Προς ένα νέο πολιτειολογικό τύπο;» στο Ανθόπουλος Χ.- Κοντιάδης Ξ. Παπαθεοδώρου Θ.

Συνεπώς, παροχή όπως **το επίδομα περιθάλψεως εμπίπτει στις «εις είδος παροχές» της ασφαλίσεως ασθενείας** που διέπονται από τις διατάξεις των άρθρων 19, 25 και 28 του Κανονισμού 1408/71.

Ο μισθωτός που κατοικεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο απασχολείται λαμβάνει, στο κράτος μέλος κατοικίας του, παροχές όπως οι εις είδος παροχές της ασφαλίσεως περιθάλψεως, καθόσον η νομοθεσία του κράτους κατοικίας, ανεξαρτήτως της ειδικότερης ονομασίας του συστήματος κοινωνικής προστασίας στην οποία εντάσσεται, προβλέπει την καταβολή των παροχών εις είδος που αποσκοπούν στην κάλυψη των ιδίων κινδύνων με εκείνους που καλύπτει η ασφάλιση περιθάλψεως στο κράτος μέλος απασχολήσεως. **Οι παροχές αυτές καταβάλλονται από τον φορέα του τόπου κατοικίας κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους κατοικίας.**

Εξάλλου, από το άρθρο 19, προκύπτει ότι ο εργαζόμενος δικαιούται παροχές εις είδος, όπως το επίδομα περιθάλψεως, στο κράτος μέλος στο οποίο κατοικεί, ακόμα και στην περίπτωση που στο κράτος αυτό δεν προβλέπονται τέτοιου είδους παροχές. Οι παροχές αυτές καταβάλλονται από τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους απασχολήσεως κατά τους όρους που προβλέπει η νομοθεσία αυτού του κράτους. Το ίδιο ισχύει και για τους ανέργους ή τους συνταξιούχους που υπάγονται στη νομοθεσία κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο στο οποίο κατοικούν¹²⁵.

Οι σε είδος παροχές της ασφαλίσεως περιθάλψεως παρέχονται από τον φορέα του τόπου κατοικίας, το γεγονός αυτό όμως, δεν παρέχει στους διακινουμένους εργαζομένους το δικαίωμα της πλήρους ή μερικής απαλλαγής τους από την καταβολή των εισφορών που προορίζονται για τη χρηματοδότηση της ασφαλίσεως περιθάλψεως. Το δικαίωμα επί των παροχών εξαρτάται από τους όρους που απαιτεί η νομοθεσία του αρμοδίου κράτους, κατά τον χρόνο γενέσεως αυτού του δικαιώματος, ώστε να μην έχει σχετικώς σημασία η ημερομηνία κατά την οποία καθίσταται απαιτητή η εισφορά.

Εν πάση περιπτώσει, η καταβολή εισφορών σε σύστημα ασφαλίσεως ασθενείας παρέχει, κατ' αρχήν, στον ασφαλισμένο εργαζόμενο το δικαίωμα να λαμβάνει τις αντίστοιχες παροχές όταν συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία του αρμοδίου κράτους, πλην εκείνων που δεν είναι σύμφωνες προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου περί κοινωνικής ασφαλίσεως.

(επιμ.) *Ασφάλεια και Δικαιώματα στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ 107

¹²⁵ ΔΕΚ 05.03.1998, υπόθεση C-160/96 (Manfred Molenaar, Barbara Fath-Molenaar κατά Allgemeine Ortskrankenkasse Baden-Württemberg), οπ. π., σκέψη 38

Η υπόθεση **Manfred Molenaar, Barbara Fath-Molenaar**¹²⁶, αφορούσε προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 18 (απαγόρευση διάκρισης λόγω ιθαγενείας) και 45, (ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και παροχές προς κάλυψη αναγκών περιθάλψεως) της Συνθήκης.

Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του ζεύγους Molenaar, Ολλανδού και Γερμανίδας, και του αρμόδιου γερμανικού φορέα, αναφορικά με το δικαίωμα των ανωτέρω συζύγων να λαμβάνουν παροχές της γερμανικής κοινωνικής ασφαλίσεως προς κάλυψη αναγκών μη αυτοεξυπηρετούμενων ατόμων (ασφάλιση περιθάλψεως).

Η ασφάλιση αυτή θεσπίστηκε, από 1ης Ιανουαρίου 1995, με τον γερμανικό νόμο περί ασφαλίσεως της ανάγκης περιθάλψεως που σκοπός του είναι η κάλυψη των δαπανών περιθάλψεως των ασφαλισμένων προσώπων, δηλαδή της ανάγκης τους να προσφεύγουν, σε μεγάλο βαθμό, στη βοήθεια τρίτων προσώπων για την εκτέλεση των δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής (σωματική υγιεινή, διατροφή, κίνηση, συντήρηση της κατοικίας). Δυνάμει του νόμου, κάθε προαιρετικώς ή υποχρεωτικώς ασφαλισμένος για ασθένεια οφείλει να καταβάλλει εισφορές στο σύστημα ασφαλίσεως περιθάλψεως.

Η ασφάλιση περιθάλψεως παρέχει, κατ' αρχάς, δικαίωμα παροχών προς κάλυψη των εξόδων που συνεπάγεται η κατ' οίκον φροντίδα εκ μέρους τρίτων προσώπων. Όμως, το δικαίωμα για παροχές δυνάμει της ασφαλίσεως περιθάλψεως εξαρτάται από τη διαμονή του ασφαλισμένου εντός του γερμανικού εδάφους.

Οι σύζυγοι Molenaar εργάζονται ως μισθωτοί στη Γερμανία, αλλά έχουν την κατοικία τους στη Γαλλία. Αμφότεροι ασφαλίστηκαν προαιρετικώς για ασθένεια στη Γερμανία και υπήχθησαν στην ασφάλιση περιθάλψεως από 1ης Ιανουαρίου 1995.

Τον Δεκέμβριο του 1994 και τον Ιανουάριο του 1995, όμως, το αρμόδιο γερμανικό ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως, τους πληροφόρησε ότι δεν μπορούν να ζητήσουν τις παροχές που καταβάλλονται δυνάμει της ασφαλίσεως περιθάλψεως αφού κατοικούν στη Γαλλία.

Το ζεύγος Molenaar προσέφυγε, κατόπιν αυτού, ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου ζητώντας, μεταξύ άλλων, να αναγνωριστεί ότι δεν είχαν την υποχρέωση καταβολής εισφορών στο σύστημα ασφαλίσεως περιθάλψεως, αφού δεν μπορούσαν να λάβουν παροχές βάσει αυτού του συστήματος. **Προέβαλαν σχετικώς τον ισχυρισμό ότι η προϋπόθεση της κατοικίας, του γερμανικού νόμου εξαρτά τη χορήγηση αυτών των παροχών, αντέβαινε προς τα άρθρα 18 και 45 της Συνθήκης.**

¹²⁶ ΔΕΚ 05.03.1998, υπόθεση C-160/96 (Manfred Molenaar, Barbara Fath-Molenaar κατά Allgemeine Ortskrankenkasse Baden-Württemberg)

Το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι τα άρθρα 18 και 45 της Συνθ.ΛΕΕ δεν απαγορεύουν σε κράτος μέλος να επιβάλλει στα άτομα που εργάζονται στο έδαφός του αλλά κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος την υποχρέωση καταβολής εισφορών σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως που καλύπτει τον κίνδυνο περιθάλψεως, πλην όμως τα άρθρα 19, 25 και 28 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 **δεν επιτρέπουν να εξαρτάται η χορήγηση επιδόματος όπως το επίδομα περιθάλψεως, το οποίο συνιστά παροχή ασθενείας εις είδος, από την κατοικία του ασφαλισμένου στο έδαφος του κράτους ασφαλίσεως.**

Συνεπώς, οι Molenaar δικαιούνται το γερμανικό επίδομα για την κάλυψη αναγκών μη αυτοεξυπηρετούμενων ατόμων.

Σχετικά πρόσφατα, το ΔΕΚ εξέτασε την υπόθεση της κυρίας **von Chamier-Glisczinski**¹²⁷, γερμανίδας υπηκόου και κατοίκου Μονάχου (Γερμανία), η οποία ενώ βρισκόταν σε κατάσταση αδυναμίας αυτοεξυπηρετήσεως, ελάμβανε από τον γερμανικό φορέα, στον οποίο ήταν ασφαλισμένη μέσω του συζύγου της, τις «μικτές» παροχές λόγω αδυναμίας αυτοεξυπηρετήσεως τις οποίες προβλέπει η νομοθεσία του φορέα αυτού (περίπου 665 ευρώ μηνιαίως).

Ο σύζυγός της κ. H. G. von Chamier-Glisczinski εργάσθηκε ως μισθωτός από 01.03.1987 έως 30.06.2002, αλλά τον Αύγουστο του 2001 απαλλάχθηκε στην πράξη από την υποχρέωσή του παροχής εργασίας δυνάμει συμφωνητικού παραιτήσεως από τη σύμβασή του εργασίας, και, ενόψει της προοπτικής να αναλάβει μια επιχείρηση εγκατεστημένη στα πέριξ του Σάλτσμπουργκ (Αυστρία), θέλησε να εμπιστευθεί τη φροντίδα της συζύγου του σε ίδρυμα περίθαλψης ευρισκόμενο στην εγγύς περιοχή. Η αίτησή του στον γερμανικό φορέα του τόπου προέλευσής του, απορρίφθηκε κυρίως για τον λόγο ότι, σε περιπτώσεις όπως της P. von Chamier-Glisczinski, το αυστριακό δίκαιο δεν προβλέπει τη χορήγηση παροχών σε είδος υπέρ των ασφαλισμένων στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεώς του. Συνεπώς, ο κύριος λόγος απορρίψεως ήταν ότι η πλήρης φροντίδα σε ίδρυμα περίθαλψης κατά την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας δεν μπορούσε να «εξαχθεί», καθόσον πρόκειται για παροχή σε είδος. Κατά τον γερμανικό φορέα, μόνον το επίδομα συμπαράστασης, ως σε χρήμα παροχή, θα μπορούσε να καταβληθεί στην Αυστρία¹²⁸.

Τον Φεβρουάριο του 2002, ο κ. H. G. von Chamier Glisczinski αναγκάσθηκε να αναζητήσει στην Αυστρία εργασία ως μισθωτός. Τελικά στο τέλος του 2003, επέστρεψε στην Γερμανία,

¹²⁷ ΔΕΚ 16.07.2009, υπόθεση C-208/07 (Petra von Chamier-Glisczinski κατά Deutsche Angestellten-Krankenkasse)

¹²⁸ Βλέπε την προαναφερθείσα υπόθεση Molenaar

μετέφερε την κατοικία του στο Laufen (Γερμανία) και μερίμνησε για την επιστροφή της συζύγου του και την ανάθεση της φροντίδας της σε ένα ίδρυμα πέριξ της περιοχής αυτής.

Η κυρία von Chamier Glisczinski άσκησε έφεση στην απόφαση του γερμανικού φορέα και ενέμεινε στο αίτημά της περί επιστροφής των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε από τις 17.09.2001 έως τις 18.12.2003, λόγω της παραμονής της στο αυστριακό ίδρυμα περίθαλψης ενώ ισχυρίστηκε ότι οι παροχές σε είδος ισοδυναμούν στην πράξη, όσον αφορά τον γερμανικό φορέα, με παροχές σε χρήμα και ότι δεν υπάρχει, επομένως, κανένα νόμιμο κριτήριο διαφοροποίησης που να δικαιολογεί τον αποκλεισμό της χορηγήσεως των σε είδος παροχών στην αλλοδαπή. Προσέθεσε ότι η άρνηση χορηγήσεως των παροχών σε είδος αντιβαίνει στο άρθρο 45 της Συνθ.ΛΕΕ (ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων), σε συνδυασμό με το άρθρο 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 που εφαρμόζεται κατ' αναλογία. Τέλος, επικαλέσθηκε προσβολή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών την οποία καθιερώνει το άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ.

Το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι οσάκις, αντιθέτως προς το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του αρμόδιου κράτους, το αντίστοιχο σύστημα του κράτους μέλους της κατοικίας ενός μη αυτοεξυπηρετούμενου ατόμου, που είναι ασφαλισμένο ως μέλος της οικογενείας μισθωτού ή μη μισθωτού εργαζομένου κατά την έννοια του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 118/97, ως έχει μετά την τροποποίησή του με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1386/2001, δεν προβλέπει παροχές σε είδος για καταστάσεις αδυναμίας αυτοεξυπηρετήσεως, όπως αυτή στην οποία βρίσκεται το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, τα άρθρα 19 και 22, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού αυτού **δεν επιβάλλουν, αυτά καθαυτά, υποχρέωση χορηγήσεως τέτοιων παροχών εκτός του αρμόδιου κράτους είτε απευθείας από τον αρμόδιο φορέα είτε για λογαριασμό του.**

Οσάκις, αντιθέτως προς το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του αρμόδιου κράτους, το αντίστοιχο σύστημα του κράτους μέλους της κατοικίας ενός μη αυτοεξυπηρετούμενου ατόμου, που είναι ασφαλισμένο ως μέλος της οικογενείας μισθωτού ή μη μισθωτού, δεν προβλέπει παροχές σε είδος για ορισμένες καταστάσεις αδυναμίας αυτοεξυπηρετήσεως, το άρθρο 21 της Συνθ.ΛΕΕ (πρώην άρθρο 18 της ΣΕΚ) **δεν απαγορεύει, σε περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, εθνική ρύθμιση όπως την περιεχόμενη στην γερμανική νομοθεσία, βάσει της οποίας ο αρμόδιος φορέας αρνείται, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, να αναλάβει, και για απροσδιόριστο χρόνο, τις δαπάνες παραμονής σε ίδρυμα περίθαλψης στο κράτος μέλος κατοικίας, μέχρι ποσού που αντιστοιχεί στο ύψος των παροχών τις οποίες θα είχε**

δικαίωμα να λάβει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, αν η ίδια φροντίδα του παρεχόταν σε συμβεβλημένο ίδρυμα στο αρμόδιο κράτος.

Συνεπώς, το ΔΕΚ, δεν αμφισβήτησε ότι η κυρία P. von Chamier-Glisczinski, λόγω της μετακινήσεώς της σε ίδρυμα περιθάλψεως στην Αυστρία, βρέθηκε σε δυσμενέστερη θέση, όσον αφορά τις παροχές σε είδος που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία, απ' ό,τι αν είχε ζητήσει να της παρασχεθεί πλήρης φροντίδα σε συμβεβλημένο ίδρυμα περίθαλψης στη Γερμανία.

Εντούτοις, δεδομένου ότι το άρθρο 48 Συνθ.ΛΕΕ (πρώην άρθρο 42 της ΣΕΚ) προβλέπει τον συντονισμό και όχι την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών, οι ουσιαστικές και διαδικαστικές διαφορές μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισεως των κρατών μελών και κατά συνέπεια, μεταξύ των δικαιωμάτων των προσώπων που είναι ασφαλισμένα, δεν επηρεάζονται από την εν λόγω διάταξη. Επίσης, δεν διασφαλίζεται ο ασφαλισμένος, ότι η μετακίνησή του σε άλλο κράτος μέλος θα είναι ουδέτερη όσον αφορά τον τομέα της κοινωνικής ασφάλισεως και, ιδίως, των παροχών ασθενοείας.

3.5 Νομολογία των Ελληνικών Δικαστηρίων για νοσηλεία στο εξωτερικό

Από τα πρώτα βήματα της σύγχρονης κοινωνικής ασφάλειας, οι σχεδιαστές των διεθνών κειμένων γνώριζαν ότι ένα μέρος διεθνών κανόνων μπορεί μακροπρόθεσμα να εισαχθεί επιτυχώς μόνο στις εθνικές νομοθεσίες χωρών με παρεμφερή κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη¹²⁹.

Η κοινωνική ασφάλιση στη χώρα μας είναι υποχρεωτική, η υπαγωγή στα εκάστοτε κοινωνικοασφαλιστικά καθεστώτα επέρχεται εκ του νόμου και εκδηλώνεται με τη μορφή της δεσμευτικής νομοθετικής ρύθμισης ολόκληρης της ασφαλιστικής σχέσης. Ο νόμος καθορίζει δεσμευτικά τον αρμόδιο ασφαλιστικό φορέα, τους υπαγόμενους στην ασφάλισή του εργαζόμενους, και τα αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις με αντικείμενο τις ασφαλιστικές εισφορές και παροχές¹³⁰.

Στην Ελλάδα οι νομοθετικές ρυθμίσεις από το 1992 έως σήμερα, επέφεραν σημαντικές διαρθρωτικές μεταβολές στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης¹³¹. Παρ'όλα αυτά, μία πρόχειρη έρευνα της νομολογίας μας, δείχνει ότι τα ελληνικά δικαστήρια, στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης, ενώ αρχίζουν να εξοικειώνονται με τη χρήση του κοινοτικού δικαίου, επιδεικνύουν ωστόσο μία επιφυλακτική στάση απέναντι στο θεσμό της παραπομπής.

Ο χαμηλός αριθμός παραπομπών δεν υποδηλώνει αλλεζονική διάθεση διαφύλαξης των εθνικών αρμοδιοτήτων, αλλά αποδίδεται περισσότερο στο χρονοβόρο του μηχανισμού της παραπομπής που έχει ως συνέπεια την παράταση της εκκρεμοδικίας. Αν λάβουμε υπόψη ότι οι ασφαλιστικές παροχές ικανοποιούν βιοτικές ανάγκες, αντιλαμβανόμαστε την υποσυνείδητη επιφυλακτικότητα των δικαστών, αλλά κι όλων των εμπλεκομένων μερών¹³².

Το ΔΕΚ προσφέρει, αρκετές φορές, στον εθνικό δικαστή κάποιες κατευθυντήριες αρχές. Το Δικαστήριο έχει την τάση να επεκτείνει, μέσω της ερμηνείας των διατάξεων του Κανονισμού, τη σφαίρα επιρροής του κοινοτικού δικαίου σε βάρος των εθνικών δικαίων¹³³.

¹²⁹ Κρεμαλής Κ. (1996), *Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1996, σελ. 44

¹³⁰ Αγγελοπούλου Ό. (2004), *Η υποχρεωτικότητα ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής ασφάλισης*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 25

¹³¹ Κοντιάδης Ξ. (2008), *Εισαγωγή στην κοινωνική διοίκηση και τους θεσμούς κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008, σελ. 49

¹³² Στεργίου Α. (1997), *Ο κοινοτικός δικαστής και ο συντονισμός των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 98

¹³³ Holloway J. (1981), *Social Policy Harmonisation in the European Community*, Gower Publishing Company, Westmead, Farnborough, Hants, England 1981, σελ. 159

Σε ό,τι αφορά στην εφαρμογή της ευρωπαϊκής και της ελληνικής νομοθεσίας σε ασφαλιστικά-συνταξιοδοτικά θέματα, είναι πλούσια η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων.

Ο Έλληνας δικαστής πολλές φορές κατά την κρίση του δε λαμβάνει υπόψη το Ευρωπαϊκό Δίκαιο: στη σοβαρή παράλειψη αυτή υπέπεσε το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών κατά την κρίση της αρ **2902/2003**¹³⁴ (354538) υπόθεσης που αφορούσε επείγουσα νοσοκομειακή περίθαλψη χωρίς έγκριση.

Στην αρ. 15821/2004¹³⁵ (419506) **Απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών** εξετάστηκε το θέμα της απόδοσης νοσηλείων ενός ασφαλισμένου στο Ταμείο Εμπόρων, σε ιδιωτικό νοσοκομείο στην αλλοδαπή. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία όπως ίσχυε μέχρι τότε¹³⁶, σε ιδιωτικά νοσοκομεία στο εξωτερικό επιτρεπόταν μόνο η νοσηλεία παιδιών ηλικίας μέχρι 14 ετών.

Εστάλη προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ αν αυτή η ρύθμιση είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο ή συνιστά περιορισμό της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και το ΔΕΚ γνωμοδότησε με την υπόθεση **Σταματελάκη**¹³⁷ στην οποία εκρίθη ότι η αντικοινοτική φύση της επίμαχης ρύθμισης απέρρεε από την απολυτότητα της διατύπωσής της. Η ανεξάιρετη απαγόρευση απόδοσης νοσηλευτικών δαπανών σε όσους έχοντας συμπληρώσει το 14^ο έτος της ηλικίας τους έγιναν αποδέκτες ιατρικών υπηρεσιών, από ιδιωτικά θεραπευτήρια του εξωτερικού, συνιστούσε μέτρο δυσανάλογα επαχθές σε σχέση με τον όποιο επιδιωκόμενο σκοπό της κρινόμενης ρύθμισης. Λιγότερο δραστικά μέτρα θα μπορούσαν να υιοθετηθούν, όπως για παράδειγμα ο καθορισμός μίας συγκεκριμένης κλίμακας απόδοσης εξόδων νοσηλείας βάσει της οποίας θα καταβαλόταν τουλάχιστον ένα ποσοστό των δαπανών που έλαβαν χώρα σε αλλοδαπό ιδιωτικό θεραπευτήριο.

Η υπόθεση αυτή είναι ενδεικτική της τάσης των κρατών μελών να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα προκειμένου να δυσχεράνουν και συνεπώς να περιορίσουν την ενδοκοινοτική κινητικότητα των ασθενών με απώτερο κατά κανόνα στόχο την αποτελεσματική θωράκιση του εθνικού

¹³⁴ ΕΔΚΑ, τόμος ΜΣΤ 2004, σελ. 472

¹³⁵ ΕΔΚΑ 2005 σελ. 314

¹³⁶ Στην εν λόγω Υπουργική Απόφαση, η παρ.6 «Δεν καταβάλλεται δαπάνη για νοσηλεία σε ιδιωτικές κλινικές του εξωτερικού, πλην περιστατικών που αφορούν παιδιά» καταργήθηκε έπειτα από την Απόφαση του ΔΕΚ 19.04.2007, υπόθεση C-444/05 (Αικατερίνη Σταματελάκη κατά ΝΠΔΔ Οργανισμού Ασφαλίσεως Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ)) και η παρ. 7 αναριθμήθηκε σε 6 με την παρ.3 του άρθρου μόνον της ΥΑ Φ.41000/οικ. 5283/704/4.4.2007 (ΦΕΚ 456, τ. Β').

¹³⁷ ΔΕΚ 19.04.2007, υπόθεση C-444/05 (Αικατερίνη Σταματελάκη κατά ΝΠΔΔ Οργανισμού Ασφαλίσεως Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ))

συστήματος κοινωνικής ασφάλισης έναντι απαιτήσεων που πηγάζουν από αλλοδαπές νοσηλευτικές υπηρεσίες. Η συμβολή του ΔΕΚ στην προστασία του ιατρικού τουρισμού είναι αδιαμφισβήτητα κοιμβική¹³⁸.

Ως αποτέλεσμα της ανωτέρω αποφάσεως, τροποποιήθηκε η επίμαχη Υπουργική Απόφαση¹³⁹ και καταργήθηκε το επίμαχο άρθρο με το οποίο δεν καταβαλλόταν δαπάνη για νοσηλεία σε ιδιωτικές κλινικές του εξωτερικού, πλην περιστατικών που αφορούσαν παιδιά.

¹³⁸ Τσαδήρας Α. (2007), «Απόφαση της 19.4.2007 (Αικατερίνη Σταματελάκη / ΝΠΔΔ Οργανισμού Ασφαλίσεως Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ), C-444/05), Παρατηρήσεις. Περιορισμός στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών - απόδοση των δαπανών νοσηλείας που έχουν πραγματοποιηθεί σε ιδιωτικό θεραπευτήριο - άρνηση απόδοσης» *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2007, σελ.332-333

¹³⁹ Υπουργική Απόφαση «Τροποποίηση ορισμένων διατάξεων της υπ' αριθμ. Φ.7/οικ.15/7.1.1997 Υπουργικής Απόφασης «Νοσηλεία στο εξωτερικό ασθενών ασφαλισμένων ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων» ΥΑ Φ.41000/οικ. 5283/704/08.03.2007 (ΦΕΚ 456 , τ. Β')

4. Η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου

Επέκταση του προσωπικού πεδίου

Υπόθεση **Unger**¹⁴⁰: Ήδη με την πρώτη υπόθεση στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως το ΔΕΚ εφαρμόζοντας τον Κανονισμό 3/58, προάγγελο του Κανονισμού 1408/71, αντιμετώπισε το εξής δίλημμα: η έννοια «εργαζόμενος» ορίζεται από το εθνικό ή από το κοινοτικό δίκαιο; Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώπιον του ΔΕΚ, όπου η υπόθεση έφθασε κατόπιν προδικαστικής παραπομπής, τόσο η ολλανδική όσο και η γερμανική κυβέρνηση, η Επιτροπή καθώς και ο Γενικός Εισαγγελέας υποστήριξαν την άποψη ότι η έννοια «εργαζόμενος» καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο της κάθε χώρας, αφού ο Κανονισμός δεν εναρμονίζει αλλά συντονίζει τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως. Έγινε δηλαδή παραπομπή στο ολλανδικό δίκαιο, το οποίο προβλέπει απώλεια της ιδιότητας του εργαζομένου με τη λήξη της συμβάσεως εργασίας.

Το ΔΕΚ δεν δέχτηκε την ύπαρξη σιωπηρής παραπομπής αλλά προσέδωσε κοινοτική διάσταση στην έννοια αυτή. Η απόφασή του αναστάτωσε τον νομικό κόσμο της εποχής εκείνης, διότι αποσύνδεσε την έννοια του εργαζομένου από τα στενά πλαίσια του εργατικού δικαίου, εγκαινιάζοντας με τον τρόπο αυτό την αυτονομία του δικαίου κοινωνικής ασφαλίσεως. **Μισθωτός δεν θεωρείται μόνο ο εν ενεργεία εργαζόμενος, αλλά και όποιος βρίσκεται προσωρινώς χωρίς απασχόληση.** Η έννοια αυτή, υπογραμμίζει το ΔΕΚ, περιλαμβάνει «όλους εκείνους οι οποίοι, ως εργαζόμενοι, και υπό οποιαδήποτε ονομασία, καλύπτονται από τα διάφορα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως».

Η αυτονομία του δικαίου κοινωνικής ασφαλίσεως που καθιερώθηκε με την απόφαση αυτή, επιβεβαιώθηκε αργότερα από τον κοινοτικό νομοθέτη κατά την τροποποίηση του Κανονισμού 3/58¹⁴¹. Έτσι, ο τίτλος του νέου Κανονισμού 1408/71 δεν περιορίζεται μόνο στους «διακινούμενους εργαζομένους» αλλά αναφέρεται σε μία ευρύτερη κατηγορία προσώπων, στους «μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας». Η έννοια του μισθωτού (και αργότερα του μη μισθωτού) ορίστηκε ως εξής: ως μισθωτός και μη μισθωτός νοείται, αντίστοιχα, κάθε πρόσωπο το οποίο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή

¹⁴⁰ ΔΕΚ 19.03.1964, υπόθεση C-75/63 (Unger κατά Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten). Η ενδιαφερόμενη, ολλανδικής υπηκοότητας, ήταν ασφαλισμένη σε προαιρετικό σύστημα ασφαλίσεως, λόγω απώλειας της θέσεως εργασίας της. Σ' ένα ταξίδι της στη Γερμανία, χρειάστηκε να νοσηλευτεί επειγόντως. Αργότερα ζήτησε από τον ασφαλιστικό της οργανισμό να καταβάλει τα νοσήλια. Ο εν λόγω οργανισμός όμως έκρινε ότι η κυρία Unger δεν είναι εργαζόμενη κατά το εθνικό δίκαιο αφού έληξε η σύμβαση εργασίας της και ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να επικαλεσθεί τις διατάξεις του Κανονισμού περί νοσηλείας στην αλλοδαπή.

¹⁴¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3/58 του Συμβουλίου της 25ης Σεπτεμβρίου 1958 «περί ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων», ΕΕ 30/561 και επόμενες, 16.12.1958

προαιρετικής συνεχίσεως της ασφαλίσεως κατά ενός ή περισσότερων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς.

Στην υπόθεση **Knappschaft**¹⁴² το ΔΕΚ ερωτήθηκε εάν σύμφωνα με τη Συνθήκη, η έννοια του εργαζόμενου θεωρείται ότι αφορά μόνο τους διακινούμενους που έχουν ή είχαν κατά τη στιγμή ενός ατυχήματος, απασχόληση σε μία από τις έξι (6) έως τότε χώρες της Κοινότητας, ή εάν αφορά σε κάθε εργαζόμενο που υπάγεται σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ακόμα και εάν δεν ήταν διακινούμενος και τελικά έκρινε ότι **η έννοια του «εργαζόμενου» σύμφωνα με τον Κανονισμό 3/58 δεν περιορίζεται μόνο στους διακινούμενους ή στους αποσπασμένους εργαζόμενους**. Επίσης έκρινε ότι στην περίπτωση που συνέβη ατύχημα σε ασφαλισμένο πριν την ημερομηνία έναρξης του Κανονισμού, θα του αποδοθούν κανονικά τα επιδόματα ασθενείας.

Επίσης, στην υπόθεση **Vaasen**¹⁴³ το ΔΕΚ ερωτήθηκε εάν στον Κανονισμό 3/58 υπάγονται οι εργαζόμενοι και οι επιζώντες τους που ασφαλίζονται σε υποχρεωτικό καθεστώς ενός ασφαλιστικού φορέα ιδιωτικού δικαίου και εάν ο ανωτέρω Κανονισμός εφαρμόζεται στους επιζώντες συνταξιούχου λόγω γήρατος εάν έχουν διακινηθεί σε άλλο κράτος μέλος. Το ΔΕΚ απεφάνθη θετικά και στα δύο ερωτήματα.

Το 1986, το ΔΕΚ, στην υπόθεση **Lawrie**¹⁴⁴ το ΔΕΚ απεφάνθη ότι η έννοια του «εργαζομένου», υπό την έννοια του άρθρου 45 της Συνθήκης, έχει κοινοτικό χαρακτήρα και δεν πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικά. Ως «εργαζόμενος» πρέπει να θεωρείται κάθε πρόσωπο που ασκεί δραστηριότητες πραγματικές και γνήσιες, κατ' αποκλεισμό των δραστηριοτήτων που είναι τόσο περιορισμένες ώστε να εμφανίζονται ως καθαρώς περιθωριακές και επουσιώδεις. Το κύριο χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας είναι, κατά τη νομολογία αυτή, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς έτερο και υπό τη διεύθυνσή του υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή.

Ο τρόπος παροχής εργασίας και η φύση της νομικής σχέσης μεταξύ του εργαζόμενου και του εργοδότη δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τη Συνθήκη.

Συνεπώς, ένας εκπαιδευόμενος καθηγητής που κάτω από τις Οδηγίες και την επίβλεψη της διεύθυνσης ενός σχολείου, εργάζεται ως μαθητευόμενος καθηγητής, που παραδίδει μαθήματα και

¹⁴² ΔΕΚ 09.12.1965, υπόθεση C-44/65 (Hessische Knappschaft κατά Maison Singer et fils)

¹⁴³ ΔΕΚ 30.06.1966, υπόθεση C-61/65 (Χήρα G. Vaassen-Göbbels κατά Διευθύνσεως του Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf)

¹⁴⁴ ΔΕΚ 03.07.1986, υπόθεση C-66/85 (Deborah Lawrie-Blum κατά Land Baden-Württemberg)

λαμβάνει μισθό, θεωρείται ως «εργαζόμενος» ανεξάρτητα από τη νομική σχέση της εργασίας του ως δημοσίου υπαλλήλου, αυτός πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν έχει ενεργή συνεισφορά στην άσκηση δημόσιας εξουσίας.

Το 1998 και με βάση τη σημαντική απόφαση **Βουγιούκας**¹⁴⁵, ο Κανονισμός επεκτάθηκε στα ειδικά συστήματα για τους δημόσιους υπαλλήλους και το 1999 στους σπουδαστές¹⁴⁶.

Έτσι, καθοριστικό κριτήριο για την εφαρμογή του Κανονισμού 1408/71, αποτελεί η υπαγωγή σε σύστημα κοινωνικής ασφάλισης έστω και κατά ενός κινδύνου και όχι η πραγματική άσκηση κάποιας δραστηριότητας¹⁴⁷.

Το σημερινό κεκτημένο των 600 περίπου αποφάσεων του ΔΕΚ στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, οικοδομήθηκε χάρη στο θάρρος, τη φαντασία και την πρωτοβουλία των εθνικών δικαστών που τόλμησαν και υπέβαλαν προδικαστικά ερωτήματα. Ορισμένες αποφάσεις έμειναν στην ιστορία γιατί συνέβαλαν στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής νομολογίας και νομοθεσίας.

Δικαίωμα διαμονής και λήψης παροχών ανεργίας

Ο συμπατριώτης μας **Δ.Τσιότρας**¹⁴⁸, κατοικούσε από το 1960 στη Γερμανία όπου εργάστηκε ως μισθωτός σε διάφορες θέσεις μέχρι τον Οκτώβριο του 1978. Κατέστη έκτοτε άνεργος, και δικαιούταν να εισπράττει τα επιδόματα που του καταβάλλονταν από τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας.

Κατά την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ο Δ. Τσιότρας ήταν κάτοχος άδειας διαμονής στη Γερμανία, η οποία του έδινε το δικαίωμα εργασίας. Τον Δεκέμβριο του 1981, υπέβαλε αίτηση παρατάσεως της ισχύος της, η οποία απορρίφθηκε με την από 1ης Αυγούστου 1986 απόφαση του γερμανικού φορέα. Η απόφαση αυτή εκδόθηκε αφού είχε ήδη απορριφθεί το 1983, με άλλη απόφαση καταστάσα απρόσβλητη

¹⁴⁵ ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ). Η υπόθεση αυτή αναλύεται στην ενότητα «1.3.2 Συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης– Ειδικά συστήματα δημοσίων υπαλλήλων», της διατριβής.

¹⁴⁶ Η επέκταση του Κανονισμού 1408/71 στους σπουδαστές με τον Κανονισμό 307/99 του Συμβουλίου της 8ης Φεβρουαρίου 1999, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ούτως ώστε να επεκταθούν και στους σπουδαστές» EEL 38/1-5 12.2.1999, αναλύεται στο κεφάλαιο 2, της διατριβής, με τίτλο «Η Συμβολή του ΔΕΚ στις τροποποιήσεις των διατάξεων των Κανονισμών- Η συμμόρφωση της κοινοτικής νομοθεσίας».

¹⁴⁷ Μαυρίδης Π. (2005), «Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εργαζομένων και υπηρεσιών, ως βασική αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η κοινωνική ασφάλιση», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2005, Απρίλιος 2005, σελ 293-294

¹⁴⁸ ΔΕΚ 26.05.1993, υπόθεση C-171/91 (Δημήτριος Τσιότρας κατά Landeshauptstadt Stuttgart)

στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, αίτηση του Δ. Τσιότρα περί χορηγήσεως συντάξεως αναπηρίας με την αιτιολογία ότι ο ενδιαφερόμενος δεν ήταν ανάκανος προς εργασία.

Μετά την απόρριψη της προσφυγής του κατά της αποφάσεως του γερμανικού φορέα και πρωτοδίκως και κατ' έφεση, ο Δ. Τσιότρας άσκησε αναίρεση (Revision) ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου, το οποίο ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλλε στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα. Τελικώς, το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 45 της Συνθήκης¹⁴⁹ (Ελεύθερη Κυκλοφορία των Εργαζομένων) και το άρθρο 7 της Οδηγίας 68/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι **δεν αναγνωρίζουν κανένα δικαίωμα διαμονής σε Έλληνα υπήκοο στο έδαφος άλλου κράτους μέλους εφόσον, κατά την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Κοινότητα, ο ενδιαφερόμενος ήταν άνεργος σ' αυτό το άλλο κράτος μέλος αφού είχε ασκήσει εκεί έμμισθη δραστηριότητα επί πολλά έτη, εξακολούθησε να είναι άνεργος μετά την προσχώρηση και βρίσκεται σε αντικειμενική αδυναμία να ανεύρει απασχόληση.**

Ένα πρόσωπο που βρίσκεται στην ανωτέρω περιγραφείσα κατάσταση δεν απολαύει του προβλεπομένου σ' αυτές τις διατάξεις δικαιώματος παραμονής στο έδαφος κράτους μέλους εφόσον κατέστη μονίμως ανάκανο προς εργασία κατά τη διάρκεια διαμονής η οποία του επιτράπη συμπληρωματικώς λόγω της ένδικης διαδικασίας την οποία κίνησε, εντός αυτού του κράτους, με σκοπό να αποκτήσει άδεια διαμονής.

Κατόπιν αυτής της αποφάσεως του ΔΕΚ, το 1993 ο κ. Τσιότρας υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει την Γερμανία.

Αντίθετα προς την προηγούμενη απόφαση του ΔΕΚ, πέντε μόλις χρόνια μετά, η ισπανίδα María Martínez Sala¹⁵⁰ με απόφαση του ΔΕΚ συνέχισε να λαμβάνει και τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας και το επίδομα ανατροφής για το τέκνο της.

Η κα Sala, η οποία γεννήθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 1956, και διέμενε στη Γερμανία από τον Μάιο 1968, εργάστηκε ως μισθωτή εντός της χώρας αυτής από το 1976 μέχρι το 1986 με διάφορα διαλείμματα και από τις 12 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 24 Οκτωβρίου 1989. Από τις 24 Οκτωβρίου 1989 χορηγούνταν στη Martínez Sala παροχές κοινωνικής πρόνοιας από τον Δήμο

¹⁴⁹ Άρθρο 45 Συνθ.ΑΕΕ (πρώην άρθρο 39 της ΣΕΚ)

¹⁵⁰ ΔΕΚ 12.05.1998, υπόθεση C-85/96 (María Martínez Sala κατά Freistaat Bayern)

της Νυρεμβέργης και από την Περιφέρεια της Νυρεμβέργης βάσει του ομοσπονδιακού νόμου περί κοινωνικής πρόνοιας.

Μέχρι τις 19 Μαΐου 1984 οι αρμόδιες γερμανικές αρχές χορηγούσαν στη Martínez Sala, ουσιαστικά αδιαλείπτως, άδειες διαμονής. Μετά την ημερομηνία αυτή της χορηγούνταν απλώς πιστοποιητικά για το ότι είχε υποβάλει αίτηση παρατάσεως της ισχύος της άδειας διαμονής της. Στη διάταξη περί παραπομπής ο γερμανικός φορέας τόνισε πάντως ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί Κοινωνικής και Ιατρικής Αντιλήψεως, απαγόρευε την απέλαση της ενδιαφερόμενης. Στις 19 Απριλίου 1994 της χορηγήθηκε άδεια διαμονής ισχύουσα μέχρι τις 18 Απριλίου 1995, η οποία παρατάθηκε στις 20 Απριλίου 1995 για ένα ακόμη έτος.

Τον Ιανουάριο 1993, δηλαδή όταν δεν είχε στην κατοχή της άδεια διαμονής, η Martínez Sala υπέβαλε στο γερμανικό φορέα αίτηση χορηγήσεως επιδόματος ανατροφής για το τέκνο της που είχε γεννηθεί τον ίδιο εκείνο μήνα.

Με απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1993 ο γερμανικός φορέας απέρριψε την αίτηση αυτή, για τον λόγο ότι η αιτούσα δεν είχε ούτε τη γερμανική ιθαγένεια ούτε άδεια διαμονής ή άλλο τίτλο διαμονής.

Με απόφαση της 21ης Μαρτίου 1994, το γερμανικό δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή που είχε ασκήσει στις 13 Ιουλίου 1993 η Martínez Sala, με το σκεπτικό ότι δεν κατείχε άδεια διαμονής

Στις 8 Ιουνίου 1994 η Martínez Sala άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω αποφάσεως ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου, το οποίο κρίνοντας ότι δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να μπορεί να θεμελιωθεί δικαίωμα της Martínez Sala για το επίδομα ανατροφής επί των Κανονισμών 1408/71 και 1612/68, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα μεταξύ των οποίων, σχετικά με το αν μπορούσε το 1993 να χαρακτηριστεί ακόμη ως «εργαζομένη» και αν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως η προϋπόθεση του γερμανικού νόμου να έχουν οι υπήκοοι κράτους μέλους νομότυπη άδεια διαμονής, προκειμένου να τους χορηγηθεί επίδομα ανατροφής, παρόλον ότι αυτοί νομίμως διαμένουν στη Γερμανία.

Το ΔΕΚ έλαβε υπόψη του ότι **στο κοινοτικό δίκαιο η έννοια του εργαζομένου δεν είναι μονοσήμαντη, αλλά διαφέρει ανάλογα με τον τομέα στον οποίο έχει εφαρμογή.** Για παράδειγμα, η έννοια του εργαζομένου που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο του άρθρου 45 της Συνθ.ΛΕΕ (Ελεύθερη Κυκλοφορία των Εργαζομένων) και του Κανονισμού 1612/68 δεν συμπίπτει κατ' ανάγκη με την έννοια που προσδίδεται στον εργαζόμενο από το άρθρο 48 της

Συνθ.ΛΕΕ (μέτρα για την εγκαθίδρυση της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εργαζομένων) και από τον Κανονισμό 1408/71.

Στο πλαίσιο του άρθρου 45 της Συνθ.ΛΕΕ και του Κανονισμού 1612/68, ως εργαζόμενος πρέπει να θεωρείται το πρόσωπο που παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς ένα άλλο πρόσωπο και υπό τη διεύθυνση αυτού του τελευταίου, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή. Εφόσον λυθεί η σχέση εργασίας, ο ενδιαφερόμενος χάνει κατ' αρχήν την ιδιότητα του εργαζομένου, αλλά εννοείται αφενός ότι η ιδιότητα αυτή ενδέχεται να παραγάγει ορισμένα αποτελέσματα μετά τη λήξη της εργασιακής σχέσεως και αφετέρου ότι το πρόσωπο που αναζητεί πράγματι εργασία πρέπει επίσης να χαρακτηρίζεται ως εργαζόμενος.

Επιπλέον, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, όταν ο εργαζόμενος, υπήκοος κράτους μέλους, εργάστηκε στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, όπου και διαμένει αφού του χορηγήθηκε σύνταξη γήρατος, οι κατιόντες του δεν διατηρούν το προβλεπόμενο από το άρθρο 7 του Κανονισμού 1612/68 δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως, όσον αφορά μια κοινωνική παροχή που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής, εφόσον έχουν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους, δεν συντηρούνται πλέον από τον εργαζόμενο και δεν έχουν οι ίδιοι την ιδιότητα του εργαζομένου¹⁵¹.

Υπό την έννοια του άρθρου 2, ο Κανονισμός 1408/71 εφαρμόζεται, στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη, καθώς και στα μέλη της οικογένειάς τους.

Συνεπώς, έχει την ιδιότητα του εργαζομένου, υπό την έννοια του Κανονισμού 1408/71, όποιος είναι ασφαλισμένος, έστω και κατά ενός μόνο κινδύνου, δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής ασφαλίσεως στο πλαίσιο ενός γενικού ή ειδικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως αναφερομένου στο άρθρο 1, του Κανονισμού 1408/71, και μάλιστα ανεξάρτητα από την ύπαρξη εργασιακής σχέσεως.

Συνεπώς η προσφεύγουσα θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως εργαζομένη, υπό την έννοια του Κανονισμού 1408/71, για τον λόγο και μόνον ότι υπήχθη στην υποχρεωτική ασφάλιση γήρατος στη Γερμανία ή ότι ο οργανισμός κοινωνικής πρόνοιας την υπήγαγε, μαζί με τα τέκνα της, στην ασφάλιση κατά ασθένειας και ανέλαβε την καταβολή των σχετικών εισφορών.

Ο πολίτης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ο οποίος, όπως η προσφεύγουσα, διαμένει νομίμως εντός του εδάφους του κράτους μέλους υποδοχής **μπορεί να επικαλεστεί τη Συνθήκη** σε όλες

¹⁵¹ ΔΕΚ 12.05.1998, υπόθεση C-85/96 (Maria Martínez Sala κατά Freistaat Bayern) οπ π., σκέψεις 31-33

τις περιπτώσεις που εμπίπτουν στο καθ' ύλη πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, περιλαμβανομένης και της περιπτώσεως στην οποία το κράτος μέλος αυτό καθυστερεί ή αρνείται να του χορηγήσει μια παροχή που χορηγείται σε κάθε πρόσωπο που διαμένει νομίμως εντός του εδάφους του κράτους αυτού, προβάλλοντας ως αιτιολογία ότι δεν του έχει προσκομιστεί έγγραφο που δεν είναι υποχρεωμένοι να προσκομίζουν οι υπήκοοι του κράτους αυτού και του οποίου την έκδοση μπορούν να καθυστερήσουν ή να αρνηθούν οι διοικητικές αρχές του.

Το ΔΕΚ τελικά έκρινε ότι μια παροχή σαν το επίδομα ανατροφής, το οποίο χορηγείται αυτόματα σε όσους πληρούν ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια, χωρίς να γίνεται καμία εξατομικευμένη και κατά διακριτική ευχέρεια στάθμιση των ατομικών αναγκών τους, και ο σκοπός του οποίου συνίσταται στην αντιστάθμιση των οικογενειακών βαρών, εμπίπτει στο καθ' ύλη πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου ως οικογενειακή παροχή, υπό την έννοια του άρθρου 4, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 και ως κοινωνικό πλεονέκτημα, υπό την έννοια του άρθρου 7, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68.

Το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει σε κράτος μέλος να απαιτεί από τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που διαμένουν νομίμως στο έδαφός του να προσκομίζουν, προκειμένου να τους χορηγηθεί επίδομα ανατροφής, νομότυπη άδεια διαμονής, την οποία εκδίδουν οι εθνικές διοικητικές αρχές, όταν για τους ημεδαπούς επιβάλλεται μόνον η προϋπόθεση να έχουν την κατοικία τους ή τη συνήθη διαμονή τους εντός αυτού του κράτους μέλους.

Το ΔΕΚ επισημαίνει στην υπόθεση Martinez Sala ότι τα κράτη που, επιπλέον των καθηκόντων τους στο πλαίσιο των κοινοτικών Συνθηκών, έχουν συμφωνήσει να χορηγήσουν πληρωμές βοήθειας στους υπηκόους άλλων κρατών μελών και συμμορφώνονται με αυτήν την υποχρέωση, πρέπει έπειτα πρόσθετα να παρέχουν και άλλα οφέλη για τα οποία δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη νομική βάση σε οποιονδήποτε από τους κανόνες του πρωταρχικού ή παράγωγου κοινοτικού δικαίου¹⁵².

Η απόφαση Martinez-Sala έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικοδόμηση της Κοινότητας, αφού το Δικαστήριο εκφράστηκε για πρώτη φορά σχετικά με τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁵² Tomuschat C. (2000), «Analysis of the Case C-85/96 María Martínez Sala v. Freistaat Bayern», *Common Market Law Review*, vol 37 (2000), page 455

Η νομολογία αυτή επιβεβαιώθηκε με την υπόθεση **Grzelczyk**¹⁵³. Το 1995, ο R. Grzelczyk, Γάλλος υπήκοος, άρχισε πανεπιστημιακές σπουδές φυσικής αγωγής στο Université catholique de Louvain-la-Neuve οπότε εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο. Κατά τα τρία πρώτα έτη των σπουδών του κάλυψε μόνος του τα έξοδα διαβίωσης, κατοικίας και σπουδών, κάνοντας διάφορες μισθωτές μικροεργασίες και επιτυγχάνοντας ευκολίες πληρωμής.

Στην αρχή του τετάρτου και τελευταίου έτους των σπουδών του ζήτησε από τον βελγικό φορέα να του καταβάλει το κατώτατο όριο διαβίωσης. Στην έκθεσή του, ο βελγικός φορέας αναφέρει ότι ο R. Grzelczyk εργάστηκε πολύ για να πληρώσει τα έξοδα των σπουδών του, αλλ' ότι το τελευταίο έτος των σπουδών είναι το δυσκολότερο, διότι ο σπουδαστής είναι υποχρεωμένος να συντάξει διπλωματική εργασία και να κάνει πρακτική άσκηση. Για τον λόγο αυτό, με απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 1998, ο βελγικός φορέας χορήγησε στον R. Grzelczyk το κατώτατο όριο διαβίωσης, υπολογιζόμενο με τον αποκαλούμενο «μεμονωμένο» συντελεστή, για την περίοδο από 5 Οκτωβρίου 1998 έως 30 Ιουνίου 1999.

Ο βελγικός φορέας ζήτησε από το Βελγικό Δημόσιο να του επιστρέψει το καταβληθέν στον R. Grzelczyk κατώτατο όριο διαβίωσης. Επειδή το αρμόδιο ομοσπονδιακό υπουργείο αρνήθηκε να προβεί στην επιστροφή αυτή, για τον λόγο ότι δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις για τη χορήγηση του κατωτάτου ορίου διαβίωσης, ειδικότερα η προϋπόθεση της ιθαγένειας, ο βελγικός φορέας τελικά, με απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 1999, διέκοψε τη χορήγηση του κατωτάτου ορίου διαβίωσης στον R. Grzelczyk από 1ης Ιανουαρίου 1999, στηριζόμενο στην ακόλουθη αιτιολογία: «Ο ενδιαφερόμενος είναι υπήκοος ΕΟΚ εγγεγραμμένος ως σπουδαστής».

Ο R. Grzelczyk προσέβαλε την απόφαση αυτή ενώπιον του βελγικού δικαστηρίου. Το δικαστήριο αυτό παρατήρησε ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το κατώτατο όριο διαβίωσης συνιστά κοινωνικό πλεονέκτημα υπό την έννοια του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και ότι, στο βελγικό δίκαιο, το δικαίωμα επί του κατωτάτου ορίου διαβίωσης επεκτάθηκε στα άτομα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Κανονισμού. Εντούτοις, υπενθύμισε ότι, κατά τον βελγικό φορέα, ο R. Grzelczyk δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στην εν λόγω διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του κατωτάτου ορίου διαβίωσης, διότι υπό την ιδιότητά του ως σπουδαστής δεν μπορεί να θεωρηθεί εργαζόμενος και η διαμονή του στο Βέλγιο δεν αποτελεί απόρροια της εφαρμογής της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Επιπλέον, το εν λόγω δικαστήριο, αναφερόμενο στην απόφαση του ΔΕΚ **Martínez Sala**, διερωτήθηκε αν η εφαρμογή της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής

¹⁵³ ΔΕΚ 20.09.2001 υπόθεση C-184/99 (Rudy Grzelczyk κατά Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve)

κανονιστικής ρυθμίσεως προσκρούει στις αρχές της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το βελγικό δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη το επείγον της καταστάσεως του R. Grzelczyk, αφενός, του αναγνώρισε δικαίωμα για επίδομα κοινωνικής αρωγής υπό τη μορφή μηνιαίας υλικής ενισχύσεως οριζομένης κατ' αποκοπή σε 20 000 βελγικά φράγκα (BEF) τον μήνα για την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου έως 30 Ιουνίου 1999 και, αφετέρου, αποφάσισε να αναστείλει την έκδοση αποφάσεως και να υποβάλει στο ΔΕΚ προδικαστικά ερωτήματα.

Από τη δικογραφία προέκυψε ότι, αν ένας Βέλγος σπουδαστής, που δεν έχει όμως την ιδιότητα του εργαζομένου κατά τον Κανονισμό 1612/68, τελούσε σε συνθήκες όμοιες με αυτές του R. Grzelczyk, θα πληρούσε τις αναγκαίες προϋποθέσεις για να λάβει το κατώτατο όριο διαβιώσεως. Το γεγονός ότι ο R. Grzelczyk δεν είχε τη βελγική ιθαγένεια συνιστούσε το μοναδικό εμπόδιο για τη χορήγηση του κατωτάτου ορίου διαβιώσεως και, επομένως, επρόκειτο χωρίς αμφιβολία για διάκριση λόγω ιθαγένειας.

Η ιδιότητα του πολίτη της Ενώσεως τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία εξασφαλίζει την ίδια νομική μεταχείριση σε όσους εξ αυτών βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους και υπό την επιφύλαξη των ρητά προβλεπομένων εξαιρέσεων¹⁵⁴.

Το γεγονός ότι ένας πολίτης της Ενώσεως σπουδάζει σε πανεπιστήμιο κράτους μέλους άλλου από αυτό του οποίου είναι υπήκοος, δεν μπορεί να του στερήσει τη δυνατότητα να επικαλεστεί την απαγόρευση κάθε δυσμενούς διακρίσεως λόγω ιθαγένειας, την οποία προβλέπει το άρθρο 18¹⁵⁵ της Συνθήκης.

Όσον αφορά στους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις, σύμφωνα με το άρθρο 1 της Οδηγίας 93/96, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους σπουδαστές-υπηκόους κράτους μέλους που θέλουν να ασκήσουν το δικαίωμα διαμονής στο έδαφός τους, κατ' αρχάς να διαβεβαιώσουν την αρμόδια εθνική αρχή ότι διαθέτουν πόρους, ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, ακολούθως δε

¹⁵⁴ ΔΕΚ 20.09.2001 υπόθεση C-184/99 (Rudy Grzelczyk κατά Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve), σπ.π. σκέψεις 29 και 31

¹⁵⁵ **Άρθρο 18 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 12 της ΣΕΚ): Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, δύνανται να λαμβάνουν μέτρα για την απαγόρευση των διακρίσεων αυτών.

ότι είναι εγγεγραμμένοι σε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα προκειμένου να παρακολουθήσουν, κατά κύρια απασχόληση, κύκλο επαγγελματικής εκπαίδευσης και, τέλος, ότι διαθέτουν υγειονομική ασφάλιση η οποία καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής.

Με το άρθρο 3 της Οδηγίας 93/96 ορίζεται ότι η εν λόγω Οδηγία δεν θεμελιώνει δικαίωμα χορήγησης, εκ μέρους του κράτους μέλους υποδοχής, οποιασδήποτε υποτροφίας σπουδών για σπουδαστές που είναι κάτοχοι δικαιώματος διαμονής. Αντιθέτως, καμία διάταξη της εν λόγω Οδηγίας δεν αποκλείει τη χορήγηση κοινωνικών παροχών στα άτομα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Όσον αφορά ειδικότερα το ζήτημα της υπάρξεως πόρων, η ίδια Οδηγία δεν απαιτεί την ύπαρξη πόρων συγκεκριμένου ύψους ούτε τη δικαιολόγησή τους με συγκεκριμένα έγγραφα. Τίθεται μόνο ζήτημα δηλώσεως ή οποιουδήποτε ισοδυνάμου τουλάχιστον μέσου με το οποίο να μπορεί ο σπουδαστής να διαβεβαιώσει την ενδιαφερόμενη εθνική αρχή ότι διαθέτει, για τον ίδιο καθώς και, ενδεχομένως, για τον/τη σύζυγό του και τα συντηρούμενα τέκνα του, πόρους ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, την κοινωνική πρόνοια του κράτους μέλους υποδοχής. Η οικονομική κατάσταση ενός σπουδαστή μπορεί να μεταβληθεί με το πέρασμα του χρόνου για λόγους ανεξάρτητους από τη βούλησή του. Ως εκ τούτου, η ειλικρίνεια της δηλώσεώς του μπορεί να εκτιμηθεί μόνον τη στιγμή που γίνεται¹⁵⁶.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι τα άρθρα 18 (απαγόρευση διακρίσεων λόγω ιθαγενείας) και 20 της Συνθ.ΛΕΕ (ιθαγένεια της Ένωσης), απαγορεύουν να εξαρτάται το δικαίωμα σε κοινωνικές παροχές που χορηγούνται από σύστημα μη στηριζόμενο σε εισφορές, όπως είναι το κατώτατο όριο διαβίωσης, όσον αφορά τους υπηκόους κρατών μελών εκτός του κράτους μέλους υποδοχής, στο έδαφος του οποίου οι εν λόγω υπήκοοι κατοικούν νομίμως, από την προϋπόθεση να εμπίπτουν οι υπήκοοι αυτοί στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68, ενώ μια παρόμοια προϋπόθεση δεν ισχύει για τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής.

Το αξιοπρόσεκτο χαρακτηριστικό γνώρισμα της υπόθεσης Grzelczyk είναι ότι η αναφορά στην «κυριαρχία ευημερίας» του κράτους μέλους, συνδυάζεται με μια τολμηρή αναφορά στη «κυριαρχία μετανάστευσης», σε σχέση με την έκταση του δικαιώματος κατοικίας των σπουδαστών στο πλαίσιο της οδηγίας 93/96. Τα αποτελέσματα αυτής της απόφασης θα γίνουν εκτενέστερα δεδομένου ότι το δικαστήριο αρνήθηκε να περιορίσει τα χρονικά αποτελέσματά τους¹⁵⁷.

¹⁵⁶ ΔΕΚ 20.09.2001 υπόθεση C-184/99, οπ.π. σκέψεις 36, 38, 39, 40 και 45.

¹⁵⁷ Iliopoulou A. & Toner H. (2002), «Analysis of the Case C-184/99 Rudy Grzelczyk v. Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), page 620

Συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης που έχουν διανυθεί σε κράτη που έχουν υπογράψει συμφωνίες με την Ένωση

Η **Maria Grana-Novoa**¹⁵⁸ ισπανίδα υπήκοος, ουδέποτε εργάστηκε στη χώρα καταγωγής της. Αντίθετα, άσκησε επαγγελματική δραστηριότητα υπαχθείσα σε υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση κατ' αρχάς στην Ελβετία, από τον Δεκέμβριο του 1970 έως τον Ιούνιο του 1975, στη συνέχεια δε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, από τον Φεβρουάριο του 1979 έως τον Οκτώβριο του 1982.

Ακολούθως, η Grana-Novoa ζήτησε τον Αύγουστο του 1983 να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις περί συντάξεως αναπηρίας λόγω της μόνιμης ανικανότητάς της προς εργασία που επήλθε εντός της Γερμανίας. Όμως, το αίτημά της για τη χορήγηση της εν λόγω συντάξεως δεν έγινε δεκτό εκ μέρους του γερμανικού φορέα, με το αιτιολογικό ότι ο αριθμός των ετών εργασίας της στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν επαρκούσε, ώστε να θεωρηθεί ότι πληρούσε την προβλεπόμενη με την κανονιστική ρύθμιση του εν λόγω κράτους μέλους προϋπόθεση διανύσεως δοκιμαστικής περιόδου. Η Grana-Novoa άσκησε προσφυγή κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Δεν αμφισβητήθηκε ότι, μολονότι η Grana-Novoa δεν δικαιούταν συντάξεως αναπηρίας κατ' εφαρμογήν αποκλειστικώς του γερμανικού δικαίου, **θα μπορούσε να τύχει της συντάξεως στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία αν λαμβάνονταν υπόψη και οι περίοδοι ασφάλισεως που πραγματοποίησε στην Ελβετία.**

Προς τούτο, η Grana-Novoa επικαλέστηκε ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων τις διατάξεις των διμερών συμβάσεων περί κοινωνικής ασφαλίσεως που είχε συνάψει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, αφενός, με την Ελβετική Συνομοσπονδία, αφετέρου, με το Βασίλειο της Ισπανίας.

Η γερμανοελβετική σύμβαση προβλέπει την υπό ορισμένες προϋποθέσεις εφαρμογή της αρχής του συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως που διανύθηκαν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία και στην Ελβετία, περιορίζοντάς την, πάντως, αποκλειστικώς υπέρ των υπηκόων των δύο συμβαλλομένων κρατών. Η γερμανοϊσπανική σύμβαση προβλέπει ότι, για τις ανάγκες εφαρμογής της, οι Γερμανοί και οι Ισπανοί υπήκοοι τυγχάνουν της ίδιας μεταχειρίσεως. Σύμφωνα με τον γερμανικό θεμελιώδη νόμο, οι ανωτέρω συμβάσεις ενσωματώθηκαν στην εσωτερική έννομη τάξη με ομοσπονδιακό νόμο.

¹⁵⁸ ΔΕΚ 02.08.1993, υπόθεση C-23/92 (Maria Grana-Novoa κατά Landesversicherungsanstalt Hessen)

Όμως, το τελικό πρωτόκολλο της γερμανοελβετικής συμβάσεως περιλαμβάνει ρήτρα διασφαλίσεως, η οποία δεν επιτρέπει στην Grana-Novoa να επικαλεστεί σωρευτικώς τη γερμανοελβετική και τη γερμανοϊσπανική σύμβαση.

Ο Κανονισμός 1408/71, προβλέπει ότι ως «σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως» νοείται κάθε διμερής ή πολυμερής πράξη που δεσμεύει ή πρόκειται να δεσμεύσει αποκλειστικώς δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, ως και κάθε πολυμερής πράξη που δεσμεύει ή πρόκειται να δεσμεύσει δύο τουλάχιστον κράτη μέλη και ένα ή περισσότερα τρίτα κράτη στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, για το σύνολο ή μέρος των κλάδων και συστημάτων που προβλέπονται (από τον Κανονισμό), καθώς και τις συμφωνίες οποιασδήποτε φύσεως που συνήφθησαν στο πλαίσιο των πράξεων αυτών.

Όπως προκύπτει από τα προεκτεθέντα, όταν πρόκειται για διεθνείς συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως, ο Κανονισμός στηρίζεται στην αρχή σύμφωνα με την οποία, στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και υπό την επιφύλαξη ορισμένων εξαιρέσεων που απαριθμούνται περιοριστικώς, αφενός μεν οι ισχύουσες συμβάσεις δεν μπορούν να στερούν τους υπηκόους των εν λόγω κρατών από το πλεονέκτημα της συντονισμένης εφαρμογής των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που καθιέρωσε ο Κανονισμός, αφετέρου δε οι νέες συμβάσεις που συνάπτουν μεταξύ τους τα κράτη μέλη δεν μπορούν να παρεκκλίνουν από τους κανόνες και το πνεύμα του Κανονισμού, ώστε οι κοινοτικοί υπήκοοι να έχουν πάντοτε τη δυνατότητα να επικαλούνται τις διατάξεις του έναντι των φορέων κοινωνικής ασφαλίσεως των εμπλεκομένων κρατών μελών.

Υπό την έννοια αυτή, όπως προκύπτει από τις διατάξεις του Κανονισμού, όσον αφορά τις διεθνείς συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως, στο πεδίο εφαρμογής του εμπίπτουν εκείνες μόνον στα πλαίσια των οποίων συμβαλλόμενα μέρη είναι τουλάχιστον δύο κράτη μέλη, ενώ, όσον αφορά τις συμβάσεις που συνάπτονται με ένα ή περισσότερα τρίτα κράτη, ο Κανονισμός εφαρμόζεται μόνο στο μέτρο που άπτεται των σχέσεων μεταξύ κρατών μελών.

Το ΔΕΚ απεφάνθη τελικά ότι ο Κανονισμός 1408/71, στην έννοια "νομοθεσία" κατά το άρθρο 3, δεν περιλαμβάνονται οι διατάξεις διεθνών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως που συνάπτει ένα μόνον κράτος μέλος με τρίτο κράτος. Την ερμηνεία αυτή δεν αναιρεί το γεγονός ότι οι συμβάσεις αυτές ενσωματώθηκαν, υπό μορφή νόμου, στην εσωτερική έννομη τάξη του ενδιαφερομένου κράτους μέλους.

Συνεπώς δεν έγινε συνυπολογισμός των χρόνων υπηρεσίας στις κυρίας Grana-Novoa, ώστε να λάβει πλήρη σύνταξη.

Δέκα περίπου χρόνια μετά, η υπόθεση **Elide Gottardo**¹⁵⁹ απασχόλησε πολύ και την Διοικητική Επιτροπή για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων Εργαζομένων η οποία εξέδωσε για την εφαρμογή της Σύσταση αριθ. 22, της 18ης Ιουνίου 2003 «για τη νομολογία της υπόθεσης Gottardo».

Αφορούσε προδικαστική παραπομπή, για την ερμηνεία του άρθρου 18 (απαγόρευση διακρίσεων λόγω ιθαγενείας) και του άρθρου 48 της Συνθ.ΛΕΕ (μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων), για παροχές γήρατος, Σύμβαση κοινωνικής ασφάλισης συναφθείσα μεταξύ της Ιταλικής Δημοκρατίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και μη συνυπολογισμό των περιόδων ασφάλισης που διήνυσε στην Ελβετία Γάλλος υπήκοος.

Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ αφενός της E. Gottardo, γαλλικής ιθαγενείας, και του ιταλικού αρμόδιου φορέα, σχετικά με το κατά πόσον η E. Gottardo δικαιούται ιταλικής συντάξεως γήρατος.

Η Ιταλική Δημοκρατία και η Ελβετική Συνομοσπονδία υπέγραψαν στη Ρώμη στις 14 Δεκεμβρίου 1962 διμερή σύμβαση περί κοινωνικής ασφάλισης συνοδευόμενη από τελικό πρωτόκολλο και κοινές δηλώσεις (ιταλοελβετική σύμβαση). Η ως άνω σύμβαση κυρώθηκε από την Ιταλική Δημοκρατία και τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1964, σύμφωνα με την οποία, στην Ελβετία και την Ιταλία, η σύμβαση περιλαμβάνει τη νομοθεσία σχετικά με την ασφάλιση αναπηρίας, γήρατος και επιζώντων, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών καθεστώτων που υποκαθιστούν το γενικό καθεστώς για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων και οι Ελβετοί και οι Ιταλοί υπήκοοι απολαμβάνουν της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και καθιερώνεται η «αρχή του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισης»: σε περίπτωση κατά την οποία, δυνάμει των περιόδων ασφάλισης και των εξομοιούμενων προς αυτές περιόδων που συμπληρώθηκαν σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία, ο ασφαλισμένος αδυνατεί να θεμελιώσει δικαίωμα λήψεως παροχής αναπηρίας, γήρατος ή θανάτου, όπως προβλέπει η ως άνω νομοθεσία, συνυπολογίζονται μαζί με τις διανυθείσες στα πλαίσια του ιταλικού συστήματος ασφάλισης περιόδους και οι συμπληρωθείσες βάσει της ελβετικής ασφάλισης γήρατος και επιζώντων περίοδοι (περίοδοι εισφορών και εξομοιούμενες περίοδοι) για τη θεμελίωση του δικαιώματος λήψεως των ως άνω παροχών, στον βαθμό που οι σχετικές περίοδοι δεν επικαλύπτουν οι μεν τις δε.

¹⁵⁹ ΔΕΚ 15.01.2002, υπόθεση C-55/00 (Elide Gottardo κατά Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS))

Τα δύο συμβαλλόμενα κράτη υπέγραψαν στις 2 Απριλίου 1980 συμπληρωματική της ιταλοελβετικής συμβάσεως συμφωνία, με σκοπό την επέκταση της εφαρμογής της αρχής του συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως: σε περίπτωση κατά την οποία ο ασφαλισμένος αδυνατεί να θεμελιώσει δικαίωμα για τη λήψη παροχών έστω και αν ληφθεί υπόψη το προηγούμενο εδάφιο, συνυπολογίζονται και οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε τρίτες χώρες συνδεδεμένες παράλληλα με την Ελβετία και την Ιταλία μέσω συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως σχετικά με την ασφάλιση γήρατος, επιζώντων και αναπηρίας.

Με την έναρξη ισχύος της ως άνω πρόσθετης συμφωνίας, οι χώρες με τις οποίες ο συνυπολογισμός των περιόδων ασφαλίσεως ήταν εφικτός ήσαν οι ακόλουθες: τα Βασίλεια του Βελγίου και της Δανίας, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Ελληνική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Ισπανίας, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Δημοκρατία της Αυστρίας, το Βασίλειο της Σουηδίας, το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, το Πριγκηπάτο του Λιχτενστάιν, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. **Οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν στη Γαλλία δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψη, στο πλαίσιο της ιταλοελβετικής συμβάσεως, για την κτήση του δικαιώματος λήψεως παροχών γήρατος, επιζώντων ή αναπηρίας διότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν συνήψε σύμβαση με την Ελβετική Συνομοσπονδία.**

Στην υπόθεση αυτή η E. Gottardo είχε απωλέσει την εκ γενετής ιταλική ιθαγενεία και απέκτησε τη γαλλική ιθαγένεια μετά την τέλεση το 1953 στη Γαλλία γάμου με Γάλλο υπήκοο. Η E. Gottardo είχε υποχρεωθεί τότε να επιλέξει την ιθαγένεια του συζύγου της και εργάστηκε διαδοχικώς στην Ιταλία, στην Ελβετία και στη Γαλλία, χώρες όπου κατέβαλε εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως, και συγκεκριμένα στην Ιταλία εισφορές για 100 ασφαλιστικές εβδομάδες, στην Ελβετία εισφορές για 252 ασφαλιστικές εβδομάδες και στη Γαλλία εισφορές για 429 ασφαλιστικές εβδομάδες. Ελάμβανε ελβετική και γαλλική σύνταξη γήρατος που της καταβάλλονταν χωρίς να χρειαστεί να προσφύγει στον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως.

Η E. Gottardo επεδίωξε να λάβει, κατ' εφαρμογήν της ιταλικής κανονιστικής ρυθμίσεως σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, ιταλική σύνταξη γήρατος. Πάντως, ακόμη και αν οι ιταλικές αρχές ελάμβαναν υπόψη τις περιόδους ασφαλίσεως που διήνυσε στη Γαλλία, σύμφωνα με το άρθρο 45 του Κανονισμού 1408/71, ο συνυπολογισμός των ιταλικών και γαλλικών περιόδων ασφαλίσεως δεν θα της επέτρεπαν να επιτύχει την ελάχιστη διάρκεια εισφορών που απαιτεί η ιταλική κανονιστική ρύθμιση για τη θεμελίωση δικαιώματος ιταλικής συντάξεως. **Η Ε.**

Gottardo θα θεμελιώνει δικαίωμα ιταλικής συντάξεως γήρατος μόνον αν λαμβάνονταν επιπλέον υπόψη και οι διανυθείσες στην Ελβετία περίοδοι ασφαλίσεως, κατ' εφαρμογήν της προβλεπομένης ιταλοελβετικής συμβάσεως αρχής του συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως.

Η υποβληθείσα στις 3 Σεπτεμβρίου 1996 αίτηση της E. Gottardo για σύνταξη γήρατος απορρίφθηκε από τον ιταλικό φορέα με απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 1997 με το αιτιολογικό ότι η αιτούσα ήταν Γαλλίδα και ότι, συνακόλουθα, δεν είχε εφαρμογή στην περίπτωση της η ιταλοελβετική σύμβαση. Η διοικητική προσφυγή που άσκησε η E. Gottardo κατά της ως άνω αποφάσεως απορρίφθηκε με απόφαση του ιταλικού φορέα της 9ης Ιουνίου 1998 με την αυτή αιτιολογία.

Κατόπιν αυτού, η E. Gottardo προσέφυγε στο ιταλικό δικαστήριο, προβάλλοντας τον ισχυρισμό ότι, δεδομένου ότι ήταν υπήκοος κράτους μέλους, ο ιταλικός φορέας όφειλε να της αναγνωρίσει δικαίωμα συντάξεως υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες που εφαρμόζονται επί των ιδίων υπηκόων του.

Διερωτώμενο αν η απόρριψη της αιτήσεως της E. Gottardo εκ μέρους του ιταλικού φορέα, στηριζόμενη αποκλειστικά στη γαλλική ιθαγένειά της, αντέκειται είτε προς το άρθρο 18 (απαγόρευση διάκρισης λόγω ιθαγένειας) είτε προς το άρθρο 48 της Συνθ.ΛΕΕ (μέτρα για την εγκαθίδρυση της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εργαζομένων), το ιταλικό δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ αν ο εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους που έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί την καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως στο αρμόδιο ίδρυμα άλλου κράτους μέλους έχει το δικαίωμα να επιτύχει την εκκαθάριση της συντάξεώς του γήρατος μέσω της σωρεύσεως των εισφορών που κατέβαλε στο ίδρυμα κράτους μη ανήκοντος στην Ένωση δυνάμει συμβάσεως που το εν λόγω κράτος μέλος συνήψε με το τελευταίο και που το ίδιο εφαρμόζει υπέρ των υπηκόων του.

Το ΔΕΚ, εξέδωσε στις 15 Ιανουαρίου 2002 απόφαση σύμφωνα με την οποία, οι αρμόδιες αρχές κοινωνικής ασφαλίσεως ενός κράτους μέλους οφείλουν, σύμφωνα με τις κοινοτικές υποχρεώσεις που υπέχουν από το άρθρο 48 της Συνθήκης, να λαμβάνουν υπόψη, για τους σκοπούς της κτήσεως του δικαιώματος λήψεως παροχών γήρατος, τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε σε τρίτη χώρα υπήκοος άλλου κράτους μέλους, εφόσον, ενόψει των αυτών προϋποθέσεων κατοβολής εισφορών, οι ως άνω αρμόδιες αρχές αναγνωρίζουν, λόγω διμερούς συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ του πρώτου κράτους μέλους και της τρίτης χώρας, τον συνυπολογισμό των περιόδων αυτών που συμπλήρωσαν οι δικοί του υπήκοοι.

Αναφορικά με τις δύο εξεταζόμενες περιπτώσεις, θέλαμε να επισημάνουμε ότι: στην υπόθεση Grana-Novoa, η προσφεύγουσα, Ισπανίδα υπήκοος, είχε ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα υπαγομένη σε υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση κατ' αρχάς στην Ελβετία ακολούθως δε στη Γερμανία. Οι γερμανικές αρχές δεν δέχθηκαν το αίτημά της να λάβει γερμανική σύνταξη αναπηρίας με το αιτιολογικό του ανεπαρκούς αριθμού των ετών εργασίας της στη Γερμανία. Η M. Grana-Novoa, όπως και η E. Gottardo, επικαλέστηκε διατάξεις συμβάσεως που είχαν συνάψει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η Ελβετική Συνομοσπονδία, η εφαρμογή της οποίας περιοριζόταν στους Γερμανούς και Ελβετούς πολίτες, προκειμένου να ληφθούν υπόψη περίοδοι ασφαλίσεως που είχε διανύσει στην Ελβετία.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι ενώ είναι παρεμφερείς, το ΔΕΚ δεν απεφάνθη με τον ίδιο τρόπο: στην υπόθεση Grana-Novoa το ΔΕΚ έλαβε για την κρίση του υπόψη μόνο τις διατάξεις του Κανονισμού 1408/71, ενώ στην υπόθεση Gottardo, το ΔΕΚ έκρινε έχοντας υπόψη τις διατάξεις της Συνθήκης.

Τείνει να αποτελέσει κοινά αποδεκτή θέση ότι η νομολογία του ΔΕΚ, όπως και κάθε δικαστηρίου, ενέχει αναγκαστικά διαπλαστικό χαρακτήρα και συμβάλλει καθοριστικά στην αποτύπωση με δεσμευτικό τρόπο του κανονιστικού περιεχομένου των διατάξεων που εφαρμόζονται κάθε φορά για την επίλυση των διαφορών που κάθε φορά εξετάζει.

Πολλές φορές, σε περιπτώσεις σαν αυτή της υπόθεσης Gottardo, το ΔΕΚ έχει δεχθεί επικρίσεις για επίδειξη ανεπίτρεπτου νομολογιακού δυναμισμού, έχει προσκρούσει σε σοβαρές αντιδράσεις εκ μέρους θεσμικών παραγόντων και ομάδων συμφερόντων σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, ενώ διαφαίνεται ότι εκτός της ενισχυμένης προστασίας των κοινοτικών (οικονομικών) ελευθεριών, η προστασία κάποιων κοινωνικών δικαιωμάτων (όπως λχ. απαγόρευση διάκρισης λόγω ιθαγένειας και ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων) τελεί υπό τη διακριτική του ευχέρεια, και εξαρτάται από τα πραγματικά περιστατικά και τις οικονομικές προϋποθέσεις.

4.1 Παροχές κοινωνικής ασφάλισης ομοφυλοφύλων που έχουν συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης

Η προστασία της οικογένειας και του γάμου μπορεί να μην αποτελεί αυτοσκοπό του κοινοτικού δικαίου, συνιστά όμως σημαντική παράμετρο που επηρεάζει το περιεχόμενο των κοινοτικών ελευθεριών, οι οποίες πέρα από τους κύριους δικαιούχους επεκτείνονται και στα μέλη της οικογενείας τους¹⁶⁰.

Το σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης έχει λόγο ύπαρξης κυρίως τη ρύθμιση της συμβίωσης ομοφύλων ζευγαριών, έτσι έχει κατά κανόνα χρησιμοποιηθεί στις Ευρωπαϊκές χώρες και είναι σήμερα ιδιαίτερα επίκαιρο και στη χώρα μας. Ο έλληνας ασφαλιστικός νομοθέτης δεν προχώρησε στην αναγνώριση *de facto* οικογενειακών σχέσεων, δηλαδή σχέσεων πέρα του γάμου. Δεν ακολουθήθηκε η αντίστοιχη τάση των αλλοδαπών συστημάτων, που επέκτειναν τις ασφαλιστικές τους ρυθμίσεις και στις ελεύθερες ενώσεις (από το 1999 στη Γαλλία προσφέρεται ένα νομικό καθεστώς στις ελεύθερες ενώσεις)¹⁶¹.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει σε αποφάσεις του διαπιστώσει ότι η κοινωνική πραγματικότητα αναδεικνύει την ύπαρξη σταθερών συμβιώσεων ανδρών και γυναικών θεμελιωμένων σε δεσμούς αμοιβαίας αλληλεγγύης, που αποτελούν τη βάση μίας κοινής ζωής συναισθηματικής, οικονομικής και κοινωνικής, που δεν εντάσσονται όμως στο νομικό πλαίσιο του γάμου¹⁶².

Ορισμένα κράτη-μέλη έχουν κατοχυρώσει νομικά ότι οι σύντροφοι που συνάπτουν σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης θεωρούνται μέλη της οικογενείας του ετέρου των συντρόφων και ως εκ τούτου λαμβάνουν τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης που τους αναλογούν. Τα περισσότερα κράτη της Ένωσης όμως, δεν έχουν υιοθετήσει τον θεσμό του συμφώνου ελεύθερης συμβίωσης, ούτε καν μεταξύ ετεροφυλοφύλων ζευγαριών¹⁶³.

¹⁶⁰ Χατζόπουλος Β. (2002), «Η προστασία των σεξουαλικών μειονοτήτων από τα ευρωπαϊκά δικαιοδοτικά όργανα», *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τόμος IV, Νο 15/2002, σελ.744

¹⁶¹ Στεργίου Α. (2006), «Οι θεμελιώδεις αξίες της κοινωνικής ασφάλισης», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 12/576, Δεκέμβριος 2006, σελ. 923

¹⁶² Πετρόγλου Π. (2008), «Παρατηρήσεις επί της υπόθεσης ΔΕΚ C-267/06 (Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen) της 01.04.2008», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 3/591, Μάρτιος 2008, σελ. 225

¹⁶³ Ο σεξουαλικός προσανατολισμός έχει πλέον διεθνώς ρητά περιληφθεί στις απαγορευμένες διακρίσεις από την ισότητα. Και η ελληνική νομοθεσία τον έχει περιλάβει σε διάφορα νομοθετήματα (π.χ. Ν. 1414/1984, εφαρμογή ισότητας στις εργασιακές σχέσεις, Ν. 2910/2001 άρθρο 39 παρ. 4, καθώς και Ν. 3304/2005, ο οποίος ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο τις Οδηγίες 2000/78/EK και 2000/43/EK). Όχι όμως, ως τώρα, σχετικά με τη ρύθμιση των θεμάτων της συμβίωσης ομόφυλων ζευγαριών.

Η υπόθεση **Maruko**¹⁶⁴ δεν αφορά διακίνηση εργαζομένου, αλλά κοινωνική ασφάλιση και σύνταξη προσώπων του ιδίου φύλου που έχουν συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης, ως εκ τούτου, σύντομα θα απασχολήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς την κατεύθυνση πιθανής τροποποίησης του Κανονισμού 1408/71 και του νέου Κανονισμού 883/2004, προκειμένου να συμπεριληφθούν στα υπαγόμενα πρόσωπα των Κανονισμών και αυτά που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, ακόμα και αν πρόκειται για άτομα του ιδίου φύλου.

Στις 8 Νοεμβρίου 2001, ο T. Maruko που διέμενε στην Γερμανία, συνήψε σύμβαση καταχωρισμένης συμβίωσης με έναν ενδυματολόγο θεάτρου. Ο ενδυματολόγος ήταν ασφαλισμένος στον γερμανικό φορέα από την 1η Σεπτεμβρίου 1959 και εξακολούθησε να καταβάλλει εισφορές στο ταμείο αυτό εκουσίως κατά τη διάρκεια των περιόδων μη υποχρεωτικής ασφαλίσεως. Ο σύντροφος καταχωρισμένης συμβίωσης του T. Maruko απεβίωσε στις 12 Ιανουαρίου 2005.

Με το από 17 Φεβρουαρίου 2005 έγγραφο, ο T. Maruko ζήτησε από τον γερμανικό φορέα να του χορηγήσει σύνταξη χηρείας. Ο γερμανικός φορέας, με την από 28 Φεβρουαρίου 2005

Στην Ελλάδα, η συμφωνία δύο ενήλικων ετερόφυλων προσώπων με την οποία οργανώνουν τη συμβίωση τους (σύμφωνο συμβίωσης) καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο. Η ισχύς της συμφωνίας αρχίζει από την κατάθεση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου στον ληξιαρχό του τόπου κατοικίας τους, το οποίο καταχωρείται σε ειδικό βιβλίο του Ληξιαρχείου.

Το σύμφωνο συμβίωσης λύεται: α) με συμφωνία των συμβληθέντων, που γίνεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο, β) με μονομερή συμβολαιογραφική δήλωση, αφότου αυτή κοινοποιηθεί με δικαστικό επιμελητή στον άλλον και γ) αυτοδικαίως, αν συναφθεί γάμος είτε μεταξύ των συμβληθέντων είτε μεταξύ ενός από αυτούς και τρίτου.

Η λύση του συμφώνου συμβίωσης ισχύει από την κατάθεση του συμβολαιογραφικού εγγράφου ή της μονομερούς δήλωσης στον ληξιαρχό, όπου έχει καταχωρηθεί και η σύσταση αυτού (Ν. 3719/2008 (ΦΕΚ 241, τ. Α')).

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 33 του ΑΝ 1846/1951 (ΦΕΚ 179, τ. Α'), ως μέλη της οικογενείας (σύμφωνα και με τον ισχύοντα Αστικό Κώδικα) του ασφαλισμένου ή του συνταξιούχου λόγω αναπηρίας, ή γήρατος ή του επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής του, που έχουν δικαίωμα στις παροχές ασθένειας σε είδος και σε χρήμα του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, είναι:

α) Η σύζυγος, ή ο σύζυγος

β) Τα άγαμα τέκνα (νόμιμα ή τέκνα που έχουν νομιμοποιηθεί, αναγνωρισθεί ή υιοθετηθεί, ή προγονοί) και τα φυσικά τέκνα ασφαλισμένης ή συνταξιούχου λόγω αναπηρίας ή γήρατος ή επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής, μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας τους και εάν μεν είναι άνεργα μέχρι τη συμπλήρωση του 24ου έτους της ηλικίας τους, εάν δε συνεχίζουν τις σπουδές τους για 2 έτη μετά τη λήξη των σπουδών τους, εφόσον είναι άνεργα, όχι όμως πέρα από τη συμπλήρωση του 26ου έτους της ηλικίας τους

γ) Η μητέρα και ο πατέρας και οι θετοί γονείς με τις ίδιες προϋποθέσεις με τους φυσικούς γονείς

δ) Οι ορφανοί από πατέρα και μητέρα εγγονοί και αδελφοί, καθώς και οι ορφανοί μόνον από πατέρα ή μητέρα αδελφοί ή εγγονοί, εφ' όσον ο επιζών γονέας θεωρείται σαν μέλος της οικογενείας του ασφαλισμένου, μέχρι συμπλήρωσής του 18ου έτους της ηλικίας τους και εφ' όσον είναι άγαμοι.

Τα πρόσωπα των περιπτώσεων β), γ) και δ) θεωρούνται ως μέλη της οικογενείας του ασφαλισμένου ή του συνταξιούχου ή του επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής, εφ' όσον συμβιών με αυτόν και η συντήρησή τους βαρύνει κυρίως αυτόν.

Παρατηρείται ότι στην Ελλάδα δεν έχει διευκρινιστεί ακόμα εάν στα μέλη οικογενείας, όπως προσδιορίζονται από την ασφαλιστική νομοθεσία, κατ' εφαρμογή του Αστικού Κώδικα, εντάσσονται τα μέλη οικογενείας των προσώπων τα οποία συνάπτουν Σύμφωνο Ελεύθερης Συμβίωσης.

¹⁶⁴ ΔΕΚ 01.04.2008, υπόθεση C-267/06 (Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen)

απόφαση, απέρριψε το αίτημα για τον λόγο ότι το καταστατικό του δεν προβλέπει αξίωση παροχών επιζώντων για συντρόφους καταχωρισμένης συμβιώσεως.

Ο T. Maruko άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΔΕΚ. Κατά την άποψή του, η άρνηση του γερμανικού φορέα προσβάλλει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, καθόσον ο Γερμανός νομοθέτης, από 1ης Ιανουαρίου 2005, θέσπισε την ισότητα μεταξύ της σχέσεως καταχωρισμένης συμβιώσεως και του γάμου προσθέτοντας, μεταξύ άλλων, ότι το **γεγονός ότι ένας σύντροφος καταχωρισμένης συμβιώσεως δεν λαμβάνει, μετά τον θάνατο του συντρόφου του, σύνταξη επιζώντος υπό τις ίδιες συνθήκες όπως επιζών σύζυγος αποτελεί δυσμενή διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού του προσώπου αυτού**. Σύμφωνα με τον T. Maruko, οι σύντροφοι καταχωρισμένης συμβιώσεως αντιμετωπίζονται δυσμενέστερα από τους συζύγους, μολονότι υποχρεούνται σε κοινωνία μέριμνας και αλληλεγγύης και κοινωνία συμβιώσεως και αναλαμβάνουν αμοιβαίως ευθύνες, όπως οι σύζυγοι. Στη Γερμανία, το περιουσιακό καθεστώς των συντρόφων καταχωρισμένης συμβιώσεως αντιστοιχεί στο περιουσιακό καθεστώς των συζύγων.

Σκοπός της Οδηγίας 2000/78¹⁶⁵, είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.

Η «αρχή της ίσης μεταχείρισης» σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της ίδιας Οδηγίας. Συνεπώς, συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στην Οδηγία αυτή, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο. Συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

¹⁶⁵ Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, ΕΕ L 303/16-22, 2.12.2000

Η Οδηγία 2000/78 εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τις αμοιβές και δεν εφαρμόζεται στις πάσης φύσεως παροχές που καταβάλλουν τα δημόσια συστήματα ή τα εξομοιούμενα προς τα δημόσια, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισεως ή προστασίας.

Το πεδίο εφαρμογής δεν καλύπτει τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισεως και προστασίας, οι παροχές των οποίων δεν εξομοιούνται προς αμοιβή κατά την έννοια που δίδεται στον όρο αυτόν για την εφαρμογή του άρθρου 157¹⁶⁶ της Συνθ.ΛΕΕ (ισότητα αμοιβής), ούτε προς τις πάσης φύσεως αμοιβές που καταβάλλει το κράτος με στόχο την πρόσβαση στην απασχόληση ή την παραμονή σε αυτήν.

Επομένως, έπρεπε πρώτα να καθοριστεί αν η σύνταξη επιζώντος που χορηγείται βάσει επαγγελματικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισεως, όπως ο γερμανικός φορέας, δύναται να εξομοιωθεί με «αμοιβή» υπό την έννοια του άρθρου 157 της Συνθ.ΛΕΕ.

Το ΔΕΚ έχει αναγνωρίσει ότι η σύνταξη επιζώντος που προβλέπεται από επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισεως, θεσπισθέν με συλλογική σύμβαση, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτού του άρθρου της Συνθήκης. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει συναφώς ότι το γεγονός ότι η εν λόγω σύνταξη, εξ ορισμού, δεν καταβάλλεται στον εργαζόμενο, αλλά στον επιζώντα αυτού, δεν αναιρεί την ορθότητα της ερμηνείας αυτής, διότι η παροχή αυτή αποτελεί όφελος που απορρέει από την ασφάλιση του συζύγου του επιζώντος στο εν λόγω σύστημα, με αποτέλεσμα η αξίωση του επιζώντος επί της συντάξεως να αποκτάται στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσεως μεταξύ του συζύγου του και του εργοδότη και η σύνταξη να καταβάλλεται στον επιζώντα λόγω της εργασίας του συζύγου του.

Περαιτέρω, για να κριθεί αν μια σύνταξη γήρατος, βάσει της οποίας υπολογίζεται ενδεχομένως η σύνταξη επιζώντος, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 157 της Συνθ.ΛΕΕ, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, μεταξύ των κριτηρίων που έχει δεχθεί, σύμφωνα με τις καταστάσεις που υποβλήθηκαν ενώπιόν του για τον χαρακτηρισμό ενός συνταξιοδοτικού συστήματος, αποφασιστικό κριτήριο αποτελεί μόνον η διαπίστωση ότι η σύνταξη καταβάλλεται

¹⁶⁶ **Άρθρο 157 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 141 της ΣΕΚ): 1. Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας. 2. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, ως "αμοιβή" νοούνται οι συνήθεις βασικοί ή κατώτατοι μισθοί ή αποδοχές και όλα τα άλλα οφέλη, που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα, σε χρήματα ή σε είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, λόγω της σχέσεως εργασίας.

Η ισότητα αμοιβής, χωρίς διακρίσεις φύλου, συνεπάγεται:

α) ότι η αμοιβή που παρέχεται για όμοια εργασία που αμείβεται κατ' αποκοπή καθορίζεται με βάση την ίδια μονάδα μετρήσεως· β) ότι η αμοιβή που παρέχεται για εργασία που αμείβεται με βάση τη χρονική διάρκεια είναι η ίδια για όμοια θέση εργασίας.

στον εργαζόμενο λόγω της σχέσεως εργασίας μεταξύ αυτού και του πρώην εργοδότη του, δηλαδή το κριτήριο της σχέσεως εργασίας που συνάγεται από την ίδια τη διατύπωση του άρθρου αυτού.

Το κριτήριο αυτό δεν μπορεί να έχει αποκλειστικό χαρακτήρα, εφόσον για τις συντάξεις που καταβάλλουν τα εκ του νόμου συστήματα κοινωνικής ασφάλισης μπορούν να λαμβάνονται υπόψη εν όλω ή εν μέρει οι αποδοχές που ελάμβανε ο εργαζόμενος όταν εργαζόταν.

Η οικογενειακή κατάσταση και οι παροχές που εξαρτώνται από αυτήν είναι τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών και το κοινοτικό δίκαιο δεν θίγει την αρμοδιότητα αυτή. Ωστόσο, υπενθυμίζεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, να τηρούν το κοινοτικό δίκαιο, μεταξύ άλλων, τις διατάξεις περί της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων¹⁶⁷

Στην πράξη, για το ζήτημα της οικογενειακής κατάστασης, αυτό σημαίνει ότι κάθε κράτος μέλος είναι ελεύθερο να καθιερώνει νομικά την συμβίωση ομοφυλοφύλων, αλλά όταν το κάνει οφείλει να τη διαμορφώνει με τέτοιο τρόπο ώστε να μην παραβιάζεται η Κοινοτική Οδηγία εφόσον αυτή καλείται σε εφαρμογή¹⁶⁸.

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχει προσαρμόσει την έννομη τάξη της ώστε να καταστεί δυνατό σε πρόσωπα του ιδίου φύλου να ζουν σε κοινωνία μέριμνας και αλληλεγγύης, θεμελιούμενη τυπικά εφ' όρου ζωής. Το εν λόγω κράτος μέλος, έχοντας επιλέξει να μην επιτρέψει στα πρόσωπα αυτά τη σύναψη γάμου, που επιτρέπεται μόνο σε πρόσωπα διαφορετικού φύλου, θέσπισε για τα πρόσωπα του ιδίου φύλου χωριστό σύστημα, τη σχέση καταχωρισμένης συμβιώσεως, της οποίας οι προϋποθέσεις εξομοιώθηκαν σταδιακά με τις ισχύουσες για τον γάμο προϋποθέσεις.

Λαμβανομένης υπόψη αυτής της προσεγγίσεως γάμου και σχέσεως καταχωρισμένης συμβιώσεως, η οποία θεωρείται ως σταδιακή εξομοίωση, η σχέση καταχωρισμένης συμβιώσεως, χωρίς να ταυτίζεται με τον γάμο, θέτει τα πρόσωπα του ιδίου φύλου σε παρεμφερή κατάσταση με τους συζύγους, όσον αφορά στη σύνταξη επιζώντος

Το ΔΕΚ διαπίστωσε ότι η σύνταξη που αποτελεί το θέμα κρίσης του, χορηγείται, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του καταστατικού του γερμανικού φορέα, μόνο στους επιζώντες συζύγους και δεν χορηγείται στους επιζώντες συντρόφους καταχωρισμένης συμβιώσεως. Επομένως, στην

¹⁶⁷ ΔΕΚ 01.04.2008, υπόθεση C-267/06 (Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen), σκέψη 59

¹⁶⁸ Χαλαλής Χ. (2008), «ΔΕΚ C-267/06, Tadao Maruko / Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, 01.04.2008 (Δυσμενής διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού) - Παρατηρήσεις», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2008, σελ.367

περίπτωση αυτή, οι σύντροφοι καταχωρισμένης συμβίωσης αντιμετωπίζονται με λιγότερο ευνοϊκό τρόπο από τους επιζώντες συζύγους, όσον αφορά την εν λόγω σύνταξη επιζώντος.

Η απόφαση αυτή έχει άμεσο αντίκτυπο για κάθε εργοδότη, καθώς και για κάθε οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης, ο οποίος στο καταστατικό του εισάγει διακριτική μεταχείριση για συντρόφους ιδίου φύλου καταχωρισμένης συμβίωσης. Λαμβάνοντας υπόψη την κρίση του Δικαστηρίου, κάθε κράτος μέλος το οποίο προβλέπει νομοθετικά την ύπαρξη δύο αναλογικών συστημάτων συμβίωσης, όπως αφενός του γάμου και αφενός της καταχωρισμένης συμβίωσης, υποχρεούται να εξασφαλίζει την ισότιμη μεταχείριση μεταξύ τους και την εξάλειψη πιθανών δυσμενών διακρίσεων¹⁶⁹.

4.2 Δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης τρανσεξουαλικών ατόμων που υποβλήθηκαν σε εγχείρηση αλλαγής φύλου

Στη σημερινή κοινωνία, η οποία χαρακτηρίζεται από την ταχεία μεταβολή των ηθών και της ηθικής, στην οποία η προστασία των ελευθεριών των πολιτών συνεχώς διευρύνεται και εμβαθύνεται και στην οποία οι κοινωνικές και νομικές μελέτες εμπλουτίζονται όλο και περισσότερο με σημερινές και συνεπώς υποστατές αξίες, άρα σε μια κοινωνία που διαπνέεται από την αρχή της αποτελεσματικότητας, δεν θα ήταν δικαιολογημένο να απορριφθεί εκ των προτέρων η εξέταση του φαινομένου του τρανσεξουαλισμού - το οποίο βέβαια εξακολουθεί να μπορεί να αποτελεί αντικείμενο αυτοτελούς ηθικής αξιολογήσεως - ή μάλιστα το φαινόμενο αυτό να καταδικάζεται και να θεωρείται ασυμβίβαστο προς το δίκαιο¹⁷⁰.

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού¹⁷¹.

Επιπλέον, σύμφωνα με την Οδηγία 79/7 η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως συνεπάγεται την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, σε συσχετισμό ιδίως με την οικογενειακή κατάσταση και ιδιαίτερα όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής των

¹⁶⁹ Χαλαλής Χ. (2008), οπ. π. σελ.368

¹⁷⁰ Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Tesouro της 14ης Δεκεμβρίου 1995, για ΔΕΚ 30.04.1996, υπόθεση C-13/94 (Ρ κατά S και Cornwall County Council), σκέψη 9

¹⁷¹ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ C 303/1-16, 14.12.2007

συστημάτων και τους όρους πρόσβασης στα συστήματα αυτά, την υποχρέωση καταβολής εισφορών και τον υπολογισμό των εισφορών και τον υπολογισμό των παροχών, συμπεριλαμβανομένων των προσαυξήσεων λόγω συζύγου και προστατευομένου προσώπου και τις προϋποθέσεις διαρκείας και διατηρήσεως του δικαιώματος επί των παροχών.

Η Οδηγία δεν θίγει την ευχέρεια των κρατών μελών να αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής της τον καθορισμό της ηλικίας συνταξιοδότησεως για τη χορήγηση συντάξεων γήρατος και συντάξεων εν γένει και τις συνέπειες που είναι δυνατό να προκύψουν για άλλες παροχές.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η κα S. M. **Richards**¹⁷² γεννήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 1942 και, στη ληξιαρχική πράξη γεννήσεώς της, το φύλο της καταχωρίστηκε ως άρρεν. Δεδομένου ότι διαγνώστηκε ότι η S. M. Richards έπασχε από δυσφορία γένους, υποβλήθηκε σε εγχείρηση αλλαγής φύλου στις 3 Μαΐου 2001.

Στις 14 Φεβρουαρίου 2002, ζήτησε από τον αρμόδιο βρετανικό φορέα να τύχει συντάξεως γήρατος από τις 28 Φεβρουαρίου 2002, ημερομηνία κατά την οποία συμπλήρωσε το εξηκοστό έτος της ηλικίας της, που αποτελεί την ηλικία κατά την οποία, κατ' εφαρμογήν του εθνικού δικαίου, γυναίκα γεννηθείσα πριν από τις 6 Απριλίου 1950 μπορεί να τύχει συντάξεως γήρατος.

Με απόφαση της 12ης Μαρτίου 2002, η εν λόγω αίτηση απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι είχε υποβληθεί τέσσερις και πλέον μήνες πριν τη συμπλήρωση του εξηκοστού πέμπτου έτους της ηλικίας του αιτούντος, η οποία είναι η ηλικία συνταξιοδότησεως των ανδρών στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Δεδομένου ότι η προσφυγή την οποία άσκησε η S. M. Richards ενώπιον του βρετανικού δικαστηρίου απορρίφθηκε, η S. M. Richards άσκησε έφεση ισχυριζόμενη ότι, η άρνηση χορηγήσεως προς αυτήν συντάξεως γήρατος από το εξηκοστό έτος της ηλικίας της συνιστά παράβαση του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και δυσμενή διάκριση αντίθετη στο άρθρο 4 της οδηγίας 79/7.

Η S. M. Richards ισχυρίστηκε ότι εμποδίστηκε να τύχει συντάξεως γήρατος μόλις συμπλήρωσε το εξηκοστό έτος της ηλικίας της, δηλαδή την ηλικία στην οποία οι γυναίκες που γεννήθηκαν πριν από τις 6 Απριλίου 1950 μπορούν να τύχουν της συντάξεως αυτής στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η επίμαχη στην κύρια δίκη άνιση μεταχείριση βασίζεται στην αδυναμία της S. M. Richards να επιτύχει την αναγνώριση, για την εφαρμογή του νόμου περί των συντάξεων γήρατος, Αντιθέτως

¹⁷² ΔΕΚ 27.04.2006, υπόθεση C-423/04 (Sarah Margaret Richards κατά Secretary of State for Work and Pensions)

προς τις γυναίκες των οποίων το φύλο δεν είναι αποτέλεσμα εγχειρήσεως αλλαγής φύλου, οι οποίες μπορούν να τύχουν συντάξεως γήρατος σε ηλικία 60 ετών, η S. M. Richards δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει μια από τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση της εν λόγω συντάξεως, εν προκειμένω την προϋπόθεση που αφορά την ηλικία συνταξιοδότησεως.

Η άνιση μεταχείριση την οποία υπέστη η S. M. Richards, η οποία οφείλεται στην αλλαγή φύλου, πρέπει να θεωρηθεί δυσμενής διάκριση απαγορευόμενη από την Οδηγία 79/7.

Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εθνική νομοθεσία η οποία εμποδίζει ένα τρανσεξουαλικό άτομο, λόγω της μη αναγνώρισεως του νέου φύλου του, να εκπληρώσει μια αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να απολαύει ενός δικαιώματος προστατευομένου από το κοινοτικό δίκαιο πρέπει κατ' αρχήν να θεωρείται ασυμβίβαστη προς τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου.

Το ΔΕΚ δικαίωσε την κυρία Richards και απεφάνθη ότι η Οδηγία 79/7/ΕΟΚ απαγορεύει νομοθεσία η οποία αρνείται τη χορήγηση συντάξεως γήρατος σε άτομο το οποίο από άνδρας έγινε γυναίκα, σύμφωνα με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου, με την αιτιολογία ότι δεν συμπλήρωσε το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του, ενώ το ίδιο αυτό άτομο θα εδικαιούτο τέτοια σύνταξη στην ηλικία των 60 ετών αν εθεωρείτο γυναίκα κατά το εθνικό δίκαιο.

4.3 Δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης των υπηκόων τρίτων χωρών

Ο Κανονισμός 1408/71 έχει κατ' ουσία ως αντικείμενο τη διασφάλιση της εφαρμογής, σύμφωνα με ομοιόμορφα και κοινοτικά κριτήρια, των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που αφορούν, εντός κάθε κράτους μέλους, τους διακινουμένους εργαζομένους εντός της Κοινότητας. Για τους σκοπούς αυτούς, θεσπίζει σύνολο κανόνων στηριζομένων ιδίως στην απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω ιθαγενείας ή κατοικίας και στη διατήρηση από τον εργαζόμενο των κεκτημένων δυνάμει του συστήματος ή των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζονται ή εφαρμόστηκαν στην περίπτωση του κεκτημένων δικαιωμάτων.

Συμπεριλαμβάνει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του τους απάτριδες ή τους πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος ενός των κρατών μελών, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους αλλά για να τον επικαλούνται θα πρέπει να μην τελούν σε κατάσταση, όπου όλα τα στοιχεία της οποίας να περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους¹⁷³.

¹⁷³ ΔΕΚ 11.10.2001, υποθέσεις C-95/99, C-96/99, C-97/99, C-98/99, C-180/99 (Mervett Khalil, Issa Chaaban, Hassan Osseili κατά Bundesanstalt für Arbeit, και Mohamad Nasser κατά Landeshauptstadt Stuttgart και Meriem Addou κατά Land Nordrhein-Westfalen)

Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που αποστέλλονταν προς εργασία σε άλλο κράτος μέλος επωφελούνταν, από πάσης απόψεως, των διατάξεων του Κανονισμού 1408/71 δεδομένου ότι εξαιρούνταν, αυτοί και οι εργοδότες τους, από τη διπλή καταβολή εισφορών. Ο **Vander Elst**¹⁷⁴ εκμεταλλεύεται στις Βρυξέλλες επιχείρηση ειδικευμένη στις κατεδαφίσεις. Εκτός από Βέλγους υπηκόους, η επιχείρηση απασχολεί αδιαλείπτως από πολλά χρόνια και Μαροκινούς υπηκόους. Οι τελευταίοι διαμένουν νομίμως στο Βέλγιο, έχουν βελγική άδεια εργασίας, υπάγονται στη βελγική κοινωνική ασφάλιση και εισπράττουν την αμοιβή τους στη χώρα αυτή.

Το 1989 η επιχείρηση Vander Elst πραγματοποίησε εργασίες κατεδαφίσεως και περισυλλογής των υλικών κατεδαφίσεως επί κτίσματος ονομαζομένου "Chateau Lanson" στην πόλη Reims. Οι εργασίες αυτές διήρκεσαν ένα μήνα. Για την εκτέλεσή τους ο Vander Elst έστειλε επί τόπου ομάδα οκτώ ατόμων από το προσωπικό που απασχολεί συνήθως, από τα οποία οι τέσσερις ήταν Βέλγοι και οι τέσσερις Μαροκινοί. Για τους Μαροκινούς είχε λάβει προηγουμένως από το γαλλικό προξενείο στις Βρυξέλλες άδεια προσωρινής διαμονής ισχύος ενός μήνα.

Κατά τη διάρκεια ελέγχου που διενεργήθηκε στις 12 και στις 18 Απριλίου 1989 στο εργοτάξιο της Reims, οι γαλλικές υπηρεσίες επιθεωρήσεως εργασίας διαπίστωσαν ότι οι Μαροκινοί εργαζόμενοι, που απασχολούσε ο Vander Elst και οι οποίοι εργάζονταν στο εργοτάξιο, δεν είχαν άδεια εργασίας των γαλλικών αρχών. Κατά τις υπηρεσίες αυτές, η άδεια προσωρινής διαμονής δεν αρκεί για την άσκηση μισθωτής επαγγελματικής δραστηριότητας στη Γαλλία.

Ο γαλλικός νόμος προβλέπει ότι ο αλλοδαπός που επιθυμεί να ασκήσει στη Γαλλία έμμισθο επάγγελμα πρέπει να προσκομίσει, εκτός από τα σχετικά έγγραφα και άδειες, σύμβαση εργασίας θεωρημένη από τη διοικητική αρχή ή άδεια εργασίας και ιατρικό πιστοποιητικό και απαγορεύει σε οποιονδήποτε να προσλάβει ή να διατηρήσει στην υπηρεσία του αλλοδαπό που δεν έχει άδεια ασκήσεως μισθωτής δραστηριότητας στη Γαλλία. Προβλέπει δε, ως κύρωση για την παράβαση των διατάξεων αυτών την καταβολή ειδικής εισφοράς, το ύψος της οποίας δεν μπορεί να είναι χαμηλότερο του κατοχυρωμένου κατωτάτου ωρομισθίου, πολλαπλασιασμένο επί 500.

Οι γαλλικές υπηρεσίες επιθεωρήσεως εργασίας θεώρησαν ότι ο Vander Elst, απασχολώντας στη γαλλική επικράτεια υπηκόους τρίτης χώρας παρέβη την γαλλική νομοθεσία και του επέβαλαν πρόστιμο 121 520 γαλλικών φράγκων (FF). Μετά σύμφωνη γνώμη του περιφερειακού διευθυντή εργασίας και απασχολήσεως, το ποσό της ειδικής εισφοράς μειώθηκε σε 30 380 FF.

Ο Vander Elst υπέβαλε ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής η οποία απορρίφθηκε. Ο Vander Elst προσέφυγε τότε στις 28 Απριλίου 1990 στο γαλλικό δικαστήριο και ζήτησε την ακύρωση

¹⁷⁴ ΔΕΚ 09.08.1994, υπόθεση C-43/93 (Raymond Vander Elst κατά Office des Migrations Internationales).

της αποφάσεως με την οποία του επιβλήθηκε η προαναφερθείσα ειδική εισφορά, επικουρικώς δε τη μείωση της εισφοράς αυτής λόγω του ότι ενήργησε καλόπιστα και προέβη αμέσως στις ενέργειες για να λάβει, όπως και έλαβε, τις απαιτούμενες προσωρινές άδειες εργασίας.

Με την προσφυγή του ο προσφεύγων υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι οι επίδικες διατάξεις του γαλλικού κώδικα εργασίας συνιστούν εμπόδιο στην παροχή υπηρεσιών που δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 49¹⁷⁵ της Συνθήκης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στη Γαλλία, παράλληλα με την υποχρέωση που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις να λαμβάνουν άδεια εργασίας, υπάρχει και η υποχρέωση της καταβολής τέλους, η οποία, όπως και το υψηλό διοικητικό πρόστιμο που προβλέπεται ως κύρωση για την παράβαση της υποχρέωσης αυτής, μπορεί να αποτελέσει σημαντική οικονομική επιβάρυνση για τους εργοδότες.

Όμως, οι Μαροκινοί εργαζόμενοι που απασχολούσε ο Vander Elst διέμεναν νομοτύπως στο Βέλγιο, στο κράτος της εγκαταστάσεως του εργοδότη τους, όπου είχαν λάβει άδεια εργασίας και οι άδειες προσωρινής διαμονής, που είχε χορηγήσει στους ενδιαφερομένους με αίτησή τους το γαλλικό προξενείο, αποτελούσαν έγκυρους τίτλους για την παραμονή στο γαλλικό έδαφος επί το αναγκαίο για την εκτέλεση των εργασιών χρονικό διάστημα. Επομένως, είχαν τηρηθεί οι ισχύουσες στο κράτος υποδοχής διατάξεις περί μεταναστεύσεως και διαμονής των αλλοδαπών.

Σημειώνεται επίσης ότι η άδεια εργασίας είναι απαραίτητη για την άσκηση εκ μέρους των υπηκόων τρίτης χώρας μισθωτής δραστηριότητας σε επιχείρηση εγκατεστημένη στη Γαλλία, ανεξαρτήτως της ιθαγένειας του εργοδότη, ενώ η άδεια προσωρινής διαμονής δεν αποτελεί ισοδύναμο τίτλο. Το σύστημα αυτό σκοπεί να ρυθμίσει την πρόσβαση στη γαλλική αγορά εργασίας των εργαζομένων από τρίτες χώρες.

Οι εργαζόμενοι που εργάζονται σε επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος και αποστέλλονται προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να παράσχουν εκεί υπηρεσίες,

¹⁷⁵ **Άρθρο 49 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 43 της ΣΕΚ): Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους απαγορεύονται. Η απαγόρευση αυτή εκτείνεται επίσης στους περιορισμούς για την ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιρειών από τους υπηκόους ενός κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένοι στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους.

Η ελευθερία εγκαταστάσεως περιλαμβάνει την ανάληψη και την άσκηση μη μισθωτών δραστηριοτήτων, καθώς και τη σύσταση και τη διαχείριση επιχειρήσεων, και ιδίως εταιρειών κατά την έννοια του άρθρου 54, δεύτερη παράγραφος, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται από τη νομοθεσία της χώρας εγκαταστάσεως για τους δικούς της υπηκόους, με την επιφύλαξη των διατάξεων του κεφαλαίου της παρούσας Συνθήκης που αναφέρονται στην κυκλοφορία κεφαλαίων.

δεν επιδιώκουν καθόλου να εισέλθουν στην αγορά εργασίας του δευτέρου κράτους, αλλά επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής ή κατοικίας τους μετά την εκτέλεση της αποστολής τους¹⁷⁶.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 49 της Συνθ.ΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε ένα κράτος μέλος να υποχρεώνει τις επιχειρήσεις οι οποίες είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος και έρχονται να παράσχουν υπηρεσίες στο έδαφός του, απασχολούν δε νομοτύπως και συνήθως υπηκόους τρίτων χωρών, να προμηθεύονται για τους εργαζομένους αυτούς άδεια εργασίας από εθνικό οργανισμό μεταναστεύσεως και να καταβάλλουν τα σχετικά έξοδα, επ' απειλή επιβολής διοικητικού προστίμου.

Στην υπόθεση **Sürül**¹⁷⁷, το ΔΕΚ ασχολήθηκε με τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης των τούρκων εργαζομένων στην ΕΕ. Ο τούρκος πολίτης κος Sürül ο οποίος σπούδαζε και εργαζόταν στην Γερμανία, δεν μπόρεσε να επιτύχει οικογενειακά επιδόματα υπέρ του παιδιού του που ζούσε μαζί του στη Γερμανία. Ως σπουδαστής δεν είχε άδεια νόμιμης κατοικίας και, κατά συνέπεια σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία δεν εδικαιούταο οικογενειακών επιδομάτων. Καθόσον οι γερμανικές οικογένειες δεν αντιμετωπίζουν ποτέ τέτοια προβλήματα, η αναφορά στην άδεια κατοικίας μπορεί να θεωρηθεί ως διάκριση και επομένως ως μη σύμφωνη με τον κανόνα της ισότητας μεταχείρισης.

Με την απόφαση αυτή είναι πλέον σαφές ότι οι τούρκοι εργαζόμενοι στην Ε.Ε. έχουν τα ίδια δικαιώματα, όσον αφορά στην ισότητα μεταχείρισης, όπως έχει ήδη θεσπιστεί από το ΔΕΚ για τους μαροκινούς και τους αλγερινούς εργαζόμενους. Η απόφαση υποστηρίζει την πολιτική της Επιτροπής σχετικά με τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης υπέρ πολιτών τρίτων χωρών. Η Επιτροπή είχε ήδη προτείνει δύο φορές, την επέκταση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71, έτσι ώστε να υπάρξει εγγύηση ισότητας μεταχείρισης όχι μόνο υπέρ των ατόμων που καλύπτονται από συμφωνίες συνεργασίας, αλλά για όλους τους πολίτες τρίτων χωρών στην Ε.Ε.

Σημαντική ήταν η επέκταση του Κανονισμού 1408/71 με τον **Κανονισμό 859/2003**¹⁷⁸ που έχει σαν στόχο την εξασφάλιση ότι όλοι οι υπήκοοι των τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της Κοινότητας και πληρούν τις υπόλοιπες προϋποθέσεις του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 απολαύουν δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης όταν διακινούνται από ένα κράτος μέλος

¹⁷⁶ ΔΕΚ 09.08.1994, υπόθεση C-43/93 (Raymond Vander Elst κατά Office des Migrations Internationales), σκέψεις 18-21.

¹⁷⁷ ΔΕΚ 04.05.1999, υπόθεση C-262/96 (Sema Sürül κατά Bundesanstalt für Arbeit)

¹⁷⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 859/2003 του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2003, για την επέκταση των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις αυτές μόνον λόγω της ιθαγένειάς τους, EEL 124/1-3 20.05.2003

σε άλλο προκειμένου να διαμείνουν, να κατοικήσουν ή να εργαστούν σε αυτό. Πρόκειται, επομένως, για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, έχοντας ταυτοχρόνως επίγνωση ότι ο Κανονισμός αυτός δεν παρέχει κανένα δικαίωμα διαμονής, ούτε προσωρινής ούτε μόνιμης, ούτε κανένα δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά της εργασίας. Εξάλλου, το νόμιμο της διαμονής αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή του εν λόγω Κανονισμού.

Υπέρ της επέκτασης του Κανονισμού 1408/71 σε υπηκόους τρίτων χωρών, υπήρξαν δύο βασικά επιχειρήματα: **α)** Έχουν εγκατασταθεί στην ΕΕ 13 εκατομμύρια υπήκοοι τρίτων χωρών¹⁷⁹. Πληρώνουν φόρους και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης στη χώρα διαμονής τους. Σε περίπτωση μετακίνησής τους σε άλλο κράτος μέλος, θα ήταν κατάφωρη διάκριση να χάσουν τα όσα δικαιώματα είχαν αποκτήσει κατά τη διάρκεια των περιόδων κατά τις οποίες ήταν ασφαλισμένοι και κατέβαλαν εισφορές στα πλαίσια του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης άλλου κράτους μέλους. Κάτι τέτοιο θα τους στερούσε το υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας που αναμένεται από τη Συνθήκη¹⁸⁰, **β)** Η διαμεθοριακή επέκταση του Κανονισμού στους υπηκόους τρίτων χωρών θεωρήθηκε ότι θα δημιουργούσε μεγαλύτερη νομική και διοικητική συνοχή.

Όμως, δεν εξαιρούνταν από την εφαρμογή του Κανονισμού 1408/71 όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών, διότι ήδη καλύπτονταν οι πρόσφυγες και οι απάτριδες και εν μέρει καλύπτονταν οι υπήκοοι τρίτων χωρών που είναι συγγενείς υπηκόου της ΕΕ.

Επιπλέον, όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούσαν να επωφεληθούν διμερών και πολυμερών οργάνων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, που καλύπτουν δύο ή περισσότερα κράτη μέλη.

Σημειώνεται ότι τα θέματα μετανάστευσης, υπηκοότητας και ποιότητας της δημοκρατίας είναι αναπόφευκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, ιδιαίτερα σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου η νόμιμη κατοικία των υπηκόων τρίτων χωρών (και των απογόνων τους) στο έδαφος των κρατών μελών έχει γίνει ένα μόνιμο και αυξανόμενο ζήτημα. Η συζήτηση σχετικά με το πώς να ενσωματωθεί αυτός ο πληθυσμός, ιδιαίτερα αυτή την εποχή με την δυσμενή οικονομική συγκυρία, βρίσκεται στην κορυφή της σημερινής πολιτικής ατζέντας της ΕΕ.

¹⁷⁹ Η ελληνική κυβέρνηση μελετά νομοθετική ρύθμιση ώστε τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα και των οποίων οι γονείς ήδη ζούσαν κάποιο διάστημα στη χώρα, αλλά και τα παιδιά που μετείχαν της ελληνικής παιδείας, πηγαίνοντας σε ελληνικό σχολείο για κάποιο εύλογο χρονικό διάστημα να αποκτούν στο εξής την ελληνική ιθαγένεια. Επιπλέον θα δίνεται σε μετανάστες δεύτερης γενιάς και όσους έχουν συμπληρώσει πενταετία παραμονής στη χώρα, (στο πρότυπο των ρυθμίσεων που ακολουθούν άλλες χώρες της Ε.Ε.), δικαίωμα ψήφου με στόχο να ψηφίζουν στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές.

¹⁸⁰ Άρθρο 2 της Συνθήκης.

Τα πολιτικά δικαιώματα από τα οποία εξαιρούνταν οι αλλοδαποί-υπήκοοι τρίτων χωρών, ήταν το δικαίωμα ψήφου, το δικαίωμα να αντιπροσωπεύονται και το δικαίωμα να εργάζονται στη δημόσια διοίκηση¹⁸¹.

Όλα τα κράτη μέλη κάνουν διάκριση μεταξύ των πολιτικών δικαιωμάτων που χορηγούνται στους υπηκόους της ΕΕ και στους υπηκόους των τρίτων χωρών. Στους υπηκόους της ΕΕ που κατοικούν σε ένα άλλο κράτος μέλος χορηγούνται πολιτικά δικαιώματα σε τοπικά και περιφερειακά επίπεδα για τις δημοτικές/νομαρχιακές εκλογές. Για όλους τους άλλους, η πρόσβαση στα πολιτικά δικαιώματα υπόκειται σε διαφορετικά είδη περιορισμών που εξαρτώνται από την άδεια διαμονής του ατόμου (δηλ. μόνιμοι κάτοικοι, ανανεώσιμη άδεια διαμονής, προσωρινοί εργαζόμενοι, αιτούντες άσυλο, κ.λπ.) και, μερικές φορές, από τη χώρα προέλευσης τους¹⁸².

¹⁸¹ Perchinig B. (2006) “EU citizenship and the status of third country nationals”, in Bauböck R. (ed.) *Migration and Citizenship. Legal Status, Rights and Political Participation, IMISCOE Reports*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, σελ. 67

¹⁸² Gropas R. (2009), «Immigrants and political rights», *The Bridge Magazine*, Διαθέσιμο στο: http://www.bridge-mag.com/magazine/index.php?option=com_content&task=view&id=201&Itemid=39 (Τελευταία πρόσβαση Νοέμβριος 2009)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΕΚ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

1. Τροποποιήσεις του Κανονισμού 1408/71 εξαιτίας των αλλαγών της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας

Για να επιτευχθεί ο στόχος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στην Κοινότητα, είναι αναγκαίο και ορθό να τροποποιούνται οι κανόνες συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης με ένα δεσμευτικό κοινοτικό νομικό μέσο, το οποίο θα είναι άμεσα εφαρμόσιμο σε όλα τα κράτη μέλη.

Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με διάφορες ευκαιρίες, προκειμένου να ληφθούν υπόψη όχι μόνον οι εξελίξεις σε κοινοτικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων του Δικαστηρίου, αλλά και οι αλλαγές της νομοθεσίας, σε εθνικό επίπεδο.

Το ΔΕΚ με πλούσια 10ετή νομολογία του αποσαφήνισε τα ακόλουθα θέματα:

- Τις ιατρικές πράξεις ως οικονομικές δραστηριότητες και τις παροχές ασθένειας σε είδος (νοσοκομειακή περίθαλψη) ως υπηρεσίες υπαγόμενες στην θεμελιώδη αρχή της Συνθ.ΛΕΕ περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών
- Το είδος και την έκταση των παροχών κατά τη διάρκεια διαμονής σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο, καθώς επίσης τον τρόπο και το ύψος κάλυψης των δαπανών
- Τη χορήγηση προηγούμενης έγκρισης από τον αρμόδιο φορέα ασφάλισης ασθένειας
- Τη μη διασάλευση της οικονομικής ισορροπίας και του εθνικού σχεδιασμού των παροχών ασθένειας
- Το θέμα της κάλυψης της νοσοκομειακής περίθαλψης σε άλλο κράτος σε ιδιωτικό και όχι σε κρατικό θεραπευτήριο¹⁸³.

¹⁸³ Σκλήκας Ν. – Τσοτσρού Θ. (2008), *Ο εκσυγχρονισμός του συντονιστικού μηχανισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας – Η υγειονομική περίθαλψη*, Τόμος 1, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008, σελ. 15

Ο Κανονισμός 1408/71 από την ημερομηνία ισχύος του έως και σήμερα έχει τροποποιηθεί περίπου 30 φορές:

Αρχικά, τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό **2864/72**¹⁸⁴, εξαιτίας της Συνθήκης περί προσχωρήσεως νέων κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενεργείας, που υπεγράφη στις 22 Ιανουαρίου 1972.

Στη συνέχεια τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό **1392/74**¹⁸⁵ αφενός γιατί οι νομοθεσίες ορισμένων Κρατών μελών τροποποιήθηκαν, αφ' ετέρου δε η διότι η πείρα κατέστησε εμφανή ορισμένα κενά στην κοινοτική ρύθμιση.

Η τροποποίηση με τον Κανονισμό **1209/76**¹⁸⁶, έγινε διότι οι αλλαγές που είχαν επέλθει στην νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου κατέστησαν αναγκαία τη θέσπιση ειδικών διατάξεων για την εφαρμογή των κανόνων περί συνυπολογισμού των περιόδων, ώστε να δύνανται να ληφθούν υπόψη, για μεν τον προσδιορισμό του δικαιώματος παροχών κατά τη νομοθεσία του ανωτέρω Κράτους μέλους, οι περίοδοι που συμπληρώθηκαν στα άλλα Κράτη μέλη, για δε τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων κατά την νομοθεσία των άλλων Κρατών μελών, οι εισφορές που καταβλήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Επίσης, κρίθηκε σκόπιμο να διατηρηθούν σε ισχύ ορισμένες διατάξεις διμερών συμβάσεων που έχουν συναφθεί μεταξύ Κρατών μελών και να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που επήλθαν στην εσωτερική διοικητική οργάνωση των Κρατών μελών.

Η πείρα που αποκτήθηκε κατά την διάρκεια της εφαρμογής των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και αριθ. 574/72 κατέστησε εμφανή την ανάγκη να γίνουν ορισμένες βελτιώσεις στα δικαιώματα των διακινουμένων εργαζομένων. Με τον Κανονισμό **2595/77**¹⁸⁷, άλλαξε η νομοθεσία προκειμένου να παρασχεθεί στον εργαζόμενο, δικαιούχο συντάξεως δυνάμει της νομοθεσίας ενός Κράτους μέλους και απασχολούμενο στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους η δυνατότητα να ασφαρίζεται δυνάμει της νομοθεσίας του τελευταίου αυτού Κράτους μέλους, ακόμη και αν αυτή απαλλάσσει

¹⁸⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2864/72 του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1972 «περί τροποποίησης του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 306/1-5, 31.12.1972

¹⁸⁵ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1392/74 του Συμβουλίου της 4ης Ιουνίου 1974 περί τροποποίησης των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 152/1-9, 8.6.1974

¹⁸⁶ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1209/76 του Συμβουλίου της 30ής Απριλίου 1976 περί τροποποίησης των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 138/1-13, 26.5.1976

¹⁸⁷ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2595/77 του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 1977 περί τροποποίησης των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 302/1-12, 26.11.1977

τους δικαιούχους συντάξεως από την υποχρεωτική ασφάλιση και για να παρασχεθεί χωρίς περιορισμούς στον εργαζόμενο η δυνατότητα να απολαύει της συντάξεως που εκτήθη δυνάμει της νομοθεσίας ενός Κράτους μέλους και να αναβάλλει την εκκαθάριση της συντάξεώς του σε άλλο Κράτος μέλος, προκειμένου να επωφεληθεί της αυξήσεως του ποσού της συντάξεως αυτής που προκύπτει από αυτήν την αναβολή. Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 προέβλεπε ότι η δαπάνη για τις παροχές εις είδος της ασφαλίσεως ασθενείας και μητρότητας που χορηγήθηκαν στα μέλη της οικογενείας που κατοικούν στο έδαφος Κράτους μέλους, άλλου από το αρμόδιο Κράτος και άλλου από το Κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο εργαζόμενος, αποδίδονταν στον φορέα του τόπου κατοικίας των μελών της οικογενείας από τον φορέα του Κράτους μέλους, στη νομοθεσία του οποίου υπάγεται ο εργαζόμενος. Εφόσον η απόδοση αυτή γίνεται με βάση ετήσιο κατ' αποκοπή ποσό, θα έπρεπε να καταλογισθεί στον φορέα του τόπου κατοικίας των μελών της οικογενείας το βάρος των παροχών εις είδος που χορηγούνται σε αυτά τα μέλη της οικογενείας σε περίπτωση διαμονής σε άλλο Κράτος μέλος. Κρίθηκε επίσης αναγκαίο να ρυθμισθεί η χορήγηση παροχών αναπηρίας στον εργαζόμενο, ο οποίος, μετά την υπαγωγή του σε νομοθεσία που βασίζεται στην επέλευση του κινδύνου, θα καθίσταται ανάπηρος, ενώ υπάγεται σε νομοθεσία που βασίζεται στην διάρκεια της ασφαλίσεως, όταν η πρώτη νομοθεσία εξαρτά την χορήγηση των παροχών αναπηρίας από την προϋπόθεση ότι ο εργαζόμενος έχει λάβει προηγουμένως κατά την διάρκεια ορισμένης χρονικής περιόδου παροχές ασθενείας εις χρήμα ή έχει καταστεί ανίκανος προς εργασία.

Επιπλέον, από την 1η Οκτωβρίου 1976 άρχισε να ισχύει στις Κάτω Χώρες ο νόμος περί της γενικής ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία και δεδομένου ότι πρόκειται για νομοθεσία που βασίζεται στην επέλευση του κινδύνου, έπρεπε να μνημονευθεί ο νόμος αυτός στο παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, και έπρεπε να τροποποιηθεί το παράρτημα V του Κανονισμού αυτού για να καθορισθεί ο τρόπος υπολογισμού των παροχών αναπηρίας που προβλέπονται από την ολλανδική νομοθεσία. Έπρεπε επίσης να προσαρμοσθεί το παράρτημα ΙΙ του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και τα παραρτήματα 2, 5, 7, και 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 για να ληφθούν υπ' όψη οι συμφωνίες που συνήφθησαν μεταξύ ορισμένων Κρατών μελών κατ' εφαρμογή αυτών των Κανονισμών και οι αλλαγές που έγιναν στην εσωτερική διοικητική οργάνωση των Κρατών μελών.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, που αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις αρχές της Κοινότητας, δεν περιορίζεται μόνο στους μισθωτούς αλλά αφορά και τους μη μισθωτούς, στα πλαίσια του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαίος ο συντονισμός των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν για τους μη

μισθωτούς με τον Κανονισμό **1390/81**¹⁸⁸, ώστε να επιτευχθεί ένας από τους στόχους της Κοινότητας. Κατ' εφαρμογή της Συνθήκης, απαγορεύεται από το τέλος της μεταβατικής περιόδου κάθε διακριτική μεταχείριση με βάση την εθνικότητα στον τομέα του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, η εφαρμογή μόνο των εθνικών νομοθεσιών δεν θα εξασφάλιζε επαρκή προστασία στους μη μισθωτούς που διακινούνται εντός της Κοινότητας. Για να αποκτήσει πλήρη ισχύ το δικαίωμα εγκαταστάσεως και η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών έπρεπε να συντονισθούν τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν για τους μη μισθωτούς.

Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, παρ' όλο που εφαρμόζεται στους μισθωτούς, κάλυπτε, εν τούτοις, ήδη ορισμένες κατηγορίες μη μισθωτών. Για λόγους ισότητας θα έπρεπε να εφαρμόζονται κατά το δυνατόν ευρύτερα στους μη μισθωτούς οι ίδιοι κανόνες που προβλέπονται για τους μισθωτούς. Έπρεπε λοιπόν, να επέλθουν οι αναγκαίες προσαρμογές στον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 ώστε να επιτρέπεται η εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού αυτού στους μη μισθωτούς και τις οικογένειές τους, που διακινούνται εντός της Κοινότητας, κατά το δυνατόν ευρύτερα, εφόσον συμβιβάζεται με τη φύση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας και τα χαρακτηριστικά των ειδικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στα οποία υπάγονται οι κατηγορίες αυτές. Οι προσαρμογές που έπρεπε να επέλθουν στις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 απαιτούσαν την προσαρμογή ορισμένων παραρτημάτων του και ιδίως, να προσδιορισθεί σε παράρτημα η έννοια των όρων "μισθωτός" και "μη μισθωτός", σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, όταν ο ενδιαφερόμενος υπάγεται σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται σε όλους τους κατοίκους ή σε ορισμένες κατηγορίες κατοίκων ή στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού Κράτους μέλους. Κρίθηκε ότι ήταν προτιμότερο να συγκεντρωθούν οι διευκρινίσεις αυτές, καθώς και ο όρος "μέλος οικογενείας", σε ειδικό παράρτημα, και να προβλεφθούν δύο νέα παραρτήματα για να αναφερθούν τόσο τα ειδικά συστήματα για μη μισθωτούς που αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, όσο και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα πρόσωπο υπάγεται ταυτόχρονα στη νομοθεσία δύο Κρατών μελών.

Ακριβώς 4 μήνες μετά, εκδόθηκε ο Κανονισμός **2793/81**¹⁸⁹ προκειμένου να επεκταθεί η διακριτική εξουσία του φορέα ενός Κράτους μέλους να παρέχει ή να αρνείται σε έναν εργαζόμενο την έγκριση

¹⁸⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1390/81 του Συμβουλίου της 12ης Μαΐου 1981 περί επέκτασης στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 143/1-32, 29.5.1981

¹⁸⁹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2793/81 του Συμβουλίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1981 «περί τροποποίησης του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις

μεταβάσεως σε άλλο Κράτος μέλος, για να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάσταση της υγείας του θεραπεία. Έπρεπε επίσης να προσδιορισθούν οι κανόνες χορηγήσεως των παροχών αναπηρίας στους ανέργους, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της τελευταίας τους απασχολήσεως διέμεναν στο έδαφος ενός Κράτους μέλους άλλου από το αρμόδιο Κράτος. Ο φορέας του τόπου διαμονής ή κατοικίας ενός Κράτους μέλους, ο οποίος χορήγησε παροχές σε είδος για λογαριασμό αρμοδίου φορέα άλλου Κράτους μέλους, λόγω ζημίας που επήλθε στο έδαφός του, θα έπρεπε να έχει, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία του, δικαίωμα αναγωγής ή δικαίωμα υποκαταστάσεως έναντι του τρίτου υπευθύνου για τη ζημία, ανεξάρτητα από την ύπαρξη συμφωνίας περί παραιτήσεως από την απόδοση μεταξύ των δύο Κρατών μελών.

Επιπλέον, δεν υφίστατο, αντιστοιχία των προϋποθέσεων των σχετικών με το καθεστώς της αναπηρίας μεταξύ βελγικής και ιταλικής νομοθεσίας αφ' ενός, και ιταλικής και λουξεμβουργιανής νομοθεσίας, και οι μεταβολές που επήλθαν στη βελγική νομοθεσία καθιστούσαν αναγκαία την τροποποίηση του παραρτήματος V του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, προκειμένου να διευκολυνθεί η χορήγηση των οικογενειακών επιδομάτων εκ μέρους αυτής της χώρας.

Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του καθεστώτος συμπληρωματικής συντάξεως των μισθωτών στη Δανία, επέτρεψε να χρησιμεύσει ως καθεστώς αναφοράς, προκειμένου να προσδιορισθούν οι έλκοντες δικαιώματα από τον Κανονισμό οι οποίοι υπάγονται σε καθεστώτα που ισχύουν για όλους τους κατοίκους αυτού του Κράτους μέλους. Επίσης, έπρεπε να προσδιορισθεί ο τρόπος υπολογισμού του θεωρητικού ποσού και της αναλογίας της δανικής συντάξεως, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η σύνταξη αυτή μπορεί να υπολογισθεί με βάση ασφαλιστικές περιόδους άλλες από τις λαμβανόμενες υπόψη στα άλλα Κράτη μέλη.

Κρίθηκε αναγκαίο να προβλεφθεί, στο παράρτημα V διάταξη, η οποία να επιτρέπει στους γερμανικούς φορείς τη λήψη υπόψη των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν σε άλλα Κράτη μέλη και καλύπτονταν από την ασφάλιση ασθενοείας, προκειμένου να εξασφαλισθεί στους συνταξιούχους το δικαίωμα παροχών εις είδος της ασφαλίσεως ασθενοείας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Οι μεθοριακοί εργαζόμενοι οι οποίοι κατοικούσαν σε ορισμένα γαλλικά διαμερίσματα, κρίθηκε σκόπιμο να επωφεληθούν από ορισμένες παροχές εις είδος του τοπικού καθεστώτος Αλσατίας και Λωραίνης και έπρεπε να τροποποιηθούν οι κανόνες που αφορούσαν τον υπολογισμό των οφειλομένων εισφορών από τους ασφαλισμένους στην προαιρετική ολλανδική ασφάλιση ασθενοείας, οι οποίοι δεν κατοικούσαν στις Κάτω Χώρες και να ληφθούν υπόψη οι τροποποιήσεις οι οποίες

οικογένειές τους πού διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/71 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 275/1-14, 29.9.1981

επήλθαν στην ολλανδική νομοθεσία, όσον αφορά τη γέννηση του δικαιώματος επί των οικογενειακών παροχών, για να διευκολυνθεί η χορήγηση των παροχών αυτών.

Τέλος, κρίθηκε αναγκαίο να αναγραφούν, στο εν λόγω παράρτημα V, οι μεταβολές που επήλθαν στη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου σχετικά με την κατάργηση των προϋποθέσεων ιθαγενείας και τόπου γεννήσεως και η αναγκαιότητα να απλοποιηθεί η διαδικασία χορηγήσεως των παροχών εις είδος εξαιρετικής σημασίας, όταν ο εργαζόμενος κατοικεί σε Κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος.

Για λόγους σαφήνειας, για την ενημέρωση στο σύνολό τους των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, και την περίληψή τους σε ενιαίο κείμενο όχι μόνο τα μέρη που τροποποιήθηκαν μετά την 1η Ιουλίου 1982, αλλά επίσης και τα μέρη που είχαν ήδη υποστεί τροποποιήσεις καθώς και εκείνα που παρέμειναν αμετάβλητα, εκδόθηκε ο Κανονισμός **2001/83**¹⁹⁰.

Η νέα νομοθεσία της Ελλάδας σε θέματα προαιρετικών συστημάτων ασφαλίσεως κατέστησε αναγκαίο να προβλεφθεί, στο παράρτημα VI του Κανονισμού 1408/71, διάταξη που να παρέχει τη δυνατότητα στους γερμανικούς φορείς να επιστρέψουν τις εισφορές για ασφάλιση συντάξεως τις οποίες κατέβαλαν έλληνες δάσκαλοι που ήταν συγχρόνως ασφαλισμένοι και στη Γερμανία και στην Ελλάδα καθώς και η προσθήκη της ειδικής διαδικασίας για την εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής αλλά και των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούν υπήκοοι άλλων κρατών μελών εκτός της Ελλάδας ώστε να δικαιούνται παροχές ασφαλίσεως. Έτσι, εκδόθηκε ο Κανονισμός **1660/85**¹⁹¹.

Πέραν των ανωτέρω, οι αλλαγές της δανικής νομοθεσίας περί κοινωνικών συντάξεων κατέστησαν αναγκαία την τροποποίηση του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 προκειμένου να προβλεφθεί, διάταξη που να αντιπαρέρχεται την προϋπόθεση της κατοικίας στη Δανία για την κτήση του δικαιώματος συντάξεως από τους μισθωτούς, τους μη μισθωτούς, ή τους επιζώντες αυτών που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους εκτός της Δανίας, και να λαμβάνει υπόψη, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τις περιόδους μισθωτής ή μη μισθωτής απασχολήσεως που συμπληρώθηκαν στη Δανία από μισθωτό ή μη μισθωτό για τον υπολογισμό της συντάξεως της επιζούσης συζύγου του.

¹⁹⁰ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2001/83 του Συμβουλίου της 2ας Ιουνίου 1983 «περί τροποποιήσεως και ενημερώσεως του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 230/6-210, 22.8.1983

¹⁹¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1660/85 του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1985 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 160/1-6, 20.6.1985

Έπρεπε επίσης να τροποποιηθούν οι διατάξεις του παραρτήματος VI που αφορούσαν τη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία επέτρεπε στις συζύγους ή τις πρώην συζύγους να αντικαθιστούν τις περιόδους της δικής τους ασφαλίσεως με εκείνες των συζύγων ή των πρώην συζύγων σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, που παρέχουν σε αυτές ευνοϊκότερες προϋποθέσεις ασφαλίσεως, ώστε να λαμβάνεται υπόψη η επέκταση του δικαιώματος αυτού, σε ορισμένες περιπτώσεις, και στους πρώην συζύγους όσον αφορά τις περιόδους ασφαλίσεως των πρώην συζύγων τους και να διορθωθούν ορισμένες ανακρίβειες στη διατύπωση του κειμένου. Η αλληλεπίδραση μεταξύ της νομοθεσίας του Ηνωμένου Βασιλείου που αφορούσε στον υπολογισμό των συντάξεων γήρατος και των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 που αφορούσαν στον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως, απασχολήσεως ή κατοικίας που συμπληρώθηκαν σε άλλα κράτη μέλη, στις περιπτώσεις που, μετά τις 6 Απριλίου 1975, αυτές οι περίοδοι συμπληρώθηκαν σε άλλο, εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου, κράτος μέλος, παρήγαν, σε σχέση και με τις ειδικές διατάξεις που περιλαμβάνονταν στο παράρτημα VI, ανώμαλα και άνισα αποτελέσματα. Επίσης, καθέστη αναγκαίο να θεσπισθεί συμπληρωματική διάταξη στο εν λόγω παράρτημα VI σχετικά με τον ειδικό τρόπο εφαρμογής της εν λόγω νομοθεσίας ώστε να διορθωθούν τα ανωτέρω αποτελέσματα.

Έχοντας πάντα υπόψη ότι **οι περιπτώσεις που άτομο υπάγεται ταυτόχρονα στη νομοθεσία δύο κρατών μελών, κατ' εξαίρεση του γενικού κανόνα, πρέπει να είναι όσο το δυνατό περιορισμένες και σε αριθμό και σε έκταση**, η διατύπωση του σημείου 6 του παραρτήματος VII, το οποίο απαριθμούσε τις περιπτώσεις κατά τις οποίες επιτρέπονταν αυτές οι εξαιρέσεις, όσον αφορά την **άσκηση μη μισθωτής δραστηριότητας στην Ελλάδα**, ήταν, χωρίς λόγο, ευρεία και έπρεπε να γίνει πιο συγκεκριμένη, ούτως ώστε να εκφράζεται το γεγονός ότι το μόνο σύστημα στο οποίο πρέπει υποχρεωτικώς να υπαχθούν στην Ελλάδα μη μισθωτοί, οι οποίοι υπάγονται συγχρόνως σε σύστημα ασφαλίσεως για μισθωτούς άλλου κράτους μέλους, είναι το σύστημα ασφαλίσεως για σύνταξη γήρατος.

Ο κανόνας που αναφερόταν στο άρθρο 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, ο οποίος προέβλεπε ότι το δικαίωμα οικογενειακών παροχών γεννάται βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν τα τέκνα, ισχύε μόνον όταν το άτομο που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα και κατοικεί εντός του κράτους μέλους το οποίο ενεργοποιεί τη μεταβίβαση της προτεραιότητας είναι ο σύζυγος ή η σύζυγος του μισθωτού ή του πρώην μισθωτού, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη εάν ο σύζυγος ή η σύζυγος δικαιούνται ή όχι της παροχής. Στην πράξη αυτές οι διατάξεις οδηγούσαν σε άδικες καταστάσεις όταν ο δικαιούχος παροχής που ασκούσε επαγγελματική δραστηριότητα δεν υπήρξε ή έπαψε να είναι σύζυγος του μισθωτού ή του πρώην μισθωτού και ότι, κατά συνέπεια, οι διατάξεις αυτές έπρεπε να τροποποιηθούν για να διορθωθεί αυτή η ανωμαλία.

Τέλος, ήταν αναγκαίο να διορθωθεί το παράρτημα 10 που Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 κατόπιν των αλλαγών ως προς την αρμοδιότητα σε θέματα καταβολής συμπληρωματικής σύνταξης για τα συντηρούμενα τέκνα των συνταξιούχων στη Γερμανία και ήταν αναγκαίο να προσδιοριστεί, στο εν λόγω παράρτημα, **το αρμόδιο προαιρετικό σύστημα συνεχούς ασφάλισης στην Ελλάδα** εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις για την υπαγωγή ασφαλισμένων σε περισσότερα από ένα ασφαλιστικά συστήματα.

Κατόπιν της προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, έπρεπε να γίνουν ορισμένες προσαρμογές των Κανονισμών, ιδίως για να ληφθούν υπόψη οι κατευθύνσεις που καθορίζονταν στο παράρτημα II της πράξης προσχώρησης. Στις 13 Μαΐου 1989, δημοσιεύτηκε ο Κανονισμός **1305/89**¹⁹² για να γίνουν αυτές οι απαραίτητες προσαρμογές.

Τον Ιούλιο του 1989, θεωρήθηκε ότι πρέπει να προβλεφθεί διάταξη που να επιτρέπει σε κράτος μέλος, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει την παράταση μιας καθορισμένης περιόδου αναφοράς πριν από την επέλευση του ασφαλιζομένου γεγονότος κατά τη διάρκεια της οποίας πρέπει να συμπληρωθεί μια ελάχιστη περίοδος ασφάλισης για την αναγνώριση του δικαιώματος παροχών, λόγω ορισμένων γεγονότων ή καταστάσεων, να λαμβάνει υπόψη αντίστοιχα γεγονότα ή καταστάσεις που επέρχονται σε άλλο κράτος μέλος για την εν λόγω παράταση. Δημοσιεύτηκε λοιπόν, ο Κανονισμός **2332/89**¹⁹³, με τον οποίο μεταξύ άλλων προστέθηκε στο άρθρο 33 του Κανονισμού 1408/71 διάταξη, η οποία αποσαφηνίζει την εφαρμογή του στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 28α του ίδιου Κανονισμού. Η κτηθείσα πείρα από την εφαρμογή του άρθρου 57 του Κανονισμού 1408/71 φανέρωσε την ύπαρξη νομοθετικού κενού στην περίπτωση που δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις καμιάς εθνικής νομοθεσίας, σύμφωνα με τις οποίες ασκήθηκε δραστηριότητα δυνάμενη να προκαλέσει επαγγελματική ασθένεια, εκτός από την σκληρογόνο πνευμοκονίωση και έπρεπε να συμπληρωθεί το νομοθετικό αυτό κενό επεκτείνοντας το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 57 παράγραφος 3 στοιχεία α) και β) σε όλες τις επαγγελματικές ασθένειες και, κατά συνέπεια, ήταν απαραίτητο να προσαρμοστεί το κείμενο του άρθρου 60 παράγραφος 1 στοιχείο γ) και παράγραφος 2 καθώς και του άρθρου 94 παράγραφος 8 του εν λόγω Κανονισμού.

¹⁹² Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1305/89 του Συμβουλίου της 11ης Μαΐου 1989 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 131/1-3, 13.5.1989

¹⁹³ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2332/89 του Συμβουλίου της 18ης Ιουλίου 1989 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, καθώς και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 224/1-9, 2.8.1989

Επειδή οι εθνικές διατάξεις όσον αφορά στην προστασία στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα δεν μπορούν να αποτελούν εμπόδιο στην εφαρμογή των Κανονισμών 1408/71 και 574/72, προστέθηκε μια διάταξη στον Κανονισμό 1408/71 περί καθορισμού της εφαρμοστέας νομοθεσίας σε περίπτωση ανακοίνωσης των στοιχείων αυτών στις αρχές ή φορείς άλλου κράτους μέλους.

Οι αλλαγές που επήλθαν στη νομοθεσία των Κάτω Χωρών σχετικά με την ασφάλιση εξόδων ασθενείας, ασφάλιση αναπηρίας και ασφάλιση γήρατος, απαιτούσαν τροποποιήσεις του παραρτήματος VI και κρίθηκε απαραίτητο να προστεθεί στο άρθρο 3 του Κανονισμού 574/72 διάταξη που να επιτρέπει την απευθείας κοινοποίηση των αποφάσεων και άλλων εγγράφων, που προέρχονται από φορέα κράτους μέλους, σε άτομα που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους.

Έγιναν τροποποιήσεις στο παράρτημα 2 του Κανονισμού 574/72 λόγω των αλλαγών που είχαν επέλθει στον καθορισμό του αρμόδιου φορέα για τις συντάξεις γήρατος και θανάτου στο Βέλγιο, για την ανεργία στη Δανία, για τις **οικογενειακές παροχές στην Ελλάδα** και στο Λουξεμβούργο καθώς και στον καθορισμό του αρμόδιου φορέα για την ανεργία και τις επαγγελματικές ασθένειες στις Κάτω Χώρες ενώ ελήφθηκαν ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που επήλθαν στον καθορισμό του φορέα του τόπου κατοικίας στο Βέλγιο, στο φορέα του τόπου διαμονής και κατοικίας στην Ελλάδα, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες, όπως και στον οργανισμό συνδέσεως στο Βέλγιο, στη Δανία, στη Γερμανία και στο Λουξεμβούργο.

Στη συνέχεια έγινε τροποποίηση με τον Κανονισμό **3427/89**¹⁹⁴ για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της πληρωμής των οικογενειακών παροχών στα μέλη της οικογένειας που δεν κατοικούν στο έδαφος του αρμόδιου κράτους και για να υπάρξει ενιαία λύση για όλα τα κράτη μέλη.

Με τον Κανονισμό **2195/91**¹⁹⁵, κρίθηκε ότι πρέπει να εισαχθεί στον Κανονισμό 1408/71 νέα διάταξη που να προβλέπει την εξαίρεση των δικαιούχων συντάξεων ή άλλων προσόδων από την εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους κατοικίας, όταν έχουν ήδη δικαίωμα στις υπηρεσίες ασφάλισης ασθενείας, μητρότητας και οικογένειας, δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους

¹⁹⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3427/89 του Συμβουλίου της 30ής Οκτωβρίου 1989 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 331/1-5, 16.11.1989

¹⁹⁵ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2195/91 του Συμβουλίου της 25ης Ιουνίου 1991 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς εργαζομένους, στους μη μισθωτούς εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 206/2-15, 29.7.1991

και να συμπληρωθεί το άρθρο 39, ώστε να διευκρινιστεί ποιος μισθός λαμβάνεται υπόψη στην περίπτωση διαμεθοριακών εργαζομένων όταν, για την εφαρμογή της νομοθεσίας των κρατών μελών προβλέπεται ότι οι παροχές αναπηρίας υπολογίζονται βάσει μισθού.

Κρίθηκε επίσης απαραίτητο, για τα κράτη μέλη, η νομοθεσία των οποίων προβλέπει ότι οι παροχές γήρατος υπολογίζονται βάσει μισθού, να συμπληρωθεί το άρθρο 47 του Κανονισμού 1408/71 για να διευκρινιστεί ποιος μισθός λαμβάνεται υπόψη, όταν ο διαμεθοριακός εργαζόμενος δεν διήνυσε καμιά περίοδο επαγγελματικής δραστηριότητας στη χώρα κατοικίας.

Επειδή εμφανίστηκε ένα κενό στον Κανονισμό, για τις περιπτώσεις των μισθωτών εργαζομένων, που βρίσκονται σε ανεργία και που αφορά το άρθρο 71 παράγραφος 1 στοιχείο α) σημείο ii) και στοιχείο β) σημείο ii), οι οποίοι κατοικούν στο έδαφος του ιδίου κράτους μέλους, με τα μέλη των οικογενειών τους, έπρεπε να καλυφθεί το κενό αυτό με την εισαγωγή διάταξης, η οποία προέβλεπε ότι το κράτος μέλος κατοικίας το οποίο, δυνάμει του άρθρου 25 παράγραφος 2 και του άρθρου 39 παράγραφος 5 του Κανονισμού 1408/71 χορηγεί τις παροχές ασθενείας και μητρότητας, καταβάλλει επίσης στον ενδιαφερόμενο τις οικογενειακές παροχές.

Ήταν απαραίτητο να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις στο παράρτημα IV του Κανονισμού 1408/71, λόγω της θέσπισης, στο Ηνωμένο Βασίλειο, επιδόματος βαριάς αναπηρίας, το ποσόν του οποίου δεν εξαρτάται από τη διάρκεια των περιόδων ασφάλισης και να τροποποιηθούν ορισμένα σημεία στην επικεφαλίδα "Γ. Γερμανία" του παραρτήματος VI του Κανονισμού, ώστε να ληφθούν υπόψη πολλές τροποποιήσεις μορφής και ουσίας που εισήχθησαν στη γερμανική νομοθεσία σε θέματα ασφάλισης ασθενείας και συνταξιοδότησης. Έπρεπε ιδίως, να ληφθεί υπόψη μια ιδιομορφία της γερμανικής νομοθεσίας, σύμφωνα με την οποία η μόνη προϋπόθεση για την αναγνώριση των περιόδων ασφάλισης συνταξιοδότησης είναι ότι ο ενδιαφερόμενος κατοικεί στη Γερμανία. Για την προστασία του διακινούμενου εργαζόμενου, έπρεπε να διευκρινιστούν οι περιπτώσεις στις οποίες θεωρείται ότι πληρούνται η προϋπόθεση αυτή για τον εργαζόμενο που μεγαλώνει το παιδί του σε άλλο κράτος μέλος.

Πέραν των ανωτέρω έπρεπε να γίνουν τροποποιήσεις στην επικεφαλίδα "Θ. Λουξεμβούργο" του παραρτήματος VI του Κανονισμού 1408/71 ώστε να ληφθούν υπόψη οι τροποποιήσεις που εισήχθησαν στην νομοθεσία του Λουξεμβούργου σε θέματα ασφάλισης συνταξιοδότησης γήρατος, αναπηρίας και χηρείας και να γίνουν ορισμένες διορθώσεις στην επικεφαλίδα "ΙΑ. Κάτω Χώρες" του παραρτήματος VI λόγω αφενός, των τροποποιήσεων που εισήχθησαν στην ολλανδική νομοθεσία αναφορικά με την ασφάλιση "δαπάνες ασθενείας" και, αφετέρου, των τροποποιήσεων στο επίπεδο των δομών κάλυψης των εισφορών και κατάργησης του ορίου ηλικίας για την

υποχρέωση καταβολής εισφορών για την κοινωνική ασφάλιση; ότι πρέπει επίσης να τροποποιηθεί το κείμενο του σημείου 1 στοιχείο β) της ίδιας επικεφαλίδας ώστε αυτό να αποσαφηνισθεί.

Λόγω κατάργησης του βρετανικού επιδόματος μητρότητας, της εισαγωγής νέας κατ' αποκοπή παροχής υπέρ των χηρών, της τροποποίησης του υπολογισμού των αποδοχών βάσει των οποίων υπολογίζονται οι εισφορές της κατηγορίας 1 στο εθνικό σύστημα ασφάλισης και της θέσπισης του επιδόματος για βαριά αναπηρία, έπρεπε να εισαχθούν τροποποιήσεις στην επικεφαλίδα "IB. Ηνωμένο Βασίλειο" του παραρτήματος VI.

Κατόπιν της εισαγωγής του στοιχείου στ) στο άρθρο 13 παράγραφος 2 που προβλέπει ότι τα άτομα στα οποία η νομοθεσία κράτους μέλους παύει να έχει εφαρμογή, χωρίς η νομοθεσία άλλου κράτους μέλους να καθίσταται εφαρμοστέα υπόκεινται στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούν, έπρεπε να προβλεφθεί διάταξη που θα προσδιόριζε τη στιγμή και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η νομοθεσία αυτή παύει να έχει εφαρμογή.

Κρίθηκε απαραίτητο να εισαχθεί στο άρθρο 107 παραπομπή που να προβλέπει το συντελεστή μετατροπής ο οποίος πρέπει να εφαρμόζεται για τους σκοπούς της είσπραξης εισφορών, όταν πρέπει να μετατραπούν σε εθνικό νόμισμα οι αποδοχές που εισπράττει μισθωτός ή μη μισθωτός αμειβόμενος σε νόμισμα άλλου κράτους μέλους. Έπρεπε να γίνουν ορισμένες διορθώσεις στο παράρτημα 2 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 (Κανονισμός Εφαρμογής του 1408/71), προκειμένου να ληφθούν υπόψη, αφενός, ορισμένες διοικητικές αναδιαρθρώσεις που επήλθαν στη Δανία, σχετικά με την υποδιαίρεση της εθνικής υπηρεσίας κοινωνικής ασφάλισης και, αφετέρου, οι μεταβιβάσεις αρμοδιοτήτων στα πλαίσια των ιατρικών υπηρεσιών του Γιβραλτάρ, καθώς και η διαίρεση του βρετανικού υπουργείου υγείας και κοινωνικής ασφάλισης σε δύο χωριστά υπουργεία καθώς και να ληφθούν υπόψη, αφενός, η υποδιαίρεση της δανικής εθνικής υπηρεσίας κοινωνικής ασφάλισης, και αφετέρου το γεγονός ότι από την 1η Ιανουαρίου 1991 οι παροχές για εργατικά ατυχήματα ή επαγγελματικές ασθένειες στη Γερμανία υπάγονταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των γερμανικών οργανισμών ασφάλισης ατυχημάτων, αλλά και για να ληφθούν υπόψη μεταβιβάσεις αρμοδιοτήτων στο επίπεδο των ιατρικών υπηρεσιών του Γιβραλτάρ και η διαίρεση του βρετανικού υπουργείου υγείας και κοινωνικής ασφάλισης σε δύο χωριστά υπουργεία.

Επιπλέον, ήταν απαραίτητο να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις στο παράρτημα 4 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 προκειμένου να ληφθούν υπόψη, αφενός, η νέα αποστολή που ανατέθηκε στο βελγικό ταμείο εργατικών ατυχημάτων το οποίο πρέπει να εκτελεί χρέη οργανισμού επαφής για θέματα εργατικών ατυχημάτων και, αφετέρου, η υποδιαίρεση της δανικής εθνικής υπηρεσίας κοινωνικής ασφάλισης, η αλλαγή στον ορισμό του αρμόδιου γερμανικού οργανισμού για θέματα

ασφάλισης ασθενείας και η διαίρεση του βρετανικού υπουργείου υγείας και κοινωνικής ασφάλισης σε δύο χωριστά υπουργεία;

Τέλος, λόγω της τροποποίησης που επήλθε στη συμφωνία στις 7 Φεβρουαρίου 1964 μεταξύ των Κάτω Χωρών και του Βελγίου στο θέμα των οικογενειακών επιδομάτων και επιδόματος τοκετού και για να ληφθούν υπόψη οι τροποποιήσεις που αφορούν τη συμφωνία της 20ής Ιουλίου 1978 μεταξύ της Γερμανίας και του Λουξεμβούργου, που δεν περιλαμβάνει πλέον τις παροχές σε είδος της ασφάλισης εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών, ασθενειών, ήταν αναγκαίο να τροποποιηθεί το παράρτημα 5 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72.

Στις 30.04.1992 εκδόθηκε ο Κανονισμός **1247/92**¹⁹⁶ διότι κρίθηκε αναγκαίο να ληφθεί υπόψη η νομολογία του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία ορισμένες παροχές που προβλέπονται από τις εθνικές νομοθεσίες ενδέχεται να εμπίπτουν συγχρόνως τόσο στην κοινωνική ασφάλιση όσο και στην κοινωνική πρόνοια, λόγω της κατηγορίας των ατόμων στα οποία αναφέρονται, των στόχων και του τρόπου εφαρμογής τους. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, σε ορισμένα σημεία, οι νομοθεσίες δυνάμει των οποίων καταβάλλονται οι παροχές αυτές προσομοιάζουν στην κοινωνική πρόνοια στο μέτρο που η ένδεια αποτελεί βασικό κριτήριο για την εφαρμογή τους, και στο ότι οι όροι χορήγησής τους δεν σχετίζονται με οποιαδήποτε απαίτηση σχετικά με τις περιόδους επαγγελματικής δραστηριότητας ή με τις συνεισφορές ενώ σε άλλα σημεία προσεγγίζουν στην κοινωνική ασφάλιση στο μέτρο που δεν υπάρχει διακριτική εξουσία ως προς τον τρόπο με τον οποίο οι προβλεπόμενες παροχές καταβάλλονται και στο μέτρο που θέτουν τους δικαιούχους υπό σαφές νομικό καθεστώς. Επειδή **ο Κανονισμός 1408/71 αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής, βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 4, τα συστήματα κοινωνικής προνοίας**, οι όροι στους οποίους γίνεται αναφορά και οι τρόποι εφαρμογής τους είναι τέτοιοι ώστε πρέπει να συμπεριληφθεί στον νέο Κανονισμό ένα σύστημα συντονισμού, διαφορετικό από αυτό του Κανονισμού 1408/71, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη του τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εν λόγω παροχών, ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των διακινούμενων εργαζομένων σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 51 της συνθήκης. Οι παροχές αυτές θα πρέπει να χορηγούνται, όσον αφορά τα άτομα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71, μόνο σύμφωνα με τη νομοθεσία της χώρας στην οποία κατοικεί το ενδιαφερόμενο άτομο ή τα μέλη της οικογένειάς του, με συνυπολογισμό, εφόσον είναι απαραίτητο, των περιόδων διαμονής σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος και χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγένειας.

¹⁹⁶ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92 του Συμβουλίου της 30ής Απριλίου 1992 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 136/1-6, 19.5.1992

Ήταν ωστόσο, αναγκαίο να εξασφαλιστεί ότι το σύστημα συντονισμού, που προβλέπεται στον Κανονισμό 1408/71, θα εξακολουθούσε να εφαρμόζεται για παροχές που είτε δεν υπάγονται στην ιδιαίτερη κατηγορία παροχών είτε δεν συμπεριλαμβάνονται ρητά σε παράρτημα αυτού του Κανονισμού.

Το 1993 εκδόθηκε ο Κανονισμός **1945/93**¹⁹⁷ με τον οποίο έγιναν ορισμένες τροποποιήσεις στο τμήμα "Ζ. Ιρλανδία" του παραρτήματος Ι μέρος 1 του Κανονισμού 1408/71 προκειμένου να ληφθεί υπόψη η ερμηνεία που δόθηκε από τις ιρλανδικές αρχές στην έννοια του "μη μισθωτού". Θεωρήθηκε επίσης αναγκαία η προσαρμογή του τμήματος "Ζ. Ιρλανδία" του παραρτήματος VI συνεπεία των τροποποιήσεων που είχαν εισαχθεί στην ιρλανδική νομοθεσία σχετικά με τις παροχές ασθένειας και μητρότητας. Συνεπεία των αλλαγών που έγιναν στην ολλανδική νομοθεσία για την προβλεπόμενη από το νόμο ασφάλιση εξόδων ασθενείας, για τους δικαιούχους συντάξεων, για τους δικαιούχους πρόωρης συνταξιοδότησης, καθώς και για τα μέλη της οικογένειας των μισθωτών και μη μισθωτών, έπρεπε να προσαρμοστεί ανάλογα και το τμήμα "Ι. Κάτω Χώρες" του παραρτήματος VI του Κανονισμού.

Φάνηκε αναγκαίο να διευκρινιστεί η εφαρμογή, ιδίως σε ό,τι αφορά την ισότητα των φύλων, των διατάξεων της ολλανδικής νομοθεσίας που αναφέρονται στη συνεκτίμηση των περιόδων έγγαμου βίου του (της) συζύγου ενός εργαζομένου για το δικαίωμα συντάξεως γήρατος του (της) εν λόγω συζύγου και ότι θα πρέπει, επομένως, να διευκρινιστεί η έκταση εφαρμογής των εγγραφών στο τμήμα "Ι. Κάτω Χώρες" του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71. Θεωρήθηκε επίσης αναγκαίο να διευκρινιστούν, στο τμήμα "Ι. Κάτω Χώρες" του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, οι υποχρεώσεις καταβολής, όσον αφορά τον (την) ολλανδό (ή) σύζυγο του ολλανδού εργαζομένου που είναι αποσπασμένος στο εξωτερικό, τουλάχιστον των ελάχιστων εισφορών, προκειμένου να μπορεί να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του γενικού συστήματος ασφάλισης γήρατος και να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις στο τμήμα "Ι. Κάτω Χώρες" του παραρτήματος VI, προκειμένου να αποφευχθεί η διατήρηση ενός συστήματος είσπραξης εισφορών προαιρετικής ασφάλισης για τη γενική ασφάλιση γήρατος και τη γενική ασφάλιση χηρών και ορφανών κατά τη διάρκεια περιόδου στην οποία ο (η) σύζυγος ενός εργαζομένου είναι αυτασφάλιστος για σύνταξη γήρατος.

¹⁹⁷ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1945/93 του Συμβουλίου της 30ής Ιουνίου 1993 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 181/1-10, 23.7.1993

Επιπλέον έπρεπε να γίνει μια τροποποίηση στο τμήμα "ΙΒ. Ηνωμένο Βασίλειο" του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι τροποποιήσεις που έγιναν στη βρετανική νομοθεσία και να προβλεφθεί διάταξη που να ρυθμίζει την κατανομή των βαρών όσον αφορά στις οικογενειακές παροχές, όταν οι εν λόγω παροχές οφείλονται, για την ίδια περίοδο και για το ίδιο μέλος της οικογένειας, από δύο κράτη μέλη κατ' εφαρμογή των άρθρων 73 ή/και 74. Επίσης έπρεπε να τροποποιηθούν ορισμένες διατάξεις του τμήματος "Β. Δανία" στα παραρτήματα 1, 4 και 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι νέες αρμοδιότητες των αρχών της Δανίας και να προσαρμοστεί το τμήμα "Γ. Γερμανία" του παραρτήματος 2 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 προκειμένου να ληφθούν υπόψη ορισμένες μεταβιβάσεις αρμοδιοτήτων μεταξύ ορισμένων γερμανικών οργανισμών. Στον Κανονισμό Εφαρμογής 574/72 έπρεπε να τροποποιηθούν ορισμένες διατάξεις του τμήματος "Δ. Ισπανία" στα παραρτήματα 2 και 4 σχετικά με τις συντάξεις γήρατος και αναπηρίας ως προς το μη ανταποδοτικό τους σκέλος και να τροποποιηθούν ορισμένες διατάξεις του τμήματος "Ζ. Ιρλανδία" στα παραρτήματα 2, 3 και 4, συνεπεία των αλλαγών που επήλθαν στην οργάνωση των ιρλανδικών οργανισμών που είναι υπεύθυνοι για την διαχείριση των συστημάτων σύνταξης για χήρες και ορφανά και των συντάξεων γήρατος, καθώς και του συστήματος των οικογενειακών παροχών.

Πέραν των ανωτέρω, έπρεπε να προσαρμοστεί το τμήμα "7. Βέλγιο-Ιταλία" του παραρτήματος 5 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 προκειμένου να ληφθεί υπόψη η νέα συμφωνία για την απόδοση των αμοιβαίων απαιτήσεων που συνήφθη μέσω ανταλλαγής επιστολών μεταξύ των δύο χωρών και να προσαρμοστεί το τμήμα "ΣΤ. Ελλάδα" του παραρτήματος 6 του ίδιου Κανονισμού, προκειμένου να γενικευθεί η διαδικασία της απευθείας πληρωμής.

Τέλος, έπρεπε να ληφθούν υπόψη στο παράρτημα 8 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, οι τροποποιήσεις του άρθρου 10α, αυτού του ίδιου Κανονισμού και να προβλεφθούν, σε περίπτωση συντρεχόντων δικαιωμάτων, για την ίδια περίοδο και το ίδιο πρόσωπο, για ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά, δυνάμει της κοινής εφαρμογής του άρθρου 10α του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του άρθρου 2 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92, διατάξεις για τη σόρευση αυτών των παροχών και για την εφαρμογή των ρητρών μείωσης, αναστολής και κατάργησης παροχών, οι οποίες προβλέπονται από τις νομοθεσίες των συγκεκριμένων κρατών μελών.

Οι τροποποιήσεις που έγιναν με τον Κανονισμό **3095/95**¹⁹⁸ ήταν για να διευκολυνθεί η προσωρινή διαμονή και η δυνατότητα περίθαλψης με έγκριση του αρμοδίου φορέα στο έδαφος της Ένωσης.

¹⁹⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3095/95 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1995, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 547/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92

Τα ευεργετήματα του άρθρου 22 παράγραφος 1 στοιχεία α) και γ) έπρεπε να επεκταθούν σε όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι είναι ασφαλισμένοι δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και στα μέλη των οικογενειών τους που κατοικούν μαζί τους, ακόμη και εάν δεν έχουν την ιδιότητα του μισθωτού ή μη μισθωτού εργαζομένου.

Στο μέτρο που ο ευρισκόμενος σε πλήρη ανεργία, στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 71 παράγραφος 1 στοιχείο α) σημείο ii) και στοιχείο β) σημείο ii), λαμβάνει παροχές ασθένειας και μητρότητας και οικογενειακές παροχές που βαρύνουν τον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικεί, καθώς και στην περίπτωση αναγνώρισης περιόδων πλήρους ανεργίας για τις οποίες χορηγούνται παροχές αναπηρίας και γήρατος από τον εν λόγω φορέα σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει [άρθρο 25 παράγραφος 2, άρθρο 39 παράγραφος 6, άρθρο 45 παράγραφος 6 και άρθρο 72α του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71], είναι λογικό να μπορεί αυτό το κράτος μέλος της κατοικίας να διενεργήσει, ενδεχομένως, κρατήσεις εισφορών σχετικά με τις παροχές αυτές και κατά συνέπεια, έπρεπε να θεσπισθούν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες αυτό το κράτος θα μπορεί να προβαίνει στις κρατήσεις αυτές εφόσον το προβλέπει η νομοθεσία του.

Ήταν απαραίτητο να εξασφαλιστεί ότι μια οικογένεια δεν χάνει τα δικαιώματα οικογενειακών παροχών λόγω μικρών αποσβεστικών προθεσμιών, τροποποιώντας για το σκοπό αυτό το άρθρο 86 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

Για λόγους αποτελεσματικότητας, κρίθηκε προτιμότερο να συγκεντρωθεί το σύνολο των μεταβατικών διατάξεων σχετικά με τις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά (ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα) σε ένα νέο άρθρο 95β του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

Έπρεπε να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις στις ενότητες «Ζ. ΙΡΛΑΝΔΙΑ» και «ΙΓ. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ» του παραρτήματος Ι μέρος ΙΙ του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, έτσι ώστε να λαμβάνεται υπόψη η ερμηνεία που δίνουν οι ιρλανδικές και βρετανικές αρχές στην έννοια του «μέλους της οικογένειας», επίσης κρίθηκε απαραίτητο να προστεθεί στο παράρτημα Ια του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ενότητα «Β. ΔΑΝΙΑ», το σταθερό επίδομα επαναπροσαρμογής, το οποίο αποτελεί μη εξαγώγιμη ειδική παροχή χωρίς συνεισφορά. Έπρεπε επίσης να διαγραφεί, από το παράρτημα Ια, ενότητα «Θ. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ», το αντισταθμιστικό επίδομα κόστους ζωής, καθόσον αυτό δεν προβλεπόταν πλέον στη νομοθεσία του Λουξεμβούργου.

Φάνηκε απαραίτητο να προσαρμοστεί η ενότητα «ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 μετά την αναδιάρθρωση των κοινωνικών ασφαλίσεων και διάφορες τροποποιήσεις που εισήχθησαν στην ελληνική νομοθεσία.

για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1945/93 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92» ΕΕ L 335/1-9, 30.12.1995

Έπρεπε να τροποποιηθούν το άρθρο 17 παράγραφος 2 και το άρθρο 30 παράγραφος 1 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, έτσι ώστε να επεκταθεί στους γερμανικούς, ιταλικούς και πορτογαλικούς φορείς μια ειδική διάταξη που προβλέπεται ήδη για τους γαλλικούς φορείς, λαμβανομένης υπόψη της δυνατότητας, για τους ασφαλισμένους, να αλλάζουν συχνότερα αρμόδιο φορέα όσον αφορά τις παροχές ασθενοείας και το άρθρο 95 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, έτσι ώστε το κατ' αποκοπή ποσό που πρέπει να αποδοθεί να προσεγγίσει περισσότερο στις πραγματικές δαπάνες που έγιναν από τους φορείς των κρατών μελών, έπρεπε επίσης να προβλεφθεί μεταβατική περίοδος όσον αφορά τη Γαλλική Δημοκρατία, λαμβάνοντας υπόψη τις διοικητικές δυσκολίες που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει το κράτος αυτό.

Έγινε προσαρμογή των σημείων 13 «ΔΑΝΙΑ-ΙΣΠΑΝΙΑ» και 15 «ΔΑΝΙΑ-ΕΛΛΑΔΑ» του παραρτήματος 5 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 για να ληφθούν υπόψη οι συμφωνίες που συνήφθησαν από αυτά τα κράτη μέλη και τροποποιήθηκε το παράρτημα 5, κατόπιν της σύναψης συμφωνιών, βασιζμένων στο άρθρο 36 παράγραφος 3 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, μεταξύ της Ελλάδας και των Κάτω Χωρών και μεταξύ των Κάτω Χωρών και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Ύστερα από τη διοικητική αναδιοργάνωση των υπηρεσιών ασφάλισης ασθενοείας στο Λουξεμβούργο, τροποποιήθηκαν οι ονομασίες των αρμόδιων φορέων στα παραρτήματα 2, 3, 4, 9 και 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στην ενότητα «Θ. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ».

Οι αλλαγές στην τεχνολογία και την ανταλλαγή πληροφοριών συντέλεσαν στην έκδοση του Κανονισμού **1290/97**¹⁹⁹. Έχοντας υπόψη ότι ο εκσυγχρονισμός των μέσων ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των φορέων κοινωνικής ασφάλισης στα κράτη μέλη θα βελτίωνε τις υπηρεσίες που παρέχονται στους ασφαλισμένους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και ότι η **χρησιμοποίηση των υπηρεσιών τηλεματικής** για την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ φορέων απαιτούσε διατάξεις που θα εξασφάλιζαν ότι τα έγγραφα που ανταλλάσσονται με ηλεκτρονικά μέσα θα γίνονται αποδεκτά κατά τον ίδιο τρόπο με τα έγγραφα σε χαρτί, κατά τις ανταλλαγές αυτές θα τηρούνταν οι κοινοτικές διατάξεις περί προστασίας των φυσικών προσώπων όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Αποδείχθηκε ότι η ανάπτυξη και η χρησιμοποίηση τηλεματικών υπηρεσιών για την ανταλλαγή πληροφοριών **απαιτούσαν τη δημιουργία Τεχνικής Επιτροπής**, υπό την αιγίδα της Διοικητικής

¹⁹⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1290/97 του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1997 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 που καθορίζει τον τρόπο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», EEL 176/1-16, 04.07.1997

Επιτροπής για την Κοινωνική Ασφάλιση των Διακινούμενων Εργαζομένων (ΔΕΚΑΔΕ), με ειδικές αρμοδιότητες στον τομέα της επεξεργασίας πληροφοριών.

Για λόγους σαφήνειας, έπρεπε να προσαρμοστεί η τελευταία φράση του άρθρου 1 στοιχείο στ) σημείο i) σχετικά με τη σημασία του όρου «μέλος της οικογένειας» και να περιληφθούν ρητώς στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 τα μέλη της οικογένειας και οι επιζώντες των δημοσίων υπαλλήλων και των προς αυτούς εξομοιούμενων.

Επισημαίνεται ότι ήταν επιθυμητό να διασφαλιστεί ότι τα άτομα που διαμένουν σε ένα κράτος μέλος εκτός του αρμόδιου κράτους, με σκοπό να παρακολουθήσουν σπουδές ή επαγγελματική κατάρτιση, καθώς και τα μέλη της οικογένειάς τους που τα συνοδεύουν, καλύπτονται από τις διατάξεις του άρθρου 22 παράγραφος 1 στοιχείο α) του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, για κάθε περίπτωση κατά την οποία απαιτούνται παροχές. Έπρεπε όμως να προβλεφθεί μεταβατική περίοδος σε ό,τι αφορά τις σχέσεις με το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, λαμβανομένων υπόψη των διοικητικών δυσχερειών που ενδέχεται να αντιμετωπίσει αυτή η χώρα.

Λήφθηκαν επίσης υπόψη οι νέες διατάξεις που είχαν προστεθεί στην ισπανική νομοθεσία σχετικά με την εθελοντική ασφάλιση των υπαλλήλων των διεθνών οργανισμών που κατοικούν στην αλλοδαπή και συστηματοποιήθηκε η διατύπωση των δύο πρώτων σημείων της ενότητας «Δ. ΙΣΠΑΝΙΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71. **Έπρεπε επίσης να προστεθεί ένα σημείο στην ενότητα «ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ώστε οι εν ενεργεία ή συνταξιούχοι δημόσιοι υπάλληλοι, το προς αυτούς εξομοιούμενο προσωπικό και τα μέλη των οικογενειών τους να έχουν δικαίωμα σε παροχές ασθένειας σε είδος ή/και παροχές μητρότητας σε είδος σε περίπτωση άμεσης ανάγκης κατά τη διάρκεια διαμονής στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή όταν μεταβαίνουν εκεί για την παροχή ιατρικής περίθαλψης για την κατάσταση της υγείας τους με προηγούμενη εξουσιοδότηση του αρμόδιου ελληνικού φορέα.**

Έγινε επέκταση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 22β του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 σε όλους τους δημόσιους υπαλλήλους, το προς αυτούς εξομοιούμενο προσωπικό και τα μέλη των οικογενειών τους που καλύπτονται από ειδικό ελληνικό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης.

Έπειτα από τις αλλαγές που έγιναν στη σχετική νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου, έπρεπε να αναθεωρηθεί το σημείο 11 της ενότητας «ΙΕ. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ» του παραρτήματος VI, προκειμένου να διευκρινισθεί, αφενός, ότι το επίδομα βοηθήματος τρίτου προσώπου δεν υπόκειται στο άρθρο 10 του εν λόγω Κανονισμού και, αφετέρου, ότι ορισμένες ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά θεωρούνται για τους σκοπούς των παροχών ασθένειας ως συντάξεις.

Ύστερα από τη διοικητική αναδιοργάνωση στη Δανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, την Αυστρία και τη Φινλανδία, ήταν αναγκαίο να προσαρμοστούν οι τίτλοι «Β. ΔΑΝΙΑ» των παραρτημάτων 2, 3, 4 και 10, «ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑ» των παραρτημάτων 1, 2 και 10, «Ζ. ΙΡΛΑΝΔΙΑ» των παραρτημάτων 2, 3 και 4, «Η. ΙΤΑΛΙΑ» των παραρτημάτων 2, 3 και 10, «Θ. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ» του παραρτήματος 10, «Ι. ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ» των παραρτημάτων 2, 3, 4 και 10, «ΙΑ. ΑΥΣΤΡΙΑ» των παραρτημάτων 1, 2, 3, 4 και 10 και «ΙΓ. ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ» των παραρτημάτων 2, 3, 4 και 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, με τον Κανονισμό **1223/98**²⁰⁰.

Με τον Κανονισμό αυτό τροποποιήθηκαν επίσης, τα στοιχεία 1 και 2 του τίτλου «Ζ. ΙΡΛΑΝΔΙΑ» του παραρτήματος Ι, μέρος Ι, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 για να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές της ιρλανδικής νομοθεσίας σε θέματα ασφάλισης και κοινωνικών υπηρεσιών και οι οι τίτλοι «Ζ. ΙΡΛΑΝΔΙΑ», «Η. ΙΤΑΛΙΑ», «Ι. ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ» και «ΙΓ. ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ» του παραρτήματος Ια του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που μεσολάβησαν στην ιρλανδική, ιταλική, ολλανδική και φινλανδική νομοθεσία.

Ήταν επίσης αναγκαίο να συμπληρωθεί το σημείο 7 του τίτλου «Ε. ΓΑΛΛΙΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, προσθέτοντας αναφορά σχετικά με την οικονομική ενίσχυση της οικογένειας για την απασχόληση εγκεκριμένου παιδοκόμου και το σημείο 5 του τίτλου «Ζ. ΙΡΛΑΝΔΙΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, για να ληφθεί υπόψη η μέθοδος υπολογισμού του μισθού για τη χορήγηση των παροχών ασθένειας και ανεργίας.

Ύστερα από τις αλλαγές που έγιναν στην ολλανδική νομοθεσία σε θέματα επιζώντων και ανικανότητας προς εργασία των μη μισθωτών, έπρεπε να προσαρμοστεί ο τίτλος «Ι. ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και να διευκρινισθεί η εφαρμογή της φινλανδικής νομοθεσίας για την εθνική σύνταξη.

Τέλος, έπρεπε να προστεθεί ένα νέο σημείο 4 στον τίτλο «ΙΓ. ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

Δεδομένου ότι **το 1998 δεν υπήρχε κοινός ορισμός της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου** και υφίσταντο σημαντικές διαφορές, τόσο από την άποψη των συστημάτων κοινωνικής προστασίας που

²⁰⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1223/98 του Συμβουλίου της 4ης Ιουνίου 1998 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 168/1-13, 13.6.1998

τους καλύπτουν, όσο και από την άποψη του υλικού και προσωπικού πεδίου εφαρμογής τους, εκδόθηκε ο Κανονισμός **1606/98**²⁰¹.

Λαμβανομένης υπόψη της απόφασης **Βουγιούκας**²⁰², και για τους σκοπούς της εφαρμογής των εν λόγω Κανονισμών, κρίθηκε σκόπιμο, με την επιφύλαξη των ειδικών ρυθμίσεων, να θεωρούνται οι υπαγόμενοι σε ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους και οι εξομοιούμενοι προς αυτούς ως μισθωτοί και οι ασφαλισμένοι σε ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους είναι δυνατόν να είναι παράλληλα μη μισθωτοί. Η Συνθήκη τότε δεν προέβλεπε τις αναγκαίες αρμοδιότητες προς λήψη των ενδεδειγμένων μέτρων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης μη μισθωτών.

Οι προσαρμογές που έπρεπε να γίνουν στις διατάξεις των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 απαιτούσαν την προσαρμογή ορισμένων από τα παραρτήματά τους και απαιτήθηκε να καθοριστούν, σε επιπλέον παράρτημα, οι προϋποθέσεις του συντονισμού ορισμένων ειδικών συστημάτων.

Σημειώνεται ότι ήταν αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ορισμένων ειδικών συνταξιοδοτικών συστημάτων για τους δημοσίους υπαλλήλους σε ορισμένα κράτη μέλη, ειδικότερα δε η έλλειψη, σε ορισμένα κράτη μέλη, συστημάτων συντονισμού μεταξύ ειδικών συστημάτων και γενικού συστήματος, η ύπαρξη σε άλλα κράτη μέλη ιδιαίτερων συστημάτων συντονισμού μεταξύ ειδικών συστημάτων και γενικού συστήματος, το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής αυτών των συστημάτων, οι ειδικές δημοσιονομικές τους διαρθρώσεις και διαρθρώσεις των παροχών τους, π.χ. δυνατότητα υπαγωγής στο σύστημα συνδεόμενη άμεσα με τη μακροχρόνια υπηρεσία.

Προκειμένου λοιπόν να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών των ειδικών συνταξιοδοτικών συστημάτων, και να διατηρείται παράλληλα η γενική ισορροπία του συστήματος συντονισμού, δικαιολογήθηκε μία περιορισμένη παρέκκλιση από τη γενική αρχή του συνυπολογισμού ώστε, στο πλαίσιο αυτών των συστημάτων, να μην απαιτείται να συνυπολογιστούν οι χρονικές περίοδοι που συμπληρώθηκαν στο πλαίσιο ειδικού συστήματος σε άλλο κράτος μέλος, αλλά και να αποφεύγεται η απώλεια αυτών των περιόδων με την απαίτηση να

²⁰¹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1606/98 του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 1998, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, με σκοπό την επέκτασή τους ώστε να καλύπτουν ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους», EEL 209/1-15 25.7.1998

²⁰² ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ)

λαμβάνονται υπόψη στο γενικό σύστημα του πρώτου κράτους μέλους, ακόμη και στην περίπτωση που το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν είχε συμπληρώσει μια περίοδο στο πλαίσιο αυτού του συστήματος. Ήταν επίσης αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών των ειδικών συστημάτων με τη θέσπιση μιας περιορισμένης παρέκκλισης από τις συνήθεις ρυθμίσεις για τον καθορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας, δεδομένου ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα ήταν σκόπιμο τα άτομα που καλύπτονται από ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους να υπάγονται στη νομοθεσία περισσοτέρων του ενός κρατών μελών.

Προς το συμφέρον των υπαγομένων σε ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους εξομοιούμενους προς αυτούς, οι συντάξεις ορφανών που χορηγούνται από τα συστήματα αυτά θα υπολογίζονταν σύμφωνα προς τις διατάξεις του κεφαλαίου 3 του τίτλου III αντί του κεφαλαίου 8. Η ιδιαίτερη φύση και τα χαρακτηριστικά των συμπληρωματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 98/49/EK του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 1998 περί διασφάλισης των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και μη μισθωτών οι οποίοι διακινούνται εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και η ποικιλομορφία αυτών των συστημάτων εντός και μεταξύ των κρατών μελών, σημαίνει ότι δεν εμπίπτουν στην εμβέλεια του συστήματος συντονισμού που προβλέπει ο Κανονισμός και δεν θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενό του, εκτός των συστημάτων τα οποία καλύπτει ο όρος «νομοθεσία», όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο ι), πρώτο εδάφιο του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 ή σε σχέση με τα οποία κράτος μέλος υποβάλλει δήλωση στα πλαίσια του εν λόγω άρθρου.

Ο Κανονισμός 307/99²⁰³ επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 ώστε να περιλάβει, καταρχήν, **τα ειδικά συστήματα που καλύπτουν σπουδαστές**. Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, η εφαρμογή μόνο των εθνικών νομοθεσιών δεν επέτρεπε την εξασφάλιση επαρκούς προστασίας των σπουδαστών που διακινούνται εντός της Κοινότητας και για να πραγματοποιηθεί πλήρως η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, κρίθηκε ότι έπρεπε να υπάρξει συντονισμός των ισχυόντων, έναντι αυτών, συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης.

Για λόγους δικαιοσύνης ενδείκνυτο να ισχύουν για τους σπουδαστές οι ειδικοί κανόνες που προβλέπονται για τους μισθωτούς και τους αυτοαπασχολούμενους. Οι εν λόγω κανόνες, χάριν απλότητας και σαφήνειας, έπρεπε να θεσπιστούν ως συμπλήρωμα των διατάξεων που ήδη ισχύουν για τους μισθωτούς και τους μη μισθωτούς και τα μέλη των οικογενειών τους.

²⁰³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 307/1999 του Συμβουλίου της 8ης Φεβρουαρίου 1999, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ούτως ώστε να επεκταθούν και στους σπουδαστές» EEL 38/1-5 12.2.1999

Στους Κανονισμούς (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 έπρεπε να γίνουν οι αναγκαίες προσαρμογές για να καταστεί δυνατή η εφαρμογή των διατάξεων των εν λόγω Κανονισμών στους σπουδαστές που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας, λαμβανομένης υπόψη της ιδιομορφίας τόσο της κατάστασης των εν λόγω προσώπων, όσο και των συστημάτων στα οποία υπάγονται και των παροχών τις οποίες δικαιούνται. Μολονότι, η ιδιομορφία της κατάστασης των σπουδαστών δεν επέτρεψε να προβλεφθούν κανόνες περί καθορισμού της εφαρμοστέας νομοθεσίας, έπρεπε, ωστόσο, να αποφευχθεί, στο μέτρο του δυνατού, η καταβολή διπλών εισφορών από τους ενδιαφερόμενους ή η καταβολή διπλών παροχών στους δικαιούχους. Οι προσαρμογές που έπρεπε να γίνουν στις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 απαιτούσαν την προσαρμογή του παραρτήματος VI.

Η ιδιαίτερη κατάσταση του Λουξεμβούργου βάσει της οποίας όλοι οι σπουδαστές που φοιτούσαν στο εξωτερικό είχαν δικαίωμα υγειονομικής περίθαλψης, δικαιολογούσε την αυτόματη εξαίρεση των σπουδαστών αυτών από την υπαγωγή σε σύστημα υγειονομικής ασφάλισης στη χώρα όπου σπουδάζουν.

Λόγω της ειδικής κατάστασης των σπουδαστών, δεν υπήρξε δυνατόν να θεσπισθεί γενικό σύστημα συντονισμού των δικαιωμάτων υγειονομικής περίθαλψης των σπουδαστών σε κοινοτικό επίπεδο, **ιδίως όσον αφορά τις παροχές αναπηρίας των σπουδαστών**. Οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης των σπουδαστών ποικίλουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των κρατών μελών ιδίως όσον αφορά τις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά που έχουν προβλεφθεί για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους των αναγκών περίθαλψης και κινητικότητας των μειονεκτούντων ατόμων. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αναγνώρισε ότι οι λεπτομερείς κανόνες για τη χορήγηση ορισμένων παροχών συνδέονται στενά με ένα συγκεκριμένο οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο και ότι ως εκ τούτου δικαιολογείται περιορισμένη απόκλιση από τους κανόνες συντονισμού για τις περιόδους που προβλέπονται από το άρθρο 10α παράγραφος 2, του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1408/71.

Καθώς η Συνθήκη δεν προέβλεψε τις απαραίτητες εξουσίες για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης των σπουδαστών, ο Κανονισμός 307/99 θα εφαρμόζεται στο εξής χωρίς να τίγονται οι προϋποθέσεις που ορίζονται στην Οδηγία 93/96/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1993, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών.

Ο Κανονισμός **1399/99**²⁰⁴ εκδόθηκε για να τακτοποιήσει κυρίως το θέμα της **συντάξεως των ορφανών** που αναγράφονται στο κεφάλαιο 8 του Κανονισμού 1408/71. Υπήρξε πρόβλημα

²⁰⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1399/1999 του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 1999, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» EEL 164/1-9, 30.6.1999

ερμηνείας και διοίκησης για τις συντάξεις ορφανών και κρίθηκε ότι θα ήταν προς το συμφέρον των ενδιαφερομένων προσώπων να υπολογίζονται οι συντάξεις ορφανών σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 3 του τίτλου III μάλλον παρά σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 8.

Ο υπολογισμός των συντάξεων ορφανών σύμφωνα με το κεφάλαιο 3 δεν θίγει την υποχρέωση καταβολής των εξισωτικών ποσών σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου όσον αφορά τις παροχές που εξακολουθούν να εμπίπτουν στο κεφάλαιο 8.

Επιπλέον, κρίθηκε σκόπιμο να τροποποιηθεί το μέρος "IB. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ" του παραρτήματος Πα προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στην πορτογαλική νομοθεσία και να πρέπει να προστεθεί ένα νέο σημείο στο μέρος "Z. ΙΡΛΑΝΔΙΑ" και ένα ακόμη στο μέρος "IE. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ" του παραρτήματος VI, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι συγκεκριμένοι κανόνες προτεραιότητας για την περίπτωση σώρευσης δικαιωμάτων για οικογενειακά επιδόματα σύμφωνα με τη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας λόγω άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας στην επικράτεια του ενός από τα δύο αυτά κράτη μέλη.

Έπρεπε να προβλεφθεί η δυνατότητα τροποποίησης όλων των παραρτημάτων του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 με Κανονισμό τον οποίο θα υιοθετούσε η Επιτροπή κατόπιν αιτήματος του(των) αφορωμένου(-ων) κράτους(-ών) μέλους(-ών) ή των αρχών τους και μετά από λήψη γνώμης της Διοικητικής Επιτροπής. Πράγματι, σκοπός της τροποποίησης αυτών των παραρτημάτων ήταν απλώς να ενσωματώνονται σε ένα κοινοτικό νομοθέτημα, οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη ή από τις αρμόδιες αρχές τους.

Τέλος, έπειτα από τις διοικητικές αναδιοργανώσεις που έγιναν στη Γαλλία σχετικά με την εξέταση των αιτήσεων για παράταση απόσπασης ή για ειδική απόσπαση, τροποποιήθηκε ανάλογα το μέρος "E. ΓΑΛΛΙΑ" του παραρτήματος 10 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72.

Ύστερα από την κοινοποίηση δήλωσης της γαλλικής κυβέρνησης στον Πρόεδρο του Συμβουλίου, σύμφωνα με την οποία ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 καθίσταται εφαρμοστέος στα δύο γαλλικά συστήματα επικουρικής σύνταξης ARRCO και AGIRC, κρίθηκε σκόπιμο να εκδοθεί ο Κανονισμός **1386/2001**²⁰⁵, προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή του Κανονισμού 1408/71 επί των συστημάτων αυτών με την προσθήκη δύο σημείων στο παράρτημα IV τμήμα Γ και στο

²⁰⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1386/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουνίου 2001, «για την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, για την εφαρμογή των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου, για τον τρόπο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», EEL 187/1-3, 10.7.2001

παράρτημα VI αυτού, προκειμένου κυρίως να ληφθεί υπόψη ο συμπληρωματικός χαρακτήρας αυτών των δύο συστημάτων σε σχέση με τα βασικά συστήματα, καθώς και το γεγονός ότι οι παροχές που χορηγούν υπολογίζονται βάσει του αριθμού των μονάδων σύνταξης που έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος, ανεξάρτητα από τις περιόδους ασφάλισης που έχει συμπληρώσει.

Έγινε επίσης τροποποίηση του άρθρου 34 παράγραφος 5 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 προκειμένου να γίνει σαφής διάκριση από την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου και να μην αναφέρεται πλέον στη διαδικασία απόδοσης δαπανών που υπόκεινται σε ένα ανώτατο όριο, όταν οι δαπάνες έχουν πραγματοποιηθεί κατά τη διαμονή σε ένα κράτος μέλος που δεν προβλέπει κλίμακες για την απόδοση των δαπανών και **ελήφθη υπόψη η εισαγωγή του ευρώ, την 1η Ιανουαρίου 1999**, και τροποποιήθηκε το άρθρο 107 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72.

Μία από τις πιο σημαντικές τροποποιήσεις του Κανονισμού 1408/71, έγινε με τον Κανονισμό 859/2003²⁰⁶, καθώς ελήφθη υπόψη η διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της συνόδου του Τάμπερε, τον Οκτώβριο του 1999, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να εξασφαλίσει τη **δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών** που διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια των κρατών μελών της, να τους παράσχει δικαιώματα και υποχρεώσεις συγκρίσιμα με εκείνα που απολαμβάνουν οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να προωθήσει την άνευ διακρίσεων μεταχείριση στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή και να επιδιώξει την προσέγγιση του νομικού καθεστώτος τους προς εκείνο των υπηκόων των κρατών μελών.

Στο ψήφισμά του της 27ης Οκτωβρίου 1999, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επέμεινε στην ταχεία υλοποίηση των υποσχέσεων για δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη μέλη και στον καθορισμό του νομικού καθεστώτος τους, με ενιαία δικαιώματα όσο το δυνατόν πλησιέστερα προς εκείνα που απολαμβάνουν οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή απηύθυνε επίσης έκκληση για την ουσιαστική εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης στον κοινωνικό τομέα μεταξύ των κοινοτικών υπηκόων και των υπηκόων τρίτων χωρών, ιδίως στη γνώμη που εξέδωσε το 1991 για το καθεστώς των διακινούμενων εργαζομένων από τρίτες χώρες.

Στο άρθρο 6 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται ότι η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στη

²⁰⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 859/2003 του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2003, για την επέκταση των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις αυτές μόνον λόγω της ιθαγένειάς τους, EEL 124/1-3, 20.05.2003

Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

Ο Κανονισμός 859/2003 σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από το Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πριν την έκδοση του 883/2004, ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ο οποίος αποτελεί τη βάση του συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των διαφόρων κρατών μελών, και ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, εφαρμόζονταν μόνον σε ορισμένους υπηκόους τρίτων χωρών. Ο αριθμός και η πολυμορφία των νομικών μέσων που χρησιμοποιούνταν για να επιλυθούν τα προβλήματα συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών, τα οποία αντιμετωπίζουν οι υπήκοοι τρίτων χωρών που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με τους κοινοτικούς υπηκόους, ήταν πηγή νομικής και διοικητικής πολυπλοκότητας. Δημιουργούσε σημαντικές δυσκολίες στους ενδιαφερομένους, στους εργοδότες τους και στους αρμόδιους εθνικούς οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης κατά συνέπεια, κρίθηκε σκόπιμο να προβλεφθεί η εφαρμογή των κανόνων συντονισμού του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Κοινότητα και δεν καλύπτονται σήμερα από τις διατάξεις των εν λόγω Κανονισμών λόγω της ιθαγένειάς τους, ενώ πληρούν τις υπόλοιπες προϋποθέσεις που προβλέπονται από τους Κανονισμούς αυτούς· η επέκταση αυτή απέκτησε ειδικότερη σημασία ενόψει της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στα πρόσωπα αυτά δεν παρέχει στους ενδιαφερομένους κανένα δικαίωμα εισόδου, παραμονής ή διαμονής, ούτε δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας ενός κράτους μέλους. **Οι διατάξεις του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 εφαρμόζονται, μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος διαμένει ήδη νόμιμα στο έδαφος ενός κράτους μέλους.** Συνεπώς, το νόμιμο της διαμονής είναι προαπαιτούμενο της εφαρμογής των διατάξεων αυτών.

Οι διατάξεις του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 δεν εφαρμόζονται σε περιπτώσεις όπου όλα τα πραγματικά περιστατικά έχουν λάβει χώρα εντός του εδάφους ενός και μόνο κράτους μέλους. Αυτό αφορά, μεταξύ άλλων, την περίπτωση που η κατάσταση ενός υπηκόου τρίτης χώρας έχει αποκλειστικά δεσμούς με μία τρίτη χώρα και ένα μόνο κράτος μέλος.

Με τον Κανονισμό 631/2004²⁰⁷, εισήχθη η «Ευρωπαϊκή Κάρτα Ασφάλισης Ασθένειας» που αντικατέστησε τα έντυπα που απαιτούνταν για την παροχή υγειονομικής περίθαλψης σε άλλο κράτος μέλος και θα απλούστευε τις διαδικασίες. Για την επίτευξη και ενδεχομένως την υπερκάλυψη του στόχου αυτού απαιτούνταν ορισμένες προσαρμογές του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, καθώς προβλεπόταν η πρόσβαση σε διάφορα είδη παροχών σε είδος κατά τη διάρκεια διαμονής σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος ή το κράτος κατοικίας ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκαν οι ασφαλισμένοι και διέκρινε μεταξύ "αμέσως αναγκαίας περίθαλψης" και "αναγκαίας περίθαλψης". **Για μεγαλύτερη προστασία των ασφαλισμένων, έπρεπε να προβλεφθεί η εξίσωση των δικαιωμάτων όλων των ασφαλισμένων όσον αφορά την πρόσβαση στις παροχές σε είδος κατά τη διάρκεια διαμονής σε κράτος μέλος άλλο από το κράτος μέλος της ασφάλισής τους ή της κατοικίας τους.** Υπό τις εν λόγω συνθήκες, όλοι οι ασφαλισμένοι θα δικαιούνταν τις παροχές σε είδος που καθίστανται ιατρικά αναγκαίες κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση των παροχών και την προβλεπόμενη διάρκεια της διαμονής.

Ήταν λοιπόν αναγκαίο να ληφθούν όλα τα δέοντα μέτρα για να διασφαλισθεί η ορθή εφαρμογή του άρθρου 22 σε όλα τα κράτη μέλη, ιδίως όσον αφορά τους παρέχοντες περίθαλψη. Για ορισμένα είδη συνεχούς θεραπείας που απαιτούν ειδική υποδομή, όπως για παράδειγμα η αιμοδιάλυση, είναι ουσιώδες για τον ασθενή να είναι η θεραπεία διαθέσιμη κατά τη διάρκεια της διαμονής του σε άλλο κράτος μέλος. Προς το σκοπό αυτό, η Διοικητική Επιτροπή κατάρτισε κατάλογο παροχών σε είδος οι οποίες αποτελούσαν αντικείμενο προηγούμενης συμφωνίας μεταξύ του ασφαλισμένου και του φορέα που παρέχει τη θεραπεία προκειμένου να διασφαλίζεται η παροχή περίθαλψης και η ελευθερία του ασφαλισμένου να διαμένει προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος.

Η πρόσβαση σε παροχές σε είδος κατά τη διάρκεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος γινόταν με την υποβολή του κατάλληλου εντύπου που προβλεπόταν από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου, περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71. Ορισμένα κράτη μέλη απαιτούσαν ακόμη, εάν όχι στην πράξη τουλάχιστον τυπικά, βάσει της νομοθεσίας τους, επιπλέον διατυπώσεις κατά την άφιξη στο έδαφός τους. Οι απαιτήσεις αυτές και συγκεκριμένα η υποχρέωση συστηματικής και εκ των προτέρων υποβολής βεβαίωσης στον φορέα του τόπου

²⁰⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 631/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31ης Μαρτίου 2004, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου, περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, όσον αφορά την εξίσωση των δικαιωμάτων και την απλούστευση των διαδικασιών», EEL 100/1-5, 6.4.2004

διαμονής η οποία πιστοποιούσε το δικαίωμα παροχών σε είδος, ήταν ανώφελα περιοριστικές και παρακώλυαν την ελεύθερη διακίνηση των ενδιαφερομένων προσώπων.

Τα κράτη μέλη μερίμνησαν με διαφημιστικές τους εκστρατείες ώστε να παρέχεται η κατάλληλη ενημέρωση σχετικά με τις μεταβολές στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Κανονισμό 631/2004. Απαραίτητη ήταν και η συνεργασία μεταξύ των φορέων και των προσώπων που καλύπτονται από τον Κανονισμό, για την αποτελεσματική και ορθή εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71. Η εν λόγω συνεργασία προϋποθέτει, τόσο εκ μέρους των φορέων όσο και εκ μέρους των ασφαλισμένων, πλήρη ενημέρωση σχετικά με κάθε μεταβολή της κατάστασης η οποία έχει ενδεχομένως επιπτώσεις στα δικαιώματα επί παροχών, όπως για παράδειγμα η παύση ή η αλλαγή μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας του ασφαλισμένου, η μεταφορά της κατοικίας ή της διαμονής του ίδιου ή μέλους της οικογένειάς του, οι μεταβολές στην οικογενειακή του κατάσταση ή οι τροποποιήσεις της νομοθεσίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τον πολύπλοκο χαρακτήρα ορισμένων εξατομικευμένων καταστάσεων σχετικών με την κινητικότητα των προσώπων, προβλέφθηκε μηχανισμός που επέτρεπε στους φορείς να ρυθμίζουν τις εξατομικευμένες περιπτώσεις στις οποίες αποκλίνουσες ερμηνείες του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού εφαρμογής του θα μπορούσαν να διακυβεύσουν τα δικαιώματα του ενδιαφερομένου. Αν δεν μπορεί να βρεθεί λύση που να διασφαλίζει όλα τα δικαιώματα του ενδιαφερομένου, προβλέφθηκε η δυνατότητα προσφυγής στη Διοικητική Επιτροπή. Για να προσαρμοσθεί ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 στην εξέλιξη των τεχνικών επεξεργασίας των δεδομένων, ουσιώδες στοιχείο των οποίων αποτελεί η ευρωπαϊκή κάρτα ασφάλισης ασθένειας, καθόσον προοριζόταν εξ αρχής σε εύθετο χρόνο να αποτελέσει ηλεκτρονικό μέσο αναγνώσιμο σε όλα τα κράτη μέλη, τροποποιήθηκαν επίσης και ορισμένα άρθρα του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 έτσι ώστε η έννοια του "εγγράφου" να καλύπτει οποιοδήποτε περιεχόμενο ανεξάρτητα από το χρησιμοποιηθέν μέσο, γραμμένο σε χαρτί ή αποθηκευμένο υπό ηλεκτρονική μορφή ή με ηχητική, οπτική ή οπτικοακουστική εγγραφή.

Η πιο σημαντική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας Κοινωνικής Ασφάλισης, ήταν η έκδοση του Κανονισμού **883/2004**²⁰⁸.

Λόγω των σημαντικών διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών όσον αφορά τα καλυπτόμενα πρόσωπα, ήταν προτιμότερο να θεσπισθεί η αρχή ότι ο Κανονισμός 883/2004 εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους ή τους ανιθαγενείς και τους πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους, και υπάγονται ή είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία κοινωνικής

²⁰⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, EEL 166/1-123, 30.04.2004

ασφάλειας ενός ή περισσότερων κρατών μελών καθώς και στα μέλη της οικογένειάς τους και στους επιζώντες τους.

Η γενική αρχή της ίσης μεταχείρισης έχει ιδιαίτερη σημασία για εργαζομένους, οι οποίοι δεν κατοικούν στο κράτος μέλος όπου απασχολούνται, συμπεριλαμβανομένων των μεθοριακών εργαζομένων.

Το Δικαστήριο εξέφρασε κατ' επανάληψη τη γνώμη του για τη δυνατότητα ίσης μεταχείρισης των παροχών, των εισοδημάτων και των γεγονότων· αυτή η γενική αρχή θα πρέπει να υιοθετηθεί ρητώς και να αναπτυχθεί περαιτέρω, τηρουμένης της ουσίας και του πνεύματος των δικαστικών αποφάσεων.

Στο εσωτερικό της Κοινότητας, δεν αιτιολογείται, κατ' αρχήν, να εξαρτώνται τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλειας από τον τόπο κατοικίας του ενδιαφερομένου· ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδίως όσον αφορά τις ειδικές παροχές που συνδέονται με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον του ενδιαφερομένου, ο τόπος κατοικίας θα μπορούσε να λαμβάνεται υπόψη.

Για να εξασφαλισθεί, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, η ίση μεταχείριση για όλα τα πρόσωπα που εργάζονται στο έδαφος ενός κράτους μέλους, κρίθηκε σκόπιμο να προσδιορίζεται, κατά γενικό κανόνα, ως εφαρμοστέα νομοθεσία, η νομοθεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου ο ενδιαφερόμενος ασκεί τη μη μισθωτή ή τη μη μισθωτή δραστηριότητά του. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι οποίες αιτιολογούν άλλα κριτήρια εφαρμογής, είναι ανάγκη να γίνεται παρέκκλιση από τον γενικό αυτό κανόνα.

Όσον αφορά στις παροχές εργατικού ατυχήματος και επαγγελματικής ασθένειας, χρειαζόταν να θεσπισθούν κανόνες για να εξασφαλίζεται η προστασία, οι οποίοι να καλύπτουν την κατάσταση των προσώπων που κατοικούν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος μέλος, ενώ για τις παροχές αναπηρίας, έπρεπε να εκπονηθεί ένα σύστημα συντονισμού το οποίο να σέβεται τις ιδιαιτερότητες των εθνικών νομοθεσιών, ιδίως όσον αφορά την αναγνώριση της αναπηρίας και της επιδείνωσής της.

Ήταν πλέον ανάγκη να εκπονηθεί ένα σύστημα εκκαθάρισης των παροχών γήρατος και επιζώντων για την περίπτωση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος είχε υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών. Χρειαζόταν επίσης να προσδιορισθεί το ποσό της σύνταξης, η οποία θα υπολογίζεται με τη μέθοδο του συνυπολογισμού και του αναλογικού συσχετισμού και θα εξασφαλίζεται από το κοινοτικό δίκαιο, όταν η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των ρητρών για τη μείωση, την αναστολή ή την κατάργηση, είναι λιγότερο ευνοϊκή από την εν λόγω μέθοδο. Για να προστατεύονται οι διακινούμενοι εργαζόμενοι και οι

επιζώντες τους από την υπερβολικά αυστηρή εφαρμογή των εθνικών κανόνων που διέπουν τη μείωση, την αναστολή ή την κατάργηση, ήταν αναγκαίο να συμπεριληφθούν διατάξεις οι οποίες θα ρύθμιζαν αυστηρά την εφαρμογή των κανόνων αυτών.

Ήταν απαραίτητο να συμπεριληφθούν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα καθεστώτα προσύνταξης στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος Κανονισμού, ώστε να εξασφαλίζονται, κατ' αυτό τον τρόπο, η ίση μεταχείριση και η δυνατότητα εξαγωγής των παροχών προσύνταξης καθώς και η χορήγηση οικογενειακών παροχών και παροχών ασθένειας, μητρότητας και πατρότητας στον ενδιαφερόμενο, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του Κανονισμού· ωστόσο, ο κανόνας περί συνυπολογισμού των περιόδων δεν έπρεπε να συμπεριληφθεί, δεδομένου ότι τα εκ του νόμου προβλεπόμενα καθεστώτα προσύνταξης υπάρχουν μόνο σε πολύ περιορισμένο αριθμό κρατών μελών.

Δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής των οικογενειακών παροχών είναι ευρύτατο, η παροχή προστασίας σε καταστάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν κλασικές, καθώς και σε άλλες καταστάσεις οι οποίες είναι ιδιόμορφες, και που συνεπάγονται παροχές, κρίθηκε σκόπιμη η ρύθμιση όλων αυτών των παροχών.

Για να αποφεύγονται οι αδικαιολόγητες σωρεύσεις παροχών, ήταν ανάγκη να θεσπισθούν κανόνες προτεραιότητας σε περίπτωση συρροής δικαιωμάτων για οικογενειακές παροχές σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους και σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας των μελών της οικογένειας.

Οι προκαταβολές παροχών διατροφής είναι ανακτήσιμες προκαταβολές, οι οποίες προορίζονται να αντισταθμίζουν την αδυναμία γονέα να εκπληρώσει την εκ του νόμου υποχρέωσή του να συντηρεί τα τέκνα του, υποχρέωση η οποία απορρέει από το οικογενειακό δίκαιο. Επομένως, οι προκαταβολές αυτές δεν έπρεπε να θεωρούνται ως άμεση παροχή από συλλογική στήριξη υπέρ των οικογενειών. **Λόγω των ιδιαιτεροτήτων αυτών, οι κανόνες συντονισμού δεν πρέπει να εφαρμόζονται σε αυτές τις παροχές διατροφής.**

Όπως επανειλημμένως έχει δηλώσει το Δικαστήριο, οι διατάξεις που παρεκκλίνουν από την αρχή του εξαγωγίμου των παροχών κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά.

Ήταν αναγκαίο να συγκροτηθεί μια Διοικητική Επιτροπή, η οποία θα αποτελείται από έναν εκπρόσωπο της κυβέρνησης κάθε κράτους μέλους και θα είναι επιφορτισμένη, ιδίως, με την εξέταση όλων των διοικητικών θεμάτων ή των θεμάτων ερμηνείας που απορρέουν από τις διατάξεις του παρόντος Κανονισμού και με την προαγωγή της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και ήταν αποδεδειγμένο ότι η εξέλιξη και η χρήση υπηρεσιών επεξεργασίας δεδομένων για

την ανταλλαγή πληροφοριών, απαιτούσε τη δημιουργία, υπό την αιγίδα της Διοικητικής Επιτροπής, μιας Τεχνικής Επιτροπής με συγκεκριμένες αρμοδιότητες στον τομέα της επεξεργασίας των δεδομένων.

Η χρήση υπηρεσιών επεξεργασίας δεδομένων για την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ οργάνων απαιτούσε διατάξεις, οι οποίες θα εγγυούνταν ότι τα έγγραφα που ανταλλάσσονταν ή εκδίδονταν με ηλεκτρονικά μέσα θα είναι αποδεκτά όπως και τα έντυπα έγγραφα. Οι ανταλλαγές αυτές πρέπει να πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις κοινοτικές διατάξεις όσον αφορά στην προστασία των φυσικών προσώπων σχετικά με την επεξεργασία και την ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας²⁰⁹, βάσει του συλλογισμού για την επέκταση του Κανονισμού αυτού σε όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με σκοπό να εξευρεθεί λύση η οποία θα λαμβάνει υπόψη τυχόν περιορισμούς οι οποίοι συνδέονται με τα ειδικά χαρακτηριστικά συστημάτων βασιζόμενων στην κατοικία, κρίθηκε σκόπιμη ειδική παρέκκλιση, μέσω καταχώρισης στο Παράρτημα XI «ΔΑΝΙΑ», η οποία περιορίζεται στο δικαίωμα κοινωνικής σύνταξης αποκλειστικά σε σχέση με τη νέα κατηγορία των μη ενεργών προσώπων, στα οποία επεκτάθηκε ο Κανονισμός. Η παρέκκλιση αυτή κρίθηκε σκόπιμη λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών του δανικού συστήματος και του γεγονότος ότι, δυνάμει της ισχύουσας δανικής νομοθεσίας (Νόμος περί Συντάξεων) οι συντάξεις αυτές είναι εξαγωγίμες μετά δεκαετή περίοδο κατοικίας.

Σύμφωνα με την αρχή της ίσης μεταχείρισης, κρίθηκε σκόπιμη ειδική παρέκκλιση, μέσω καταχώρισης στο Παράρτημα XI «ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ», η οποία περιορίζεται στις εθνικές συντάξεις που βασίζονται στην κατοικία· η παρέκκλιση αυτή κρίθηκε σκόπιμη λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών της φινλανδικής νομοθεσίας για την κοινωνική ασφάλεια, στόχος της οποίας είναι να διασφαλίζει ότι το ποσό της εθνικής σύνταξης δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το ποσό της εθνικής σύνταξης, όπως αυτή θα υπολογιζόταν εάν το σύνολο των περιόδων ασφάλισης που πραγματοποιήθηκε σε οιοδήποτε κράτος μέλος, είχε πραγματοποιηθεί στη Φινλανδία.

Προκειμένου να καταργηθεί ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ήταν απαραίτητο να εκδοθεί ένας νέος Κανονισμός. Εντούτοις, για λόγους ασφάλειας του δικαίου, κρίθηκε αναγκαίο ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 να παραμείνει σε ισχύ και να συνεχίσει να παράγει έννομα αποτελέσματα για τους σκοπούς ορισμένων κοινοτικών πράξεων και συμφωνιών στις οποίες είναι μέρος η Κοινότητα.

²⁰⁹ **Άρθρο 5 Συνθ.ΛΕΕ (πρώην άρθρο 5 της ΣΕΚ):** Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, το περιεχόμενο και η μορφή της δράσης της Ένωσης δεν υπερβαίνουν τα απαιτούμενα για την επίτευξη των στόχων των Συνθηκών.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας που προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, **η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο γνωστοποίησαν**, με επιστολές της 19ης και 23ης Απριλίου 2002, **την επιθυμία τους να συμμετάσχουν στη θέσπιση και εφαρμογή του Κανονισμού 883/2004**, ενώ σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου για τη θέση της Δανίας που προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, **η Δανία δεν συμμετέχει στη θέσπιση του Κανονισμού 883/2004 και συνεπώς δεν δεσμεύεται από αυτόν ούτε υπόκειται στην εφαρμογή του.**

Ο νέος Κανονισμός 883/2004 τέθηκε σε ισχύ την 01.05.2010.

Με βάση τη νομολογία που αφορούσε τις σχέσεις μεταξύ του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και των διατάξεων των διμερών συμβάσεων για την κοινωνική ασφάλεια, με τον Κανονισμό **647/2005**²¹⁰ κρίθηκε αναγκαίο να αναθεωρηθεί το παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού 1408/71. Οι εγγραφές στο μέρος Α του παραρτήματος ΙΙΙ δικαιολογούνταν μόνο σε δύο περιπτώσεις: εάν είναι περισσότερο ευνοϊκές για τους διακινούμενους εργαζομένους ή εάν αφορούν συγκεκριμένες και εξαιρετικές καταστάσεις, που τις περισσότερες φορές συνδέονται με ιστορικές συγκυρίες. Επιπλέον, εγγραφές στο μέρος Β μπορούσαν να γίνονται δεκτές μόνον όταν εξαιρετικές και αντικειμενικές καταστάσεις δικαιολογούσαν παρέκκλιση από το άρθρο 3²¹¹ παράγραφος 1 του εν λόγω Κανονισμού.

Για να διευκολυνθεί η εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, έπρεπε να προβλεφθούν ορισμένες διατάξεις σχετικά με τους δημόσιους υπαλλήλους ή τους προς αυτούς εξομοιούμενους, αφενός, και σχετικά με τα μέλη του προσωπικού που ταξιδεύουν διά ξηράς, θαλάσσης ή αέρος μιας επιχείρησης η οποία διενεργεί διεθνείς σιδηροδρομικές, οδικές, αεροπορικές ή πλωτές μεταφορές

²¹⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 647/2005 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2005, «για την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 117/1-12, 4.5.2005

²¹¹ **Άρθρο 3 § 1 του Κανονισμού 1408/71:** Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα Κράτη μέλη και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του Κανονισμού, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από την νομοθεσία κάθε Κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος Κανονισμού.

επιβατών ή εμπορευμάτων, αφετέρου, και να καθορισθούν επίσης οι λεπτομέρειες προσδιορισμού του μέσου ποσού που θα ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του άρθρου 23²¹² του Κανονισμού.

Όσο αφορά στην εξίσωση των δικαιωμάτων και την απλούστευση των διαδικασιών, οι διαδικασίες για την απόκτηση πρόσβασης σε παροχές ασθένειας σε είδος κατά τη διάρκεια προσωρινής διαμονής σε άλλο κράτος μέλος έχουν απλοποιηθεί. Κρίθηκε, επομένως, σκόπιμο οι απλοποιημένες διαδικασίες να επεκταθούν στις διατάξεις σχετικά με τις παροχές για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες που περιλαμβάνονται στους Κανονισμούς 1408/71 και 574/72. Αυτό έγινε με τον Κανονισμό **629/2006**²¹³. Προσαρμόστηκαν επίσης τα παραρτήματα του Κανονισμού 1408/71, προκειμένου να ληφθούν υπόψη νομοθετικές αλλαγές σε ορισμένα κράτη μέλη, ιδίως δε στα νέα κράτη μέλη μετά το πέρας των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.

Λόγω της προσχώρησης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας εκδόθηκε ο Κανονισμός **1791/2006**²¹⁴ για την προσαρμογή ορισμένων Κανονισμών και αποφάσεων στους τομείς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, του εταιρικού δικαίου, της πολιτικής ανταγωνισμού, της γεωργίας (συμπεριλαμβανομένης της κτηνιατρικής και φυτοϋγειονομικής νομοθεσίας), της πολιτικής μεταφορών, της φορολογίας, των στατιστικών, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, της τελωνειακής ένωσης, των εξωτερικών σχέσεων, της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και των θεσμικών οργάνων.

²¹² **Άρθρο 23 του Κανονισμού 1408/71: Υπολογισμός των εις χρήμα παροχών**

1. Ο αρμόδιος φορέας Κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι ο υπολογισμός των εις χρήμα παροχών βασίζεται επί μέσου μισθού, καθορίζει τον μέσο αυτόν μισθό αποκλειστικά βάσει των διαπιστωθέντων μισθών κατά την διάρκεια των περιόδων που συνεπληρώθησαν υπό την νομοθεσία αυτή.

2. Ο αρμόδιος φορέας Κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι ο υπολογισμός των εις χρήμα παροχών βασίζεται επί κατ' αποκοπήν μισθού, λαμβάνει υπ' όψη αποκλειστικά τον κατ' αποκοπήν ή, κατά περίπτωση, τον μέσο όρο των κατ' αποκοπήν μισθών που αντιστοιχούν στις περιόδους που συνεπληρώθησαν υπό την νομοθεσία αυτή.

3. Ο αρμόδιος φορέας Κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι το ποσό των εις χρήμα παροχών ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογενείας, λαμβάνει υπ' όψη και τα μέλη της οικογενείας του ενδιαφερομένου που κατοικούν στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους, σαν να κατοικούσαν στο έδαφος του αρμοδίου Κράτους.

²¹³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 629/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2006, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)», ΕΕ L 114/1-8, 27.4.2006

²¹⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1791/2006 του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006, «για την προσαρμογή ορισμένων Κανονισμών και αποφάσεων στους τομείς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, του εταιρικού δικαίου, της πολιτικής ανταγωνισμού, της γεωργίας (συμπεριλαμβανομένης της κτηνιατρικής και φυτοϋγειονομικής νομοθεσίας), της πολιτικής μεταφορών, της φορολογίας, των στατιστικών, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, της τελωνειακής ένωσης, των εξωτερικών σχέσεων, της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και των θεσμικών οργάνων, λόγω της προσχώρησης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας», ΕΕ L 363/1-80, 20.12.2006

Ο Κανονισμός **1992/2006**²¹⁵ εκδόθηκε προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η βασική μεταρρύθμιση του ολλανδικού συστήματος ασφάλισης υγείας, που ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2006, έχει περιληφθεί σωστά στις ευρωπαϊκές συντονιστικές διατάξεις από την ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ και επομένως παρέχει ασφάλεια δικαίου όσον αφορά το συντονισμό των παροχών ασθενοείας. Επίσης, κρίθηκε αναγκαίο να προβλεφθεί ότι οι τροποποιήσεις των παραρτημάτων I και VI του Κανονισμού 1408/71 που αφορούσαν τη μεταρρύθμιση του ολλανδικού συστήματος ασφάλισης υγείας εφαρμόζονταν αναδρομικά με ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2006.

Ο Κανονισμός **592/2008**²¹⁶ εκδόθηκε προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές στη νομοθεσία ορισμένων κρατών μελών, και να προσαρμοστούν ορισμένα από τα παραρτήματα του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

Τέλος, εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. **987/2009**²¹⁷ για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας που προβλέπει μέτρα και διαδικασίες που ευνοούν την κινητικότητα των εργαζομένων, ο οποίος τίθεται σε ισχύ από την 01.05.2010

²¹⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ» ΕΕ L 392/1-6, 30.12.2006

²¹⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 592/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)», ΕΕ L 177/1-5, 04.07.2008

²¹⁷ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Σεπτεμβρίου 2009 «για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας» ΕΕ L 284/1-42, 30.10.2009

2. Η επίδραση των αποφάσεων του ΔΕΚ στην κοινοτική νομοθεσία

Ο Κανονισμός 1408/71, τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 2332/89²¹⁸, μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση Burchell²¹⁹, διαζευγμένης και χωρίς απασχόληση, που ζούσε στο Ηνωμένο Βασίλειο μαζί με τα δυο της τέκνα, ενώ ο πρώην σύζυγός της κατοικούσε στις Κάτω Χώρες όπου εργαζόταν ως μισθωτός. Όταν το 1980 η Burchell υπέβαλε αίτηση στην αρμόδια επί θεμάτων κοινωνικής ασφαλίσεως βρετανική αρχή, πληρούσε όλες τις νόμιμες προϋποθέσεις για να τύχει των προβλεπόμενων από τη βρετανική νομοθεσία επιδομάτων για συντηρούμενα τέκνα. Κατά τις ίδιες περιόδους, ο πρώην σύζυγός της λάμβανε στις Κάτω Χώρες, για τα ίδια δύο τέκνα, οικογενειακά επιδόματα, διότι η ολλανδική νομοθεσία επέτρεπε τη χορήγηση οικογενειακών παροχών έστω και αν τα μέλη της οικογένειας δεν διαμένουν στο ολλανδικό έδαφος.

Από τη δικογραφία προέκυψε ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου για την οποία η Burchell ζητούσε τη χορήγηση παροχών, ούτε η βρετανική ούτε η ολλανδική νομοθεσία περιλάμβαναν κανόνα που να απαγόρευαν τη σώρευση υπό παρόμοιες περιστάσεις.

Ο βρετανικός αρμόδιος φορέας θεώρησε ότι δεδομένου ότι ο πρώην σύζυγος της Burchell λάμβανε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 73, του Κανονισμού 1408/71, ολλανδικά επιδόματα για συντηρούμενα τέκνα ως εάν τα δυο του τέκνα διέμεναν στις Κάτω Χώρες, το δικαίωμα της Burchell να τύχει στο Ηνωμένο Βασίλειο επιδόματος για συντηρούμενο τέκνο, μη εξαρτώμενου από προϋποθέσεις ασφαλίσεως ή απασχολήσεως, είχε, ανασταλεί, εφόσον το εν λόγω πρόσωπο δεν μπορούσε, δεδομένου ότι δεν ασκούσε επαγγελματική δραστηριότητα, να στηριχθεί στην αναφερόμενη στη δεύτερη φράση του εν λόγω άρθρου 10²²⁰, παράγραφος 1, στοιχείο α), εξαίρεση.

²¹⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2332/89 οπ. π.

²¹⁹ ΔΕΚ 09.07.1987, υπόθεση C-377/85 (Burchell κατά Adjudication Officer)

²²⁰ Το άρθρο 10 του Κανονισμού 574/72 όριζε ότι: "1) Τα δικαιώματα οικογενειακών παροχών ή επιδομάτων που οφείλονται κατά τη νομοθεσία κράτους μέλους, σύμφωνα με την οποία αυτά τα δικαιώματα παροχών ή επιδομάτων δεν είναι αντικείμενο όρων ασφαλίσεως μισθωτής ή μη μισθωτής απασχολήσεως, αναστέλλονται όταν κατά τη διάρκεια ίδιας περιόδου και για το ίδιο μέλος της οικογενείας:

α) οι παροχές οφείλονται συμφώνως προς το άρθρο 73 ή 74 του Κανονισμού (1408/71). Αν, ωστόσο, η σύζυγος του εργαζομένου μισθωτού ... που αναφέρεται σ' αυτά τα άρθρα ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους, τα δικαιώματα οικογενειακών παροχών ή επιδομάτων που οφείλονται σύμφωνα με τα προαναφερθέντα άρθρα θα αναστέλλονται θα καταβάλλονται μόνο από το κράτος μέλος όπου κατοικεί το μέλος της οικογενείας, οι οικογενειακές παροχές και επιδόματα του κράτους μέλους αυτού."

Από την νομολογία της υπόθεσης Burchell προέκυψε η ανάγκη ορισμένων τροποποιήσεων στα άρθρα 76 και 79 του Κανονισμού 1408/71, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή των κοινοτικών αντισωρευτικών διατάξεων και στις περιπτώσεις όπου μια παροχή που προβλέπεται στα κεφάλαια 7 και 8 του εν λόγω Κανονισμού οφείλεται βάσει της εθνικής νομοθεσίας και μόνον.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 10 του Κανονισμού 574/72 εφαρμόζεται εφόσον, κατ' εφαρμογή του άρθρου 73 του Κανονισμού 1408/71, οφείλονται οικογενειακές παροχές ή επιδόματα υπέρ τέκνου το οποίο, ως μέλος της οικογενείας ενός των δικαιούχων επιδόματος, ανήκει στην κατηγορία των προσώπων επί των οποίων εφαρμόζεται η κοινοτική ρύθμιση περί κοινωνικής ασφαλίσεως των μισθωτών, χωρίς να έχει σημασία αν ο άλλος δικαιούχος επιδόματος στον οποίο επίσης οφείλονται οικογενειακές παροχές ή επιδόματα για το ίδιο τέκνο, ανήκει, επίσης, στην ίδια κατηγορία προσώπων και δεν εφαρμόζεται εφόσον μια παροχή οφείλεται δυνάμει της εθνικής μόνο νομοθεσίας.

Στη συνέχεια, έγινε τροποποίηση με τον Κανονισμό 3427/89²²¹ **έπειτα από την απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση Pinna**²²², ιταλού υπηκόου που κατοικούσε στη Γαλλία με τη σύζυγό του και τα δύο τέκνα τους Sandro και Rosetta. Το 1977 τα τέκνα διέμεναν επί μακρό διάστημα με τη μητέρα τους στην Ιταλία. Ο γαλλικός αρμόδιος φορέας της Σαβοΐας αρνήθηκε να χορηγήσει στον Pinna τις οικογενειακές παροχές που οφείλονταν για τον Sandro, για το χρονικό διάστημα από 1η Οκτωβρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1977, και για τη Rosetta, για το χρονικό διάστημα από 1η Οκτωβρίου 1977 μέχρι 31 Μαρτίου 1978, με την αιτιολογία ότι οι παροχές αυτές έπρεπε να καταβληθούν από τον ιταλικό φορέα, του τύπου διαμονής των τέκνων στην Ιταλία κατά το χρόνο εκείνο. Η απόφαση αυτή φαίνεται να στηρίχθηκε στο άρθρο 73, παράγραφος 2²²³, του Κανονισμού 1408/71.

²²¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3427/89 οπ. π.

²²² ΔΕΚ 02.03.1989, υπόθεση C-41-86 (Pinna κατά Caisse d'allocations familiales de la Savoie)

²²³ Το άρθρο 73, παράγραφοι 1 και 2, του Κανονισμού 1408/71 όριζε (προ της τροποποίησής) τα εξής:

«1) Ο μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους εκτός της Γαλλίας δικαιούται οικογενειακών παροχών για τα μέλη της οικογενείας του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους κατά τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφός του.

2) Ο μισθωτός που υπάγεται στη γαλλική νομοθεσία δικαιούται για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους εκτός της Γαλλίας οικογενειακών επιδομάτων κατά τη νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου τα μέλη αυτά κατοικούν ο εργαζόμενος πρέπει να πληροί τους σχετικούς με την απασχόληση όρους, από τους οποίους εξαρτά η γαλλική νομοθεσία τη γένεση του δικαιώματος παροχών»

Το Δικαστήριο κήρυξε άκυρο το άρθρο 73 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 κατά το μέτρο που το κριτήριο της κατοικίας των μελών της οικογενείας του διακινούμενου εργαζόμενου, που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας στις οικογενειακές παροχές του εργαζόμενου αυτού, δεν είναι πρόσφορο για να εξασφαλίσει την ισότητα μεταχείρισης που επιβάλλεται από το άρθρο 45²²⁴ της Συνθ.ΛΕΕ και δεν μπορεί επομένως να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο του συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών, ο οποίος προβλέπεται από το άρθρο 48²²⁵ της Συνθ.ΛΕΕ με σκοπό την προαγωγή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Κοινότητας σύμφωνα με το άρθρο 48. Κατά συνέπεια, έπρεπε να καταργηθεί το κριτήριο της κατοικίας των μελών της οικογενείας του εργαζόμενου για τη χορήγηση των οικογενειακών παροχών και αντίθετα, το κριτήριο της απασχόλησης που λαμβάνεται υπόψη στο άρθρο 73 και το άρθρο 74 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 είναι αυτό που εξασφαλίζει την ίση μεταχείριση όλων των εργαζομένων που υπόκεινται στην ίδια νομοθεσία και η επιλογή αυτού του συνδετικού παράγοντα επιβάλλεται για λόγους απλούστευσης, δικαιοσύνης και για λόγους που συνδέονται με τη συνοχή του συστήματος του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 ο οποίος, κατά γενικό κανόνα, δίνει την υπεροχή στη «lex loci laboris» για τον προσδιορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας.

Κρίθηκε απαραίτητο, να εκδοθεί ο Κανονισμός 2195/91²²⁶ **μετά την έκδοση της απόφασης του ΔΕΚ στην υπόθεση Ten Holder**²²⁷ προκειμένου να προσδιοριστεί η νομοθεσία που

²²⁴ **Άρθρο 45 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 39 της ΣΕΚ): Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

Με την επιφύλαξη των περιορισμών που δικαιολογούνται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων περιλαμβάνει το δικαίωμά τους:

- α) να αποδέχονται κάθε πραγματική προσφορά εργασίας,
- β) να διακινούνται ελεύθερα για τον σκοπό αυτό εντός της επικρατείας των κρατών μελών,
- γ) να διαμένουν σε ένα από τα κράτη μέλη με τον σκοπό να ασκούν εκεί ορισμένη εργασία σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν την απασχόληση των εργαζομένων υπηκόων αυτού του κράτους μέλους,
- δ) να παραμένουν στην επικράτεια ενός κράτους μέλους και μετά την άσκηση σ' αυτό ορισμένης εργασίας, κατά τους όρους που θα αποτελέσουν αντικείμενο Κανονισμών που θα εκδώσει η Επιτροπή.

²²⁵ **Άρθρο 48 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 42 της ΣΕΚ): Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ιδίως με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους διακινούμενους εργαζομένους, μισθωτούς και μη μισθωτούς, και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα:

- α) το συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες, για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος προς λήψη παροχής όπως και για τον υπολογισμό του ύψους αυτής,
- β) την καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στις επικράτειες των κρατών μελών.

²²⁶ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2195/91 ο.π.

²²⁷ ΔΕΚ 12.06.1986, υπόθεση C-302/84 (Ten Holder κατά Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging)

εφαρμόζεται στα άτομα στα οποία παύει να εφαρμόζεται η νομοθεσία κράτους μέλους χωρίς να εφαρμόζεται γι' αυτά η νομοθεσία άλλου κράτους μέλους.

Η Holder, είχε εργαστεί στο Βέλγιο, τη Γερμανία και τις Κάτω Χώρες ως μισθωτή, εργάστηκε για τελευταία φορά στη Γερμανία από 1^η Ιανουαρίου μέχρι τον Απρίλιο του 1975. Επειδή υπέφερε από πόνους στην ωμοπλάτη, κρίθηκε ανίκανη προς εργασία τον Απρίλιο του 1975 και ως εκ τούτου, από την τελευταία αυτή χρονολογία ελάμβανε επίδομα ασθένειας δυνάμει της γερμανικής νομοθεσίας. Την 1^η Αυγούστου 1975, επανήλθε για να εγκατασταθεί στις Κάτω Χώρες. Η καταβολή του γερμανικού επιδόματος ασθένειάς της, έπαυσε στις 15 Οκτωβρίου 1986 λόγω παρελεύσεως του χρόνου για τον οποίο επιτρέπεται η καταβολή της παροχής αυτής. Στο γεγονός ότι ελάμβανε επίδομα ασθένειας στη Γερμανία την 1^η Οκτωβρίου 1976 στηρίχτηκε ο ολλανδικός φορέας για να μην καταβάλει την παροχή επικαλούμενος την ολλανδική νομοθεσία.

Το ΔΕΚ απεφάνθη μεταξύ άλλων, ότι το άρθρο 13²²⁸, του Κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι ο εργαζόμενος, ο οποίος παύει να εργάζεται στο έδαφος κράτους μέλους και δεν εργάζεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, εξακολουθεί να υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους μέλους της τελευταίας απασχολήσεώς του, ανεξάρτητα από το χρόνο που παρήλθε από τη λήξη της απασχολήσεως και το τέλος της εργασιακής σχέσης.

Μετά την έκδοση της απόφασης του ΔΕΚ στην υπόθεση **Rebmann**²²⁹ που αφορούσε το ζήτημα της λήψεως υπόψη περιόδου πλήρους ανεργίας μεθοριακού εργαζόμενου για τον υπολογισμό συντάξεως, κρίθηκε απαραίτητο, να εισαχθεί στο άρθρο 45 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, μια νέα παράγραφος που να προβλέπει ότι το κράτος μέλος στο οποίο ο εργαζόμενος κατοικεί, λαμβάνει υπόψη, για τις συντάξεις, τις περιόδους πλήρους ανεργίας που έχει

²²⁸ **Άρθρο 13 του Κανονισμού 1408/71:**

1. Ο εργαζόμενος, για τον οποίον ισχύει ο Κανονισμός υπόκειται στη νομοθεσία ενός μόνον Κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.

2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 14 μέχρι 17: α) ο εργαζόμενος που απασχολείται στο έδαφος Κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του Κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους, ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που τον απασχολεί έχει την έδρα της ή την κατοικία του στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους- β) ο εργαζόμενος που απασχολείται σε πλοίο υπό σημαία ενός Κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του Κράτους αυτού- γ) οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι προς αυτούς εξομοιούμενοι υπόκεινται στη νομοθεσία του Κράτους μέλους, στο οποίο υπάγεται η υπηρεσία που τους απασχολεί- δ) ο εργαζόμενος που καλείται να υπηρετήσει την στρατιωτική του θητεία ή καλείται εκ νέου για την εκτέλεση στρατιωτικής υπηρεσίας σ' ένα Κράτος μέλος διατηρεί την ιδιότητα του εργαζομένου και υπόκειται στη νομοθεσία του Κράτους αυτού- αν η υπαγωγή στη νομοθεσία αυτή εξαρτάται από την πραγματοποίηση ασφαλιστικών περιόδων προ της κατατάξεώς του ή μετά την απόλυσή του από το στρατό, οι περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν δυνάμει της νομοθεσίας κάθε άλλου Κράτους μέλους θεωρούνται, κατά το αναγκαίο μέτρο, ως περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία του πρώτου Κράτους.

²²⁹ ΔΕΚ 29.06.1988, υπόθεση C-58/87 (Rebmann κατά Bundesversicherungsanstalt fuer Angestellte)

συμπληρώσει ο ίδιος εργαζόμενος και για τις οποίες έχει καταβληθεί αποζημίωση από αυτό το κράτος μέλος.

Ο κος Josef Rebmann, γεννηθείς το 1920 και κάτοικος Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, είχε τη γερμανική ιθαγένεια και είχε πάντοτε την κατοικία του στη Γερμανία. Εργάστηκε στη Γαλλία ως μεθοριακός εργαζόμενος από 1ης Αυγούστου 1959 μέχρι 30ής Ιουνίου 1972 και κατέβαλε, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, εισφορές στη γαλλική κοινωνική ασφάλιση. Στη συνέχεια βρέθηκε σε πλήρη ανεργία και το γαλλικό γραφείο εργασίας, στο οποίο απευθύνθηκε, τον παρέπεμψε στο γραφείο εργασίας της Γερμανίας που του κατέβαλε παροχές, κατ' εφαρμογή του γερμανικού νόμου, από τις 13 Ιουλίου 1972 μέχρι τις 31 Ιουλίου 1974. Στη συνέχεια, ο Rebmann υπήχθη στη γερμανική κοινωνική ασφάλιση σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτής της χώρας, αφού βρήκε απασχόληση εκεί.

Από το Δεκέμβριο 1980, ο Rebmann ελάμβανε σύνταξη από τη γαλλική κοινωνική ασφάλιση και, με απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 1980 του γερμανικού φορέα, χορηγήθηκε στον Rebmann σύνταξη λόγω γενικής ανικανότητας προς εργασία, κατά τον υπολογισμό της οποίας, ωστόσο, δεν ελήφθη υπόψη η περίοδος ανεργίας από του Ιουλίου 1972 μέχρι του Ιουλίου 1974. Σύμφωνα με τη Διάταξη περί παραπομπής, η διοικητική ένσταση, η προσφυγή και η έφεση του Rebmann εναντίον αυτής της τελευταίας αποφάσεως απερρίφθησαν με την αιτιολογία ότι μια περίοδος ανεργίας δεν συνιστά περίοδο διακοπής παρά μόνον όταν διακόπτει περίοδο απασχολήσεως υπαγόμενη στη γερμανική κοινωνική ασφάλιση, ότι οι περίοδοι διακοπής θεωρούνται σ' αυτή την περίπτωση ότι αντικαθιστούν περίοδο καταβολής γερμανικών εισφορών, έτσι ώστε μόνον η διακοπή περιόδου καταβολής γερμανικών εισφορών συνεπάγεται περίοδο διακοπής.

Ο Rebmann ζήτησε την αναθεώρηση της αποφάσεως ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου, επειδή δεν ελήφθη υπόψη το γεγονός ότι, δυνάμει της κοινοτικής νομοθεσίας, όταν βρέθηκε σε ανεργία, δεν είχε δικαίωμα παρά μόνο σε παροχές του κράτους κατοικίας και αναγκάστηκε να τεθεί στη διάθεση του γραφείου εργασίας αυτού του κράτους έπειτα ότι ανήκει επίσης στην αρμοδιότητα του κράτους κατοικίας να λάβει υπόψη, για τον υπολογισμό των δικαιωμάτων επί συντάξεως, τις περιόδους ανεργίας που συμπλήρωσε και να του επιφυλαχθεί μεταχείριση ωσάν να είχε υπαχθεί στη νομοθεσία αυτού του κράτους κατά τη διάρκεια της τελευταίας του απασχόλησης πριν βρεθεί σε ανεργία. Αν αυτό δεν συνέβαινε, θα υφίστατο ζημία από την άποψη των δικαιωμάτων του επί συντάξεως εκ μόνου του γεγονότος ότι, δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, δεν μπόρεσε να συμπληρώσει τις περιόδους ανεργίας παρά μόνο στο κράτος κατοικίας.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι σύμφωνα με τον Κανονισμό 1408/71, οι περίοδοι πλήρους ανεργίας που συμπλήρωσε μεθοριακός εργαζόμενος ο οποίος ελάμβανε παροχές ανεργίας κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούσε, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό δικαιωμάτων επί συντάξεως κατά τη νομοθεσία του κράτους της τελευταίας απασχολήσεως προ της ανεργίας.

Ο Κανονισμός 1223/98²³⁰ έλαβε υπόψη του τη νομολογία του Δικαστηρίου (ιδιαίτερως της απόφασης για την υπόθεση **Lafuente Nieto**²³¹ και προσαρμόστηκε το στοιχείο β) του σημείου 4 του τίτλου «Δ. ΙΣΠΑΝΙΑ» του παραρτήματος VI του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, σε συνάρτηση με τις εσωτερικές διατάξεις, όταν το βασικό ποσό συντάξεως υπολογίζεται βάσει των προηγούμενων εισφορών.

Ο Lafuente Nieto, εργαζόμενος ισπανικής ιθαγενείας, ο οποίος εργάστηκε ως μισθωτός στην Ισπανία (πριν το 1969), στη συνέχεια δε στη Γερμανία (μέχρι το 1990), κατέστη τον Ιούλιο του 1990 πλήρως και μονίμως ανίκανος προς εργασία. Ο αρμόδιος γερμανικός φορέας τού χορήγησε σύνταξη αναπηρίας, το ποσό της οποίας υπολογίστηκε, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι περίοδοι καταβολής εισφορών που είχαν συμπληρωθεί στην Ισπανία. Ο αρμόδιος ισπανικός φορέας, χορήγησε στον ενδιαφερόμενο σύνταξη αναπηρίας λόγω πλήρους και διαρκούς ανικανότητας προς εργασία οφειλομένης σε μη επαγγελματική νόσο.

Κατά την ισπανική νομοθεσία, το ποσό της συντάξεως την οποία δικαιούται ο εργαζόμενος στη βιομηχανία που έχει συμπληρώσει ηλικία 48 ετών και τριών μηνών κατά την ημερομηνία κατά την οποία επέρχεται πλήρης και διαρκής ανικανότητα προς εργασία, οφειλόμενη σε μη επαγγελματική νόσο, πράγμα το οποίο συνέβη στην περίπτωση του Lafuente Nieto, δεν εξαρτάται από τις περιόδους καταβολής εισφορών ή την επαγγελματική σταδιοδρομία του εργαζομένου. Ωστόσο, το δικαίωμα προς λήψη συντάξεως εξαρτάται από την προϋπόθεση, πρώτον, ότι ο εργαζόμενος έχει καταβάλει εισφορές για περίοδο τουλάχιστον ίση προς το ένα τέταρτο του χρόνου που διέρρευσε από την ημερομηνία κατά την οποία συμπλήρωσε την ηλικία των 20 ετών και, δεύτερον, ότι το ένα πέμπτο της απαιτούμενης ελάχιστης διάρκειας καταβολής των εισφορών έχει πραγματοποιηθεί εντός της δεκαετίας που προηγείται της επελεύσεως της αναπηρίας.

²³⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1223/98 οπ. π.

²³¹ ΔΕΚ 12.09.1996, υπόθεση C-251/94 (Lafuente Nieto κατά Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) και Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS).)

Το ποσό της χορηγηθείσας στον Lafuente Nieto μηνιαίας συντάξεως, που καθορίστηκε σε 9 226 πεσέτες Ισπανίας (PTA) (καταβαλλόταν ετησίως το ισόποσο δεκατεσσάρων μηνιαίων συντάξεων), υπολογίστηκε με αναλογικό επιμερισμό των περιόδων ασφαλίσεων που είχαν συμπληρωθεί στην Ισπανία σε σχέση με εκείνες που είχαν συμπληρωθεί στα δύο κράτη μέλη στα οποία είχε εργαστεί, κατ' εφαρμογή του κανόνα του προσδιορισμού των ελάχιστων βάσεων υπολογισμού των εισφορών, ο οποίος προβλέπεται για τις περιπτώσεις στις οποίες ο εργαζόμενος δεν έχει υποχρέωση καταβολής εισφορών. Πράγματι, ο ισπανικός φορέας θεώρησε ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου των 84 μηνών που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της συντάξεως (δηλαδή από τον Ιούλιο του 1983 μέχρι τον Ιούνιο του 1990), ο ενδιαφερόμενος, ο οποίος εργαζόταν τότε στη Γερμανία, δεν υπείχε υποχρέωση καταβολής εισφορών κατά την έννοια της ισπανικής νομοθεσίας.

Ο Lafuente Nieto αμφισβήτησε το ποσό αυτό και ζήτησε σύνταξη ύψους 56 485 PTA, η μέθοδος υπολογισμού της οποίας διαφέρει από εκείνη την οποία χρησιμοποίησε ο ισπανικός φορέας σε δύο σημεία. Αφενός, για τον καθορισμό του ποσού που χρησιμοποιείται ως βάση υπολογισμού της συντάξεως λαμβάνονται υπόψη οι βάσεις επιβολής των εισφορών σε συνάρτηση με τις οποίες υπολογίστηκαν οι καταβληθείσες στη Γερμανία εισφορές κατά τη διάρκεια της περιόδου που προηγείται αμέσως της ημερομηνίας επελεύσεως της αναπηρίας του, χωρίς ωστόσο οι βάσεις αυτές να μπορούν να υπερβούν το ισχύον την ίδια περίοδο στην Ισπανία ανώτατο όριο, ενώ λαμβάνεται υπόψη η ελάχιστη βάση επιβολής εισφορών για τους μήνες κατά τους οποίους δεν κατέβαλλε εισφορές στη Γερμανία. Αφετέρου, για την εφαρμογή του κανόνα περί αναλογικού επιμερισμού συγκρίνεται η περίοδος καταβολής εισφορών στην Ισπανία όχι προς το σύνολο των περιόδων καταβολής εισφορών στην Ισπανία και στη Γερμανία, αλλά προς την ελάχιστη περίοδο καταβολής εισφορών που απαιτείται, κατά την ισπανική νομοθεσία, για τη θεμελίωση δικαιώματος συντάξεως.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 47 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, αφορά στα συστήματα υπολογισμού των παροχών αναπηρίας τα οποία στηρίζονται σε ένα μέσο όρο εισφορών, όπως το σύστημα το οποίο προβλέπει η ισπανική νομοθεσία.

Σε περιπτώσεις όπως αυτή, ο καθορισμός του μέσου όρου των εισφορών στηρίζεται μόνο στο ποσό των εισφορών που έχουν καταβληθεί δυνάμει της οικείας νομοθεσίας και ότι το θεωρητικό ποσό της παροχής που προκύπτει με τη μέθοδο αυτή πρέπει να αναπροσαρμόζεται δεόντως και να αυξάνεται ως εάν ο ενδιαφερόμενος είχε συνεχίσει να ασκεί τη δραστηριότητά του στο εν λόγω κράτος μέλος υπό τις ίδιες προϋποθέσεις.

Το άρθρο 46 του Κανονισμού 1408/71 δεν αφορά στον υπολογισμό των παροχών αναπηρίας με βάση ένα σύστημα όπως αυτό που προβλέπει η ισπανική νομοθεσία, κατά το οποίο το ποσό των εισφορών είναι ανεξάρτητο από τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως.

Στο προοίμιο του Κανονισμού 1606/98²³² αναφέρεται ότι ελήφθη υπόψη η απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην **υπόθεση Βουγιούκας²³³**, για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 ώστε να καλύπτει τα ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους εξομοιούμενους προς αυτούς.

Με τον Κανονισμό **1386/2001²³⁴** ελήφθη υπόψη η απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση **Kuusijärvi²³⁵** με συνέπεια να τροποποιηθεί το μέρος "ΙΔ. ΣΟΥΗΔΙΑ" του παραρτήματος VI του Κανονισμού 1408/71, ώστε να γίνουν κάποιες διευκρινήσεις για τους διακινούμενους πολίτες.

Η Α. Kuusijärvi, εργάστηκε στη Σουηδία επί ένδεκα μήνες, μέχρι τις 10 Φεβρουαρίου 1993. Εν συνεχεία έλαβε επίδομα ανεργίας μέχρι την 1η Φεβρουαρίου 1994, ημερομηνία κατά την οποία γέννησε τέκνο. Της χορηγήθηκε εν συνεχεία το επίδομα τέκνου που προβλέπεται στη σουηδική νομοθεσία, καθώς και η παροχή που αποκαλείται γονικό επίδομα και η οποία καταβάλλεται λόγω γεννήσεως τέκνου του σουηδικού νόμου περί του γενικού καθεστώτος κοινωνικής ασφαλίσεως. Ο γονέας δικαιούται το γονικό επίδομα λόγω γεννήσεως τέκνου επί 450 ημέρες κατ' ανώτατο όριο, τούτο δε μέχρι την ημέρα κατά την οποία το τέκνο συμπληρώνει την ηλικία των 8 ετών ή, το αργότερο, μέχρι το τέλος του πρώτου σχολικού έτους, υπό την προϋπόθεση ότι είναι εγγεγραμμένος ως ασφαλισμένος στο γενικό ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως επί τουλάχιστον 180 συνεχείς ημέρες πριν από την ημερομηνία της ενάρξεως της καταβολής του επιδόματος.

Στις 24 Μαΐου 1994, η Α. Kuusijärvi ενημέρωσε το ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως στο οποίο ήταν εγγεγραμμένη σχετικά με την πρόθεσή της να μετοικήσει στη Φινλανδία και ρώτησε αν θα συνέχιζε να λαμβάνει το γονικό επίδομα μετά την ως άνω αλλαγή κατοικίας. Την 1η Ιουλίου

²³² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1606/98 οπ. π.

²³³ ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ). Η υπόθεση έχει ήδη εξετασθεί στο κεφάλαιο «1.2.2 Συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης– Ειδικά συστήματα δημοσίων υπαλλήλων» της διατριβής.

²³⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1386/2001 οπ. π.

²³⁵ ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96 (Anne Kuusijärvi κατά Riksförsäkringsverket)

1994, η Α. Kuusijärvi εγκαταστάθηκε στη Φινλανδία, χωρίς να ασκήσει εκεί επαγγελματική δραστηριότητα.

Η αίτηση της Α. Kuusijärvi σχετικά με τη διατήρηση του γονικού επιδόματος μετά τη μεταφορά της κατοικίας της στη Φινλανδία απορρίφθηκε από το γενικό ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως της διοικητικής περιφέρειας του Norrbotten, με το αιτιολογικό ότι είχε φύγει από τη Σουηδία για να εγκατασταθεί στη Φινλανδία την 1η Ιουλίου 1994 και ότι, στις 2 Ιουλίου 1994 είχε διαγραφεί από το μητρώο του σουηδικού ταμείου κοινωνικής ασφαλίσεως.

Σύμφωνα με τη σουηδική νομοθεσία, υπάγονται στην κοινωνική ασφάλιση οι Σουηδοί πολίτες και οι μη Σουηδοί υπήκοοι που κατοικούν στο έδαφος της Σουηδίας. Ο ασφαλισμένος που φεύγει από τη Σουηδία θεωρείται ότι συνεχίζει να κατοικεί στη χώρα αυτή αν η διαμονή του στην αλλοδαπή δεν πρόκειται να διαρκέσει πλέον του έτους κατ' ανώτατο όριο.

Κάθε ασφαλισμένος βάσει του νόμου αυτού εγγράφεται σε ένα γενικό ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως από τον μήνα κατά τον οποίο συμπληρώνει την ηλικία των 16 ετών, υπό την προϋπόθεση ότι κατοικεί στο έδαφος της Σουηδίας και, πρέπει να διαγράφει τον ασφαλισμένο από το μητρώο του αφ' ης λάβει γνώση του γεγονότος ότι το άτομο αυτό δεν πρέπει πλέον να περιλαμβάνεται στο μητρώο του.

Όσον αφορά την προϋπόθεση περί κατοικίας στο έδαφος της Σουηδίας, οι εγκύκλιοι του σουηδικού οργανισμού κοινωνικής ασφαλίσεως περί της εγγραφής και της διαγραφής από το μητρώο των γενικών ταμείων κοινωνικής ασφαλίσεως διευκρινίζουν ότι ένα άτομο θεωρείται ότι κατοικεί στη Σουηδία αν κατοικεί πράγματι στο κράτος αυτό, αν μεταβαίνει στη Σουηδία με την πρόθεση να διαμείνει μόνιμα ή αν έχει την πρόθεση να διαμείνει εκεί προσωρινά, για διάστημα μεγαλύτερο του έτους, για να ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα ή για σπουδές. Επί πλέον, ένα άτομο που δικαιούται παροχές βάσει της σουηδικής νομοθεσίας κατ' εφαρμογήν του Κανονισμού 1408/71 θεωρείται ότι κατοικεί στη Σουηδία ενόσω έχει δικαίωμα τέτοιων παροχών, έστω και αν δεν πληροί τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις περί κατοικίας.

Οι εγκύκλιοι του εθνικού οργανισμού κοινωνικής ασφαλίσεως διευκρινίζουν επίσης ότι, αν ο ασφαλισμένος μεταφέρει την κατοικία του σε άλλη χώρα του Βορρά με την πρόθεση να κατοικήσει εκεί για διάστημα πλέον του έτους, διαγράφεται από το μητρώο του γενικού ταμείου κοινωνικής ασφαλίσεως από της ημερομηνίας κατά την οποία παύει να είναι εγγεγραμμένος στο μητρώο πληθυσμού της Σουηδίας. Ωστόσο, αν ένα άτομο υπαγόμενο στον Κανονισμό 1408/71 μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος, διαγράφεται από το μητρώο του ταμείου κοινωνικής ασφαλίσεως αφ' ης στιγμής υπαχθεί, σύμφωνα με τον Κανονισμό αυτό, στη νομοθεσία του κράτους

υποδοχής, έστω και αν η προβλεπόμενη διάρκεια της διαμονής σε αυτό το άλλο κράτος μέλος είναι μικρότερη του έτους.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι ο Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71, έχει εφαρμογή σε ένα άτομο το οποίο, κατά την έναρξη της ισχύος του εν λόγω Κανονισμού εντός κράτους μέλους, διέμενε εντός του κράτους αυτού ως άνεργος, έχοντας εργασθεί εκεί προηγουμένως, και το οποίο ελάμβανε ως εκ τούτου επίδομα ανεργίας βάσει του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως του εν λόγω κράτους μέλους.

Δεν απαγορεύεται το να εξαρτά η νομοθεσία κράτους μέλους το δικαίωμα ενός ατόμου, το οποίο σταμάτησε να ασκεί κάθε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός του, να συνεχίσει να υπόκειται στη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους από την προϋπόθεση ότι διατηρεί εκεί την κατοικία του και δεν απαγορεύεται το να προβλέπει η νομοθεσία κράτους μέλους ότι ένα άτομο, το οποίο σταμάτησε κάθε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός του, χάνει το δικαίωμα διατηρήσεως των οικογενειακών παροχών που χορηγούνται δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, για τον λόγο ότι μετέφερε την κατοικία του σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο ζει με τα μέλη της οικογένειάς του.

Συνεπώς, η κα Kuusijärvi δεν δικαιούται να λαμβάνει πλέον το οικογενειακό επίδομα.

Στο προοίμιο του νέου Κανονισμού 883/2004, που θα αντικαταστήσει τον Κανονισμό 1408/71, αναφέρεται ότι είναι ανάγκη να θεσπισθούν ειδικές διατάξεις, οι οποίες να ρυθμίζουν τη μη συρροή των παροχών ασθένειας σε είδος και των παροχών ασθένειας σε χρήμα, οι οποίες είναι της ίδιας φύσης με εκείνες που αποτέλεσαν το αντικείμενο των αποφάσεων **Jauch**²³⁶, και **Molenaar**²³⁷ του Δικαστηρίου, εφόσον αυτές οι παροχές καλύπτουν τον ίδιο κίνδυνο.

Ο F. Jauch Γερμανός υπήκοος, ο οποίος ανέκαθεν κατοικούσε στο Lindau, γερμανική πόλη κείμενη πλησίον των αυστριακών συνόρων, εργάστηκε στην Αυστρία από τον Μάιο 1941 έως τον Ιούνιο 1958, χρονική περίοδο κατά την οποία ήταν ασφαλισμένος υποχρεωτικώς, κατόπιν δε από τον Ιούλιο 1958 έως τον Νοέμβριο 1981, περίοδο κατά την οποία ήταν ασφαλισμένος στο αυστριακό σύστημα προαιρετικής ασφαλίσεως συντάξεως. Επομένως, είχε συνολικώς 480 μήνες

²³⁶ ΔΕΚ 08.03.2001, υπόθεση C-215/99 (Friedrich Jauch κατά Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter)

²³⁷ ΔΕΚ 05.03.1998, υπόθεση C-160/96 (Manfred Molenaar, Barbara Fath-Molenaar κατά Allgemeine Ortskrankenkasse Baden-Württemberg). Η υπόθεση έχει ήδη εξεταστεί στο κεφάλαιο «1.5.1. Έννοια της παροχής κοινωνικής ασφάλισης – παροχή ασθένειας σε είδος» της διατριβής.

ασφαλίσεως στην Αυστρία και ελάμβανε από 1ης Μαΐου 1995 σύνταξη γήρατος, την οποία καταβάλλει το ίδρυμα ασφαλίσεως συντάξεως των εργαζομένων.

Επειδή ο F. Jauch συμπλήρωσε στη Γερμανία αμελητέες μόνον ασφαλιστικές περιόδους, δεν λαμβάνει γερμανική σύνταξη. Εντούτοις, από την 1η Σεπτεμβρίου 1996 έως τις 31 Αυγούστου 1998, έλαβε, δυνάμει αποφάσεως της 28ης Νοεμβρίου 1996, παροχές της γερμανικής ασφαλίσεως περιθάλψεως που κατέβαλε ο γερμανικός φορέας, που στη συνέχεια ο φορέας αυτός έπαυσε την καταβολή των εν λόγω παροχών.

Με απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 1998, ο αυστριακός φορέας απέρριψε την αίτηση περί χορηγήσεως του αυστριακού επιδόματος ειδικής φροντίδας δυνάμει της αυστριακής νομοθεσίας, την οποία του είχε υποβάλει ο F. Jauch. Επομένως, επειδή οι αρμόδιοι φορείς στην Αυστρία και στη Γερμανία του αρνήθηκαν το δικαίωμα για παροχή συνδεομένη με την κατάστασή του εξαρτήσεως, ο F. Jauch άσκησε προσφυγές κατά των αρνητικών αυτών αποφάσεων και στα δύο κράτη μέλη.

Στο πλαίσιο της προσφυγής που ασκήθηκε στην Αυστρία, ενώπιον του αυστριακού δικαστηρίου ζήτησε την απόρριψη της προσφυγής για τον λόγο ότι το επίδομα ειδικής φροντίδας δυνάμει της αυστριακής νομοθεσίας αναγράφεται ρητώς στο παράρτημα Πα²³⁸ του Κανονισμού 1408/71 ως αποτελούν ειδική παροχή μη στηριζόμενη σε εισφορές υπό την έννοια του άρθρου 10α²³⁹ του εν λόγω Κανονισμού, της οποίας η εφαρμογή επιφυλάσσεται στα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες οι προβλεπόμενες για τη χρηματοδότηση του επιδόματος ειδικής φροντίδας λεπτομέρειες άρχισαν να ισχύουν, με αντίστοιχη αύξηση της ασφαλιστικής εισφοράς για ασθένεια, το αυστριακό δικαστήριο διερωτήθηκε εντούτοις αν το επίδομα αυτό αποτελεί πράγματι ειδική παροχή μη στηριζόμενη σε

²³⁸ Το παράρτημα Πα του Κανονισμού 1408/71, με τίτλο «Ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά», περιλαμβάνει, στο σημείο του ΙΑ. Αυστρία, υπό στοιχείο β', την ακόλουθη μνεία:

«Επίδομα ειδικής φροντίδας (Pflegegeld) βάσει του οικείου αυστριακού ομοσπονδιακού νόμου (Bundespflegelgesetz) εξαιρουμένου του επιδόματος ειδικής φροντίδας που καταβάλλεται από φορείς ασφάλισης κατά ατυχήματος όταν η αναπηρία έχει προκληθεί από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική νόσο.»

²³⁹ Το άρθρο 10α, παράγραφος 1, του Κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«Παρά τις διατάξεις του άρθρου 10 και του τίτλου ΙΙΙ, τα άτομα στα οποία εφαρμόζεται ο παρών Κανονισμός λαμβάνουν τις ειδικές εις χρήμα παροχές χωρίς συνεισφορά της παραγράφου 2α του άρθρου 4 αποκλειστικά στο έδαφος και σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους, όπου κατοικούν, εφόσον αυτές περιλαμβάνονται στο παράρτημα Πα. Οι παροχές αυτές βαρύνουν τον φορέα του τόπου κατοικίας από τον οποίο και καταβάλλονται.»

εισφορές υπό την έννοια των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 4²⁴⁰, παράγραφος 2α, και 10α του Κανονισμού 1408/71.

Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις του Κανονισμού 1408/71, πρέπει να ερμηνευθούν υπό το φως του στόχου της εγκαθίδρυσης μιας όσο είναι δυνατό πληρέστερης εφαρμογής της ελεύθερης κυκλοφορίας των διακινούμενων εργαζομένων. Ο στόχος αυτός δεν επιτυγχάνεται αν οι εργαζόμενοι, ασκώντας το δικαίωμά τους της ελεύθερης κυκλοφορίας, αναγκάζονται να χάσουν τα πλεονεκτήματα στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης που τους αναγνωρίζει η νομοθεσία κράτους μέλους, ιδίως όταν τα πλεονεκτήματα αυτά αποτελούν την αντιπαροχή εισφορών που έχουν καταβάλει.

Στο πλαίσιο αυτό, ο κοινοτικός νομοθέτης μπορεί θεμιτώς να θεσπίσει διατάξεις παρεκκλίνουσες από την αρχή του εξαγωγίμου των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως. Παρόμοιες παρεκκλίνουσες διατάξεις, όπως αυτές που προβλέπει το άρθρο 10α του Κανονισμού 1408/71, πρέπει να ερμηνεύονται στενώς. Αυτό συνεπάγεται ότι αυτές μπορούν να εφαρμόζονται μόνο σε παροχές που πληρούν τις προϋποθέσεις που αυτές καθορίζουν. Καμία αρχή ή διάταξη του κοινοτικού δικαίου δεν απαγορεύει στον νομοθέτη κράτους μέλους να θεσπίζει διαφορετικά συστήματα κοινωνικής προστασίας για διαφορετικές κοινωνικές ή κοινωνικοεπαγγελματικές κατηγορίες. Το γεγονός ότι μόνον οι ασφαλισμένοι λαμβάνουν το θεσπισθέν με τον αυστριακό νόμο, επίδομα ειδικής φροντίδας δεν μπορεί, καθεαυτό, να αποδείξει ότι η παροχή αυτή χρηματοδοτείται από τις εισφορές τους στην ασφάλιση ασθενείας, συνεπώς το επίδομα αυτό πρέπει να ερμηνεύεται ως «παροχή ασθενείας». Κανένας κανόνας του κοινοτικού δικαίου δεν απαγορεύει μια εθνική νομοθεσία να εξατομικεύει την κάλυψη της ανάγκης περιθάλψεως και να χρηματοδοτεί διαφορετικά άλλες παροχές ασθενείας. Στην παρούσα περίπτωση το επίδομα ειδικής φροντίδας έχει τον χαρακτήρα παροχής στηριζόμενης σε εισφορά και θα έπρεπε να καταβάλλεται ασχέτως του κράτους μέλους εντός του οποίου κατοικεί το μη αυτοεξυπηρετούμενο άτομο που πληροί τις λοιπές προϋποθέσεις για να τύχει της εφαρμογής αυτού.

²⁴⁰ Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του Κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«Ο παρών Κανονισμός ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως:

α) παροχές ασθενείας [...]
β) παροχές αναπηρίας [...]
γ) παροχές γήρατος [...]

Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2α, ο Κανονισμός 1408/71 εφαρμόζεται στις μη στηριζόμενες σε εισφορές ειδικές παροχές οι οποίες εμπίπτουν σε νομοθεσία ή καθεστώς εκτός αυτών που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου, όταν οι παροχές αυτές προορίζονται, μεταξύ άλλων, για να καλύψουν συμπληρωματικά, εναλλακτικά ή επικουρικά, την επέλευση οποιουδήποτε κινδύνου που εμπίπτει στους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως που αφορά η εν λόγω παράγραφος 1.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 19, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 απαγορεύουν να εξαρτάται το δικαίωμα για την καταβολή του επιδόματος ειδικής φροντίδας που προβλέπει ο αυστριακός ομοσπονδιακός νόμος περί του επιδόματος ειδικής φροντίδας από την προϋπόθεση ότι το μη αυτοεξυπηρετούμενο άτομο έχει τη συνήθη κατοικία του στην Αυστρία.

Δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής των οικογενειακών παροχών είναι ευρύτατο, η παροχή προστασίας σε καταστάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν κλασικές, καθώς και σε άλλες καταστάσεις οι οποίες είναι ιδιόμορφες, και που συνεπάγονται παροχές, όπως αυτές που αποτέλεσαν αντικείμενο των αποφάσεων του Δικαστηρίου στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις **Hoever και Zachow**²⁴¹ και στην υπόθεση **Kuusijärvi**²⁴², θεωρήθηκε σκόπιμη η ρύθμιση όλων αυτών των παροχών.

Για να αποφεύγονται οι αδικαιολόγητες σωρεύσεις παροχών, θεωρήθηκε ότι ήταν ανάγκη να θεσπισθούν κανόνες προτεραιότητας σε περίπτωση συρροής δικαιωμάτων για οικογενειακές παροχές σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους και σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας των μελών της οικογένειας.

Οι προκαταβολές παροχών διατροφής είναι ανακτήσιμες προκαταβολές, οι οποίες προορίζονται να αντισταθμίζουν την αδυναμία γονέα να εκπληρώσει την εκ του νόμου υποχρέωσή του να συντηρεί τα τέκνα του, υποχρέωση η οποία απορρέει από το οικογενειακό δίκαιο. Επομένως, οι προκαταβολές αυτές θεωρήθηκε ότι δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως άμεση παροχή από συλλογική στήριξη υπέρ των οικογενειών. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων αυτών, οι κανόνες συντονισμού δεν θα πρέπει να εφαρμόζονται σε αυτές τις παροχές διατροφής.

Όπως επανειλημμένως έχει δηλώσει το Δικαστήριο, οι διατάξεις που παρεκκλίνουν από την αρχή του εξαγωγίμου των παροχών κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να εφαρμόζονται μόνο σε παροχές οι οποίες πληρούν τους προσδιορισθέντες όρους. Έχοντας υπόψη τις δικαστικές αποφάσεις που αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, παρατηρούμε ότι είχαν σημαντική επίπτωση στην αλλαγή και αναθεώρηση των άρθρων του Κανονισμού 1408/71 ιδιαίτερα δε, ελήφθησαν υπόψη με τον Κανονισμό 883/2004 ιδιαίτερα στα άρθρα που προβλέπουν την «εξαγωγιμότητα των παροχών».

²⁴¹ ΔΕΚ 10.10.1996, υπόθεση C-312/94 (Ingrid Hoever και Iris Zachow κατά Land Nordrhein-Westfalen)

²⁴² ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96 οπ. π.

Αναφορικά με την υπόθεση η **Hoever, η Zachow**²⁴³, καθώς και οι σύζυγοί τους, έχουν τη γερμανική ιθαγένεια και κατοικούν στο Kerkrade, στις Κάτω Χώρες. Από τον Ιούνιο 1990 η Hoever εργαζόταν 10 ώρες εβδομαδιαίως στο Άαχεν, στη Γερμανία. Μετά τη γέννηση του γιού της έλαβε γονική άδεια 18 μηνών. Η δε Zachow δεν ασκεί από το 1985 καμία επαγγελματική δραστηριότητα. Ο Hoever και ο Zachow είναι μισθωτοί με πλήρες ωράριο στη Γερμανία.

Στις 30 Μαΐου 1991 και στις 28 Δεκεμβρίου 1987 η Hoever και η Zachow υπέβαλαν αντίστοιχα αιτήσεις χορηγήσεως επιδόματος ανατροφής για τους γιούς τους, οι οποίοι γεννήθηκαν το 1991 και το 1987 αντιστοίχως. Ο γερμανικός φορέας απέρριψε τις αιτήσεις αυτές, καθώς και τις σχετικές διοικητικές προσφυγές, με την αιτιολογία ότι, πρώτον, η Hoever δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μισθωτή λόγω του περιορισμένου ωραρίου της και, δεύτερον, η Zachow είχε την κατοικία της και τη συνήθη διαμονή της στις Κάτω Χώρες. Κατά των αποφάσεων αυτών οι ενδιαφερόμενες προσέφυγαν ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου. Το δικαστήριο αυτό απέρριψε επίσης τις προσφυγές, με το σκεπτικό κυρίως ότι δεν είχαν την ιδιότητα "μισθωτού", υπό την έννοια του άρθρου 73²⁴⁴ του Κανονισμού 1408/71.

Κατόπιν αυτού η Hoever και η Zachow άσκησαν έφεση κατά των δικαστικών αυτών αποφάσεων ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου, ισχυριζόμενες, μεταξύ άλλων, ότι οι παροχές που προβλέπονται από τον γερμανικό νόμο²⁴⁵ αποτελούν "οικογενειακές παροχές", υπό την έννοια του άρθρου 4, του Κανονισμού 1408/71 και ότι κατά το άρθρο 73 του ίδιου αυτού Κανονισμού το επίδομα ανατροφής καταβάλλεται στον διαμένοντα στην αλλοδαπή σύζυγο μισθωτού που εργάζεται στη Γερμανία.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι η παροχή όπως το προβλεπόμενο από τον γερμανικό νόμο επίδομα ανατροφής, το οποίο χορηγείται αυτόματα σε όσους πληρούν ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια, χωρίς να γίνεται καμία εξατομικευμένη και κατά διακριτική ευχέρεια στάθμιση των ατομικών αναγκών τους, και ο σκοπός του οποίου συνίσταται στην αντιστάθμιση των οικογενειακών βαρών, πρέπει να εξομοιωθεί προς οικογενειακή παροχή υπό την έννοια του άρθρου 4, του

²⁴³ ΔΕΚ 10.10.1996, υπόθεση C-312/94 οπ. π.

²⁴⁴ Το άρθρο 73 του Κανονισμού 1408/71 ορίζει τα εξής: "Ο μισθωτός ή μη μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δικαιούται, για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, τις οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά στο έδαφος του πρώτου κράτους, με την επιφύλαξη των διατάξεων του παραρτήματος VI".

²⁴⁵ Ο BErzGG, του οποίου το ισχύον στις 25 Ιουλίου 1989 κείμενο (BGBI. I, σ. 1550) τροποποιήθηκε με τον νόμο της 17ης Δεκεμβρίου 1990 (BGBI. I, σ. 2823), ορίζει στο άρθρο 1, παράγραφος 1, ότι δικαιούται επιδόματος ανατροφής όποιος: 1) έχει την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του εντός της επικράτειας στην οποία ισχύει ο εν λόγω νόμος, 2) έχει στην οικογένειά του τέκνο συντηρούμενο από τον ίδιο, 3) βαρύνεται με την επιμέλεια και την ανατροφή του τέκνου αυτού και 4) δεν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα ή δεν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα με πλήρες ωράριο.

Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 και όταν ένας μισθωτός υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους και ζει με την οικογένειά του σε άλλο κράτος μέλος, ο σύζυγός του δικαιούται εντός του κράτους απασχολήσεως, δυνάμει του άρθρου 73 του Κανονισμού 1408/71, μιας παροχής όπως το επίδομα ανατροφής.

Για να ληφθούν υπόψη οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία έπρεπε να εξαχθούν συμπεράσματα από τις αποφάσεις που εκδόθηκαν κυρίως για την υπόθεση **Duchon**²⁴⁶ και για την υπόθεση **Spataro**²⁴⁷.

Για το σκοπό αυτό εκδόθηκε ο Κανονισμός **647/2005**²⁴⁸.

Επιπλέον, για τον ίδιο Κανονισμό, ελήφθησαν υπόψη οι αποφάσεις του **ΔΕΚ Jauch**²⁴⁹ και **Leclere/ Deaconescu**²⁵⁰ σχετικά με τον χαρακτηρισμό των ειδικών μη ανταποδοτικού τύπου παροχών σε χρήμα.

O J. F. Duchon, Αυστριακός υπήκοος πριν την προσχώρηση του κράτους αυτού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, άσκησε μισθωτή δραστηριότητα στη Γερμανία όπου υπέστη εργατικό ατύχημα στις 8 Σεπτεμβρίου 1968, ενώ εργαζόταν ως μαθητευόμενος. Από της ημερομηνίας αυτής, λαμβάνει σύνταξη λόγω εργατικού ατυχήματος που του χορηγούν οι αρμόδιες γερμανικές αρχές και αντιστοιχεί σε ανικανότητα προς εργασία 50 %.

Μετά την προσχώρηση του κράτους καταγωγής του στην Ένωση, ζήτησε από τις αρχές του κράτους αυτού να του χορηγηθεί σύνταξη λόγω ανικανότητας προς εργασία ως συνέπεια του ατυχήματος αυτού.

Αν ο J. F. Duchon εργαζόταν πάντοτε στην Αυστρία και αν είχε υποστεί εκεί το εργατικό ατύχημα, η περίοδος αναφοράς θα είχε παραταθεί, σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο, για διάρκεια ίση προς εκείνην κατά την οποία καταβαλλόταν παροχή στον ενδιαφερόμενο. Το γεγονός ότι η περίοδος κατά την οποία η παροχή καταβαλλόταν στη Γερμανία δεν λαμβάνεται υπόψη καθιστά την κατάσταση των διακινούμενων εργαζομένων λιγότερο ευνοϊκή από εκείνην

²⁴⁶ ΔΕΚ 18.04.2002 υπόθεση C-290/00 (Johann Franz Duchon κατά Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten)

²⁴⁷ ΔΕΚ 13.06.1996, υπόθεση C-170/95 (Office national de l'emploi κατά Calogero Spataro)

²⁴⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 647/2005 οπ. π.

²⁴⁹ ΔΕΚ 08.03.2001, υπόθεση C-215/99 (Friedrich Jauch κατά Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter)

²⁵⁰ ΔΕΚ 31.05.2001, υπόθεση C-43/99 (Ghislain Leclere, Alina Deaconescu κατά Caisse nationale des prestations familiales)

των μη διακινούμενων εργαζομένων. Η δυσμενής αυτή διάκριση δεν δικαιολογείται αντικειμενικά.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, η κατάσταση ενός ατόμου, υπηκόου ενός κράτους μέλους το οποίο, πριν την προσχώρηση του κράτους αυτού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, άσκησε μισθωτή δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος όπου υπέστη εργατικό ατύχημα και το οποίο, μετά την προσχώρηση του κράτους καταγωγής του, ζητεί από τις αρχές του κράτους αυτού να του χορηγηθεί σύνταξη λόγω ανικανότητας προς εργασία ως συνέπεια του ατυχήματος αυτού.

Απαγορεύεται εθνική διάταξη, η οποία προβλέπει παρέκκλιση από την απαίτηση για περίοδο αναμονής ως προϋπόθεση θεμελιώσεως του δικαιώματος συντάξεως λόγω ανικανότητας προς εργασία, όταν η ανικανότητα είναι συνέπεια εργατικού ατυχήματος - το οποίο επήλθε, εν προκειμένω, πριν την έναρξη ισχύος του εν λόγω Κανονισμού στο οικείο κράτος μέλος - μόνον αν το θύμα, κατά τον χρόνο του ατυχήματος, ήταν υποχρεωτικά ή εκουσίως ασφαλισμένο υπό τη νομοθεσία του κράτους αυτού, αποκλεισμένης της νομοθεσίας οποιουδήποτε άλλου κράτους μέλους.

Τα άρθρα 45 και 48 της Συνθ.ΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν διάταξη η οποία λαμβάνει υπόψη, για την παράταση της περιόδου αναφοράς κατά την οποία πρέπει να έχει διανυθεί η περίοδος αναμονής για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, μόνον τις περιόδους κατά τις οποίες ο ασφαλισμένος έλαβε παροχές αναπηρίας βάσει του εθνικού συστήματος ασφαλίσεως έναντι ατυχημάτων, χωρίς να προβλέπει τη δυνατότητα παρατάσεως της εν λόγω περιόδου όταν μια τέτοια παροχή χορηγήθηκε βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους.

Όσο αφορά στην **υπόθεση Spataro**, το ΔΕΚ κρίθηκε να αποφανθεί αναφορικά με το πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του βελγικού φορέα και του Spataro όσον αφορά τη χορήγηση παροχών ανεργίας.

Ενώ ήταν άνεργος και ελάμβανε αποζημίωση στο Βέλγιο, ο Spataro εγκατέλειψε τη χώρα αυτή τον Ιούλιο του 1985, προκειμένου να αναζητήσει εργασία στην Ιταλία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 69²⁵¹, του Κανονισμού 1408/71, διατήρησε το δικαίωμα λήψεως βελγικών επιδομάτων ανεργίας επί τρεις μήνες.

²⁵¹ Το **Άρθρο 69 του Κανονισμού 1408/71**, παρέχει στον μισθωτό που είναι άνεργος τη δυνατότητα να απαλλάσσεται για ορισμένη περίοδο από την επιβαλλόμενη από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους μέλους

Ο ενδιαφερόμενος, επειδή δεν βρήκε εργασία στην Ιταλία, επέστρεψε, μετά τη λήξη της τρίμηνης αυτής προθεσμίας, και εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο, όπου βρήκε εκ νέου εργασία στις αρχές του 1986. Εντούτοις, λίγες εβδομάδες αργότερα, κατέστη εκ νέου άνεργος και ζήτησε να του χορηγηθούν επιδόματα ανεργίας. Ο βελγικός φορέας αρνήθηκε να του χορηγήσει τα επιδόματα αυτά με την αιτιολογία ότι δεν είχε εργαστεί εκ νέου στο Βέλγιο επί τρεις μήνες, όπως απαιτεί το άρθρο 69, του Κανονισμού. Ο βελγικός φορέας έκρινε εξάλλου ότι ο Spataro δεν πληρούσε τους όρους της δοκιμαστικής περιόδου (stage) που προβλέπει η βελγική νομοθεσία.

Ο ενδιαφερόμενος άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής. Τελικά το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 69, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, αφορά όχι την κτήση, αλλά την ανάκτηση του δικαιώματος λήψεως των παροχών του ανέργου ο οποίος επιστρέφει στο Βέλγιο μετά τη λήξη της τρίμηνης προθεσμίας. Η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει την άρνηση του δικαιώματος λήψεως των παροχών του ανέργου ο οποίος, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεώς του, πληροί τους όρους που απαιτεί η βελγική νομοθεσία για την κτήση τέτοιου δικαιώματος.

Αναφορικά με την υπόθεση **Leclere/Deaconescu**²⁵², ο G. Leclere, κατοικούσε στο Fauvillers (Βέλγιο), απασχολήθηκε στο Λουξεμβούργο ως μεθοριακός εργαζόμενος μέχρι το 1981 και κατέβαλε εισφορές υπό την ιδιότητα αυτή στο λουξεμβουργιανό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Το 1981 υπέστη εργατικό ατύχημα και από τότε ελάμβανε σύνταξη αναπηρίας καταβαλλόμενη από τον λουξεμβουργιανό οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως. Λόγω του ότι ελάμβανε τη σύνταξη αυτή, υπόκειτο στο Λουξεμβούργο σε καταβολή των εισφορών της υποχρεωτικής ασφαλίσεως ασθενείας και σε φόρο εισοδήματος. Από τότε που υπέστη το ατύχημα δεν άσκησε εκ νέου μισθωτή δραστηριότητα.

Από της γεννήσεως του τέκνου τους, το ζεύγος Leclere/Deaconescu ελάμβαναν από λουξεμβουργιανό Ταμείο οικογενειακά επιδόματα. Ωστόσο, το Ταμείο αρνήθηκε να τους

υποχρέωση να τίθεται στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του κράτους αυτού, χωρίς ωστόσο να χάνει το δικαίωμα λήψεως παροχών ανεργίας, προκειμένου να μπορεί να αναζητήσει εργασία σε άλλο κράτος μέλος. Κατά την παράγραφο 1, στοιχείο γ', του άρθρου αυτού, η παρεχόμενη στον εργαζόμενο διευκόλυνση περιορίζεται σ' ένα τρίμηνο από την ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε να είναι στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του αρμοδίου κράτους.

Το άρθρο 69, παράγραφος 4, του οποίου την ερμηνεία ζητεί το αιτούν δικαστήριο, είναι ειδική διάταξη και αφορά την ανάκτηση του δικαιώματος λήψεως των παροχών από τον άνεργο που επιστρέφει στο Βέλγιο μετά τη λήξη της τρίμηνης προθεσμίας. Κατά τη διάταξη αυτή, για την ανάκτηση του δικαιώματος αυτού, ο εργαζόμενος πρέπει να έχει εργαστεί στη χώρα αυτή επί τρεις τουλάχιστον μήνες αφότου επέστρεψε σ' αυτή.

²⁵² ΔΕΚ 31.05.2001, υπόθεση C-43/99 (Ghislain Leclere, Alina Deaconescu κατά Caisse nationale des prestations familiales)

χορηγήσει τα λοιπά επιδόματα των οποίων την καταβολή προβλέπει η λουξεμβουργιανή νομοθεσία λόγω γεννήσεως.

Το ΔΕΚ σε αυτή την περίπτωση κλήθηκε να αποφανθεί κυρίως σχετικά με το αν συνάδουν με τα άρθρα 45 και 48 της Συνθ.ΛΕΕ τα άρθρα 1, στοιχείο κα', σημείο i, και 10α, καθώς και τα παραρτήματα II και Πα, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 που καθιέρωναν την **αρχή της μη εξαγωγιμότητας των επιδομάτων τοκετού και μητρότητας** και αν η έννοια του όρου «εργαζόμενος» καλύπτει και τον δικαιούχο συντάξεως λόγω αναπηρίας.

Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι ο δικαιούχος συντάξεως αναπηρίας που κατοικεί εντός κράτους μέλους διάφορου από εκείνο που του καταβάλλει τη σύνταξή του δεν αποτελεί εργαζόμενο και αποκτά δικαιώματα που σχετίζονται με την ιδιότητα αυτή μόνον όσον αφορά την προηγούμενη επαγγελματική δραστηριότητά του.

Παρά τις αποφάσεις που ελήφθησαν υπόψη για τον Κανονισμό 647/2005, παρουσιάστηκαν εξαιρετικά προβλήματα κατά τη διαδικασία εφαρμογής του, με συνέπεια την **προσφυγή ακυρώσεως της Επιτροπής κατά του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου**²⁵³.

Το παράρτημα Πα του Κανονισμού 1408/71 περιήχε τον κατάλογο των ειδικών μη ανταποδοτικού χαρακτήρα παροχών σε χρήμα τις οποίες δικαιούνται τα πρόσωπα επί των οποίων εφαρμόζεται ο Κανονισμός αυτός αποκλειστικά στο έδαφος του κράτους μέλους όπου κατοικούν, κατ' εφαρμογή του άρθρου 10α του ιδίου Κανονισμού.

Τα κράτη μέλη ουδαμώς εναντιώθηκαν στην πρόταση της Επιτροπής με αντικείμενο την τροποποίηση του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού 1408/71 προκειμένου να δοθεί ο ορισμός των ειδικών μη ανταποδοτικού χαρακτήρα παροχών σε χρήμα.

Σύμφωνα με την ανωτέρω νομολογία, στον κατάλογο του παραρτήματος Πα περιλαμβάνονται μόνον οι παροχές οι οποίες εμφανίζουν σωρευτικώς το διπλό χαρακτηριστικό γνώρισμα να είναι ειδικές και μη ανταποδοτικού χαρακτήρα.

Εντούτοις, κατόπιν αιτήματος της Δημοκρατίας της Φινλανδίας, του Βασιλείου της Σουηδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, αποδεχόμενο το αίτημα, επανεισήγαγε στον κατάλογο του παραρτήματος Πα, τον οποίο είχε προτείνει η Επιτροπή, τις ακόλουθες παροχές:

²⁵³ ΔΕΚ 18.10.2007, υπόθεση C-299/05 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως)

- ως προς τη Δημοκρατία της Φινλανδίας, το επίδομα τέκνου·
- ως προς το Βασίλειο της Σουηδίας, το επίδομα αναπηρίας και το επίδομα ανάπηρου τέκνου·
- ως προς το Ηνωμένο Βασίλειο, το επίδομα διαβίωσης αναπήρου (στο εξής: ΕΔΑ), το επίδομα αλληλεγγύης υπέρ τρίτου (στο εξής: ΕΑΤ) και το επίδομα φροντίδας αναπήρου (στο εξής: ΕΦΑ).

Κατά τη δεύτερη ανάγνωση του σχεδίου τροποποιητικού Κανονισμού, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε τη θέση του Συμβουλίου και έλαβε γνώση δηλώσεως της Επιτροπής ότι επιφυλάσσεται του δικαιώματός της να προσφύγει στο Δικαστήριο και να υποβάλει, ενδεχομένως, με βάση την απόφαση που αυτό θα εξέδιδε, νέα πρόταση αναθεώρησης του περιλαμβανόμενου στο παράρτημα Ια καταλόγου.

Ο Κανονισμός **647/2005** εκδόθηκε τελικά στις 13 Απριλίου 2005 από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο λαμβάνοντας υπόψη τα αιτήματα των κρατών μελών. Η Επιτροπή ζήτησε την ακύρωση του Κανονισμού καθ' ό μέτρο οι επίδικες παροχές περιλαμβάνονται στον κατάλογο του παραρτήματος Ια του τροποποιημένου κανονισμού 1408/71.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή θεώρησε ότι οι ως άνω παροχές δεν ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις εκείνες που θα επέτρεπαν τον περιορισμό της χορηγήσεώς τους αποκλειστικά και μόνο στα διαμένοντα στο έδαφος ενός εκάστου των ως άνω κρατών μελών πρόσωπα.

Το ΔΕΚ αποφάσισε μεταξύ άλλων ότι ακυρώνονται οι διατάξεις του παραρτήματος Ι του Κανονισμού (ΕΚ) 647/2005 οι οποίες απαντούν ως «Φινλανδία», στοιχείο β', «Σουηδία», στοιχείο γ', και «Ηνωμένο Βασίλειο», στοιχεία δ' έως στ' και διατηρούνται τα αποτελέσματα του επιδόματος διαβίωσης αναπήρου, το οποίο απαντά ως «Ηνωμένο Βασίλειο», στοιχείο δ', του παραρτήματος Ια του Κανονισμού 1408/71, αποκλειστικά και μόνο ως προς το τμήμα «κινητικότητα», προκειμένου να ληφθούν, εντός εύλογης προθεσμίας, τα πρόσφορα μέτρα ώστε να κατοχυρωθεί η εγγραφή του στο εν λόγω παράρτημα.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, στο ευρωπαϊκό επίπεδο ανακύπτουν τα ερωτήματα, εάν οι κανόνες των ιδρυτικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επιβάλλουν ένα συγκεκριμένο οικονομικό πρότυπο στα κράτη μέλη, αυτό της αγοραίας οικονομίας, με συνακόλουθο περιορισμό των μέσων οικονομικής πολιτικής που μπορούν να εφαρμοσθούν σε εθνικό επίπεδο και εάν τα κοινοτικά όργανα υπόκεινται, από την πλευρά τους, σε ανάλογους περιορισμούς σε ό,τι αφορά στα μέτρα οικονομικής πολιτικής στο επίπεδο της Ένωσης.

Παρατηρείται ότι ο ρόλος του κοινοτικού δικαστή πολλές φορές εμφανίζεται περιορισμένης εμβέλειας, καθώς το ΔΕΚ περιορίζεται στον έλεγχο των προφανώς εσφαλμένων εκτιμήσεων και υπερβάσεων των ακραίων ορίων της διακριτικής ευχέρειας των κοινοτικών οργάνων.

Από τις εξεταζόμενες Αποφάσεις του ΔΕΚ, συνάγεται ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κοινοτικών Συνθηκών οδηγούν σε διεύρυνση των ερμηνευτικών περιθωρίων του δικαστηρίου, σχετικά με την ανάδειξη του οικονομικού χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι οι κοινοτικές ελευθερίες κυκλοφορίας, λειτουργούν ως γενικές ρήτρες που οι απαγορεύσεις τους ερμηνεύονται από τον κοινοτικό δικαστή και υπόκεινται σε διαρκή αναπροσαρμογή ανάλογα με την πρόοδο της διαδικασίας οικονομικής ενοποίησης.

3. Η σύγκλιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης λόγω της οικονομικής κρίσης - Τομείς περαιτέρω σύγκλισης και δυνατότητες νομοθετικής παρέμβασης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε ένα υπερεθνικό μοντέλο ελεύθερης διακίνησης ασφαλισμένων για τους πολίτες των κρατών μελών της, θεωρώντας τους σαν «ευρωπαίους πολίτες»²⁵⁴.

Παρατηρείται ότι τα κοινοτικά όργανα παρεμβαίνουν νομοθετικά στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης για την προώθηση της ενοποιήσεως των αγορών, την εξάλειψη των εμποδίων στις διασυνοριακές συναλλαγές και των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού που προκαλούνται από τις διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, με διάφορα έγγραφα, έχει εκδηλώσει ανησυχία για τη δημοσιονομική σταθερότητα των δημόσιων συντάξεων και των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, για το γεγονός ότι οι προϋπολογισμοί της μεγάλης πλειοψηφίας των χωρών της ζώνης του ευρώ θα έρθουν αντιμέτωποι με πολύ σοβαρές οικονομικές συνέπειες εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού. Θεωρούν ότι αυτό το φαινόμενο αγγίζει ιδιαίτερα τα δημόσια συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και της παροχής υγείας, επιφέρει την αύξηση του δημόσιου χρέους, τη μείωση των οικονομικών αποθεματικών και πρέπει να γίνουν μεγάλες μεταρρυθμίσεις στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών²⁵⁵.

Από την πλευρά τους, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλούνται με τις πολιτικές επιλογές τους να διαμορφώσουν τη νέα σχέση μεταξύ Αγοράς και Κοινωνίας και να εξασφαλίσουν μία νέα ισορροπία μεταξύ της Οικονομίας της Αγοράς και του Κοινωνικού κράτους, ώστε οι παρενέργειες της παγκοσμιοποίησης να μην οδηγήσουν σε μία νέα μορφή κοινωνικών ή και ταξικών ανισοτήτων, μεταξύ αυτών που μπορούν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες της νέας οικονομίας της γνώσης και εκείνων που λόγω άγνοιας κινδυνεύουν να περιέλθουν σε μία ιδιαίτερη κατηγορία κοινωνικού αποκλεισμού, στον «ψηφιακό αποκλεισμό»²⁵⁶.

²⁵⁴ Geddes A. (2005), *The Politics of Migration and Immigration in Europe*, Publishing Company Sage, London 2005, σελ. 146

²⁵⁵ Math A. & Pochet P. (2001) «Les Pensions en Europe : Debats, Acteurs et Methode», *Revue Belge de sécurité sociale*, N°2, Juin 2001, page 351

²⁵⁶ Νικολακοπούλου – Στεφάνου, Η. (2006), *Η Κοινωνική Ευρώπη, Προσδοκίες και Επιτεύγματα*, εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2006, σελ. 57-58

Επισημαίνεται ότι είναι σημαντικός ο ρόλος του κοινοτικού δικαστή σε αυτό το υπερεθνικό μοντέλο, καθώς όχι μόνο ελέγχει τη δράση του νομοθέτη, αλλά ελέγχει και την συμβολή της κοινοτικής δικαιοσύνης στην οριστική αποτύπωση του οικονομικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η κρίση των κοινωνικών ασφαλίσεων διαμόρφωσε τρεις βασικές τάσεις: πρώτα μία τάση «εκλογίκευσης» των δαπανών, δεύτερο μία τάση αναδιάρθρωσης των πόρων και τρίτο, μία τάση μετάθεσης ευθυνών σε μη κρατικούς φορείς, η οποία, για λόγους ευκολίας, αναφέρεται και ως τάση «ιδιωτικοποίησης».

α) εκλογίκευση των δαπανών: στις χώρες που έχουν υιοθετήσει καθολικά συστήματα ασφάλισης του πληθυσμού για όλους τους κινδύνους (π.χ. Βρετανία) ή για ορισμένους (π.χ. Ολλανδία) τείνει να επικρατήσει η αντίληψη ότι η κρίση των κοινωνικών ασφαλίσεων επιβάλλει τη συγκέντρωση των κοινωνικών δαπανών στους πολίτες που έχουν πραγματική ανάγκη. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Ολλανδίας η οποία προκειμένου να μειώσει το κόστος της συμμόρφωσης από την Οδηγία 79/7 ΕΟΚ του Συμβουλίου για την ισότητα στις κοινωνικές ασφαλίσεις, μετέτρεψε ένα μέρος της εθνικής σύνταξης γήρατος σε προνοιακό επίδομα.

β) αναδιάρθρωση των πόρων: στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 πραγματοποιείται σημαντική αναδιάρθρωση των πόρων στις χώρες με συστήματα τύπου Bismarck: το μερίδιο των εισφορών των εργοδοτών μειώνεται σε σχέση με το μερίδιο των εισφορών των εργαζομένων.

Παράλληλα με την τάση αναδιάρθρωσης των πόρων παρατηρείται και μία τάση δημιουργίας νέων πόρων. Ειδικότερα για τη χρηματοδότηση των υγειονομικών παροχών, ορισμένες χώρες όπως το Βέλγιο, η Γαλλία και η Γερμανία καθιέρωσαν κρατήσεις και από τις συντάξεις. Πολλές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα καθιέρωσαν ή διεύρυναν τη συμμετοχή των ασφαλισμένων στις δαπάνες φαρμακευτικής περίθαλψης.

γ) ιδιωτικοποίηση της κοινωνικής προστασίας: η αδυναμία βελτίωσης των παροχών κύριας ασφάλισης εξαιτίας της κρίσης βιωσιμότητας των κοινωνικών ασφαλίσεων οδήγησε τους εργαζόμενους στην αναζήτηση λύσεων μέσα από την ανάπτυξη των επαγγελματικών καθεστώτων συμπληρωματικής ή επικουρικής ασφάλισης. Ειδικότερα οι παροχές γήρατος που χορηγούν τα ταμεία αρωγής ή αλληλοβοηθείας που λειτουργούν με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα, τείνουν στη Δυτική Ευρώπη να αποτελέσουν για τους συνταξιούχους των μεσαίων και υψηλών κατηγοριών πηγή εισοδήματος, σημαντικότερη από την βασική σύνταξη. Από την άλλη πλευρά οι μεγάλες επιχειρήσεις έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διαμόρφωση προαιρετικών καθεστώτων

επικουρικής ασφάλισης, ασφαρίζοντας το προσωπικό τους σε ασφαλιστικές εταιρείες για παροχές υγείας και σε δικά τους ταμεία για παροχές γήρατος κλπ²⁵⁷.

Το συμπέρασμα είναι ότι κανείς πλέον δεν αμφισβητεί ότι η ευρωπαϊκή ενοποίηση, έπειτα και από τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, βασίζεται σε μια λογική ενοποιήσεως των εθνικών αγορών, σε έναν ενιαίο οικονομικό χώρο, που λειτουργεί κατ' αρχήν με βάση το σύστημα της αγοράς και με κανόνες που αποβλέπουν στην ανάπτυξη των ενδοκοινοτικών συναλλαγών και την επιβολή όρων ανόθευτου ανταγωνισμού.

Οι Συνθήκες, οι Κανονισμοί και οι Οδηγίες αποσκοπούν πρωτίστως στην διευκόλυνση της τελωνειακής και οικονομικής ενοποίησης των κρατών μελών και λιγότερο ή καθόλου στην προώθηση αμιγώς κοινωνικών στόχων.

Σε επίπεδο κρατών, αναφορικά με τα σύγχρονα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, στοχεύεται η ελάχιστη προστασία στο σύνολο του πληθυσμού και η παροχή προστασίας του εισοδήματος σε αυτούς που εξαρτώνται από την εργασία τους για να ζήσουν.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα αυτές οι 2 θεωρήσεις περί κοινωνικής ασφάλειας απέκλειαν η μια την άλλη και ένα κράτος υιοθετούσε είτε το ένα είτε το άλλο μοντέλο, ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο είχε οριοθετηθεί το σύστημα κοινωνικής ασφάλειας. Η κατάσταση αυτή βαθμιαία έχει αλλάξει.

Παρατηρείται ότι τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινωνικής ασφάλισης ήταν η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και ο αναδιανεμητικός της χαρακτήρας. Τα νέα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ασφάλισης, με τη σημερινή δυσμενή οικονομική συγκυρία, απαιτείται να είναι εκτός των ανωτέρω, και η αλληλεγγύη ανάμεσα στους έχοντες και τους μη έχοντες εργασία.

Η όξυνση της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, η οποία πλήττει τις ευρωπαϊκές χώρες, συμπαράσχει και την κοινωνική ασφάλιση, η οποία αμφισβητείται για την αποτελεσματικότητά της ολοένα και περισσότερο. Αμφισβητείται όχι μόνο σε χώρες που το επίπεδο των παροχών των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης δεν ικανοποιούσε πλήρως τις ανάγκες των ασφαλισμένων, αλλά και σε χώρες όπου η ποιότητα και ποσότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών ήταν ιδιαίτερα υψηλές.

Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα σε βάρος του παραγωγικού τομέα καθώς σημαντικό ποσοστό των κερδών δεν επενδύεται στον παραγωγικό τομέα, η ύπαρξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, σε συνάρτηση με τη γήρανση του

²⁵⁷ Νικολακοπούλου - Στεφάνου, Η. (1992), «Σύγκλιση συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης», εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα 1992 σελ. 62-68

πληθυσμού και την οικονομική κρίση, ώθησε στη θεώρηση ότι το πρότυπο της κοινωνικής ασφάλισης εξάντλησε τα όριά του και δεν είναι πια αποτελεσματικό. Η έννοια της αποτελεσματικότητας προσδιορίζεται πλέον από τη σχέση κόστους και ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ παρατηρείται αναβλητικότητα στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και δυστοκία στη συνέχεια, στον τρόπο χρηματοδότησης του ασφαλιστικού συστήματος.

Επισημαίνεται ότι παρά το γεγονός ότι η ιδιωτική κερδοσκοπική ασφαλιστική δραστηριότητα επεκτείνεται σε βάρος της κοινωνικής ασφάλισης, εντούτοις καλύπτει ολοένα και μικρότερο μέρος του πληθυσμού, που έχει τη δυνατότητα να δαπανήσει ένα μέρος της παραγωγικής του διαδικασίας²⁵⁸.

Οι σύγχρονες εξελίξεις στο πεδίο της κοινωνικοασφαλιστικής προστασίας, όπως η εμφάνιση υποχρεωτικών ιδιωτικών ασφαλίσεων (Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών) από τους κοινωνικούς κινδύνους (γήρας, αναπηρία, θάνατος), θέτουν ήδη σε αλλοδαπές έννομες τάξεις νέα ερωτήματα σε σχέση με τη φύση των κανόνων του αναγκαστικού δικαίου κοινωνικής ασφάλισης²⁵⁹.

Οι τάσεις που αρχίζουν να επικρατούν τελευταίως στις ευρωπαϊκές πολιτικές δίδουν ένα μήνυμα αισιοδοξίας γιατί πλέον δεν στηρίζονται αποκλειστικά σε μακροοικονομικές επιδιώξεις, αλλά θεωρούν το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, μέρος του ευρωπαϊκού παραγωγικού συστήματος²⁶⁰.

Όπως διαπιστώσαμε, το ΔΕΚ ελέγχει αν διατάξεις του Κανονισμού 1408/71 παρεκκλίνουν ή όχι από το άρθρο 48 της Συνθήκης, που ορίζει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Το άρθρο 48 της Συνθ.ΛΕΕ προβλέπει το συντονισμό και όχι την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών-μελών²⁶¹.

Όταν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι μία ρύθμιση είναι ασυμβίβαστη προς τα άρθρα 45-48 της Συνθήκης, την παραμερίζει ως άκυρη²⁶². Οι νέοι Κανονισμοί 883/2004 και 987/2009, δίνουν

²⁵⁸ Ρομπόλης Σ. – Χλέτσος Μ. (1999) «Το σύστημα των κοινωνικών ασφαλίσεων στον ορίζοντα του 2000», στο Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) *Η μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1999, σελ 399 επ.

²⁵⁹ Αγγελοπούλου Ό. (2004), *Η υποχρεωτικότητα ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής ασφάλισης*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 27

²⁶⁰ Κουκιάδης Ι. (2000), *Η Κοινωνική Ευρώπη. Αναζητώντας το νέο κοινωνικό κεκτημένο*, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 131

²⁶¹ ΔΕΚ 02.03.1989, υπόθεση C-41-86 (Pinna κατά Caisse d'allocations familiales de la Savoie), σκέψη 24

²⁶² Στεργίου Α. (1997), *Ο κοινοτικός δικαστής και ο συντονισμός των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 91

μεγάλη έμφαση στη συνεργασία των Διοικήσεων των κρατών-μελών, θα πρέπει όμως να υπάρχει και η πολιτική απόφαση για τους τομείς της εθνικής δικαιοδοσίας. Ο εξελικτικός χαρακτήρας της νομολογίας του ΔΕΚ, οφείλεται στο ότι η Συνθήκη αποσκοπεί στην επίτευξη του στόχου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης²⁶³.

Ορισμένοι συγγραφείς θεωρούν ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης επηρεάζει άμεσα τα ευρωπαϊκά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας, είτε ως προς την τάση εναρμόνισης των δαπανών τους και των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, είτε ως προς την υπαγωγή τους σ' ένα ομοσπονδιακό σύστημα.

Τα επιχειρήματά τους συνίστανται στο ότι στα ομοσπονδιακά κράτη ο επιμερισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ της κεντρικής εξουσίας και των συστατικών μερών αποτυπώνεται συνήθως σ' έναν **κατάλογο αρμοδιοτήτων**. Η άσκηση των κοινών ή συντρεχουσών αρμοδιοτήτων προϋποθέτει την τήρηση της **αρχής της επικουρικότητας** που καθορίζει πότε μια συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ένωσης μπορεί να ασκηθεί. Η αρχή αυτή αποτελεί βασική εγγύηση της κυριαρχίας και της ταυτότητας των συστατικών μερών της Ένωσης²⁶⁴.

Επισημαίνεται ότι, στο άρθρο 1, της ενοποιημένης απόδοσης της Συνθ.ΛΕΕ για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγράφεται ότι οργανώνεται η λειτουργία της Ένωσης και καθορίζονται οι τομείς, η οριοθέτηση και οι όροι άσκησης των αρμοδιοτήτων της, γίνεται δηλαδή ο επιμερισμός αρμοδιοτήτων της κεντρικής εξουσίας και των κρατών μελών, ενώ με το άρθρο 2 καθορίζονται οι κατηγορίες και οι τομείς αρμοδιοτήτων της Ένωσης²⁶⁵ και στη συνέχεια, στα αμέσως επόμενα

²⁶³ Στεργίου Α. (1997), *οπ.π.*, σελ. 23

²⁶⁴ Στεφάνου Κ. (2005), «Η ταυτότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος», *Εισήγηση στο Συνέδριο: Quo vadis Europa?: Η Συνθήκη για την θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης*, Μάρτιος 2005, σελ. 1-2

²⁶⁵ **Άρθρο 2 Συνθ.ΛΕΕ: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

1. Όταν οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση αποκλειστική αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα, μόνον η Ένωση δύναται να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις, ενώ τα κράτη μέλη έχουν την εν λόγω δυνατότητα μόνο εάν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από την Ένωση ή μόνο για να εφαρμόσουν τις πράξεις της Ένωσης.

2. Όταν οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη σε συγκεκριμένο τομέα, η Ένωση και τα κράτη μέλη δύνανται να νομοθετούν και να εκδίδουν νομικά δεσμευτικές πράξεις στον τομέα αυτό. Τα κράτη μέλη ασκούν τις αρμοδιότητές τους κατά το μέτρο που η Ένωση δεν έχει ασκήσει τη δική της. Τα κράτη μέλη ασκούν εκ νέου τις αρμοδιότητές τους κατά το μέτρο που η Ένωση αποφάσισε να παύσει να ασκεί τη δική της.

3. Τα κράτη μέλη συντονίζουν τις οικονομικές τους πολιτικές και τις πολιτικές τους στον τομέα της απασχόλησης σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της παρούσας Συνθήκης, για τον καθορισμό των οποίων αρμόδια είναι η Ένωση.

4. Η Ένωση έχει αρμοδιότητα, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να καθορίζει και να θέτει σε εφαρμογή κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένου του προοδευτικού καθορισμού κοινής αμυντικής πολιτικής.

5. Σε ορισμένους τομείς και υπό τους όρους που προβλέπουν οι Συνθήκες, η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για την υποστήριξη, τον συντονισμό ή τη συμπλήρωση της δράσης των κρατών μελών, χωρίς ωστόσο να αντικαθιστά την αρμοδιότητά τους στους εν λόγω τομείς.

Οι νομικά δεσμευτικές πράξεις της Ένωσης οι οποίες θεσπίζονται βάσει των διατάξεων των Συνθηκών που αφορούν τους τομείς αυτούς δεν μπορούν να περιλαμβάνουν εναρμόνιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών.

άρθρα παρατίθενται οι αποκλειστικές και οι συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ένωσης που αντιστοιχούν σε μεγάλο βαθμό στις αρμοδιότητες ενός ομοσπονδιακού κράτους. Στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ένωσης είναι η κοινωνική πολιτική, και οι κοινές προκλήσεις για την ασφάλεια στον τομέα της δημόσιας υγείας (άρθρο 4), ενώ στις δράσεις αρμοδιότητας της Ένωσης είναι μεταξύ άλλων και η προστασία και η βελτίωση της ανθρώπινης υγείας (άρθρο 6).

Αποψη μας είναι ότι **με την Συνθήκη της Λισσαβόνας έχει γίνει ένα μεγάλο βήμα προς την ομοσπονδιοποίηση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, αλλά ότι είμαστε ακόμη μακριά από την υλοποίηση αυτής της ομοσπονδιοποίησης.**

Κάποιοι συγγραφείς στηρίζουν ότι τα επιχειρήματα υπέρ της **εναρμόνισης των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης** είναι συντριπτικά: θεωρείται κοινωνικά δίκαιο όλοι οι εργαζόμενοι των χωρών της Ένωσης να απολαμβάνουν την ίδια υψηλή κοινωνική προστασία, διότι παρεμποδίζεται το κοινωνικό ντάμπινγκ²⁶⁶ και συγκρατούνται τα υψηλά κοινωνικά στάνταρντς των εργαζομένων των χωρών του Βορρά²⁶⁷.

Θεωρούμε ότι ο φόβος του κοινωνικού ντάμπινγκ αναζωοπυρώνεται σε κάθε νέα διεύρυνση της Ένωσης. Ήδη η Ελλάδα έχει πληγεί από τη διαφορά στα επίπεδα συντάξεων μεταξύ της ίδιας και των χωρών της Βαλκανικής χερσονήσου που ανήκουν πλέον στην Ένωση. Έτσι, υπήκοοι των γειτονικών βαλκανικών κρατών, εργάζονται το τελευταίο έτος του ασφαλιστικού τους βίου στην χώρα μας, εφαρμόζονται σε αυτή την περίπτωση οι διατάξεις του Κανονισμού 1408/71, ο αρμόδιος ελληνικός φορέας υπολογίζει το ποσό της παροχής την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, εάν όλες οι περιόδους ασφαλίσεως ή/και κατοικίας είχαν πραγματοποιηθεί στη χώρα μας (άρθρο 46, παράγραφοι 1 και 2 του Κανονισμού 1408/71) και ωφελούνται της διαφοράς μεταξύ των υψηλότερων επιπέδων συντάξεων της χώρας μας και των χαμηλών επιπέδων συντάξεων των δικών τους χωρών.

Υπάρχουν και ορισμένοι θεωρητικοί που θεωρούν ότι **απαιτείται να δημιουργηθεί ένα άλλο διαφορετικό ευρωπαϊκό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης** το οποίο δεν θα προέλθει από την ενοποίηση ή την ενσωμάτωση των ήδη υπαρχόντων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, αλλά από

6. Η έκταση και οι όροι άσκησης των αρμοδιοτήτων της Ένωσης καθορίζονται από τις οικείες για κάθε τομέα διατάξεις των Συνθηκών.

²⁶⁶ Με το κοινωνικό ντάμπινγκ, παρέχεται διαφορετική κοινωνική προστασία στους ασφαλισμένους ανάλογα με την εθνικότητά τους: λχ. οι κυβερνήσεις των πλούσιων ευρωπαϊκών χωρών παρέχουν υψηλού κόστους κοινωνική προστασία σε αντίθεση με την χαμηλού κόστους κοινωνική προστασία που παρέχεται σε χώρες του πρώην «ανατολικού μπλοκ». Έτσι, ορισμένες επιχειρήσεις επωφελούνται και προσλαμβάνουν εργαζόμενους από βαλκανικές χώρες με τους όρους χαμηλού κόστους που ισχύουν στις χώρες αυτές.

²⁶⁷ Σακελλαρόπουλος Θ. (1993), *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1993, σελ. 79

τη δημιουργία ενός νέου συστήματος, με διαφορετική δομή και λειτουργία σε σχέση με τα προϋπάρχοντα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης²⁶⁸.

Η άποψή μας είναι, ότι παρά το γεγονός ότι η Συνθ.ΛΕΕ τοποθετεί τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ίδιο επίπεδο, όπως όταν ορίζει ως στόχο της Ε.Ε. τη δημιουργία μιας έντονα ανταγωνιστικής οικονομίας της αγοράς, που στοχεύει στην πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, επί του παρόντος είναι πολύ δύσκολο να δημιουργηθεί νέο καθολικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, διότι απαιτείται η πολιτική συναίνεση των κρατών μελών και πάνω από όλα ο συγκερασμός των διαφόρων οικονομικών συστημάτων τους.

Θεωρούμε συνεπώς, ότι στην παρούσα δυσμενή οικονομική συγκυρία, δεν έχουν ωριμάσει ακόμα οι συνθήκες για την υλοποίηση «ομοσπονδιακού» συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, για την «εναρμόνιση» των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης ούτε και για την υλοποίηση του «διαφορετικού ευρωπαϊκού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης» καθώς απαιτούνται υπερεθνικοί κοινωνικοί θεσμοί που θα εφαρμόζονται σε όλα τα κράτη μέλη, ευρεία πολιτική συναίνεση και μεγάλο οικονομικό κόστος.

Συμφωνούμε επίσης, με τις απόψεις του Ferry J. .M. που θεωρεί ότι ο μετασχηματισμός της ευρωπαϊκής ένωσης μόνο σε ζώνη ελεύθερου εμπορίου δεν έχει σημαντική πολιτική σημασία. Οι Γάλλοι και οι Γερμανοί θεωρούν ότι είναι καιρός να γίνει υπέρβαση της οικονομικής, νομισματικής και της εμπορικής ένωσης μέσα σε μια πολιτική ένωση²⁶⁹.

²⁶⁸ Ρομπόλης Σ. – Χλέτσος Μ. (1999) «Το σύστημα των κοινωνικών ασφαλίσεων στον ορίζοντα του 2000», στο Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) *Η μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους*, οπ. π., σελ 419 επ.

²⁶⁹ Ferry J.M. (2005) «Face à la crise, quelles perspectives pour l'Union européenne?» *Institut français des relations internationales - Politique étrangère*, 2005/3 Automne page 513

4. Οι πολιτικές για την ελεύθερη κυκλοφορία των ασθενών

Η χορήγηση παροχών ασθένειας σε είδος σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο αντιμετωπίζεται υπό τρεις προσεγγίσεις:

- ως μέρος της ελεύθερης κυκλοφορίας των ασφαλισμένων προσώπων, στα πλαίσια του κοινοτικού συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (Κανονισμοί 1408/71 και 574/72)
- ως κινητικότητα των ασθενών, με τη διαμόρφωση κινήτρων για την διεύρυνση της διασυνοριακής περίθαλψης στα πλαίσια των μελλοντικών εξελίξεων της υγειονομικής περίθαλψης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και
- ως μέρος της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών στα πλαίσια της Οδηγίας για τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά.

Το ανωτέρω ζήτημα χειρίζονται ανάλογα με την προσέγγιση, τρεις διαφορετικές Γενικές Διευθύνσεις της Επιτροπής:

- Η ΓΔ Απασχόληση, Κοινωνικές Υποθέσεις και Ίσες Ευκαιρίες και ειδικότερα η Διοικητική Επιτροπή για την Κοινωνική Ασφάλεια των Διακινούμενων Εργαζομένων (ΔΕΚΑΔΕ)
- Η ΓΔ Υγεία και Προστασία του Καταναλωτή και
- Η ΓΔ Εσωτερική Αγορά και Υπηρεσίες

Η Υιοθέτηση των κοινοτικών πράξεων για το θέμα αυτό, εμπίπτει στην αρμοδιότητα διαφορετικών Συμβουλίων Υπουργών:

- Του Συμβουλίου Υπουργών Απασχόλησης
- Του Συμβουλίου Υπουργών Υγείας
- Του Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας

Στόχος είναι ο μεγαλύτερος δυνατός συντονισμός ενεργειών και εμπλεκόμενων παραγόντων, τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, έτσι ώστε να επιτευχθεί η εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας (προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών), με την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των εθνικών συστημάτων υγείας – ασφάλισης ασθένειας και κοινωνικής ασφάλειας²⁷⁰.

Ο Κανονισμός 1408/71 ρυθμίζει τον τρόπο με τον οποίο κάθε κατηγορία διακινούμενων προσώπων τυγχάνει υγειονομικής περίθαλψης σε περίπτωση διαμονής (ή/και κατοικίας) εκτός αρμοδίου κράτους, καθώς και το είδος/έκταση των παροχών.

Στα πλαίσια του Κανονισμού 574/72 ορίζεται και ο τρόπος – επίπεδο απόδοσης στον ασφαλισμένο εκ μέρους του αρμοδίου φορέα της δαπάνης που έλαβε για υγειονομική περίθαλψη.

²⁷⁰ Σκλήκας Ν. – Τσοτσρού Θ. (2008), *Ο εκσυγχρονισμός του συντονιστικού μηχανισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας – Η υγειονομική περίθαλψη*, Τόμος 1, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008, σελ. 116 επ.

Το γεγονός ότι ο διακινούμενος αντιμετωπίζεται ισότιμα, ως οιωνεί ασφαλισμένος στο σύστημα του φορέα του τόπου διαμονής, έχει ως συνέπεια να αποδίδει ο αρμόδιος φορέας δαπάνες ακόμη και για παροχές οι οποίες δεν εμπίπτουν στην δική του νομοθεσία. Στις περιπτώσεις μετακίνησης για τη λήψη της κατάλληλης θεραπείας εκτός αρμοδίου κράτους μετά από έγκριση του αρμόδιου φορέα, απαιτείται να περιλαμβάνεται η θεραπεία σε παροχές, που προβλέπονται από τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει.

Ο ανωτέρω συντονιστικός μηχανισμός έχει κατ' αρχήν ως στόχο την άρση των νομικών και διοικητικών κωλυμάτων, τα οποία είναι δυνατόν να προκύψουν από τον τομέα της κοινωνικής ασφάλειας, έτσι ώστε να εγκαθιδρυθεί η εσωτερική αγορά. Επομένως, οι αρχές και οι κανόνες του κοινοτικού συντονισμού τελούν εξ ορισμού υπό το φως των θεμελιωδών ελευθεριών της Συνθήκης.

Η νομική βάση για τη δράση της κοινότητας στον τομέα της υγείας βρίσκεται κυρίως στα άρθρα 168 για την δημόσια υγεία²⁷¹, 156 για την υγιεινή της εργασίας²⁷² και 169 της Συνθ.ΛΕΕ για την προστασία της ασφάλειας και της υγείας των καταναλωτών²⁷³.

Η βασική ρύθμιση της Συνθ.ΛΕΕ για την υγεία είναι αυτή του άρθρου 168 που όμως δεν θεσπίζει αυτοτελή κοινοτική αρμοδιότητα, αλλά μία αντικειμενική αρχή, κατά την οποία η δημόσια υγεία ως έννομο αγαθό πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνεται υπόψη κατά τη νομοθεσία και τον εν γένει καθορισμό των άλλων πολιτικών της Κοινότητας. Δεν υφίσταται επομένως ένα γενικό δικαίωμα σε

²⁷¹ **Άρθρο 168 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 152 της ΣΕΚ) **ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ § 1** : Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Κοινότητας, εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου. Η δράση της Κοινότητας, η οποία συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές, αποβλέπει στη βελτίωση της δημόσιας υγείας, καθώς και στην πρόληψη της ανθρώπινης ασθένειας σε όλες τις μορφές της και στην αποτροπή των πηγών κινδύνου για την ανθρώπινη υγεία. Η δράση αυτή καλύπτει την καταπολέμηση των μεγάλων πληγών της ανθρωπότητας στον τομέα της υγείας, ευνοώντας τη διερεύνηση των αιτιών τους, της μετάδοσης και της πρόληψής τους, καθώς και την ενημέρωση και τη διαπαιδαγώγηση στον τομέα της υγείας. Η Κοινότητα συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών για τη μείωση της βλάβης που προκαλούν στην υγεία τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης και της πρόληψης.

§ 5 Η δράση της Κοινότητας στον τομέα της δημόσιας υγείας αναπτύσσεται χωρίς να θίγονται στο παραμικρό οι αρμοδιότητες των κρατών μελών σε ό,τι αφορά την οργάνωση και την παροχή των υγειονομικών υπηρεσιών και της ιατρικής περίθαλψης. Ειδικότερα, τα μέτρα περί των οποίων η παράγραφος 4 στοιχείο α), δεν θίγουν τις εθνικές διατάξεις περί δωρεάς ή ιατρικής χρήσεως οργάνων και αίματος.

²⁷² **Άρθρο 156 Συνθ. ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 140 της ΣΕΚ): Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του άρθρου 151 και με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης, η Επιτροπή προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και διευκολύνει το συντονισμό της δράσης τους σε όλους τους τομείς της κοινωνικής πολιτικής που υπάγονται στο παρόν κεφάλαιο, ιδίως επί θεμάτων που έχουν σχέση με: την απασχόληση, το εργατικό δίκαιο και τους όρους εργασίας, την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση, την κοινωνική ασφάλιση, την προστασία από τα επαγγελματικά ατυχήματα και ασθένειες, την υγιεινή της εργασίας, το συνδικαλιστικό δικαίωμα και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων.

²⁷³ **Άρθρο 169 § 1 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 153 της ΣΕΚ): Προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα των καταναλωτών και να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, η Κοινότητα συμβάλλει στην προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και στην προώθηση του δικαιώματός τους για ενημέρωση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους.

παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε κοινοτικό επίπεδο, ανεξάρτητα και παράλληλα από το αντίστοιχο δικαίωμα στην υγεία, όπως κατοχυρώνεται σε εθνικό επίπεδο. Αυτό που εξασφαλίζεται είναι, κατ' αρχήν η κάλυψη υγείας των διακινούμενων από χώρα σε χώρα πολιτών, με βασική νομοθετική βάση τον Κανονισμό 1408/71, όπως αναθεωρήθηκε, σε ό,τι αφορά την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε άλλα κράτη-μέλη με τον Κανονισμό 631/2004²⁷⁴. **Με άλλα λόγια οι παροχές υγείας προστατεύονται από το κοινοτικό δίκαιο όχι ως απόρροια κοινωνικού δικαιώματος αλλά ως καταναλωτικό δικαίωμα.**

Βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας, με την καθιέρωση της **Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας** οι ασφαλισμένοι πολίτες ενός κράτους μέλους καλύπτονται για όλες τις **αναγκαίες παροχές** κατά τη διάρκεια της προσωρινής τους διαμονής σε άλλο κράτος-μέλος.

Σε ότι αφορά την «προγραμματισμένη περίθαλψη» απαιτείται προηγούμενη έγκριση του οικείου ασφαλιστικού φορέα, η οποία είναι υποχρεωτική κατά το άρθρο 22²⁷⁵ § 2 του Κανονισμού 1408/71 εφόσον σωρευτικά α) η σχετική θεραπεία περιλαμβάνεται στις παροχές του οικείου φορέα και β) η θεραπεία αυτή δεν δύναται να παρασχεθεί «μέσα στα χρονικά όρια που είναι κανονικά αναγκαία για την παροχή της στο κράτος-μέλος του τόπου κατοικίας του, εάν ληφθεί υπόψη η τρέχουσα κατάσταση της υγείας του και η πιθανή εξέλιξη της ασθένειας». Η αόριστη αυτή έννοια του

²⁷⁴ Κανονισμός (Ε.Κ.) 631/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31 Μαρτίου 2004, για την τροποποίηση του Κανονισμού 1408/71 όσον αφορά την εξίσωση δικαιωμάτων και την απλούστευση των διαδικασιών EEL 100, 06.04.2004

²⁷⁵ **Άρθρο 22 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71: Διαμονή εκτός του αρμοδίου κράτους — Επιστροφή ή μεταφορά κατοικίας σε άλλο κράτος μέλος κατά τη διάρκεια ασθένειας ή μητρότητας —Ανάγκη μεταβάσεως σε άλλο κράτος μέλος για υποβολή σε κατάλληλη θεραπεία.** Ο μισθωτός ή μη μισθωτός, ο οποίος πληροί τις απαιτούμενες από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους προϋποθέσεις για να έχει δικαίωμα παροχών, και: α) η κατάσταση του οποίου απαιτεί παροχές σε είδος που καθίστανται ιατρικά αναγκαίες κατά τη διάρκεια διαμονής στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση των παροχών και την αναμενόμενη διάρκεια της διαμονής ή β) ο οποίος, αφού απέκτησε το δικαίωμα παροχών εις βάρος του αρμοδίου φορέα, έλαβε την έγκριση του φορέα αυτού να επιστρέψει στο έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί ή να μεταφέρει την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή γ) ο οποίος έλαβε την έγκριση του αρμοδίου φορέα να μεταβεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, για να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάστασή του θεραπεία, **έχει δικαίωμα:** i) παροχών εις είδος που χορηγούνται, για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα από το φορέα του τόπου διαμονής ή κατοικίας, σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από το φορέα αυτόν, σαν να ήταν ασφαλισμένος σε αυτόν· η διάρκεια χορηγήσεως των παροχών αυτών διέπεται πάντως από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους· ii) παροχών εις χρήμα που καταβάλλονται από τον αρμόδιο φορέα σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από το φορέα αυτόν. Πάντως, οι παροχές αυτές δύναται, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ του αρμοδίου φορέα και του φορέα του τόπου διαμονής ή κατοικίας, να καταβάλλονται από τον τελευταίο αυτό φορέα, για λογαριασμό του πρώτου, σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους.

Η έγκριση που απαιτείται, δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο β), δύναται να μη δοθεί μόνον αν διαπιστωθεί ότι η μετακίνηση του ενδιαφερομένου θα δύνατο να θέσει σε κίνδυνο την κατάσταση της υγείας του ή την εφαρμογή ιατρικής θεραπείας. Η έγκριση που απαιτείται δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο γ) δεν δύναται να μη δοθεί εφόσον η σχετική θεραπεία περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο ενδιαφερόμενος, και εφόσον η θεραπεία αυτή δεν δύναται να του παρασχεθεί μέσα στα χρονικά όρια που είναι κανονικά αναγκαία για την παροχή της στο κράτος μέλος του τόπου κατοικίας του εάν ληφθεί υπόψη η τρέχουσα κατάσταση της υγείας του και η πιθανή εξέλιξη της ασθένειας.

Το γεγονός ότι ο μισθωτός ή μη μισθωτός δικαιούνται παροχών σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 δεν θίγει το δικαίωμα παροχών των μελών της οικογένειάς του.

«εύλογου χρόνου» επέτρεπε στα ασφαλιστικά ταμεία να απορρίπτουν το μεγαλύτερο μέρος των σχετικών αιτήσεων, μέχρις ότου η νομολογία του ΔΕΚ έριξε το βάρος της υπέρ των ασφαλισμένων που επιδίωκαν θεραπεία στο εξωτερικό, με απευθείας ερμηνεία της Συνθήκης.

Η νεότερη νομολογία δεν στηρίζεται στο άρθρο 168 της Συνθ.ΛΕΕ δεν ανέδειξε τον κοινωνικό χαρακτήρα του δικαιώματος στην υγεία, αλλά είχε ως αφετηρία την αποδοχή ότι οι υγειονομικές υπηρεσίες συνιστούν εν δυνάμει υπηρεσίες, κατά την έννοια του άρθρου 56²⁷⁶ της Συνθήκης. Συνεπώς, τα κράτη μέλη έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα να ρυθμίζουν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλειάς τους και πρέπει να σέβονται τις θεμελιώδεις ελευθερίες μετακίνησης.

Το ΔΕΚ ερμηνεύοντας απευθείας το άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ και παρακάμπτοντας το άρθρο 22 του Κανονισμού 1408/71, απέρριψε τους ισχυρισμούς των Κυβερνήσεων ότι η άσκηση οικονομικής πίεσης επί των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης σε ό,τι αφορά τουλάχιστον την εξωνοσοκομειακή περίθαλψη,²⁷⁷ δικαιολογεί σύστημα προηγούμενης έγκρισης.

Ακόμα όμως και όταν επιτρέπεται να υποβληθεί η μετακίνηση για νοσοκομειακή ιδίως περίθαλψη στο σύστημα της προηγούμενης έγκρισης, αυτή πρέπει να βασίζεται σε αντικειμενικά αμερόληπτα κριτήρια γνωστά εκ των προτέρων τα οποία να μην επιτρέπουν την αυθαίρετη άσκηση διακριτικής ευχέρειας της εθνικής αρχής, αλλά να ανταποκρίνονται στα γενικά αποδεκτά διεθνώς ιατρικά πρότυπα.

Η νομολογία διακρίνει μεταξύ των νοσοκομειακών υπηρεσιών και εξωνοσοκομειακών υπηρεσιών (παρέχονται σε εξωτερικά ιατρεία, οδοντιατρεία, παροχή γυαλιών μυωπίας, φυσικοθεραπεία κλπ), για τις οποίες ο κανόνας είναι η **απόλυτη ελευθερία μετακίνησης με υποχρέωση κάλυψης από τον ασφαλιστικό φορέα των δαπανών σύμφωνα με τα όσα προβλεπόμενα για παροχή αντίστοιχης υπηρεσίας στην ημεδαπή, χωρίς καμία διαδικασία έγκρισης**.

Αναφορικά με τις **νοσοκομειακές υπηρεσίες**, το ΔΕΚ, δέχεται ότι αποτελούν υπηρεσία κατά την έννοια της Συνθήκης και θεωρεί ανεκτές από το κοινοτικό δίκαιο τις εθνικές πολιτικές έγκρισης, με την προϋπόθεση όμως ότι η έγκριση είναι υποχρεωτική εάν η περίθαλψη δεν μπορεί να παρασχεθεί μέσα σε ιατρικά αποδεκτά χρονικά πλαίσια. Η διαφοροποίηση αυτή γίνεται προκειμένου να αναγνωρισθεί η ανάγκη προστασίας της οικονομικής σταθερότητας, της δυνατότητας προγραμματισμού των δαπανών και της ανάπτυξης των εθνικών συστημάτων υγείας²⁷⁸.

²⁷⁶ **Άρθρο 56 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 49 της ΣΕΚ): Οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Κοινότητας απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος της Κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.

²⁷⁷ ΔΕΚ 28.04.1998 υπόθεση C-120/95 (Nicolas Decker κατά Caisse de maladie des employés privés), σκέψεις 37-53

²⁷⁸ Βλ. ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθεση C-157/99 (Smits/Peerbooms κατά Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen) και ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθεση C-368/98 (Vanbraekel κατά Alliance nationale des mutualités chrétiennes) σχετικές

Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι πολλές φιλελεύθερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν επενδύσει στην δυνατότητα χρήσης πόρων άλλων κρατών: οι βρεττανοί χρησιμοποιούν την εφεδρική ικανότητα νοσηλευτικών υπηρεσιών σε άλλες χώρες, αποστέλλοντας προγραμματισμένα, με χρηματοδότηση του Βρετανικού Ε.Σ.Υ. ομάδες ασθενών σε άλλες χώρες για περίθαλψη, όπως για παράδειγμα στην Ελλάδα για επεμβάσεις ανοιχτής καρδιάς. Τα κράτη θεώρησαν ότι εάν γενικευτεί η τακτική αυτή, ενδεχομένως ο μέσος όρος υπηρεσιών υγείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση να επιδεινωθεί δραματικά, εφόσον οι «βραδυπορούσες» χώρες αντί να βελτιώνουν τα συστήματα υγείας τους, απλώς θα εξάγουν ασθενείς, ενώ οι πιο «προηγμένες» θα βρεθούν σε αδυναμία ορθολογικού προγραμματισμού των δικών τους συστημάτων, από τον ιδιόμορφο αυτό εισαγόμενο πληθωρισμό των νοσηλευόμενων άλλων κρατών. Η αρχή που πλήττεται από την διαμόρφωση αυτής της υπεραγοράς υγείας είναι αυτή της ισότιμης παροχής υπηρεσιών²⁷⁹.

Άποψή μας είναι ότι έχοντας υπόψη το ελληνικό παράδειγμα, στην πράξη συμβαίνει το αντίθετο, καθώς η «προηγμένη» στον τομέα της υγείας Ελλάδα σε σχέση με τη «βραδυπορούσα» Βουλγαρία, εξάγει ασθενείς καθώς το υψηλό κόστος της οδοντοθεραπείας, οδοντοπροσθετικής και γναθοχειρουργικής στη χώρα μας, ωθεί πολλούς κατοίκους της Βόρειας Ελλάδας να μεταβαίνουν για τη λήψη της θεραπείας τους στη γειτονική Βουλγαρία («οδοντιατρικός τουρισμός») όπου η θεραπεία είναι οικονομικά συμφερότερη.

Παρατηρείται ότι ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης που πλήττει και τους τομείς υγείας των ευρωπαϊκών κρατών, εξαιτίας του υπέρογκου κόστους των νέων θεραπειών και των νέων τεχνολογιών, είναι ο πληθωρισμός των νομοθετικών ρυθμίσεων, που στηρίζεται στη λογική κόστους και αποτελεσματικότητας.

4.1 Υγειονομική περίθαλψη και ελεύθερη κυκλοφορία ανενεργών πολιτών

Τα εθνικά συστήματα υγειονομικής περίθαλψης έχουν να αντιμετωπίσουν τρεις σημαντικές κοινές προκλήσεις αφού ο ευρωπαϊκός πληθυσμός γηράσκει, οι ολοένα αποτελεσματικότερες φροντίδες υγείας είναι και πιο δαπανηρές και οι ασθενείς, που έχουν γίνει πραγματικοί καταναλωτές φροντίδων υγείας, είναι πιο απαιτητικοί. Για την αντιμετώπιση των τριών αυτών προκλήσεων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει την επιδίωξη τριών μακροπρόθεσμων στόχων: πρόσβαση στην περίθαλψη για όλους, υψηλό ποιοτικό επίπεδο της προσφοράς περίθαλψης και οικονομική βιωσιμότητα των εθνικών συστημάτων υγείας.

με την άρνηση ενός βελγικού και ενός ολλανδικού, αντίστοιχα, φορέα κοινωνικής ασφάλισης να καλύψουν τη νοσοκομειακή περίθαλψη ασφαλισμένου τους στο εξωτερικό.

²⁷⁹ Κατρούγκαλος Γ. (2006), «Η επιρροή του κοινοτικού δικαίου στο δίκαιο κοινωνικής ασφάλειας», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 4/568, Απρίλιος 2006, σελ. 241

Σε σχέση με το παγκόσμιο επίπεδο, η συνολική κατάσταση της υγείας στην Ένωση είναι εξαιρετική, ενώ το ίδιο εξαιρετικά είναι και τα συστήματα περίθαλψης, χάρη στη γενίκευση της κάλυψης του κινδύνου ασθένειας-αναπηρίας, στην άνοδο του ατομικού βιοτικού επιπέδου, στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, στην καλύτερη αγωγή υγείας και την εξέλιξη των ιατρικών τεχνολογιών (γονιδιακές θεραπείες, καλλιέργεια οργάνων, νέα φάρμακα κλπ).

Η οργάνωση των συστημάτων περίθαλψης, οι όροι χρηματοδότησής τους (αναλογία δημόσιας-ιδιωτικής χρηματοδότησης) και ο προγραμματισμός της προσφοράς περίθαλψης σε συνάρτηση με τις ανάγκες του πληθυσμού εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, η αρμοδιότητα αυτή ασκείται όλο και περισσότερο σε ένα γενικό πλαίσιο το οποίο επηρεάζεται από διάφορες κοινοτικές πολιτικές (έρευνας, δημόσιας υγείας, ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και των υπηρεσιών, βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών).

Σύμφωνα με το άρθρο 31 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, ο δικαιούχος συντάξεως οφειλομένης κατά τη νομοθεσία ενός Κράτους μέλους ή συντάξεων οφειλομένων κατά τη νομοθεσία δύο ή περισσότερων Κρατών μελών, ο οποίος δικαιούται παροχών εις είδος κατά τη νομοθεσία ενός από αυτά τα Κράτη μέλη, καθώς και τα μέλη της οικογενείας του, δικαιούνται των παροχών αυτών ακόμη και κατά την διάρκεια της διαμονής τους στο έδαφος Κράτους μέλους άλλου, από εκείνο όπου κατοικούν. Οι παροχές αυτές καταβάλλονται από τον φορέα του τόπου διαμονής, κατά την νομοθεσία που ισχύει γι' αυτόν, εις βάρος του φορέα του τόπου κατοικίας του δικαιούχου.

Επιπλέον, κατ' εφαρμογή του ανωτέρω άρθρου, οι συνταξιούχοι σε περίπτωση προσωρινής τους διαμονής σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να χρησιμοποιήσουν την Ευρωπαϊκή Κάρτα Ασφάλισης Ασθένειας προκειμένου να έχουν την απαιτούμενη περίθαλψη υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που έχουν οι συνταξιούχοι της χώρας αυτής.

Οι περισσότερες χώρες της Ένωσης έχουν συμμορφωθεί, όμως η Ισπανική νομοθεσία επιτρέπει μόνο στους Ισπανούς συνταξιούχους να έχουν δωρεάν ιατρική περίθαλψη. Στην Ισπανία, οι συνταξιούχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να δείξουν ένα συμπληρωματικό έντυπο που θα έχει εκδοθεί από την χώρα τους και πρέπει να είναι γραμμένο στα ισπανικά προκειμένου να βεβαιώσουν ότι λαμβάνουν σύνταξη από τη χώρα προέλευσής τους.

Επειδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε ότι αυτό αντίκειται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία και συνιστά δυσμενέστερες συνθήκες περίθαλψης για τους ευρωπαίους συνταξιούχους που κάνουν διακοπές στην Ισπανία και ότι η απαίτηση για την προσκόμιση του επιπλέον παραστατικού στα ισπανικά δεν συνάδει με τις αρχές της Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας, της οποίας στόχος είναι να απλοποιεί τις διαδικασίες για τους διακινούμενους στην Ευρώπη, στις 19 Φεβρουαρίου 2009, απέστειλε στο Βασίλειο της Ισπανίας αιτιολογημένη γνώμη για να συμμορφωθεί με την ευρωπαϊκή νομοθεσία.

4.2 Διαβούλευση σχετικά με την κοινοτική δράση για τις υπηρεσίες υγείας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέδωσε τα τελευταία χρόνια σημαντικές αποφάσεις σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και ιδίως την «κινητικότητα των ασθενών». **Στις αποφάσεις του, το Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι οι υπηρεσίες υγείας υπόκεινται στις διατάξεις της Συνθ.ΛΕΕ για την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών.** Κατά συνέπεια, τα μέτρα που προβλέπουν ότι για την επιστροφή των εξόδων που πραγματοποιήθηκαν σε άλλο κράτος-μέλος απαιτείται προηγούμενη έγκριση, αποτελούν εμπόδια για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, παρ' όλο που τα εμπόδια αυτά μπορεί να είναι δικαιολογημένα για λόγους υπέρτερου γενικού συμφέροντος. Την ελεύθερη πρόσβαση των Ευρωπαίων πολιτών στις υπηρεσίες υγείας της χώρας επιλογής τους μελετά η Ε.Ε. από τον Σεπτέμβριο του 2006²⁸⁰.

Στη συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να κάνει το πρώτο βήμα για την αποσαφήνιση των κανόνων όσον αφορά τις δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης πολιτών της Ε.Ε. που πραγματοποιούνται σε άλλο κράτος-μέλος και την απόδοση αυτών, με την έναρξη δημόσιας διαβούλευσης, με στόχο την εξεύρεση τρόπων διαμόρφωσης ενός πλαισίου ασφάλειας δικαίου για τις διασυνοριακές υπηρεσίες υγείας σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο καθώς και την υποστήριξη της συνεργασίας των συστημάτων υγείας των κρατών-μελών.

Η διαβούλευση περιλάμβανε θέματα όπως:

1. Οι όροι σύμφωνα με τους οποίους πρέπει να εγκρίνεται η διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη και η κάλυψη του κόστους της.
2. Η παροχή πληροφοριών στους ασθενείς σχετικά με τις διαθέσιμες θεραπείες σε άλλα κράτη-μέλη.
3. Ο προσδιορισμός του αρμόδιου υγειονομικού φορέα για την επίβλεψη της διασυνοριακής περίθαλψης σε διάφορες περιπτώσεις.
4. Τα δικαιώματα των ασθενών και η ευθύνη για τυχόν βλάβες που προκλήθηκαν από την υγειονομική περίθαλψη καθώς και η αποζημίωση.
5. Η στήριξη των συστημάτων υγείας μέσω της ευρωπαϊκής συνεργασίας.

²⁸⁰ SEC (2006) 1195/4 «Ανακοίνωση της Επιτροπής. Διαβούλευση σχετικά με την κοινοτική δράση για τις υπηρεσίες υγείας», 26.09.2006

4.3 Ηλεκτρονική Υγεία (e-Health)– Από τη Στρατηγική στις Εφαρμογές

Διάφορες Αναλογιστικές Μελέτες καταδεικνύουν ότι το 2011 το 40% των Ευρωπαίων θα είναι ηλικίας άνω των 65 ετών και ότι αυτό θα έχει μεγάλη επίπτωση στην αύξηση του κόστους των δαπανών Υγείας. Για να γίνεται έλεγχος των δαπανών υγείας, τα κράτη προσπαθούν συνεχώς για τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών πληροφορικής με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών και την οργάνωση των υπηρεσιών²⁸¹.

Ηλεκτρονική υγεία (eHealth) είναι η εν γένει χρησιμοποίηση εργαλείων που βασίζονται στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, με σκοπό την ενίσχυση της πρόληψης, της διάγνωσης, της θεραπευτικής αγωγής και της παρακολούθησης και διαχείρισης της υγείας.

Για παράδειγμα, η ηλεκτρονική υγεία καλύπτει την επικοινωνία μεταξύ ασθενών και παρόχων υγειονομικών υπηρεσιών, τη διαβίβαση δεδομένων μεταξύ φορέων και την επικοινωνία μεταξύ ασθενών ή εργαζομένων στον τομέα της υγείας· μπορεί επίσης να περιλαμβάνει δίκτυα πληροφοριών για την υγεία, ηλεκτρονικά μητρώα υγείας, υπηρεσίες τηλεϊατρικής και ατομικά φορητά επικοινωνούντα συστήματα για την παρακολούθηση και στήριξη των ασθενών. Η ηλεκτρονική υγεία μπορεί να ωφελήσει σημαντικά βελτιώνοντας την πρόσβαση στην περίθαλψη, την ποιότητα της περίθαλψης, τοποθετώντας τον πολίτη στο επίκεντρο των συστημάτων υγείας και αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα και παραγωγικότητα του τομέα της υγείας.

Στο πλαίσιο του τρέχοντος σχεδίου δράσης eHealth, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε σε λειτουργία μια δικτυακή πύλη που παρέχει ένα «μοναδικό σημείο επαφής της ΕΕ» για πληροφορίες που σχετίζονται με την υγεία και μια πύλη πρόσβασης στους δικτυακούς τόπους τόσο των εθνικών και περιφερειακών υγειονομικών αρχών όσο και ομάδων της κοινωνίας των πολιτών στον τομέα της υγείας.

Οι Γενικοί Γραμματείς των Υπουργείων Υγείας της Γερμανίας (Ευρωπαϊκή Προεδρία 2007/ Α΄εξάμηνο), της Πορτογαλίας (Ευρωπαϊκή Προεδρία 2007/ Β΄εξάμηνο) και της Σλοβενίας

²⁸¹ Στην Ελλάδα, ολοκληρώνοντας το θεσμικό πλαίσιο για τη δημόσια υγεία και δεδομένων των ελλειμμάτων σε επίπεδο διαθέσιμων στοιχείων και πληροφοριών για τις ανάγκες υγείας του πληθυσμού και την ανταπόκριση των υπηρεσιών υγείας σε αυτές, ο Νόμος 3172/2003²⁸¹ προβλέπει τη σύνταξη του Χάρτη Υγείας της χώρας. Ο Χάρτης Υγείας αποτελεί ένα από τα πιο διαδεδομένα εργαλεία ενίσχυσης της κοινωνίας της πληροφορίας και υποστήριξης της λήψης απόφασης για ολοκληρωμένες παρεμβάσεις της πολιτικής υγείας. Στο Χάρτη αυτό συλλέγονται, κατηγοριοποιούνται και συντηρούνται στοιχεία για τους δείκτες υγείας του πληθυσμού αλλά και για τη συνολική λειτουργία του συστήματος υγείας σε βάθος χρόνου. Τα στοιχεία του Χάρτη Υγείας τα οποία καλύπτουν τη δράση τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα υγείας, υποβάλλονται σε περαιτέρω στατιστικές επεξεργασίες (information management) και συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας αναφορικά με τις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας στη χώρα συνολικά, αλλά και στις επιμέρους περιφέρειες της ξεχωριστά. Βλέπε Κοντιάδης Ξ. – Σουλιάτης Κ. (2005), *Σύγχρονες προκλήσεις στην πολιτική υγείας. Τέσσερις κρίσιμες νομοθετικές παρεμβάσεις*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ. 46

(Ευρωπαϊκή Προεδρία 2008/ Α' εξάμηνο) έθεσαν σαν κοινό στόχο τους την συνεργασία για την ηλεκτρονική υγεία (eHealth).

Το «eHealth» μπορεί να βελτιώσει την υγειονομική περίθαλψη, περιορίζοντας τα περιθώρια για ιατρικά σφάλματα, μπορεί να σώσει ζωές. Για να αξιοποιηθεί πλήρως το δυναμικό του «eHealth» στην Ευρώπη, απαιτείται μια εταιρική σχέση ανάμεσα στους υπουργούς υγείας, τους φορείς παροχής τεχνολογίας, τις ομάδες ασθενών και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) του τομέα της υγείας.

Για την ευρύτερη αποδοχή από τους πολίτες, τους ιατρούς και τους φαρμακοποιούς, θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες για την πληροφόρηση του οφέλους που θα αποκομίζουν οι ασθενείς και όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (ιατροί, φαρμακοποιοί κλπ), θα βοηθούσε επίσης, η δημιουργία μιας προσβάσιμης βάσης δεδομένων και η διανομή όφελους και κόστους σε όλους τους συμμετέχοντες.

Οι ιατροί θα πρέπει να αποδεχτούν την εισαγωγή της πληροφορικής, την ανταλλαγή των ιατρικών πληροφοριών και την αλλαγή των διαδικασιών. Θα πρέπει να εξηγήσουν και να ενημερώσουν τους ασθενείς για τα οφέλη του νέου συστήματος.

Διευκολύνεται το έργο των **φαρμακοποιών** με την ηλεκτρονική συνταγογράφηση.

Υλοποίηση των Στρατηγικών για την Ηλεκτρονική Υγεία - Στρατηγικές των κρατών-μελών για την Ηλεκτρονική Υγεία. Ορισμένα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζουν καινοτομίες στην οργάνωση των ασφαλιστικών τους φορέων και του τομέα της υγείας (νοσοκομεία κλπ), ενώ παράλληλα τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη προσπαθούν με την βοήθεια της πληροφορικής να οργανώσουν τα συστήματά τους προκειμένου να επέλθει μείωση του κόστους των δαπανών υγείας.

Στην Γερμανία έχουν γίνει μεγάλα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση: Οι κάρτες υγείας χρησιμοποιούνται από το 1996, στην αρχική τους μορφή ήταν απλές memory cards που πιστοποιούσαν ότι ο κάτοχός τους είναι ασφαλισμένος σε κάποιο φορέα και χρησίμευαν στην παροχή ιατρικής περίθαλψης από τους ιατρούς βάσει του αριθμού κοινωνικής ασφάλισης (life time social security number). Στη συνέχεια, με την εξάπλωση της τεχνολογίας και έπειτα από την Αναμόρφωση του Νομικού Πλαισίου το 2003, ελήφθη η απόφαση να μετατραπεί η υπάρχουσα κάρτα (η πίσω πλευρά της οποίας είναι η Ευρωπαϊκή Κάρτα Ασφάλισης Ασθένειας)²⁸² σε ηλεκτρονική κάρτα υγείας η οποία θα χρησιμοποιείται και στην ηλεκτρονική συνταγογράφηση,

²⁸² Παρατηρείται ότι στη Γερμανία, σε σύντομο χρονικό διάστημα έχουμε σύνδεση της Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας, με τις νέες τεχνολογίες (e-Health), αλλά και με την προτεινόμενη Οδηγία για την Εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη.

στη λήψη πληροφοριών για το ιατρικό ιστορικό του ασθενούς, στα φάρμακα που λαμβάνει ο ασθενής και πληροφορίες για τη συμβατότητα μεταξύ τους και στοιχεία άμεσης ανάγκης (π.χ. ομάδα αίματος).

Η υλοποίηση θα γίνεται σταδιακά σε καθορισμένο χρονικό πλαίσιο από την «Gematik mbH», μία εταιρεία που έχει την επιμέλεια και τον έλεγχο της όλης διαδικασίας με την συμμετοχή εταιρειών, φορέων κοινωνικής ασφάλισης και φαρμακοποιών. Το πρόγραμμα της ηλεκτρονικής κάρτας πειραματικά εφαρμόζεται σε 2 κρατίδια.

Στην Ιταλία εκφράζεται προβληματισμός για το συνεχώς αυξανόμενο κόστος της υγειονομικής περίθαλψης. Έγινε νέος νόμος για την υγεία το 2001, χρησιμοποιείται ευρέως η κάρτα υγείας και ο ηλεκτρονικός ιατρικός φάκελος ασθενούς. Γίνονται συνεχείς προσπάθειες για την βελτίωση του πληροφοριακού συστήματος στον τομέα της υγείας και της παρακολούθησης των δαπανών υγείας (νοσοκομεία, συνταγογράφηση κλπ).

Στην Γαλλία είναι ακόμα σε πειραματικό στάδιο η δημιουργία ηλεκτρονικού ιατρικού φακέλου των ασθενών. Η έξυπνη κάρτα (smart card) χρησιμοποιείται πολλά χρόνια από τους ασθενείς, το 2012 θα συνδεθεί η υπάρχουσα βάση των δεδομένων υγείας με τα νοσοκομεία. Για το σκοπό αυτό έχουν δαπανηθεί 1,5 δισ. ευρώ για έργα υποδομής.

Στην Σουηδία, η «Εθνική Στρατηγική για την Υγεία» είναι η βάση για όλες τις μελλοντικές επενδύσεις για την Ηλεκτρονική Υγεία. Έχουν δημιουργηθεί συστήματα ηλεκτρονικής συνταγογράφησης σε τοπικό επίπεδο, υπάρχει εθνική βάση δεδομένων για τις ηλεκτρονικές συνταγές στην οποία έχει δοθεί πρόσβαση σε όλους τους ιατρούς και τους φαρμακοποιούς. Έχουν μεγάλη πείρα στην χρήση e-Health εφαρμογών σε τοπικό επίπεδο εξαιτίας της εξοικείωσης του πληθυσμού με τις εφαρμογές του διαδικτύου. Εξαιτίας της ανάπτυξης βάσεων δεδομένων για την υγεία, δεν απαιτείται η χρήση κάρτας από τον ασθενή προκειμένου να έχει μαζί του τον ιατρικό του φάκελο.

Στη Δανία, χάρη στην εισαγωγή του συστήματος των ηλεκτρονικών δεδομένων ασθενών παρουσιάζεται κέρδος της τάξης του ενός εκατομμυρίου ευρώ ετησίως σε σύγκριση με τα προηγούμενα συστήματα που βασίζονταν στο χαρτί. Το κέρδος αυτό θα μπορούσε ενδεχομένως να αυξηθεί σε 3,5 εκατομμύρια ευρώ ετησίως, εάν όλα τα δεδομένα ασθενών στέλνονταν ηλεκτρονικά

Η Σλοβενία έχει φτάσει τον στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν δημιουργήσει ηλεκτρονική υποδομή, έχουν ηλεκτρονική κάρτα υγείας, εκτελούν ηλεκτρονικές ανταλλαγές με γειτονικά κράτη λχ Ιταλία.

Στην Πορτογαλία παρατηρείται πρόβλημα στην μέθοδο για την οργάνωση και τον συντονισμό του συστήματος υγείας, και πρόβλημα συλλογής διαφόρων δεδομένων υγείας. Δεν έχουν συσταθεί βάσεις δεδομένων.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζονται δυσκολίες στη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων περιοχών (Σκωτία, Αγγλία, Ουαλία), ενώ δεν υπάρχει υποδομή για κάρτα υγείας.

Στην Ελλάδα, το πρώτο βήμα για την ηλεκτρονική συνταγογράφηση φαρμάκων έγινε τον Δεκέμβριο του 2009, με Κοινή Υπουργική Απόφαση²⁸³ όπου θεσπίστηκε ενιαίο έντυπο συνταγής χορήγησης φαρμάκων σε ασφαλισμένους ασφαλιστικών οργανισμών και ΟΠΑΔ.

Κατά τη συζήτηση στην επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου της Βουλής, με την ευκαιρία της επικείμενης κατάθεσης από το υπουργείο Οικονομίας τροπολογίας με την οποία επανέρχεται το καθεστώς της λίστας φαρμάκων ο υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης ανέφερε ότι από 01.03.2010 ξεκινά πιλοτικά η εφαρμογή του συστήματος της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης και από 01.05.2010 η εφαρμογή του θα είναι καθολική. Υπολόγισε ότι με τον ηλεκτρονικό έλεγχο της συνταγογράφησης θα εξοικονομεί το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ 250 εκ. ετησίως, ποσό που θα διπλασιαστεί, όταν μπουν και τα υπόλοιπα ασφαλιστικά ταμεία στο ηλεκτρονικό σύστημα.

Το πρόγραμμα εφαρμογής της **εθνικής κάρτας υγείας** της Ελλάδας, έχει εξαγγελθεί από τον Ιούλιο του 2008. Έχει προγραμματιστεί ότι θα χρησιμοποιείται όπως μία απλή πιστωτική κάρτα. ο κάτοχος θα συναλλάσσεται κατευθείαν με τον γιατρό και τις δημόσιες μονάδες υγείας, χωρίς καμία χρηματική συναλλαγή. Η κάρτα θα είναι συνδεδεμένη με τα ασφαλιστικά ταμεία, τους δημόσιους φορείς υγείας, και με τους ιδιωτικούς συμβεβλημένους φορείς παροχής υγείας. Η κάρτα θα περιέχει τον ΑΜΚΑ (Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης του Υπουργείου Απασχόλησης), που θα είναι μοναδικός για κάθε ασφαλισμένο πολίτη.

Με την εθνική κάρτα υγείας θα υπάρξει πλήρης μηχανογράφηση της συνταγογράφησης φαρμάκων και ιατρικών εξετάσεων. Θα υπάρξει άμεσος και ουσιαστικός έλεγχος από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς σε πραγματικό χρόνο (real time). Καταπολεμούνται έτσι οριστικά τα δυσμενή φαινόμενα της αλόγιστης χορήγησης φαρμάκων, ενώ ελέγχονται παράλληλα και οι άσκοπες ιατρικές εξετάσεις.

Η εθνική κάρτα υγείας θα έχει την μορφή της «ευρωπαϊκής κάρτας υγείας». Από την μία όψη της θα χρησιμοποιείται ως ευρωπαϊκή κάρτα υγείας, όπως ισχύει, σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία ενώ από την άλλη όψη θα υπάρχουν τα στοιχεία της εθνικής κάρτας υγείας, με κύκλωμα

²⁸³ Υπουργική Απόφαση Φ.42000/28746/2920/17.12.2009 «Ενιαίο έντυπο συνταγής χορήγησης φαρμάκων σε ασφαλισμένους ασφαλιστικών οργανισμών και ΟΠΑΔ» (ΦΕΚ 2504, τ. Β')

(chip) που θα περιέχει τέσσερα επίπεδα λειτουργίας, που θα ενεργοποιούνται σταδιακά στα επόμενα δύο χρόνια.

5. Εκκρεμείς νομοθετικές πρωτοβουλίες και προοπτικές υλοποίησης

Τα συστήματα υγείας της Κοινότητας είναι το κεντρικό συστατικό της υψηλού επιπέδου κοινωνικής προστασίας της Ευρώπης, και συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή, την κοινωνική δικαιοσύνη και στη βιώσιμη ανάπτυξη. Είναι μέρος του ευρύτερου πλαισίου των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος.

Ειδικότερα στον Κανονισμό 1408/71, και σύμφωνα με το άρθρο 22, ο μισθωτός ή μη μισθωτός, ο οποίος πληροί τις απαιτούμενες από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους προϋποθέσεις, έχει δικαίωμα λήψης παροχών σε είδος που χορηγούνται για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα από το φορέα του τόπου διαμονής ή κατοικίας, σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν, σαν να ήταν ασφαλισμένος σε αυτόν, η διάρκεια χορηγήσεως των παροχών αυτών διέπεται πάντως από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους.

Από την 01.06.2004, έχει εισαχθεί στη χώρα μας η «Ευρωπαϊκή Κάρτα Ασφάλισης Ασθένειας» (ΕΚΑΑ), η οποία και έχει αντικαταστήσει τα κοινοτικά έντυπα τα οποία βεβαιώνουν την κάλυψη από τον αρμόδιο φορέα της υγειονομικής περίθαλψης, η οποία παρέχεται κατά τη διάρκεια προσωρινής διαμονής σε άλλο κράτος μέλος, με στόχο την προαγωγή της ελεύθερης κυκλοφορίας όλων των ασφαλισμένων προσώπων.

Μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. εφαρμόζεται ο Κανονισμός 1408/71, ο οποίος από την 01.05.2010 θα αντικατασταθεί από τον νέο εκσυγχρονισμένο Κανονισμό 883/2004.

Ο νέος Κανονισμός 883/2004, στο άρθρο 20, «Ταξίδι με σκοπό τη λήψη παροχών σε είδος - Έγκριση για την υποβολή σε κατάλληλη θεραπεία εκτός του κράτους μέλους κατοικίας» ορίζει τον τρόπο λήψης των παροχών σε είδος²⁸⁴.

²⁸⁴ Άρθρο 20 του Κανονισμού 883/2004: **Ταξίδι με σκοπό τη λήψη παροχών σε είδος - Έγκριση για την υποβολή σε κατάλληλη θεραπεία εκτός του κράτους μέλους κατοικίας**

1. Ο ασφαλισμένος που μεταβαίνει σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να του χορηγηθούν παροχές σε είδος κατά τη διάρκεια της διαμονής του, πρέπει να ζητήσει έγκριση από τον αρμόδιο φορέα.

2. Ο ασφαλισμένος, ο οποίος λαμβάνει την έγκριση του αρμοδίου φορέα για να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάστασή του θεραπεία, λαμβάνει παροχές σε είδος που χορηγεί, για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα, ο φορέας του τόπου διαμονής, σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας που εφαρμόζει, ως εάν ήταν ασφαλισμένος δυνάμει της νομοθεσίας αυτής. Η έγκριση πρέπει να χορηγείται εφόσον η εν λόγω θεραπεία περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί ο ενδιαφερόμενος και μια τέτοια θεραπεία δεν είναι δυνατόν να του παρασχεθεί εντός χρονικού διαστήματος ιατρικά αιτιολογημένου, αφού ληφθούν υπόψη η τρέχουσα κατάσταση της υγείας του και η πιθανή εξέλιξη της ασθένειάς του.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται, *mutatis mutandis*, στα μέλη της οικογένειας του ασφαλισμένου.

4. Αν τα μέλη της οικογένειας του ασφαλισμένου κατοικούν σε κράτος μέλος, άλλο από το κράτος μέλος στο οποίο κατοικεί ο ασφαλισμένος, και το εν λόγω κράτος μέλος έχει επιλέξει απόδοση βάσει κατ' αποκοπή ποσών, η δαπάνη των παροχών σε είδος που αναφέρονται στην παράγραφο 2 βαρύνει τον φορέα του τόπου κατοικίας των

Πρόσφατα συζητήθηκε από τα κράτη μέλη η Πρόταση Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, ενώ στο παρελθόν συζητήθηκε η Πρόταση Οδηγίας για τη διατήρηση δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης. Εκκρεμεί ακόμα η υλοποίηση αυτών των δύο νομοθετικών πρωτοβουλιών. Οι λόγοι διαφωνίας των κρατών μελών, είναι κυρίως οικονομικοί διότι θεωρούν ότι η εφαρμογή των δύο Προτάσεων Οδηγιών θα είναι κοστοβόρα.

5.1 Η Πρόταση Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη - Σχέση με άλλες κοινοτικές διατάξεις

Το 2003 οι υπουργοί υγείας και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη κάλεσαν την Επιτροπή να διερευνήσει τρόπους για τη βελτίωση της ασφάλειας δικαίου στον τομέα της διασυνοριακής περίθαλψης, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου που αφορά στο δικαίωμα των ασθενών να λαμβάνουν ιατρική περίθαλψη σε άλλο κράτος μέλος. Παρ' όλο που οι αποφάσεις του Δικαστηρίου στις μεμονωμένες υποθέσεις είναι σαφείς, ήταν αναγκαίο να βελτιωθεί η σαφήνεια προκειμένου να εξασφαλίζεται η γενικότερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή της ελεύθερης λήψης και παροχής υπηρεσιών υγείας. Έτσι, η πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής για τις υπηρεσίες υγείας στην εσωτερική αγορά στις αρχές του 2004 περιελάμβανε διατάξεις που κωδικοποιούσαν τις αποφάσεις του Δικαστηρίου εφαρμόζοντας στις υπηρεσίες υγείας τις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή δεν έγινε δεκτή από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, καθώς θεωρήθηκε ότι δεν είχαν ληφθεί δεόντως υπόψη οι ιδιαιτερότητες των υπηρεσιών υγείας, κυρίως όσον αφορά την τεχνική πολυπλοκότητά τους, την ευαισθησία της κοινής γνώμης και την κύρια υποστήριξή τους από δημόσια ταμεία. Κατόπιν τούτου, η Επιτροπή ανέπτυξε μια πρωτοβουλία πολιτικής ειδικά για τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης.

Η Επιτροπή πρότεινε την ίδρυση κοινοτικού πλαισίου (Οδηγία) για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη. Εκτός από τον καθορισμό των σχετικών νομικών ορισμών και γενικών διατάξεων, η προτεινόμενη Οδηγία διαρθρώνεται γύρω από τρεις κύριους τομείς:

– κοινές αρχές σε όλα τα συστήματα υγείας της ΕΕ που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2006 και καθορίζουν ποιο κράτος μέλος θα είναι αρμόδιο να εξασφαλίζει τις κοινές αρχές της υγειονομικής περίθαλψης και τι περιλαμβάνουν οι αρμοδιότητες αυτές, ώστε να

μελών της οικογένειας. Στην περίπτωση αυτή, για τους σκοπούς της παραγράφου 1, ως αρμόδιος φορέας θεωρείται ο φορέας του τόπου κατοικίας των μελών της οικογένειας.

εξασφαλίζεται σαφήνεια και βεβαιότητα ως προς το ποιες αρχές καθορίζουν και παρακολουθούν τα πρότυπα της υγειονομικής περίθαλψης σε ολόκληρη την ΕΕ

– ένα ειδικό πλαίσιο για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη: η Οδηγία θα αποσαφηνίζει τα δικαιώματα των ασθενών για τη λήψη υγειονομικής περίθαλψης σε άλλο κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων των ορίων που μπορούν να θέσουν τα κράτη μέλη ως προς την εν λόγω περίθαλψη στο εξωτερικό, καθώς και το βαθμό οικονομικής κάλυψης που προβλέπεται για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, με βάση την αρχή ότι οι ασθενείς έχουν δικαίωμα επιστροφής των εξόδων έως το ποσό που θα είχε καταβληθεί αν είχαν ακολουθήσει την ίδια θεραπεία στο κράτος κατοικίας

– ευρωπαϊκή συνεργασία για την υγειονομική περίθαλψη: η Οδηγία ορίζει ένα πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία σε τομείς όπως η συνεργασία σε μεθοριακές περιοχές, η αναγνώριση των συνταγών που έχουν εκδοθεί σε άλλες χώρες, τα ευρωπαϊκά δίκτυα αναφοράς, η αξιολόγηση των τεχνολογιών στον τομέα της υγείας, η συλλογή δεδομένων και η ποιότητα και η ασφάλεια, προκειμένου η δυνητική συμβολή αυτής της συνεργασίας να πραγματοποιείται αποτελεσματικά και σε βιώσιμη βάση²⁸⁵.

Ο συνολικός στόχος της πρότασης Οδηγίας είναι να εξασφαλίζεται η ύπαρξη ενός σαφούς πλαισίου για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη στο εσωτερικό της ΕΕ. Για να επιτευχθεί ο στόχος απαιτείται ανάληψη δράσης ώστε να αντιμετωπιστούν τα εμπόδια για την παροχή διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης τα οποία αποτελούν κίνδυνο για την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας.

Αυτή η αβεβαιότητα ως προς τη γενική εφαρμογή των δικαιωμάτων επιστροφής των εξόδων σε περίπτωση που η υγειονομική περίθαλψη παρασχέθηκε σε άλλα κράτη μέλη δημιουργεί στην πράξη εμπόδια για την ελεύθερη κυκλοφορία των ασθενών και των υπηρεσιών υγείας γενικότερα. Αυτό καταμαρτυρούν τόσο η έρευνα και η διαβούλευση που προηγήθηκαν των εν λόγω προτάσεων, συμπεριλαμβανομένων ερευνών στους πολίτες που εντόπισαν υψηλό βαθμό αβεβαιότητας, όσο και ο μεγάλος αριθμός ασθενών που θα έπρεπε να είχαν δικαίωμα επιστροφής των εξόδων της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης αλλά δεν διεκδίκησαν το δικαίωμα αυτό.

Για την παροχή υγειονομικής περίθαλψης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους ασθενείς να εξασφαλίζονται τα εξής:

²⁸⁵ Editorial Comments (2008), «Towards an improved framework for cross-border healthcare», *Common Market Law Review*, vol 45 (2008) Issue 5, p. 1329

- σαφείς πληροφορίες που καθιστούν δυνατό στα άτομα να επιλέγουν συνειδητά όσον αφορά την υγειονομική τους περίθαλψη·
- μηχανισμοί για την εξασφάλιση της ποιότητας και της ασφάλειας της παρεχόμενης υγειονομικής περίθαλψης·
- συνέχεια της περίθαλψης μεταξύ διαφορετικών επαγγελματιών και οργανώσεων που εμπλέκονται στη θεραπεία·
- και μηχανισμοί για να εξασφαλίζονται κατάλληλα μέσα αποκατάστασης και αποζημίωσης για βλάβες που οφείλονται στην υγειονομική περίθαλψη.

Η Οδηγία θα εφαρμόζεται για το σύνολο της υγειονομικής περίθαλψης, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο αυτή οργανώνεται, παρέχεται ή χρηματοδοτείται. Είναι αδύνατο να είναι εκ των προτέρων γνωστό αν ένας συγκεκριμένος πάροχος υγειονομικής περίθαλψης θα παράσχει υγειονομική περίθαλψη σε έναν ασθενή που προέρχεται από άλλο κράτος μέλος ή σε ασθενείς από το οικείο κράτος μέλος. Κατά συνέπεια, η απαίτηση να εξασφαλίζεται ότι η υγειονομική περίθαλψη παρέχεται σύμφωνα με σαφή πρότυπα ποιότητας και ασφάλειας είναι αναγκαίο να εφαρμόζεται για όλες τις υπηρεσίες υγείας, χωρίς διάκριση μεταξύ διαφορετικών τρόπων οργάνωσης, παροχής ή χρηματοδότησης της παροχής της εν λόγω υγειονομικής περίθαλψης.

Η εξασφάλιση της τήρησης κοινών αρχών υγειονομικής περίθαλψης για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη είναι αναγκαία προκειμένου να εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών υγείας. Ο συνδυασμός της ποικιλίας μεταξύ συστημάτων με την έλλειψη σαφήνειας ως προς τις υποχρεώσεις των διαφορετικών αρχών θα μπορούσε να ενεργήσει ως εμπόδιο για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, όπως δείχνει η έρευνα και η αξιολόγηση, συμπεριλαμβανομένων των παραδειγμάτων διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης και αβεβαιότητας των πολιτών που έχουν εκφραστεί στο πλαίσιο ερευνών.

Δεδομένου ότι είναι αδύνατο να είναι εκ των προτέρων γνωστό αν ένας συγκεκριμένος πάροχος υγειονομικής περίθαλψης θα παράσχει υπηρεσίες υγείας σε έναν ασθενή προερχόμενο από άλλο κράτος μέλος, οι απαιτήσεις για να εξασφαλίζεται ότι η υγειονομική περίθαλψη παρέχεται σύμφωνα με κοινές αρχές και με σαφή πρότυπα ποιότητας και ασφάλειας είναι αναγκαίο να εφαρμόζονται για όλες τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης ώστε να εξασφαλίζεται η ελευθερία παροχής και λήψης διασυνοριακών υπηρεσιών υγείας, που είναι και ο στόχος της Οδηγίας.

Για τούτο απαιτούνται δύο στοιχεία. **Το πρώτο** είναι η σαφήνεια ως προς το κράτος μέλος που πρέπει να είναι αρμόδιο σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης για να εξασφαλίζεται η τήρηση των κοινών αρχών της υγειονομικής περίθαλψης. Από τη διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε πριν από την κατάρτιση της πρότασης Οδηγίας προέκυψε σαφής συναίνεση για το ότι χρειάζεται μεγαλύτερη σαφήνεια στο θέμα αυτό· κρίθηκε επίσης ότι η πλέον ενδεδειγμένη επιλογή θα ήταν να διευκρινιστεί ότι οι αρχές του κράτους μέλους στο οποίο παρέχεται η θεραπεία πρέπει να είναι αρμόδιες να εξασφαλίζουν την τήρηση των κοινών αρχών και στην περίπτωση διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης.

Ωστόσο, αυτό δεν επαρκεί. **Το δεύτερο** στοιχείο επομένως είναι ένας ελάχιστος βαθμός βεβαιότητας ως προς το τι εξασφαλίζουν οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών για όλη την υγειονομική περίθαλψη στο έδαφός τους. Με αυτό τον τρόπο, με σεβασμό της ευρείας ποικιλίας διαφορετικών συστημάτων, δομών και μηχανισμών που διαθέτουν στον τομέα αυτό τα κράτη μέλη, θα εξασφαλίζεται μια ελάχιστη κεντρική δέσμη κοινών αρχών στις οποίες θα γνωρίζουν ότι μπορούν να βασίζονται οι ασθενείς και οι επαγγελματίες από άλλα κράτη μέλη.

Εναπόκειται στην ευχέρεια κάθε κράτους μέλους να αποφασίσει ποια πρότυπα υγειονομικής περίθαλψης θα εφαρμόσει στην επικράτειά του. Δεν συνεπάγεται μεταβολή της ικανότητας των κρατών μελών να οργανώνουν τα συστήματα υγείας τους όπως επιθυμούν. Για να εξασφαλίζεται ότι ο βαθμός εναρμόνισης που συνεπάγονται τα ανωτέρω παραμένει αναλογικός, οι αρχές της Οδηγίας θεμελιώνονται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου «για τις κοινές αξίες και αρχές στα συστήματα υγείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης» του Ιουνίου 2006 και, επομένως, δεν αναμένεται να απαιτηθούν μείζονες προσαρμογές των σημερινών συστημάτων.

Η Επιτροπή θα αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές για να διευκολύνει την εφαρμογή αυτών των αρχών. Όπως αναφέρεται στις εν λόγω κοινές αξίες και αρχές, τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς την πρακτική εφαρμογή αυτών των αξιών: ακολουθούν, για παράδειγμα, διαφορετικές προσεγγίσεις σε θέματα όπως το αν τα άτομα πρέπει να καταβάλλουν προσωπική εισφορά στα έξοδα των στοιχείων της υγειονομικής τους περίθαλψης ή αν προβλέπεται γενική εισφορά, καθώς και αν αυτή καλύπτεται από επικουρική ασφάλιση. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν διαφορετικές διατάξεις για να εξασφαλίζεται η ισότητα: μερικά κράτη ρυθμίζουν το θέμα αυτό με βάση τα δικαιώματα των ασθενών· άλλα, με βάση τις υποχρεώσεις των παρόχων υγειονομικής περίθαλψης. Η επιβολή πραγματοποιείται, επίσης, με διαφορετικούς τρόπους, σε μερικά κράτη μέλη μέσω των δικαστηρίων, σε άλλα μέσω επιτροπών, διαμεσολαβητών ή άλλων μηχανισμών.

Η Οδηγία εξακολουθεί να παρέχει στα κράτη μέλη την ελευθερία να οργανώνουν τα συστήματα υγείας τους όπως επιθυμούν με σκοπό την επίτευξη των εν λόγω κοινών αρχών. **Στόχος της Οδηγίας είναι απλώς να διευκρινίζεται ποιο κράτος μέλος είναι αρμόδιο σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να αποφεύγονται τα κενά ή η επικάλυψη και να διευκρινίζεται τι σημαίνουν στην πράξη αυτές οι αρμοδιότητες.** Οι κοινές αρχές που προβλέπονται στην Οδηγία είναι οι εξής:

– αν οι ασθενείς δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στις βασικές ιατρικές, οικονομικές και πρακτικές πληροφορίες που συνδέονται με την υγειονομική περίθαλψη που επιθυμούν, είναι σαφές ότι υπάρχει εμπόδιο για την ελεύθερη λήψη υπηρεσιών υγείας σε άλλο κράτος μέλος διότι είναι δύσκολο οι ασθενείς να προβούν σε λογική και συνειδητή επιλογή μεταξύ διαφορετικών παρόχων, συμπεριλαμβανομένων παρόχων σε άλλα κράτη μέλη·

– μία από τις καινοτομίες της προτεινόμενης Οδηγίας θεωρούμε ότι είναι και το ότι τα κράτη μέλη θα υποχρεούνται να καθορίζουν διαδικασίες και συστήματα που θα χρησιμοποιούνται σε περίπτωση πρόκλησης βλάβης κατά την παροχή υγειονομικής περίθαλψης²⁸⁶. Οι ασθενείς φυσικά γνωρίζουν ότι υπάρχει πιθανότητα η υγειονομική περίθαλψη να έχει αρνητικές συνέπειες· σε ολόκληρη την ΕΕ, το 78% των πολιτών θεωρούν ότι τα ιατρικά σφάλματα αποτελούν σημαντικό πρόβλημα. Η ανησυχία αυτή δεν είναι αβάσιμη· διάφορες έρευνες δείχνουν ότι στο 10% περίπου των περιπτώσεων προκύπτει βλάβη από την υγειονομική περίθαλψη. Κατά συνέπεια, είναι αναγκαίο να εξασφαλίζεται ότι υπάρχουν σαφείς κοινές υποχρεώσεις σε περίπτωση αντιμετώπισης βλάβης που προκλήθηκε κατά την υγειονομική περίθαλψη, προκειμένου να αποφεύγεται η έλλειψη εμπιστοσύνης στους μηχανισμούς αυτούς που ενεργεί ως εμπόδιο για την αναζήτηση διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης·

– το κράτος μέλος στο οποίο πραγματοποιείται η θεραπεία πρέπει επίσης να εξασφαλίζει ότι λειτουργούν μηχανισμοί διεκδίκησης αποκατάστασης και αποζημίωσης σε περίπτωση που οι ασθενείς υποστούν βλάβη από τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη που έλαβαν. Εντούτοις, τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να καθορίζουν τη φύση και τις λεπτομέρειες εφαρμογής των μηχανισμών αυτών, για παράδειγμα μέσω ασφάλισης επαγγελματικής ευθύνης ή εγγύησης ή παρόμοιας ρύθμισης, που είναι ισοδύναμα ή ουσιαστικά συγκρίσιμα ως προς το σκοπό τους. Με την απαίτηση αυτή αναμένεται να εξασφαλίζεται τουλάχιστον ισοδύναμη προστασία για την

²⁸⁶ Σε έρευνα υποθέσεων εκδίκασης αστικής ιατρικής ευθύνης κατά τα τελευταία δέκα χρόνια στην Ελλάδα, διαπιστώθηκε ότι η μέση επιδικασθείσα αποζημίωση ανέρχεται σε 305.093 ευρώ (305.163 ευρώ για τα δημόσια και 282.727 ευρώ για τα ιδιωτικά νοσοκομεία) και ότι το 67,9% των προσφυγών κινήθηκε κατά δημοσίων νοσοκομείων ενώ το 21,1% κατά ιδιωτικών κλινικών.

παροχή υγειονομικής περίθαλψης στους ασθενείς που κατοικούν σε άλλα κράτη μέλη. Οι ρυθμίσεις αυτές πρέπει να είναι οι ενδεδειγμένες για τη φύση και το βαθμό του κινδύνου, ώστε η εν λόγω απαίτηση να μην καθίσταται δυσανάλογη στο πλαίσιο της παροχής διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης και να συνεκτιμούν δεόντως τις εγγυήσεις που ήδη υπάρχουν στο κράτος μέλος του παρόχου της υγειονομικής περίθαλψης, αν είναι διαφορετικές.

– η εξασφάλιση συνέχειας της υγειονομικής περίθαλψης απαιτεί τη μεταβίβαση των σχετικών δεδομένων υγείας και συγκεκριμένα των ιατρικών μητρώων του ασθενούς, αλλά το θέμα αυτό είναι σαφώς ιδιαίτερα ευαίσθητο. Από τη διαβούλευση φάνηκε ότι υπάρχει γενικευμένη αβεβαιότητα ως προς τον τρόπο εξασφάλισης στην πράξη της διαβίβασης δεδομένων υγείας σε άλλες χώρες, και ανησυχία για την εξασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, που συχνά παρεμποδίζει την ενδεδειγμένη μεταβίβαση δεδομένων που είναι αναγκαία για τη συνέχεια της περίθαλψης. Επομένως, έχει ζωτική σημασία να εξασφαλίζεται η εμπιστοσύνη ως προς την τήρηση των κανόνων για την ιδιωτική ζωή και την προστασία των προσωπικών δεδομένων κατά τη διαβίβαση δεδομένων υγείας σε άλλο κράτος μέλος, ώστε αφενός να αποφεύγεται η έλλειψη εμπιστοσύνης που ενεργεί ως εμπόδιο για την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών υγείας και αφετέρου να αποφεύγεται η μη διαβίβαση των δεδομένων που υπονομεύει τη συνέχεια της περίθαλψης και συνεπώς δημιουργεί πρόσθετους κινδύνους για την προστασία της υγείας.

– και για να αποφεύγονται οι δυσβάσταχτες επιπτώσεις της υγειονομικής περίθαλψης, είναι σημαντικό να εξασφαλίζεται ότι οι ασθενείς από το εγχώριο σύστημα υγείας και οι ασθενείς από άλλα συστήματα δεν υφίστανται διακρίσεις. Από οικονομικής πλευράς, με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται είτε λανθασμένα κίνητρα παροχής προτεραιότητας σε ασθενείς από το εξωτερικό σε βάρος των ασθενών του οικείου κράτους, είτε η μακροπρόθεσμη υπονόμευση των επενδύσεων κεφαλαίου στην υγεία.

Η νέα Οδηγία θα θεσπίσει τους κανόνες για την πρόσβαση στην ασφαλή και υψηλής ποιότητας διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη στην Κοινότητα, να εξασφαλίσει την κινητικότητα των ασθενών σύμφωνα με τις αρχές που καθιερώνονται από το ΔΕΚ και να προωθήσει τη συνεργασία στην υγειονομική περίθαλψη μεταξύ των κρατών μελών, ενώ ταυτόχρονα θα λαμβάνει υπόψη τις ευθύνες των κρατών μελών για τον καθορισμό των παροχών της κοινωνικής ασφάλισης που σχετίζονται με την υγεία, την οργάνωση και την απόδοση των παροχών

υγειονομικής περίθαλψης, ιατρικής φροντίδας και κοινωνικής ασφάλισης ειδικότερα όσον αφορά στον τομέα της ασθένειας²⁸⁷.

Με βάση την αξιολόγηση του σημερινού και του μελλοντικού βαθμού της διασυνοριακής **εξωνοσοκομειακής περίθαλψης**, δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η περίθαλψη αυτή θα υπονομεύσει είτε την οικονομική βιωσιμότητα των συστημάτων υγείας και κοινωνικής ασφάλισης συνολικά είτε την οργάνωση, το σχεδιασμό και την παροχή των υπηρεσιών υγείας.

Το εμπόδιο για την ελεύθερη κυκλοφορία το οποίο συνιστά η υποχρέωση προηγούμενης έγκρισης για τέτοιου είδους διασυνοριακή εξωνοσοκομειακή περίθαλψη δεν είναι αιτιολογημένο και επομένως **δεν πρέπει να απαιτείται τέτοια προηγούμενη έγκριση όταν πρόκειται για εξωνοσοκομειακή περίθαλψη.**

Εντούτοις, τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν περιορισμούς ως προς την επιλογή παρόχου ή άλλους μηχανισμούς εγχώριου προγραμματισμού που εφαρμόζονται στο εσωτερικό τους, συμπεριλαμβανομένων προϋποθέσεων, κριτηρίων επιλεξιμότητας καθώς και κανονιστικών και διοικητικών διατυπώσεων. Οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να εφαρμόζονται και για τη διασυνοριακή εξωνοσοκομειακή υγειονομική περίθαλψη, με την προϋπόθεση σεβασμού των ελευθεριών της εσωτερικής αγοράς και εφόσον οι εν λόγω περιορισμοί της πρόσβασης στην εξωνοσοκομειακή περίθαλψη στο εξωτερικό είναι αναγκαίοι, ανάλογοι και δεν συνιστούν διακρίσεις.

Όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο, με τις αποφάσεις του, έχει αναγνωρίσει την ιδιαίτερη φύση των υπηρεσιών υγείας που παρέχονται από τα νοσοκομεία, για τις οποίες ο σχεδιασμός είναι αναγκαίος. Εντούτοις, **δεν υπάρχει συνεκτικός ορισμός του τι συνιστά νοσοκομειακή περίθαλψη στα διαφορετικά συστήματα υγείας της Ένωσης.**

Αυτός ο διαφορετικός τρόπος κατανόησης οδηγεί, στην πράξη, σε αποκλίνουσες ερμηνείες των αρχών της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών υγείας που θεσπίζονται από το Δικαστήριο μεταξύ των κρατών μελών. Οι διαφορετικοί ορισμοί θα μπορούσαν, επομένως, να αποτελούν αφενός εμπόδιο για την ελεύθερη λήψη υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης από τους ασθενείς, δεδομένου ότι οι τελευταίοι θα υπόκειντο σε διαφορετικές διατάξεις στο πλαίσιο της προτεινόμενης Οδηγίας, ανάλογα με τον ορισμό της νοσοκομειακής περίθαλψης. Για να εξαλειφθεί αυτό το εμπόδιο είναι αναγκαίο να υπάρξει ένας ελάχιστος κοινοτικός ορισμός της

²⁸⁷ Με την πρόταση Οδηγίας, θεωρήθηκε από ορισμένα κράτη μέλη ότι δημιουργείται σύγκρουση μεταξύ του συντονιστικού δικαίου (Κανονισμός 1408/71 και 883/2004) και του εναρμονιστικού δικαίου της Οδηγίας.

νοσοκομειακής περίθαλψης. Ο ορισμός που πλησιάζει περισσότερο σε κοινά χρησιμοποιούμενο ορισμό της νοσοκομειακής περίθαλψης είναι ο ορισμός της περίθαλψης εσωτερικών ασθενών (όταν για την περίθαλψη επιβάλλεται τουλάχιστον μία διανυκτέρευση σε νοσοκομείο ή κλινική). Για το σκοπό αυτό, θεσπίζεται ελάχιστος κοινοτικός ορισμός της νοσοκομειακής περίθαλψης σε αυτή τη βάση. Εντούτοις, ίσως είναι σκόπιμο να θεωρηθούν ως νοσοκομειακή περίθαλψη και ορισμένα άλλα είδη περίθαλψης, όπως η νοσηλεία σε νοσοκομείο, αν για την εν λόγω περίθαλψη απαιτείται χρήση πολύ εξειδικευμένης και δαπανηρής ιατρικής υποδομής ή ιατρικού εξοπλισμού ή, ακόμη, για θεραπείες που ενέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο για τον ασθενή ή τον πληθυσμό. Κατά συνέπεια, ορίζεται, επίσης, ότι η Επιτροπή μπορεί να καθορίζει ειδικό τεχνικό κατάλογο αυτών των θεραπειών ο οποίος θα επικαιροποιείται τακτικά.

Όπως προαναφέρθηκε και συνεκτιμώντας τις αποφάσεις του Δικαστηρίου όσον αφορά στην εφαρμογή της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών στο πλαίσιο της κινητικότητας των ασθενών, ένα σύστημα προηγούμενης έγκρισης για την επιστροφή των εξόδων της νοσοκομειακής περίθαλψης που παρασχέθηκε σε άλλο κράτος μέρος μπορεί να είναι δικαιολογημένο βάσει της ανάγκης για προγραμματισμό των νοσοκομειακών υποδομών, της γεωγραφικής τους κατανομής, του τρόπου οργάνωσής τους, του εξοπλισμού που διαθέτουν, ακόμη και της φύσης της υγειονομικής περίθαλψης που μπορούν να προσφέρουν. Οι στόχοι αυτού του προγραμματισμού είναι να εξασφαλίζεται, σε κάθε κράτος μέλος, η πρόσβαση σε μια ισόρροπη δέσμη ποιοτικής νοσοκομειακής περίθαλψης, να είναι δεδομένη η αποτελεσματική διαχείριση του κόστους και, στο μέτρο του δυνατού, να αποφεύγεται η σπατάλη οικονομικών, τεχνικών ή ανθρώπινων πόρων.

Εντούτοις, όπως και για την εξωνοσοκομειακή περίθαλψη, με βάση την αξιολόγηση του σημερινού και του μελλοντικού βαθμού της διασυνοριακής νοσοκομειακής περίθαλψης, δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η περίθαλψη αυτή θα υπονομεύσει είτε την οικονομική βιωσιμότητα των συστημάτων υγείας και κοινωνικής ασφάλισης συνολικά είτε την οργάνωση, το σχεδιασμό και την παροχή των υπηρεσιών υγείας. Εντούτοις, όσον αφορά τη διασυνοριακή νοσοκομειακή περίθαλψη, τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόζουν ένα σύστημα προηγούμενης έγκρισης για την αντιμετώπιση περιπτώσεων στις οποίες, υπονομεύονται σοβαρά ή ενδέχεται να υπονομευθούν σοβαρά η οικονομική ισορροπία του συστήματος υγείας και κοινωνικής ασφάλισης ενός κράτους μέλους, η διατήρηση ισόρροπων και ανοικτών για όλους ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών ή η διατήρηση της ικανότητας θεραπείας ή της ιατρικής ικανότητας στο έδαφος του εκάστοτε κράτους μέλους. Εντούτοις, αυτά τα συστήματα προηγούμενης έγκρισης πρέπει να περιορίζονται στις

περιπτώσεις που υπάρχουν αποδείξεις ότι η εκροή ασθενών λόγω της διασυνοριακής νοσοκομειακής περίθαλψης υπονομεύει ή ενδέχεται να υπονομεύσει την οικονομική βιωσιμότητα των συστημάτων υγείας και κοινωνικής ασφάλισης συνολικά είτε την οργάνωση, το σχεδιασμό και την παροχή των υπηρεσιών υγείας και ότι η προηγούμενη έγκριση είναι αναγκαία και αναλογική προκειμένου να διατηρείται η οικονομική και οργανωτική ισορροπία του συγκεκριμένου συστήματος υγείας και κοινωνικής ασφάλισης. Το σύστημα προηγούμενης έγκρισης πρέπει να περιορίζεται στα απολύτως αναγκαία και αναλογικά ώστε να αποφεύγονται αυτές οι επιπτώσεις, ενώ δεν πρέπει να αποτελεί μέσο αυθαίρετων διακρίσεων.

Σε κάθε περίπτωση, όπως και για την εξωνοσοκομειακή περίθαλψη, οι εγχώριοι αυτοί περιορισμοί που επιβάλλουν τα κράτη μέλη για λόγους προγραμματισμού, συμπεριλαμβανομένων προϋποθέσεων, κριτηρίων επιλεξιμότητας καθώς και κανονιστικών και διοικητικών διατυπώσεων, μπορούν να εφαρμόζονται και για τη διασυνοριακή νοσοκομειακή υγειονομική περίθαλψη, με την προϋπόθεση σεβασμού των ελευθεριών της εσωτερικής αγοράς και εάν οι εν λόγω περιορισμοί της πρόσβασης στη νοσοκομειακή περίθαλψη στο εξωτερικό είναι αναγκαίοι, αναλογικοί και δεν συνιστούν διακρίσεις.

Ενημέρωση ασθενών

Η κατάλληλη **ενημέρωση των ασθενών** αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να βελτιωθεί η εμπιστοσύνη των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη και, επομένως, να επιτευχθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών υγείας στην εσωτερική αγορά καθώς και υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας. Η τρέχουσα **πρακτική παροχής πληροφοριών στους ασθενείς** για θέματα που αφορούν τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη στα κράτη μέλη είναι μάλλον περιορισμένη. Πολλοί από τους συμμετέχοντες στη διαβούλευση που προηγήθηκε της πρότασης Οδηγίας, έκριναν ότι επί του παρόντος είναι δύσκολο για τους ασθενείς να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους όσον αφορά τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη. Συχνά παρατηρείται έλλειψη σαφών πληροφοριών. Έχει υποστηριχθεί ευρέως ότι σε πολλά κράτη μέλη, οι ασθενείς δεν γνωρίζουν τις δυνατότητες και τα δικαιώματά τους για θεραπεία στο εξωτερικό και επιστροφή των εξόδων. Για παράδειγμα, από μια μελέτη που διεξήγαγε ο οργανισμός μελέτης και ενημέρωσης *Health Consumer Powerhouse* στη Γαλλία, στην Πολωνία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ισπανία και στη Γερμανία προκύπτει ότι το 25% των πολιτών θεωρούν ότι δεν δικαιούνται θεραπεία στο εξωτερικό και το 30% δεν είναι βέβαιοι. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώθηκε από πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρομέτρου η οποία έδειξε ότι το 30% των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν γνωρίζουν ότι μπορούν να λάβουν υγειονομική περίθαλψη εκτός της χώρας στην οποία είναι ασφαλισμένοι.

Κατά συνέπεια, η προτεινόμενη Οδηγία ορίζει τις απαιτήσεις ενημέρωσης για κάθε ουσιαστική πλευρά της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης που παρέχεται στους ασθενείς προκειμένου να επιτυγχάνονται οι στόχοι της εσωτερικής αγοράς. Για να βελτιωθεί η παροχή πληροφοριών στους ασθενείς σχετικά με τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, είναι σκόπιμο να απαιτείται εύκολη πρόσβαση στις λόγω πληροφορίες και, ιδίως, να οριστούν εθνικά σημεία επαφής για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη.

Αμοιβαία συνεργασία

Για να επιτευχθεί ο στόχος εκμετάλλευσης του δυναμικού της εσωτερικής αγοράς, η προτεινόμενη Οδηγία υποχρεώνει τα κράτη μέλη σε **αμοιβαία συνεργασία** η οποία είναι αναγκαία για να επιτευχθεί η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και να διευκολύνεται η παροχή διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η προτεινόμενη Οδηγία προβλέπει περαιτέρω τη συνεργασία στους συγκεκριμένους τομείς στους οποίους οι οικονομίες κλίμακας που προκύπτουν από τη συνδυασμένη δράση όλων των κρατών μελών μπορούν να προσδώσουν σημαντική προστιθέμενη αξία στα εθνικά συστήματα υγείας. Αυτό ισχύει στην περίπτωση των **ευρωπαϊκών δικτύων αναφοράς**, που αναμένεται να παρέχουν υγειονομική περίθαλψη στους ασθενείς με παθήσεις που χρειάζονται ιδιαίτερη συγκέντρωση πόρων ή ειδικών γνώσεων, ώστε να παρέχεται περίθαλψη μη δαπανηρή, υψηλής ποιότητας και με καλή σχέση κόστους-οφέλους, ενώ θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν και ως εστιακά σημεία για ιατρική επιμόρφωση και έρευνα, διάδοση και αξιολόγηση των πληροφοριών.

Τεχνολογίες πληροφόρησης

Η Οδηγία προβλέπει την ίδρυση κοινοτικού δικτύου για την αξιολόγηση των **τεχνολογιών υγείας**, που αναμένεται να στηρίζει τη συνεργασία μεταξύ των οικείων εθνικών αρχών, να παρέχει στήριξη στην παροχή αντικειμενικών, αξιόπιστων, επίκαιρων, διαφανών και μεταβιβάσιμων πληροφοριών για τη βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα των τεχνολογιών υγείας, να επιτρέπει την αποτελεσματική ανταλλαγή των πληροφοριών αυτών στο εσωτερικό του δικτύου και την παροχή στήριξης στις αποφάσεις πολιτικής των κρατών μελών.

Για την παροχή διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης δεν απαιτείται φυσική μετακίνηση σε άλλη χώρα ούτε για τον ασθενή, ούτε για τον επαγγελματία· η περίθαλψη αυτή μπορεί να παρασχεθεί μέσω τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας – αυτός είναι ο τρόπος παροχής υπηρεσιών που αναφέρεται στη «διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών» ή στην «**ηλεκτρονική υγεία**». Αυτός ο τρόπος παροχής υπηρεσιών κερδίζει έδαφος, αλλά παρουσιάζει ειδικές

προκλήσεις ως προς την εξασφάλιση συμβατότητας (ή «διαλειτουργικότητας») μεταξύ των διαφορετικών τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας των συστημάτων υγείας των κρατών μελών.

Όσον αφορά στο ζήτημα της τυποποίησης ιδιαίτερα σε τομείς υψηλής τεχνολογίας, όπου η διαλειτουργικότητα (interoperability) αποτελεί βασικό ζητούμενο της αγοράς, είναι καθοριστικής σημασίας η επιλογή των ακολουθούμενων τεχνικών προτύπων και είναι πολύ σημαντικό να εξευρεθεί μία χρυσή τομή ανάμεσα στην ώθηση για διαρκή τεχνική ανανέωση και στην ανάγκη διασφάλισης της δυνατότητας διασύνδεσης²⁸⁸.

Σε ολόκληρη την Κοινότητα χρησιμοποιούνται εντελώς διαφορετικοί και ασύμβατοι μορφότυποι και πρότυπα στις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται για τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών υγείας, γεγονός που δημιουργεί εμπόδια για αυτό τον τρόπο παροχής διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης καθώς και κινδύνους για την προστασία της υγείας.

Επομένως, είναι αναγκαίο να προβλεφθεί κοινοτική εναρμόνιση σε αυτό τον τομέα, ώστε να επιτευχθεί διαλειτουργικότητα μεταξύ των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας των κρατών μελών. Εν τούτοις, η πρόταση δεν επιβάλλει καμία υποχρέωση για συστήματα ή υπηρεσίες ηλεκτρονικής υγείας, αλλά στοχεύει στην εξασφάλιση της διαλειτουργικότητας αφού τα κράτη μέλη επιλέξουν την καθιέρωση τέτοιων συστημάτων.

Δεδομένα για τη διασυνοριακή περίθαλψη

Παρόλο που η Επιτροπή (αντλώντας από την εκτεταμένη έρευνα και τις διαβουλεύσεις που προηγήθηκαν της παρούσας πρότασης) είχε τη δυνατότητα να εκτιμήσει την πιθανή έκταση και φύση της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης, τα **δεδομένα για τη διασυνοριακή υγειονομική** περίθαλψη που είναι διαθέσιμα δεν επαρκούν ή δεν είναι συγκρίσιμα και επομένως δεν είναι δυνατή η μακροπρόθεσμη εκτίμηση και διαχείριση της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης. Τα δεδομένα αυτά έχουν ζωτική σημασία για την παρακολούθηση της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης και του αντικτύπου της στα συστήματα υγείας συνολικά, ώστε να εξασφαλίζεται η κατάλληλη ισορροπία μεταξύ της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών υγείας, ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας και του σεβασμού των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών για την εξασφάλιση των συνολικών στόχων των συστημάτων υγείας των τελευταίων.

²⁸⁸ Χατζόπουλος Β. (2002), Ο κανόνας των βασικών διευκολύνσεων (essential facilities) στο ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο του ανταγωνισμού, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 115-116

Το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα αναγνωρισμένο από το άρθρο 8²⁸⁹ του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁹⁰. Η εξασφάλιση της συνέχειας της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης εξαρτάται από τη διαβίβαση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την υγεία των ασθενών. Τα εν λόγω δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να έχουν απρόσκοπτη ροή από το ένα κράτος μέλος στο άλλο αλλά, ταυτόχρονα, πρέπει να διαφυλάσσονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των προσώπων.

Η Οδηγία αφορά στους μεμονωμένους ασθενείς που αποφασίζουν να λάβουν υγειονομική περίθαλψη σε ένα κράτος μέλος εκτός από το αρμόδιο κράτος μέλος. Όπως επιβεβαιώνεται από το ΔΕΚ, ούτε η ειδική φύση της ούτε οι τρόποι οργάνωσης και χρηματοδότησής της δεν αφαιρεί από την υγειονομική περίθαλψη από την θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Εντούτοις, το αρμόδιο κράτος μέλος μπορεί να επιλέξει να περιορίσει την αποζημίωση της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης για λόγους σχετικούς με την ποιότητα και την ασφάλεια της παρεχόμενης υγειονομικής περίθαλψης, ή για άλλους λόγους σχετικούς με τη δημόσια υγεία. Πράγματι, το ΔΕΚ έχει καθορίσει ότι η προστασία της δημόσιας υγείας είναι μεταξύ των εξαιρετικά σημαντικών λόγων γενικού ενδιαφέροντος που μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμούς στη ελευθερία διακίνησης που προβλέπεται στις Συνθήκες. Το ΔΕΚ έχει επίσης θεωρήσει ότι εφ' όσον μπορεί να έχει συνέπειες για το γενικό επίπεδο προστασίας της δημόσιας υγείας, ο κίνδυνος της σοβαρής οικονομικής ανισορροπίας του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης μπορεί επίσης να αποτελέσει έναν εξαιρετικά σημαντικό λόγο γενικού ενδιαφέροντος ικανού να ορίσει περιορισμούς στη ελευθερία διακίνησης.

Έγκριση θεραπείας

Σύμφωνα με την προτεινόμενη Οδηγία, κάθε ασθενής θα μπορεί να λαμβάνει σε άλλο κράτος μέλος τυχόν υγειονομική περίθαλψη την οποία θα μπορούσε να είχε λάβει στη χώρα του και τα έξοδα θα του επιστρέφονται έως το ποσό το οποίο θα είχε καταβληθεί για την ίδια θεραπεία στη χώρα του, ενώ εκείνος θα επιβαρύνεται με τυχόν πρόσθετα έξοδα που θα προκύψουν.

²⁸⁹ Άρθρο 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.

²⁹⁰ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ C 303/1-16, 14.12.2007

Οι διατάξεις για τα δικαιώματα που προβλέπονται στην πρόταση Οδηγίας και οι διατάξεις για τα δικαιώματα που ορίζει ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1408/71 αποτελούν εναλλακτικούς μηχανισμούς για την κάλυψη των εξόδων της διασυνοριακής περίθαλψης. Όταν ζητηθεί και χορηγηθεί η προηγούμενη έγκριση στο πλαίσιο που ορίζει ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1408/71, ισχύουν οι διατάξεις του εν λόγω Κανονισμού και οι παροχές ασθένειας χορηγούνται σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζει ο εν λόγω Κανονισμός. Αυτό θα συμβεί συγκεκριμένα στην περίπτωση που η θεραπεία παρέχεται μέσω των ευρωπαϊκών δικτύων αναφοράς τα οποία προβλέπει η Οδηγία. Όταν τα έξοδα της υγειονομικής περίθαλψης θα επιστρέφονται σύμφωνα με το κεφάλαιο ΙΙΙ της Οδηγίας²⁹¹, θα εφαρμόζονται οι διατάξεις της Οδηγίας. Εντούτοις, ο ασφαλισμένος λαμβάνει πάντα έγκριση βάσει των Κανονισμών για το συντονισμό της κοινωνικής ασφάλισης που αναφέρονται στο άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο στ) εάν πληρούνται οι όροι του άρθρου 22 παράγραφος 1 στοιχείο γ) και οι όροι του άρθρου 22 παράγραφος 2 του Κανονισμού 1408/71²⁹².

Για τους ασθενείς, επομένως, τα δύο συστήματα είναι συνεκτικά. Είναι δυνατό να ισχύει είτε η προτεινόμενη Οδηγία είτε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1408/71. Σε κάθε περίπτωση, οποιοσδήποτε ασφαλισμένος ζητήσει έγκριση για να λάβει την κατάλληλη θεραπεία για την πάθησή του σε άλλο κράτος μέλος λαμβάνει πάντα την έγκριση αυτή σύμφωνα με τις

²⁹¹ Άρθρο 6 § 4 της προτεινόμενης Οδηγίας: Τα κράτη μέλη διαθέτουν ένα μηχανισμό υπολογισμού των εξόδων που επιστρέφονται στον ασφαλισμένο από το επίσημο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για την υγειονομική περίθαλψη που παρέχεται σε άλλο κράτος μέλος. Ο μηχανισμός αυτός θεμελιώνεται σε αμερόληπτα και χωρίς διακρίσεις κριτήρια, που είναι γνωστά εκ των προτέρων, ενώ το ποσό των εξόδων που επιστρέφεται σύμφωνα με αυτό το μηχανισμό δεν είναι χαμηλότερο από εκείνο που θα είχε επιστραφεί αν η ίδια ή παρόμοια υγειονομική περίθαλψη είχε παρασχεθεί στο έδαφος του κράτους μέλους ασφάλισης.

²⁹² Άρθρο 22 του Κανονισμού 1408/71: «1. Ο εργαζόμενος, ο οποίος πληροί τις απαιτούμενες από την νομοθεσία του αρμοδίου Κράτους προϋποθέσεις για να έχει δικαίωμα παροχών, αφού ληφθούν υπ' όψη ενδεχομένως οι διατάξεις του άρθρου 18, και α) του οποίου η κατάσταση απαιτεί άμεση χορήγηση παροχών κατά την διάρκεια διαμονής στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους, ή β) ο οποίος, αφού απέκτησε το δικαίωμα παροχών εις βάρος του αρμοδίου φορέα έλαβε την έγκριση του φορέα αυτού να επιστρέψει στο έδαφος του Κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί ή να μεταφέρει την κατοικία του στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους, ή γ) ο οποίος έλαβε την έγκριση του αρμοδίου φορέα να μεταβεί στο έδαφος άλλου Κράτους μέλους, για να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάσταση του θεραπεία, έχει δικαίωμα:

ι) παροχών εις είδος που χορηγούνται, για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα από τον φορέα του τόπου διαμονής ή κατοικίας, σύμφωνα με την νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν, σαν να ήταν ασφαλισμένος σε αυτόν- η διάρκεια χορηγήσεως των παροχών αυτών διέπεται πάντως από την νομοθεσία του αρμοδίου Κράτους-
ιι) παροχών εις χρήμα που καταβάλλονται από τον αρμόδιο φορέα σύμφωνα με την νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν. Πάντως, οι παροχές αυτές δύνανται κατόπιν συμφωνίας μεταξύ του αρμοδίου φορέα και του φορέα του τόπου διαμονής ή κατοικίας, να καταβάλλονται από τον τελευταίο αυτό φορέα, για λογαριασμό των πρώτου, σύμφωνα με την νομοθεσία του αρμοδίου Κράτους.

2. Η έγκριση που απαιτείται δυνάμει της παραγράφου 1 περίπτωση β) δύναται να μη δοθεί, μόνον αν διαπιστούται ότι η μετακίνηση του ενδιαφερομένου θα ηδύνατο να θέσει σε κίνδυνο την κατάσταση της υγείας του ή την εφαρμογή ιατρικής θεραπείας.

Η έγκριση που απαιτείται δυνάμει της παραγράφου 1 περίπτωση γ) δεν δύναται να μη δοθεί, όταν η σχετική θεραπεία δεν δύναται να παρασχεθεί στον ενδιαφερόμενο στο έδαφος του Κράτους όπου κατοικεί.»

προϋποθέσεις που ορίζονται στους Κανονισμούς 1408/71 και 883/04, όταν η εν λόγω θεραπεία δεν είναι δυνατό να παρασχεθεί εντός προθεσμίας αποδεκτής από ιατρική άποψη λαμβανομένων υπόψη της κατάστασης της υγείας του και της πιθανής εξέλιξης της ασθένειάς του. Ο ασθενής δεν μπορεί να στερηθεί τα πιο συμφέροντα δικαιώματα που του αναγνωρίζονται από τους Κανονισμούς 1408/71 και 883/04, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις.

Επιπλέον, ο ασθενής δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποκομίζει οικονομικό όφελος από την υγειονομική περίθαλψη που παρέχεται σε άλλο κράτος μέλος και, επομένως, η ανάληψη του κόστους πρέπει να περιορίζεται μόνο στα πραγματικά έξοδα της υγειονομικής περίθαλψης που έλαβε.

Διαμεσολαβητής για τους ασθενείς

Η Επιτροπή έχει υποβάλλει νομοθετική πρόταση για να συστήσει **Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή για τους ασθενείς** ο οποίος θα εξετάζει και εάν κριθεί σκόπιμο θα μεσολαβεί σχετικά με τις καταγγελίες των ασθενών όσον αφορά προηγούμενη έγκριση, επιστροφή εξόδων ή πρόκληση βλάβης. Ο Ευρωπαίος διαμεσολαβητής για τους ασθενείς θα εμπλέκεται μόνον όταν θα έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατότητες καταγγελιών στο σχετικό κράτος μέλος.

Συγκεκριμένα, οι ασθενείς θα μπορούν να προβαίνουν σε καταγγελία ενώπιον του Ευρωπαϊού διαμεσολαβητή ο οποίος θα εξετάζει τις καταγγελίες του ασθενούς όσον αφορά την προηγούμενη έγκριση, την ποιότητα της θεραπείας και τις πληρωμές, προκειμένου να λάβουν αποκατάσταση και αποζημίωση σε περίπτωση που υποστούν βλάβη στο πλαίσιο της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης που έλαβαν.

Κόστος της διασυνοριακής περίθαλψης

Όσον αφορά στο μέγεθος της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης, η Επιτροπή υπολογίζει ότι το 1% περίπου των κρατικών προϋπολογισμών για την υγειονομική περίθαλψη, δαπανάται για την διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 10 δισεκατομμύρια ευρώ περίπου, για όλη την Κοινότητα.

Αυτό το σχετικά μικρό ποσοστό διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης δεν αποτελεί έκπληξη, επειδή οι άνθρωποι προτιμούν την υγειονομική περίθαλψη που βρίσκεται όσο το δυνατόν πιο κοντά στο σπίτι τους. Οι έρευνες της Επιτροπής αποδεικνύουν ότι οι ανάγκες υγειονομικής περίθαλψης της μεγάλης πλειονότητας των ασθενών σε όλη την ΕΕ καλύπτονται από τα εγχώρια συστήματα – πάνω από το 90% σε όλη την ΕΕ ως σύνολο. Άρα, παρόλο που το πλαίσιο αυτό

έχει μεγάλη σπουδαιότητα για συγκεκριμένα άτομα, εκτιμάται ότι ο γενικός όγκος της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης δεν θα έχει μεγάλο αντίκτυπο στα συστήματα υγείας συνολικά²⁹³.

Τα κράτη μέλη έχουν εκφράσει επιθυμίες σχετικά με τις ωφέλειες που θα προκύψουν από την Οδηγία σε σχέση με το χρηματικό κόστος της, δεδομένου ότι **υποχρεώνονται τα κράτη μέλη σε κοστοβόρα συνεργασία** μεταξύ των παρόχων, των αποδεκτών και των νομοθετών των διαφόρων κρατών μελών σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ώστε να εξασφαλίζεται ασφαλής, υψηλής ποιότητας και αποτελεσματική περίθαλψη διαμέσου των συνόρων, **για να ωφεληθεί μόνο το 1% των ασθενών της Ένωσης που αναμένεται ότι θα διακινείται κάθε έτος.**

Νομική βάση της Οδηγίας

Η πρόταση Οδηγίας θεμελιώνεται στο άρθρο 114 της Συνθήκης²⁹⁴. Αυτή η νομική βάση δικαιολογείται από το στόχο και το περιεχόμενο της πρότασης. Τα μέτρα που εγκρίνονται βάσει του άρθρου 114 της Συνθ.ΛΕΕ πρέπει να έχουν αντικείμενο τη δημιουργία και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Στόχος της προτεινόμενης Οδηγίας είναι να θεσπιστεί ένα γενικό πλαίσιο για την παροχή ασφαλούς, υψηλής ποιότητας και αποτελεσματικής διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να εξασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών υγείας και υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας, με πλήρη σεβασμό των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών σε θέματα οργάνωσης και παροχής των υπηρεσιών υγείας και της ιατρικής φροντίδας.

Δεδομένου ότι πληρούνται οι όροι προσφυγής στο άρθρο 114 της Συνθ.ΛΕΕ ως νομικής βάσης, ο κοινοτικός νομοθέτης χρησιμοποιεί αυτή τη νομική βάση ακόμη και όταν η προστασία της δημόσιας υγείας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα των πραγματοποιούμενων επιλογών για το θέμα αυτό, το άρθρο 114 παράγραφος 3 της Συνθ.ΛΕΕ ορίζει ρητά ότι, κατά την επίτευξη

²⁹³ COM (2008) 415 τελικό, «Κοινοτικό πλαίσιο για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη», 02.07.2008

²⁹⁴ **Άρθρο 114 § 3 και § 8 της Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 95 της ΣΕΚ):

3. Η Επιτροπή, στις προτάσεις της που προβλέπονται στην παράγραφο 1, σχετικά με την υγεία, την ασφάλεια, την προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία των καταναλωτών, λαμβάνει ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη όσες νέες εξελίξεις βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα. Στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο επιδιώκουν επίσης την επίτευξη αυτού του στόχου.

8. Όταν ένα κράτος μέλος επικαλείται συγκεκριμένο πρόβλημα δημόσιας υγείας σε τομέα στον οποίο έχουν ήδη ληφθεί μέτρα εναρμόνισης, το θέτει υπόψη της Επιτροπής η οποία αμέσως εξετάζει αν πρέπει να προτείνει κατάλληλα μέτρα στο Συμβούλιο...»

εναρμόνισης, πρέπει να λαμβάνεται ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης υγείας, λαμβανομένων ιδίως υπόψη όσων νέων εξελίξεων βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα.

Σύμφωνα με το άρθρο 168 παράγραφος 1 της Συνθήκης, κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Κοινότητας, εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να εξασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης υγείας και στην περίπτωση που ο κοινοτικός νομοθέτης ενεργεί βάσει άλλων διατάξεων της Συνθήκης.

Η προτεινόμενη Οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις γενικές αρχές του δικαίου που είναι αναγνωρισμένες ιδίως από το Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δικαίωμα πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και το δικαίωμα λήψης ιατρικής θεραπείας υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει η εθνική νομοθεσία και οι εθνικές πρακτικές αποτελούν θεμελιώδη δικαιώματα αναγνωρισμένα από το άρθρο 35²⁹⁵ του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁹⁶.

Η Οδηγία θα εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των εξής:

α) Οδηγία 95/46/EK²⁹⁷ για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και Οδηγία 2002/58/EK σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών²⁹⁸

β) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 726/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, για τη θέσπιση κοινοτικών διαδικασιών χορήγησης άδειας και εποπτείας όσον αφορά τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη και για κτηνιατρική χρήση και για τη

²⁹⁵ Άρθρο 35 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου.

²⁹⁶ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ C 303/1-16, 14.12.2007

²⁹⁷ Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, ΕΕ L 281/31-50, 23.11.1995

²⁹⁸ Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), ΕΕ L 201/37-47, 31.07.2002. Οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία με την Οδηγία 2006/24/EK (ΕΕ L 105 της 13.4.2006, σ. 54).

σύσταση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων²⁹⁹ και Οδηγία 2001/83/EK περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση³⁰⁰

γ) Οδηγία 2001/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή ορθής κλινικής πρακτικής κατά τις κλινικές δοκιμές φαρμάκων προοριζομένων για τον άνθρωπο³⁰¹

δ) Οδηγία 96/71/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών³⁰².

ε) Οδηγία 2000/43/EK³⁰³ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής.

στ) Κανονισμοί για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και συγκεκριμένα το άρθρο 22 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας.

ζ) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1082/2006, της 5ης Ιουλίου 2006, για τον ευρωπαϊκό όμιλο εδαφικής συνεργασίας (ΕΟΕΣ)³⁰⁴.

²⁹⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 726/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31ης Μαρτίου 2004 για τη θέσπιση κοινοτικών διαδικασιών χορήγησης άδειας και εποπτείας όσον αφορά τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη και για κτηνιατρική χρήση και για τη σύσταση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), ΕΕ L 136/1-33, 30.04.2004. Τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1901/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τα παιδιατρικά φάρμακα και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1768/92, της οδηγίας 2001/20/EK, της οδηγίας 2001/83/EK και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 726/2004 (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), ΕΕ L 378/1-19, 27.12.2006.

³⁰⁰ Οδηγία 2001/83/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Νοεμβρίου 2001, περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση, ΕΕ L 311/67-128, 28.11.2001

³⁰¹ Οδηγία 2001/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή ορθής κλινικής πρακτικής κατά τις κλινικές δοκιμές φαρμάκων προοριζομένων για τον άνθρωπο, ΕΕ L 121/34-44, 01.05.2001

³⁰² Οδηγία 96/71/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών, ΕΕ L 18/1-6, 21.01.1997

³⁰³ Οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, ΕΕ L 180/22-26, 19.07.2000

³⁰⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1082/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για τον ευρωπαϊκό όμιλο εδαφικής συνεργασίας (ΕΟΕΣ), ΕΕ L 210/19-24, 31.07.2006

Όταν συντρέχουν οι περιστάσεις βάσει των οποίων πρέπει να χορηγηθεί έγκριση για μετάβαση σε άλλο κράτος μέλος με σκοπό τη λήψη της ενδεδειγμένης θεραπείας βάσει του άρθρου 22 του Κανονισμού 1408/71, εφαρμόζονται οι διατάξεις του εν λόγω Κανονισμού και τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 της Οδηγίας δεν εφαρμόζονται. Αντίθετα, όταν ένας ασφαλισμένος επιθυμεί να λάβει υγειονομική περίθαλψη σε άλλο κράτος μέλος υπό διαφορετικές περιστάσεις, εφαρμόζονται τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 της Οδηγίας και δεν εφαρμόζεται το άρθρο 22 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου. Εν τούτοις, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της έγκρισης που αναφέρεται στο άρθρο 22 παράγραφος 2 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1408/71, η έγκριση χορηγείται και οι παροχές καταβάλλονται σύμφωνα με τον εν λόγω Κανονισμό. Στην περίπτωση αυτή τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 της παρούσας Οδηγίας δεν εφαρμόζονται.

Αν οι διατάξεις της Οδηγίας αντιβαίνουν σε διάταξη άλλης κοινοτικής πράξης που ρυθμίζει ειδικά θέματα υγειονομικής περίθαλψης, η διάταξη της άλλης κοινοτικής πράξης υπερισχύει και εφαρμόζεται στις σχετικές ειδικές περιπτώσεις. Σε αυτές περιλαμβάνονται και οι εξής:

α) Οδηγία 2005/36/ΕΚ³⁰⁵ σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων

β) Οδηγία 2000/31/ΕΚ³⁰⁶ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά.

5.1.1 Παροχή υγειονομικής περίθαλψης σε άλλο κράτος μέλος

Η Οδηγία για τη διασυνοριακή περίθαλψη δεν θα έχει εφαρμογή στη νομοθεσία και τους κανονισμούς των κρατών μελών σχετικά με τις πωλήσεις ιατρικών προϊόντων και ιατρικών συσκευών μέσω του Διαδικτύου και δεν θα δίνει σε οποιοδήποτε πρόσωπο το δικαίωμα για εισαγωγή, παραμονή και διαμονή σε ένα κράτος μέλος προκειμένου να έχει υγειονομική περίθαλψη στο κράτος αυτό. Σε περίπτωση που η παραμονή ενός προσώπου στο έδαφος ενός κράτους μέλους δεν είναι σύμφωνη με τη νομοθεσία του κράτους σχετικά με το δικαίωμα εισαγωγής ή παραμονής στο έδαφός του, το πρόσωπο δεν θα θεωρείται «ασφαλισμένος».

³⁰⁵ Οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), ΕΕ L 255/22-142, 30.09.2005

³⁰⁶ Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»), ΕΕ L 178/1-16, 17.07.2000

Θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι σε όλους τους ασθενείς παρέχεται ίση ποιότητα θεραπείας βάσει της ανάγκης τους για υγειονομική περίθαλψη, ανεξάρτητα από την ισχύουσα νομοθεσία του κράτους προέλευσής τους. Με αυτό τον τρόπο, τα κράτη μέλη πρέπει να τηρήσουν τις αρχές της ελεύθερης διακίνησης των προσώπων μέσα στην εσωτερική αγορά και την μη διάκριση όσον αφορά στην υπηκοότητα. **Δεν είναι όμως υποχρεωμένο το κράτος παροχής των υπηρεσιών υγείας να δεχτεί ασθενείς για προγραμματισμένη θεραπεία** ή να δώσει προτεραιότητα σε ασθενείς από άλλα κράτη μέλη εις βάρος των δικών του ασθενών (λχ. μέσω του αυξανόμενου χρόνου αναμονής για τη θεραπεία τους). Οι εισροή των ασθενών μπορεί να δημιουργήσει απαίτηση για υπηρεσίες που θα υπερβαίνει τις δυνατότητες που υπάρχουν σε ένα κράτος. Σε τέτοιες εξαιρετικές περιπτώσεις, το κράτος μέλος διατηρεί τη δυνατότητα να διορθώσει την κατάσταση λόγω της δημόσιας υγείας, σύμφωνα με το άρθρο 168 της Συνθήκης.

Το δικαίωμα επιστροφής των εξόδων υγειονομικής περίθαλψης η οποία παρέχεται σε άλλο κράτος μέλος από το νόμιμο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης των ασθενών ως ασφαλισμένων έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο σε αρκετές αποφάσεις³⁰⁷. Το ΔΕΚ έχει αποφανθεί ότι στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών περιλαμβάνεται η ελευθερία των αποδεκτών των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που χρειάζονται ιατρική θεραπεία, να μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να λάβουν τις εν λόγω υπηρεσίες στο έδαφός του. Επισημαίνεται ότι το σύνολο της νομολογίας του Δικαστηρίου στον τομέα αυτόν βασίζεται σε παραπομπές απλών πολιτών που επιχείρησαν να ασκήσουν ατομικά δικαιώματα τα οποία απορρέουν από την ίδια τη Συνθ.ΛΕΕ.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, το γεγονός ότι η νομοθεσία του κράτους μέλους ασφάλισης δεν εγγυάται στους ασθενείς που καλύπτονται από αυτή τη νομοθεσία ένα βαθμό **επιστροφής των εξόδων** ισοδύναμο με εκείνον που θα δικαιούνταν αν είχαν λάβει την υγειονομική περίθαλψη στο κράτος μέλος ασφάλισης, αποτελεί περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 56 της Συνθήκης. Ήταν αναγκαίο η προτεινόμενη Οδηγία να ρυθμίζει τα ζητήματα που συνδέονται με την επιστροφή των εξόδων της υγειονομικής περίθαλψης που παρέχεται σε άλλα κράτη μέλη, προκειμένου να διευκολύνεται η άσκηση του δικαιώματος παροχής και λήψης υπηρεσιών υγείας.

³⁰⁷ Βλ. ιδίως υπόθεση ΔΕΚ 28.04.1998, υπόθεση C-158/96 (Raymond Kohll κατά Union de caisses de maladie), ΔΕΚ 28.04.1998, υπόθεση C-120/95 (Nicolas Decker κατά Caisse de maladie des employés privés), ΔΕΚ 12.07.2001 υπόθεση C-368/98 (Abdon Vanbraekel κ.λπ. κατά Alliance nationale des mutualités chrétiennes), ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθεση C-157/99 (Smits/Peerbooms κατά Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen), ΔΕΚ 23.10.2003, υπόθεση C-56/01 (Patricia Inizan κατά Caisse primaire d'assurance maladie des Hauts-de-Seine), ΔΕΚ 18.03.2004, υπόθεση C-8/02 (Ludwig Leichtle κατά Bundesanstalt für Arbeit), ΔΕΚ 13.05.2003, υπόθεση C-385/99 (V. G. Müller-Fauré και E. E. M. van Riet κατά Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen) και ΔΕΚ 16.05.2006, υπόθεση C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health)

Η Οδηγία δεν θα επιβάλλει γενική υποχρέωση προηγούμενης έγκρισης αλλά θα επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ένα σύστημα προηγούμενης έγκρισης για την επιστροφή των εξόδων της νοσοκομειακής περίθαλψης που παρασχέθηκε σε άλλο κράτος μέλος, υπό τον όρο, όμως, ότι τα κράτη μέλη μπορούν να αποδείξουν ότι πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- αν η θεραπεία είχε πραγματοποιηθεί στο έδαφος του συγκεκριμένου κράτους μέλους, τα έξοδα θα είχαν καλυφθεί από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του εν λόγω κράτους και
- η παρεπόμενη εκροή ασθενών λόγω της εφαρμογής της Οδηγίας υπονομεύει σοβαρά ή ενδέχεται να υπονομεύσει σοβαρά την οικονομική ισορροπία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και/ή η εν λόγω εκροή ασθενών υπονομεύει σοβαρά, ή ενδέχεται να υπονομεύσει σοβαρά, το σχεδιασμό και τον εξορθολογισμό που εφαρμόζονται στο νοσοκομειακό τομέα για να αποφεύγεται η πλεονάζουσα προσφορά στα νοσοκομεία, η έλλειψη ισορροπίας της προσφοράς νοσοκομειακής περίθαλψης και η σπατάλη λογιστικών και οικονομικών πόρων, ή τη διατήρηση ισορροπων και ανοικτών για όλους ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών, ή τη διατήρηση της ικανότητας θεραπείας ή της ιατρικής ικανότητας στο έδαφός του οικείου κράτους μέλους³⁰⁸.

Τα έξοδα της υγειονομικής περίθαλψης που παρέχεται σε άλλο κράτος μέλος θα επιστρέφονται ή θα καταβάλλονται απ' ευθείας από το κράτος μέλος ασφάλισης, έως το επίπεδο εξόδων που θα είχαν καλυφθεί για την ίδια πάθηση στο κράτος μέλος ασφάλισης, χωρίς να υπερβαίνουν τα πραγματικά έξοδα της υγειονομικής περίθαλψης που έλαβε ο ασθενής. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να καλύψουν και άλλες συναφείς δαπάνες, όπως τα έξοδα θεραπευτικής αγωγής, στέγασης και ταξιδιού.

Τα επιπλέον έξοδα στα οποία ενδεχομένως υποβάλλονται τα άτομα με αναπηρίες κατά την παροχή υγειονομικής περίθαλψης σε άλλο κράτος μέλος λόγω μιας ή περισσότερων αναπηριών, θα επιστρέφονται από το κράτος μέλος ασφάλισης σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και υπό τον όρο ότι τα έξοδα αυτά θα τεκμηριώνονται επαρκώς³⁰⁹.

Δεδομένου ότι η υγειονομική περίθαλψη είχε εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2006/123/EK³¹⁰, ήταν σημαντικό τα θέματα αυτά να ρυθμιστούν με ειδική κοινοτική νομική

³⁰⁸ COM (2008) 414 τελικό, «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη», 02.07.2008

³⁰⁹ Άρθρο 6 παράγραφος 2 και παράγραφος 2^α του Α6-0233/2009 «Σχεδίου Νομοθετικού ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη», 03.04.2009

³¹⁰ Οδηγία 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, EEL 376/36, 27.12.2006

πράξη, έτσι ώστε να επιτευχθεί η γενικότερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή των αρχών που έχει αναπτύξει το Δικαστήριο στο πλαίσιο διαφόρων υποθέσεων.

5.1.2 Αναγνώριση συνταγών που έχουν εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος

Η παροχή φαρμάκων αποτελεί συχνά μέρος της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης, ενώ ενδέχεται να αποτελεί μέρος τρέχουσας θεραπευτικής αγωγής ενός συγκεκριμένου ασθενούς που πρέπει να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται ακόμη και μετά την αναχώρησή του από τη χώρα. Υπάρχουν, όμως, σημαντικές διαφορές ως προς το βαθμό αποδοχής των ιατρικών συνταγών που έχουν εκδοθεί σε άλλη χώρα, γεγονός το οποίο στην πράξη δημιουργεί εμπόδια για τη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη. Όλα τα φάρμακα που έχουν άδεια κυκλοφορίας στο εσωτερικό της Κοινότητας πρέπει να πληρούν εναρμονισμένα πρότυπα ποιότητας, ασφάλειας και αποτελεσματικότητας. Για το λόγο αυτόν, πρέπει να είναι καταρχήν δυνατό οι συνταγές που εκδίδονται από εξουσιοδοτημένο πρόσωπο για συγκεκριμένο ασθενή σε ένα κράτος μέλος να εκτελούνται σε άλλο κράτος μέλος, εφόσον η αυθεντικότητα και το περιεχόμενο της συνταγής είναι σαφή. Για να εξασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας ενώ ταυτόχρονα θα διευκολύνεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών υγείας, πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα για να επαληθεύεται η αυθεντικότητα της συνταγής και το εξουσιοδοτημένο πρόσωπο που χορήγησε τη συνταγή, να εξασφαλίζεται ότι ο ασθενής κατανοεί τις πληροφορίες που αφορούν το φάρμακο και (δεδομένων των διακυμάνσεων ως προς τις ονομασίες και τη μορφή μεταξύ των χωρών) να προσδιορίζεται το συγκεκριμένο φάρμακο, ενώ ορισμένες κατηγορίες φαρμάκων πρέπει να εξαιρούνται.

Η Επιτροπή θα εγκρίνει μέτρα που καθιστούν δυνατό στο φαρμακοποιό ή άλλον επαγγελματία της υγείας να επαληθεύει την αυθεντικότητα της συνταγής και την έκδοση της συνταγής σε άλλο κράτος μέλος από εξουσιοδοτημένο πρόσωπο, μέσω της ανάπτυξης ενός κοινοτικού υποδείγματος ιατρικής συνταγής και της υποστήριξης της διαλειτουργικότητας του συστήματος ηλεκτρονικών συνταγών (ePrescriptions)³¹¹.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις από τα κράτη μέλη για τις οικονομικές επιπτώσεις της εφαρμογής της αναγνώρισης συνταγών που έχουν εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος, όπου προβλέπεται το δικαίωμα των ασθενών να λαμβάνουν κάθε φάρμακο το οποίο έχει άδεια κυκλοφορίας στο κράτος μέλος όπου παρέχεται η υγειονομική περίθαλψη, ακόμη και αν το φάρμακο δεν έχει άδεια κυκλοφορίας στο κράτος

³¹¹ Άρθρο 14 της προτεινόμενης Οδηγίας.

μέλος ασφάλισης, δεδομένου ότι αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα της θεραπείας που ακολουθείται σε άλλο κράτος μέλος.

5.1.3 Προβληματισμοί και εξαιρέσεις των κρατών μελών από το πεδίο εφαρμογής της προτεινόμενης Οδηγίας

► Για τους σκοπούς της Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, περισσότερο από τα μισά κράτη μέλη ζήτησαν να εξαιρεθούν από την Οδηγία οι πάροχοι (θεραπευτήρια) που δεν είναι συμβεβλημένοι με το δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Η ελληνική πλευρά είχε την άποψη ότι θα πρέπει να καταστεί σαφές σε κάθε ασθενή ότι θα έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει σε άλλο κράτος μέλος τυχόν υγειονομική περίθαλψη την οποία θα μπορούσε να είχε λάβει στη χώρα του, σε δημόσιο ή σε ιδιωτικό θεραπευτήριο συμβεβλημένο με το δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και τα έξοδα θα του επιστρέφονται έως το ποσό το οποίο θα είχε καταβληθεί για την ίδια θεραπεία στη χώρα του (κρατική διατίμηση), ενώ εκείνος θα επιβαρύνεται με τυχόν πρόσθετα έξοδα που θα προκύψουν.

Έχει δε επανειλημμένα τονιστεί ότι, ο ασθενής δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποβλέπει σε οικονομικό όφελος από την υγειονομική περίθαλψη που παρέχεται σε άλλο κράτος μέλος και, επομένως, η ανάληψη του κόστους πρέπει να περιορίζεται μόνο στα πραγματικά έξοδα της υγειονομικής περίθαλψης που έχει λάβει.

► Για τους σκοπούς της Οδηγίας τα κράτη μέλη θεώρησαν ότι θα πρέπει να ελεγχθεί με προσοχή η επίδραση που θα ασκήσει η Οδηγία, στις δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης για τους συνταξιούχους και τα μέλη οικογενείας τους, που κατοικούν σε ένα άλλο κράτος μέλος³¹², όταν εκείνο το κράτος επιλεγεί για την αποζημίωσή τους σύμφωνα με τον Κανονισμό 883/2004. Η Διοικητική Επιτροπή πρέπει να αναθεωρεί τακτικά τον υπολογισμό των σταθερών ποσών, ώστε να εξασφαλιστεί ότι αντιστοιχούν στις πραγματικές δαπάνες που αναλαμβάνονται από τους ασθενείς και στο πλαίσιο της Οδηγίας και του Κανονισμού.

³¹² Πολλοί λχ. άγγλοι συνταξιούχοι, επέλεγον για μόνιμο τόπο διαμονής τους την Ισπανία. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 1408/71, αρμόδια για την ανάληψη του κόστους της νοσοκομειακής τους περίθαλψης είναι η χώρα διαμονής τους (η Ισπανία). Τα κράτη μέλη επιθυμούν αυτό να αλλάξει και η χώρα προέλευσής τους (η Αγγλία) να αναλαμβάνει τα κόστη της νοσοκομειακής τους περίθαλψης.

► Για τους σκοπούς της Οδηγίας ορισμένα κράτη μέλη ζήτησαν να εξαιρεθούν ορισμένοι τύποι περίθαλψης, όπως η μακροχρόνια περίθαλψη³¹³, η προληπτική ιατρική περίθαλψη και οι μεταμοσχεύσεις οργάνων.

• Προληπτική Ιατρική Περίθαλψη

Στη χώρα μας, στα πλαίσια της ιατρικής περίθαλψης που παρέχουν οι Ασφαλιστικοί Οργανισμοί αρμοδιότητας Γ.Γ.Κ.Α. και ο ΟΠΑΔ, στους ασφαλισμένους και τα μέλη της οικογενείας τους, έχει καθιερωθεί η υποχρεωτική προληπτική ιατρική, με σκοπό την έγκαιρη διάγνωση και τη λήψη μέτρων για την πρόληψη της εκδήλωσης ή την αποτροπή της εμφάνισης νοσηρών καταστάσεων.

Η προληπτική ιατρική περίθαλψη³¹⁴ περιλαμβάνει: α) εμβολιασμούς παιδιών και ενηλίκων, σύμφωνα με το εθνικό πρόγραμμα, εμβολιασμού για την Ελλάδα του Υπουργείου Υγείας και Κοινων. Αλληλεγγύης, β) εξετάσεις προγεννητικού ελέγχου, γ) εξετάσεις για την πρόληψη γυναικολογικών καρκίνων (test pap -μαστογραφία), δ) εξέταση για την πρόληψη του καρκίνου του προστάτη, ε) προληπτικές οδοντιατρικές εργασίες σε παιδιά ηλικίας μέχρι 14 ετών.

Πέραν των ανωτέρω, με σκοπό την έγκαιρη διάγνωση και τη λήψη μέτρων για την πρόληψη της εκδήλωσης ή την αποτροπή εμφάνισης νοσηρών καταστάσεων έχουν καθιερωθεί για τους ασφαλισμένους του δημοσίου και των ασφαλιστικών οργανισμών καθώς και για τα μέλη των οικογενειών τους υποχρεωτικές παροχές προληπτικής ιατρικής περίθαλψης ως εξής:

α) Εξετάσεις χοληστερόλης, ολικής και κλασμάτων υψηλής και χαμηλής πυκνότητας, τριγλυκεριδίων με σκοπό τη διάγνωση δυσλιπιδαιμιών, για την πρόληψη των καρδιοπαθειών
β) Κολονοσκόπηση και μικροσκοπική εξέταση για αιμοσφαιρίνη στα κόπρανα για την πρόωπη διάγνωση του καρκίνου του παχέος εντέρου ανά 5ετία, μετά την ηλικία των 50 ετών,
γ) Προληπτική οδοντιατρική σε παιδιά 6-14 ετών, επίσκεψη κατ' έτος στον οδοντίατρο για έλεγχο της κατάστασης της στοματικής υγείας, παροχή οδηγιών στοματικής υγιεινής και διαιτολογική ενημέρωση, τοπική εφαρμογή φθορίου, κάλυψη οπών και σχισμών στους πρώτους μόνιμους γομφίους.

³¹³ Η Οδηγία δεν θα ισχύει για τις υπηρεσίες που έχουν σαν σκοπό να υποστηριχθούν οι άνθρωποι που έχουν ανάγκη από βοήθεια στην εκτέλεση των στερεότυπων, καθημερινών εργασιών τους. Δεν ισχύει δηλαδή για την μακροχρόνια περίθαλψη και την παροχή βοήθειας και υποστήριξης για οικογένειες ή άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση ειδικής ανάγκης για μεγάλο χρονικό διάστημα (μακροχρόνιες υπηρεσίες φροντίδας που παρέχονται σε ειδικά σπίτια ή σε ιδιωτικές κλινικές), ή για υπηρεσίες οικιακής φροντίδας ή για βοήθεια στην διαβίωση.

³¹⁴ Άρθρο 33 του Ν. 2676/1999 (ΦΕΚ 1, τ. Α')

Όλες οι δαπάνες του προγράμματος της προληπτικής ιατρικής περίθαλψης, βαρύνουν τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και τον ΟΠΑΔ³¹⁵, χωρίς συμμετοχή του ασφαλισμένου με βάση το ισχύον κρατικό τιμολόγιο, με εξαίρεση τις δαπάνες προληπτικής οδοντιατρικής, για τις οποίες έχει καθοριστεί εφάπαξ πακέτο 26,40 € .

● Μεταμοσχεύσεις Οργάνων

Η διαδικασία μετάβασης για μεταμόσχευση στη χώρα μας, δεν εμπίπτει στους περιορισμούς της Υπουργικής Απόφασης «Νοσηλεία στο εξωτερικό ασθενών ασφαλισμένων ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων», αρ. Φ7/οικ. 15/07.01.1997 (ΦΕΚ 22, τ. Β΄) για νοσηλεία στο εξωτερικό ασθενών ασφαλισμένων ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Γ.Γ.Κ.Α.³¹⁶.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τη νομοθεσία μας, κάθε δαπάνη απαραίτητη για την αφαίρεση, μεταφορά και συντήρηση ιστών και οργάνων από ζώντα ή νεκρό δότη με σκοπό τη μεταμόσχευση βαρύνει τον ασφαλιστικό οργανισμό του λήπτη ή του υποψήφιου λήπτη. Αν αυτός είναι οικονομικά αδύνατος και ανασφάλιστος, οι δαπάνες καλύπτονται από ειδική πίστωση που εγγράφεται κάθε έτος στον Προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Επιπλέον, κάθε είδους δαπάνες σχετικές με την αναζήτηση, λήψη και μεταφορά μυελού των οστών από μη συγγενείς δότες μέσω Διεθνών Δεξαμενών Αναζήτησης, δύνανται να καταβάλλονται άμεσα από τον Εθνικό Οργανισμό Μεταμοσχεύσεων και στη συνέχεια να αναζητούνται από τα ασφαλιστικά Ταμεία ή από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τους ανασφάλιστους ασθενείς. Ο Εθνικός Οργανισμός Μεταμοσχεύσεων δύναται να εισπράττει από τις Διεθνείς Δεξαμενές Αναζήτησης ποσά για υπηρεσίες αναζήτησης μυελού των οστών που παρέχει ο ίδιος ή εποπτευόμενες από αυτόν μονάδες. Στην τελευταία περίπτωση αποδίδει στις εποπτευόμενες μονάδες τα ποσά που τους αναλογούν.

Όταν η αφαίρεση αφορά ζώντα δότη, στις δαπάνες περιλαμβάνονται και:

³¹⁵ ΚΥΑ αρ. Φ7/οικ.1624/04.11.1999 (ΦΕΚ 2053, τ. Β΄)

³¹⁶ Η νοσηλεία στο εξωτερικό παρέχεται μόνο όταν ο ασθενής: α) πάσχει από σοβαρό νόσημα το οποίο δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί στην Ελλάδα, β) πάσχει από σοβαρό νόσημα που δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί έγκαιρα στην Ελλάδα και η τυχόν καθυστέρηση της αντιμετώπισης του θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του, γ) αναχωρήσει επείγοντως για το εξωτερικό, χωρίς την προβλεπόμενη διαδικασία προέγκρισης του φορέα, γιατί υπάρχει ανάγκη άμεσης αντιμετώπισης της περίπτωσης του, δ) βρίσκεται προσωρινά για οποιαδήποτε αιτία σε χώρα του εξωτερικού και λόγω βίαιου, αιφνίδιου και αναπότρεπτου συμβάντος ασθενήσει ξαφνικά και νοσηλευθεί σε θεραπευτήριο.

α) Οι ιατρικές, εργαστηριακές και νοσηλευτικές δαπάνες πριν, κατά και μετά την αφαίρεση και εξαιτίας αυτής, β) Τα έξοδα μετακίνησης και διαμονής του υποψήφιου δότη, γ) Κάθε θετική ζημία του υποψήφιου δότη εξαιτίας της αποχής του από την εργασία του, καθώς και οι αμοιβές για εξαρτημένη εργασία που ο υποψήφιος δότης στερήθηκε εξαιτίας της απουσίας του για την προετοιμασία και πραγματοποίηση της αφαίρεσης και την αποκατάσταση της υγείας του³¹⁷

Η προτεινόμενη Οδηγία βρίσκεται ακόμα στο στάδιο των διαβουλεύσεων.

Υπάρχουν σοβαρότατες διαφωνίες μεταξύ των κρατών μελών, αναφορικά με: α) με τον πιθανό αντίκτυπο στην αρμοδιότητά τους περί οργάνωσης των εθνικών συστημάτων υγείας και τη χρηματοδότησή τους, β) στο να συμπεριληφθούν ή όχι οι μη συμβεβλημένοι πάροχοι στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και γ) αν οι συνταξιούχοι που είναι ασφαλισμένοι σε ένα κράτος μέλος, αλλά κατοικούν σε άλλο, σε περίπτωση κατά την οποία καταφεύγουν σε διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη, η πρότερη έγκριση αλλά και η αποζημίωσή τους αν θα πραγματοποιείται από το κράτος ασφάλισής τους.

³¹⁷ Άρθρα 3 και 8 του Ν. 2737/1999 (ΦΕΚ 174, τ. Α'), όπως συμπληρώθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 21 του Ν. 3599/2007(ΦΕΚ 176, τ. Α').

5.2 Η Πρόταση Οδηγίας για τη διατήρηση δικαιωμάτων συμπληρωματικής Συνταξιοδότησης

Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας των διαφόρων κρατών μελών πρέπει να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης. Οι μεταρρυθμίσεις που έχουν εφαρμοστεί ή που πρόκειται να εφαρμοστούν στα περισσότερα κράτη μέλη τείνουν προς την αύξηση των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, ενώ ορισμένα κράτη μέλη ενθαρρύνουν ενεργά την ανάπτυξη των συστημάτων αυτών.

Είναι συνεπώς επείγουσα ανάγκη να εξασφαλιστεί ότι οι κανόνες που διέπουν την οργάνωση των συστημάτων αυτών δεν παρεμποδίζουν την κινητικότητα των εργαζομένων ελαττώνοντας έτσι τις πιθανότητες απόκτησης επαρκών δικαιωμάτων συνταξιοδότησης για έναν διακινούμενο εργαζόμενο στο τέλος της σταδιοδρομίας του και μειώνοντας την ευελιξία και την αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας.

Ορισμένοι θεωρητικοί³¹⁸ υποστηρίζουν ότι με πρόσχημα τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος, επιχειρείται η εγκατάλειψη του δημόσιου και αναδιανεμητικού χαρακτήρα του ασφαλιστικού συστήματος, που θεμελιώνεται στην αρχή της αλληλεγγύης των γενεών και της ασφαλιστικής αλληλεγγύης των πολιτών, και υιοθετούνται στη θέση του μορφές ασφάλισης κεφαλαιοποιητικού τύπου, που βασίζονται στη λογική της ατομικής αποταμίευσης εισφορών.

Όμως όπως διαφαίνεται, η εξέλιξη των επαγγελματικών/συμπληρωματικών συστημάτων στο μέλλον, είναι χωρίς αμφιβολία απαραίτητη γιατί, τα επαγγελματικά συστήματα αποτελούν τμήμα της κοινωνικής προστασίας. Η μέριμνα για δικαιοσύνη και η αγωνία της Ευρώπης ν' αποφεύγει την «κοινωνία δύο ταχυτήτων» δεν μπορεί να εγκλωβιστεί και να περιορισθεί μόνο στον κοινωνικό διάλογο γύρω από τα δημόσια, «εκ του νόμου συστήματα»³¹⁹.

Η απουσία κοινού κανονιστικού πλαισίου σε θέματα δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης εξακολουθεί να αποτελεί εμπόδιο για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και για την επαγγελματική κινητικότητα γενικότερα, ακόμα και στο εσωτερικό του εκάστοτε κράτους μέλους.

Η κινητικότητα των εργαζομένων, τόσο στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους όσο και από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, είναι ουσιαστικός παράγοντας για την εύρυθμη λειτουργία της

³¹⁸ Επίκαιρη επερώτηση αρ. 20/17/05.02.2010 του ΣΥ.ΠΙΖ.Α. προς τους αρμόδιους Υπουργούς Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και Υγείας και Πρόνοιας

³¹⁹ Αναγνώστου-Δεδούλη Α. (2000), «Κριτήρια εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης του άρθρου 119 Συνθ. ΕΟΚ στην Κοινωνική Ασφάλιση», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 11/503, Νοέμβριος 2000, σελ 815

ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των φιλοδοξιών που διατυπώθηκαν στη στρατηγική της Λισσαβώνας με σκοπό την ενίσχυση της απασχόλησης και της οικονομικής μεγέθυνσης. Συνεπώς είναι σκόπιμο να βελτιωθεί όχι μόνον η κινητικότητα αυτή από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, αλλά και η επαγγελματική κινητικότητα στο εσωτερικό μιας χώρας. Ορισμένοι κανόνες που διέπουν τα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, και ιδίως αυτοί που αφορούν την απόκτηση δικαιωμάτων, παρεμποδίζουν αυτή την εσωτερική κινητικότητα. Ειδικότερα, δημιουργούνται εμπόδια στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος λόγω των δυσκολιών πρόσληψης ειδικευμένου προσωπικού (εφόσον το προσωπικό αυτό συγκρατείται στις επιχειρήσεις από τους κανόνες που διέπουν τα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης).

Στην αναθεωρημένη στρατηγική της Λισσαβώνας³²⁰, καθώς και στην ατζέντα κοινωνικής πολιτικής³²¹ υπογραμμίζεται η σημασία που έχει η κινητικότητα για τη βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και για την αύξηση της ευελιξίας των αγορών εργασίας. Εάν ληφθεί υπόψη η αυξανόμενη σημασία των συμπληρωματικών συστημάτων συνταξιοδότησης για την κάλυψη των κινδύνων που συνδέονται με τα γηρατειά, αποκτά ιδιαίτερη σημασία η μείωση των εμποδίων που τίθενται από τα εν λόγω συστήματα όσον αφορά την κινητικότητα. Στο σχέδιο δράσης της Λισσαβώνας, η Επιτροπή ανακοίνωσε την πρόθεσή της να υποβάλει νομοθετικές προτάσεις σε αυτόν τον τομέα.

Ένα πρώτο βήμα για τη μείωση των εμποδίων αυτών είχε ήδη πραγματοποιηθεί με την **Οδηγία 1998/49/EK**³²² η οποία αποσκοπεί στο να εξασφαλίσει το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης των ατόμων που μετακινούνται από ένα κράτος σε άλλο.

Η Επιτροπή προέβη δύο φορές σε διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους. Η πρώτη αφορούσε τη σκοπιμότητα και την πιθανή κατεύθυνση μιας κοινοτικής δράσης στον τομέα της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων επαγγελματικής συνταξιοδότησης³²³. Οι απαντήσεις των κοινωνικών εταίρων ήταν σε γενικές γραμμές ευνοϊκές όσον αφορά την ανάληψη κοινοτικής δράσης στον τομέα αυτόν. Έτσι η Επιτροπή δρομολόγησε δεύτερο στάδιο διαβουλεύσεων με τους κοινωνικούς εταίρους³²⁴ με θέμα το πιθανό περιεχόμενο της εν λόγω

³²⁰ COM (2005) 24 «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση· νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβώνας», 04.02.2005

³²¹ COM (2005) 33 τελικό «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την ατζέντα κοινωνικής πολιτικής», 09.02.2005

³²² Οδηγία 1998/49/EK του Συμβουλίου «Σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας» της 29ης Ιουνίου 1998, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 209/46, 25.07.1998

³²³ SEC (2002) 597, 27.05.2002

³²⁴ SEC (2003) 916, 12.09.2003

κοινοτικής δράσης. Μέσα από τις διαβουλεύσεις αυτές έγινε σαφές ότι οι κοινωνικοί εταίροι είχαν αποκλίνουσες απόψεις όσον αφορά τους στόχους της δράσης αλλά και τα μέσα υλοποίησής της. Συνεπώς δεν ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις με σκοπό μια αυτόνομη συμφωνία.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2005, υπέβαλε πρόταση Οδηγίας³²⁵ αποβλέποντας στο να μειώσει τα εμπόδια που αφορούν τόσο την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ κρατών μελών όσο και την κινητικότητα στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους και τα οποία δημιουργούνται από ορισμένες διατάξεις των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης. Τα εμπόδια αυτά αφορούν: στους όρους απόκτησης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, στους όρους διατήρησης των αδρανοποιημένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, στη δυνατότητα μεταφοράς των θεμελιωμένων δικαιωμάτων. Ακόμα, η πρόταση αποσκοπούσε στο να βελτιώσει την ενημέρωση που παρέχεται στους εργαζομένους σχετικά με τις συνέπειες της κινητικότητας στα δικαιώματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

Η πρόταση Οδηγίας διαβιβάστηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο στις 21 Οκτωβρίου 2005.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή εξέδωσε γνώμη στις 20 Απριλίου 2007 και υπέβαλε τροποποιήσεις στην πρόταση της Επιτροπής.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα νομοθετικού περιεχομένου κατά την πρώτη ανάγνωση, στις 20 Ιουνίου 2007.

Η τροποποιημένη πρόταση³²⁶ αντιμετώπιζε άμεσα το θέμα της μείωσης των εμποδίων που έχουν εντοπιστεί σε ορισμένα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, έτσι ώστε να διευκολύνεται η κινητικότητα των εργαζομένων. Τα δυνητικά εμπόδια για την κινητικότητα των εργαζομένων αφορούν, κυρίως, τους όρους υπό τους οποίους ένα άτομο αποκτά συνταξιοδοτικά δικαιώματα· και τους όρους με τους οποίους τα δικαιώματα αυτά αντιμετωπίζονται όταν ένα άτομο αλλάζει εργασία. Επιπλέον, η τροποποιημένη πρόταση εξέταζε το θέμα του δικαιώματος πληροφόρησης των εργαζομένων σχετικά με την επίδραση της κινητικότητας στην απόκτηση και τη διατήρηση των δικαιωμάτων τους συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

Στις 20 Ιουνίου 2007 **το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε 34 τροπολογίες στην πρόταση Οδηγίας** για τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης. Η Επιτροπή θεώρησε ότι η πλειονότητα των τροπολογιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μπορούν να γίνουν αποδεκτές πλήρως, κατ' αρχήν ή εν μέρει, αφού διατηρούσαν

³²⁵ COM (2005) 507 τελικό «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 20.10.2005

³²⁶ COM (2007) 603 τελικό, «Τροποποιημένη πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων μέσω της βελτίωσης της απόκτησης και της διατήρησης δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 09.10.2007

τους στόχους και την πολιτική βιωσιμότητα της πρότασης και, σε πολλές περιπτώσεις, βελτίωναν την αρχική διατύπωση. Ένα κύριο χαρακτηριστικό των τροπολογιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ήταν να μεταφερθεί η εστίαση της Οδηγίας στην απόκτηση και τη διατήρηση αδρανοποιημένων δικαιωμάτων, από διατάξεις για μεταφορές. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θεώρησε ότι η θέσπιση μιας επιλογής υποχρεωτικής μεταφοράς στη δεδομένη χρονική στιγμή θα δημιουργούσε πολύ μεγάλο φόρτο για ορισμένα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης και, επίσης, σημαντικές τεχνικές δυσκολίες. Λαμβάνοντας προσεκτικά υπόψη την απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις απόψεις των εμπειρογνομόνων στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας του Συμβουλίου, η Επιτροπή συμφώνησε με αυτή την αλλαγή προτεραιοτήτων. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή πρότεινε την αλλαγή του τίτλου της Οδηγίας, αποδεχόμενη εν μέρει τη διατύπωση που χρησιμοποιεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην αναφορά του στο σχέδιο Οδηγίας, τον Ιούνιο του 2007. Ο τίτλος της τροποποιημένης πρότασης είχε ως εξής: *«Πρόταση Οδηγίας για τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων με τη βελτίωση της απόκτησης και της διατήρησης δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης»*.

Προτείνονταν επίσης, η καθιέρωση ειδικών αρχών που αποσκοπούσαν στο να βελτιώσουν, αφενός, την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, θεμελιώδους ελευθερίας της Κοινότητας, και, αφετέρου, τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς· οι αρχές αυτές εντάσσονταν στο πλαίσιο της προσαρμογής των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης που ήδη λειτουργούσαν στα κράτη μέλη.

Τα άρθρα 48 και 115³²⁷ της Συνθ.ΛΕΕ αποτέλεσαν τις νομικές βάσεις της πρότασης αυτής. Το άρθρο 48 έχει ήδη χρησιμεύσει ως νομική βάση της Οδηγίας 1998/49/ΕΚ³²⁸. Το άρθρο 115 της Συνθ.ΛΕΕ αρμόζει ως νομική βάση, δεδομένου ότι οι αποκλίσεις των εθνικών νομοθεσιών που διέπουν τα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης παρεμποδίζουν, λόγω της φύσης τους, τόσο την άσκηση του δικαιώματος των εργαζομένων για ελεύθερη κυκλοφορία όσο και τη λειτουργία της κοινής αγοράς. Έτσι, για να βελτιωθούν τα δικαιώματα των εργαζομένων που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας και στο εσωτερικό του εκάστοτε κράτους μέλους, πρέπει να θεσπιστούν ορισμένες ελάχιστες απαιτήσεις όσον αφορά την θεμελίωση και

³²⁷ **Άρθρο 115 Συνθ.ΛΕΕ** (πρώην άρθρο 94 της ΣΕΚ): με την επιφύλαξη του άρθρου 114, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, εκδίδει οδηγίες για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες έχουν άμεση επίπτωση στην εγκαθίδρυση ή τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

³²⁸ Οδηγία 1998/49/ΕΚ του Συμβουλίου «Σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας» της 29ης Ιουνίου 1998, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 209/46, 25.07.1998

διατήρηση των θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των αποχωρούντων εργαζομένων στα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης που συνδέονται με εργασιακή σχέση.

Επιπλέον, πρέπει να ληφθούν υπόψη η δομή και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης καθώς και το γεγονός ότι παρουσιάζουν διαφορές εντός και μεταξύ των επιμέρους κρατών μελών. Η δημιουργία νέων συστημάτων, η βιωσιμότητα των υφιστάμενων συστημάτων και οι προσδοκίες και απαιτήσεις των σημερινών ασφαλισμένων θα πρέπει να προστατευθούν επαρκώς. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερα υπόψη ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων κατά την διαμόρφωση και εφαρμογή των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

Δεν αμφισβητείται το δικαίωμα των κρατών μελών να οργανώνουν τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα, τα κράτη μέλη παραμένουν εξ ολοκλήρου αρμόδια για την οργάνωση αυτών των συστημάτων και δεν υποχρεούνται να θεσπίσουν νομοθεσία που να προβλέπει τη δημιουργία συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

Η προτεινόμενη Οδηγία αφορά όλα τα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις και πρακτικές και προσφέρουν πρόσθετες συνταξιοδοτικές παροχές για τους εργαζόμενους, όπως για παράδειγμα οι ομαδικές ασφαλιστικές συμβάσεις, τα στατικά διανεμητικά συστήματα που έχουν συμφωνηθεί με έναν ή περισσότερους κλάδους ή τομείς, τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα ή οι υποσχέσεις συνταξιοδότησης που υποστηρίζονται από λογιστικά αποθέματα ή οποιεσδήποτε συλλογικές ή άλλες παραπλήσιες συμφωνίες.

Δεν θα εφαρμόζεται σε συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης ή, κατά περίπτωση, σε υποτομείς αυτών των συστημάτων, που έχουν κλείσει με αποτέλεσμα να μην είναι πλέον δυνατή η εγγραφή νέων μελών διότι η θέσπιση νέων κανόνων θα μπορούσε να σημαίνει αδικαιολόγητη επιβάρυνση αυτών των συστημάτων.

Δεν έχει στόχο να εναρμονίσει ή να επηρεάσει την εθνική νομοθεσία σχετικά με τα μέτρα εξυγίανσης και τις διαδικασίες εκκαθάρισης· εν προκειμένω είναι επουσιώδες αν οι διαδικασίες κινούνται λόγω αφερεγγυότητας ή εάν κινούνται εθελοντικά ή υποχρεωτικά και δεν θίγει τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις σχετικά με τα μέτρα εξυγίανσης που αναφέρονται στην Οδηγία 2001/17/EK³²⁹, δεν πρέπει να αφορά στα συστήματα προστασίας έναντι αφερεγγυότητας και τα αντισταθμιστικά συστήματα, τα οποία δεν συγκαταλέγονται στα συστήματα συμπληρωματικής

³²⁹ Οδηγία 2001/17/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαρτίου 2001, για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ΕΕ L 110/28, 20.04.2001

συνταξιοδότησης που συνδέονται με εργασιακή σχέση και αποσκοπούν στην προστασία των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας της επιχείρησης ή του συστήματος συνταξιοδότησης και δεν αφορά στα εθνικά αποθεματικά συνταξιοδοτικά ταμεία.

Η προτεινόμενη Οδηγία θα εφαρμόζεται μόνο στα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης που υφίστανται λόγω εργασιακής σχέσης και βασίζονται στη συμπλήρωση της ηλικίας συνταξιοδότησης ή στην εκπλήρωση άλλων προϋποθέσεων, όπως ορίζεται από το σύστημα ή την εθνική νομοθεσία και δεν θα ισχύει για ατομικές συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, εκτός αυτών που συνάπτονται μέσω εργασιακής σχέσης, όπως επίσης δεν θα ισχύει και για επιδόματα αναπηρίας και επιζώντων.

Πιο αναλυτικά:

Η κατ' αποκοπή πληρωμή, δεν θα κρίνεται ότι αποτελεί ουσιαστικό εισόδημα, δεν θα συνδέεται με εισφορές για την απόκτηση προσόδου, θα πραγματοποιείται άμεσα ή έμμεσα στο τέλος της σταδιοδρομίας και θα χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τον εργοδότη, ενώ επίσης δεν θα πρέπει να θεωρείται ως συμπληρωματική σύνταξη.

Δεδομένου ότι η συμπληρωματική παροχή συντάξεων αποκτά ολοένα μεγαλύτερη σημασία για τη διασφάλιση του βιοτικού επιπέδου στα γηρατειά σε πολλά κράτη μέλη, πρέπει να βελτιωθούν οι όροι απόκτησης, διατήρησης και μεταφοράς των θεμελιωμένων δικαιωμάτων ώστε να μειωθούν τα εμπόδια για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και την επαγγελματική κινητικότητα εντός της ΕΕ.

Οι προϋποθέσεις κτήσης δεν θα πρέπει να εξομοιώνονται προς άλλους όρους που τίθενται για την απόκτηση δικαιώματος προσόδου όσον αφορά το στάδιο της πληρωμής σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή βάσει των κανόνων ορισμένων συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης (ιδίως των συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών).

Αναφορικά με την περίοδο θεμελίωσης δικαιώματος, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται ότι **όταν το σύστημα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης ορίζει περίοδο θεμελίωσης, η περίοδος αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος³³⁰**, όταν απαιτείται ελάχιστο όριο ηλικίας προβλέπεται ελάχιστη ηλικία για την

³³⁰ Η Επιτροπή θεώρησε ότι θα πρέπει να συνεκτιμηθεί, γενικά, ότι οι νέοι σε ηλικία εργαζόμενοι έχουν μεγαλύτερη κινητικότητα σε σύγκριση με όσους είναι μεγαλύτεροι των 25 ετών και ότι η απόκτηση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για τα άτομα κάτω των 25 ετών δεν είναι τόσο επείγουσα όσο για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Θεώρησε λοιπόν, ότι θα πρέπει να επιτρέπεται όπου ενδείκνυται, ως συμβιβαστικό μέτρο, να υφίσταται περίοδος θεμελίωσης που δεν θα υπερβαίνει τα πέντε έτη, για τα άτομα κάτω των 25 ετών. Η Επιτροπή, ενώ υποστήριξε την αρχή του να έχει ο εργαζόμενος το δικαίωμα της ταχύτερης δυνατής θεμελίωσης, θεώρησε επίσης ότι ορισμένα

απόκτηση θεμελιωμένων δικαιωμάτων από ενεργό μέλος του συστήματος, η ηλικία αυτή δεν υπερβαίνει τα 21 έτη, και όταν ορίζεται περίοδος θεμελίωσης, η περίοδος αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει το ένα έτος για ενεργούς ασφαλισμένους άνω των 25 ετών³³¹. Για ενεργούς ασφαλισμένους κάτω από την ηλικία αυτή, οι περίοδοι θεμελίωσης δεν θα υπερβαίνουν τα πέντε έτη.

Όταν η εργασιακή σχέση παύει πριν σωρεύσει ο αποχωρών εργαζόμενος θεμελιωμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα και όταν το σύστημα ή ο εργοδότης επωμίζεται τον επενδυτικό κίνδυνο (ιδίως σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών), το σύστημα θα πρέπει πάντοτε να περιλαμβάνει την επιστροφή των εισφορών του αποχωρούντος εργαζομένου. Όταν η εργασιακή σχέση παύει πριν σωρεύσει ο αποχωρών εργαζόμενος κερτημένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα και όταν ο αποχωρών εργαζόμενος επωμίζεται τον επενδυτικό κίνδυνο (ιδίως σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών), το σύστημα θα πρέπει πάντοτε να περιλαμβάνει την επιστροφή των εισφορών του αποχωρούντος εργαζομένου ανεξαρτήτως της αξίας των επενδύσεων που προέκυψαν από αυτές τις εισφορές. Η επενδυτική αξία μπορεί να είναι είτε υψηλότερη είτε χαμηλότερη από τις εισφορές που έχει καταβάλει ο αποχωρών εργαζόμενος. Σε περίπτωση που η αξία είναι αρνητική δεν πραγματοποιείται επιστροφή.

Οι αποχωρούντες εργαζόμενοι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να διατηρούν τα θεμελιωμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματά τους ως αδρανοποιημένα δικαιώματα στο σύστημα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης στο οποίο θεμελιώθηκε το δικαίωμά τους. Όσον αφορά τη διατήρηση των αδρανοποιημένων δικαιωμάτων, η προστασία μπορεί να θεωρείται ισοδύναμη όταν, ιδίως σε πλαίσιο συστήματος προκαθορισμένων εισφορών, προσφέρεται στους αποχωρούντες εργαζομένους η δυνατότητα μεταφοράς της αξίας των θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων τους σε σύστημα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική θα πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να εξασφαλισθεί η διατήρηση των αδρανοποιημένων δικαιωμάτων ή της αξίας αυτών των αδρανοποιημένων δικαιωμάτων.

συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης μπορεί να αντιμετωπίσουν σημαντικές διοικητικές και τεχνικές δυσκολίες σε περίπτωση που επιτρέπεται μια σύντομη περίοδος θεμελίωσης. Αυτό ισχύει ιδίως για συστήματα όπου η εθνική νομοθεσία δεν επιτρέπει μια υποχρεωτική περίοδο απασχόλησης πριν την ένταξη στο σύστημα συνταξιοδότησης. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή πρότεινε, όπου υφίστανται περίοδοι θεμελίωσης, αυτές να μην υπερβαίνουν το ένα έτος.

³³¹ Βλ. και τη μελέτη των Coppin L. - Vandenbrande T. (2005), «The mobility profile of 25 EU Member States», *Input for the preparation of a Directive on the portability of pension rights, based on the Eurobarometer on Mobility*. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/portability_en.htm

Η αξία των δικαιωμάτων κατά την αποχώρηση του εργαζομένου από το σύστημα θα πρέπει να καθορίζεται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική. Κατά τον υπολογισμό της αξίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η ιδιαίτερη φύση του συστήματος, τα συμφέροντα των αποχωρούντων δικαιούχων, τα συμφέροντα των υπολοίπων ενεργών ασφαλισμένων του συστήματος και τα συμφέροντα των συνταξιοδοτημένων δικαιούχων. Όταν αναπροσαρμόζεται η αξία αδρανοποιημένων δικαιωμάτων, μπορούν να λαμβάνονται επίσης υπόψη οι δικαιολογημένες διοικητικές δαπάνες.

Η Οδηγία δεν θα δημιουργεί την υποχρέωση θέσπισης πιο ευνοϊκών όρων για τα αδρανοποιημένα δικαιώματα απ' ό,τι για τα δικαιώματα των ενεργών ασφαλισμένων του συστήματος.

Εάν τα θεμελιωμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα ή η αξία των θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων ενός αποχωρούντος εργαζομένου δεν θα υπερβαίνει ένα όριο καθορισμένο από το εκάστοτε κράτος μέλος και προκειμένου να αποφευχθούν οι ιδιαίτερα υψηλές διοικητικές δαπάνες που απορρέουν από τη διαχείριση σημαντικού αριθμού αδρανοποιημένων δικαιωμάτων μικρής αξίας, θα είναι δυνατόν να δοθεί η δυνατότητα στα συνταξιοδοτικά συστήματα να μην διατηρούν αυτά τα θεμελιωμένα δικαιώματα, αλλά να προβαίνουν είτε σε μεταφορά της αξίας των θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων είτε σε πληρωμή κεφαλαίου ανάλογα με τα θεμελιωμένα δικαιώματα.

Η αξία μεταφοράς ή η καταβολή κεφαλαίου θα καθορίζονται ενδεχομένως σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική.

Η Οδηγία δεν θα περιέχει διατάξεις για τη μεταφορά θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, ωστόσο, προκειμένου να προαχθεί η επαγγελματική κινητικότητα, τα κράτη μέλη πρέπει να επιδιώκουν, στο μέτρο του δυνατού και ιδίως σε περίπτωση σύστασης νέων συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς θεμελιωμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

Με την επιφύλαξη της **Οδηγίας 2003/41/EK** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 2003, για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών, οι ενεργοί ασφαλισμένοι του συστήματος και οι εργαζόμενοι που ασκούν ή που προτίθενται να ασκήσουν το δικαίωμά τους για ελεύθερη κυκλοφορία πρέπει να είναι κατάλληλα ενημερωμένοι ιδίως όσον αφορά τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης παύσης της επαγγελματικής τους δραστηριότητας στα δικαιώματά

τους για συμπληρωματική συνταξιοδότηση. Τα κράτη μέλη μπορούν να ορίσουν ότι οι εν λόγω πληροφορίες δεν δίνονται περισσότερες από μία φορά το χρόνο.

Λόγω της πολυμορφίας των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης η Κοινότητα οφείλει να περιοριστεί στον καθορισμό των στόχων προς επίτευξη σε ένα γενικό πλαίσιο.

Με δεδομένο ότι οι στόχοι της προς ανάληψη δράσης, δηλαδή η μείωση των εμποδίων στην άσκηση του δικαιώματος των εργαζομένων για ελεύθερη κυκλοφορία και επαγγελματική κινητικότητα και στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν σε ικανοποιητικό βαθμό από τα κράτη μέλη και μπορούν, λόγω της κλίμακας της δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, η Κοινότητα έχει τη δυνατότητα να θεσπίσει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας.

Η Οδηγία θα καθορίζει ελάχιστες απαιτήσεις, αφήνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα θέσπισης ή διατήρησης ευνοϊκότερων διατάξεων. Η εφαρμογή της δεν θα μπορεί να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για ενδεχόμενη οπισθοδρόμηση σε σχέση με την κατάσταση που επικρατεί ήδη σε κάθε κράτος μέλος.

Σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις που διέπουν την οργάνωση των συστημάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης, τα κράτη μέλη θα μπορούν να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους, εφόσον αυτοί το ζητήσουν από κοινού, την εφαρμογή της προτεινόμενης Οδηγίας όσον αφορά τις διατάξεις που αναφέρονται σε συλλογικές συμβάσεις, με την προϋπόθεση ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε αναγκαίο μέτρο ώστε να είναι ανά πάσα στιγμή σε θέση να εξασφαλίζουν τα αποτελέσματα που απαιτούνται από αυτήν.

Όμως, η νομοθετική αυτή πρωτοβουλία σταμάτησε στο επίπεδο της ανωτέρω Τροποποιημένης Πρότασης Οδηγίας, στη διάρκεια της Γαλλικής Προεδρίας του Συμβουλίου (01.07.2008 – 31.12.2008) καθώς τα κράτη δεν μπορούσαν να συμβιβαστούν για τα θέματα της μεταφοράς δικαιωμάτων, τον χρόνο έναρξης εφαρμογής της και τις ελάχιστες περιόδους ασφάλισης.

5.3 Συνολική αξιολόγηση των νομοθετικών πρωτοβουλιών

Από την εξέταση των θεμάτων στα προηγούμενα κεφάλαια, διαπιστώσαμε ότι, η ενοποίηση των αγορών σε έναν ενιαίο οικονομικό χώρο και η ανάπτυξη των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, είναι η ουσία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Η ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, είναι πιθανώς η σημαντικότερη από τις ελευθερίες διακίνησης για τον απλούστερο λόγο ότι σαφώς και άμεσα έχει επιπτώσεις στους περισσότερους πολίτες της ΕΕ, αντίθετα, για παράδειγμα με την ελεύθερη διακίνηση των αγαθών που αν και παράσχει στους ευρωπαίους καταναλωτές μια ακόμα μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής των προϊόντων που αγοράζουν, λαμβάνεται κατά ένα μεγάλο μέρος σαν δεδομένη³³².

Τα συστήματα της κοινωνικής ασφάλισης των κρατών της Ένωσης παρουσιάζουν μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους και συνεπώς δεν μπορούμε να αναφερόμαστε στη μεταξύ τους εναρμόνιση.

Κάθε φορά οι υποψήφιες χώρες για ενσωμάτωση με την Ένωση, θα πρέπει να προσαρμόζονται στα τέσσερα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα κοινωνικά συστήματα των κρατών μελών:

α) κοινωνικά πολιτεύματα που δίνουν μια ευρεία θέση στην αρχή της αλληλεγγύης β) ένα ευρύ φάσμα προστασίας που καλύπτει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού γ) ένα υψηλό επίπεδο παροχών δ) μια δημοκρατική μέθοδος διαχείρισης, κυρίως με τη βοήθεια του κοινωνικού διαλόγου³³³.

Σημαντικό μέσο για την προώθηση της κινητικότητας των εργαζομένων μέσα στην ΕΕ είναι η κοινοτική νομοθεσία για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, που αποτελείται σήμερα από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και τον εκτελεστικό του Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 574/72. Αυτοί οι κανόνες έχουν σκοπό να εξασφαλίσουν ότι οι διακινούμενοι εργαζόμενοι της ΕΕ που ασκούν το κοινοτικό τους δικαίωμα για ελεύθερη κυκλοφορία δεν χάνουν την κοινωνικοασφαλιστική τους προστασία.

Οι Κανονισμοί αποδείχθηκαν επιτυχές μέσο επίτευξης αυτού του στόχου. Ωστόσο, οι νέες μορφές κινητικότητας (μικρότερες χρονικές περίοδοι, διάφορα καθεστώτα, πρακτικές πολλαπλής κινητικότητας) μπορούν να καταστήσουν την εφαρμογή τους προβληματική. Για

³³² Foster N. (2008) "Migration of Workers in contemporary Europe" in Jaroslav K. (ed.), *Economic integration in the enlarged EU, from free trade towards monetary union*, Instytut Nauk Ekonomicznych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, page 361

³³³ Robert C. (2000), «Ressources juridiques et stratégies politiques Analyse d'une controverse à la Commission européenne sur la dimension sociale de l'élargissement de l'Union», *Sociologie du Travail, Éditions scientifiques et médicales Elsevier SAS*, Volume 42, Issue 2, 6 April 2000, Page 213

παράδειγμα, ένας διακινούμενος εργαζόμενος που εργάζεται συχνά με συμβάσεις μικρής χρονικής διάρκειας σε διάφορα κράτη μέλη ενδέχεται να βρεθεί αντιμέτωπος με περισσότερα του ενός διαφορετικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης³³⁴. Επομένως, είναι καιρός να εξεταστεί αν χρειάζεται να αναπτυχθούν νέα μέσα που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των διακινούμενων εργαζομένων και των επιχειρήσεων που τους χρησιμοποιούν. Αυτά τα μέσα πρέπει επίσης να θεωρούνται σημαντική συνιστώσα του νέου στόχου για ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη³³⁵.

Από τότε που εκδόθηκε ο Κανονισμός 1408/71 σημειώθηκαν αξιόλογες κοινωνικές εξελίξεις, όμως, πολλές φορές έχει αποδειχτεί ότι η κοινοτική νομοθεσία περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις της εποχής μας. Με άλλα λόγια, είναι αναχρονιστική. Για τον λόγο αυτόν είναι αναγκαία μία ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που να λαμβάνει υπόψη τις μεταβληθείσες κοινωνικές συνθήκες. Μια τέτοια ερμηνεία μπορεί να αποτρέψει το ενδεχόμενο να έχουν ανεπιθύμητα έννομα αποτελέσματα τα κενά που έχουν δημιουργηθεί από τη διατήρηση μιας αναχρονιστικής ρυθμίσεως στο σύστημα της κοινοτικής νομοθεσίας.

Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου επικεντρώνονται συνήθως σε γεγονότα που είναι εξ ολοκλήρου περιορισμένα στο παρελθόν και τα αποτελέσματα των αποφάσεών του είναι σε γενικές γραμμές επίσης αναδρομικά. Συνεπώς, αντίθετα από στην περίπτωση των νομοθετικών πράξεων, η αναδρομική ισχύς δεν αποτελεί νομικό πρόβλημα³³⁶.

Όπως διαπιστώσαμε, ο κοινοτικός δικαστής ελέγχει την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας, έχοντας υπόψη την προώθηση της ενοποίησης των αγορών.

Στον Κανονισμό 883/2004, ελήφθηκαν υπόψη οι αποφάσεις του ΔΕΚ, τέθηκαν ως γενικοί πολιτικοί στόχοι ο συντονισμός των συμπληρωματικών συντάξεων και η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών απασχόλησης και των φορέων κοινωνικής ασφάλισης. Η μεγαλύτερη αλλαγή αφορά στην επέκταση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής σε όλους τους ασφαλισμένους.

³³⁴ Υπό τον όρο ότι ο εργαζόμενος δεν αποσπάται, περίπτωση στην οποία θα εξακολουθούσε να υπόκειται στους εθνικούς κανόνες κοινωνικής ασφάλισης του κράτους μέλους από το οποίο αποσπάται. Μια άλλη κατηγορία που χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή είναι τα άτομα που εργάζονται στις διεθνείς οδικές και αεροπορικές μεταφορές.

³³⁵ COM (2006) 211, «Ένα πρόγραμμα δράσης με βάση τα αιτήματα των πολιτών: παράγοντας αποτελέσματα για την Ευρώπη», 10.05.2006 και COM(2007) 726, «Ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη: ένα κοινωνικό όραμα για την Ευρώπη του 21ου αιώνα», 20.11.2007

³³⁶ Waldhoff C. (2009), «Recent developments relating to the retroactive effect of decisions of the ECJ», *Common Market Law Review*, vol 46 (2009), page 173

Πρόσφατα, σε αποφάσεις του ΔΕΚ που αφορούν στην εξαγωγιμότητα των παροχών, παρατηρήθηκε ότι είναι εύκολη η κρίση της εξαγωγιμότητάς της παροχής αμέσως μόλις καθοριστεί η φύση της.

Συνταξιοδοτικές παροχές

Σε προηγούμενο κεφάλαιο συμπεράναμε ότι ο αποκλεισμός των ειδικών συστημάτων των δημοσίων υπαλλήλων ή των εξομοιούμενων προς αυτούς από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού μπορούσε να δικαιολογηθεί, την εποχή της εκδόσεως του Κανονισμού, λόγω της υπάρξεως μεγάλων διαφορών μεταξύ των εθνικών συστημάτων, οι οποίες δημιουργούσαν δυσχέρειες που ο κοινοτικός νομοθέτης θεώρησε ανυπέρβλητες όταν θέλησε να προβεί στον συντονισμό τους.

Περισσότερο από 45 χρόνια μετά την θέση σε ισχύ της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, δεν γίνεται ακόμη λόγος για εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών και υπάρχουν ακόμη σημαντικές διαφορές στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών ακόμη και των γειτονικών κρατών. Το σημαντικότερο παράδειγμα που μπορούμε να αναφέρουμε είναι η νομοθεσία περί συντάξεων όπου διαπιστώνουμε διαφορετικές φιλοσοφίες ακόμα και στον τρόπο που υπολογίζονται.

Ο συνυπολογισμός των περιόδων ασφάλισης που συμπληρώθηκαν στα κράτη μέλη είναι μία τεχνική για τον συνδυασμό των διαφόρων σταδίων της σταδιοδρομίας του εργαζομένου.

Διαπιστώσαμε ότι ο φόβος του κοινωνικού ντάμπινγκ, ότι με τη δημιουργία της οικονομικής Ένωσης, τα διαφορετικά επίπεδα οικονομικών παροχών των συνταξιοδοτικών καθεστώτων, θα γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους πολίτες ορισμένων κρατών, επαληθεύτηκε, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση που ορισμένοι πολίτες της γειτονικής μας Βουλγαρίας, αλλά και της Ρουμανίας και Πολωνίας, επωφελούνται της κοινοτικής νομοθεσίας και με ελάχιστα έτη ασφαλίσεως στη χώρα μας, δικαιούνται βάσει του Κανονισμού 1408/71 την κατώτατη εθνική μας σύνταξη, το ποσό της οποίας για τα δεδομένα των χωρών αυτών θεωρείται πολύ υψηλό.

Συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης

Τις αποφάσεις των εργαζομένων για κινητικότητα μπορεί να επηρεάσει σημαντικά η προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής (επικουρικής) συνταξιοδότησης. Το 2005 η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση Οδηγίας, στόχος της οποίας ήταν η μείωση των εμποδίων που δυσχεραίνουν

την κινητικότητα με τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης³³⁷. Έπειτα από συζητήσεις που έγιναν στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής της προτεινόμενης Οδηγίας, η Επιτροπή υπέβαλε τροποποιημένη πρόταση, η οποία είχε ως επίκεντρο τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων μέσω της βελτίωσης της απόκτησης και της διατήρησης δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης και περιείχε δέσμευση για την τακτική εξέταση της προόδου την οποία επιτελούν τα κράτη μέλη όσον αφορά τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης³³⁸.

Όπως στο παρελθόν υπήρξε η βελτίωση του συντονισμού των κρατών μελών και πλέον ο χρόνος ασφάλισης των δημοσίων υπαλλήλων στην αλλοδαπή συνυπολογίζεται, έτσι αναμένεται να υπάρξει στο μέλλον και συντονισμός/συνυπολογισμός στην αναγνώριση του χρόνου υπαγωγής στα επικουρικά/επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Θεωρούμε όμως ότι, θα πρέπει πρώτα να ωριμάσουν οι συνθήκες για να επέλθει η πολιτική συναίνεση και η κατανόηση της αναγκαιότητας της επικουρικής ασφαλίσεως, για την αύξηση του επιπέδου των συντάξεων και της αξιοπρεπούς διαβίωσης των συνταξιοδοτηθέντων.

Η αποτυχία διαμόρφωσης υπερεθνικών κοινωνικών θεσμών επικουρικής ασφαλίσεως, που να εφαρμόζονται σε όλα τα κράτη μέλη, οφείλεται κυρίως στα οικονομικά συμφέροντα που προωθούν τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Παροχές ανεργίας - Προνοιακά επιδόματα – Οικογενειακές Παροχές

Η υπόθεση **Sala**³³⁹ έδωσε αναμφίβολα ώθηση στην νομολογιακή αναγνώριση της Ευρωπαϊκής ιθαγένειας. Το δικαστήριο έχει υποστηρίξει ότι οι διατάξεις του Τίτλου II του Κανονισμού

³³⁷ COM (2005) 507 τελικό, «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 20.10.2005

³³⁸ COM (2007) 603 τελικό, «Τροποποιημένη πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων μέσω της βελτίωσης της απόκτησης και της διατήρησης δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 09.10.2007

³³⁹ ΔΕΚ 12.05.1998, υπόθεση C-85/96 (María Martínez Sala κατά Freistaat Bayern). Η κυρία Sala ήταν ισπανίδα, εργάστηκε για μικρό διάστημα στην Γερμανία και ενώ δεν είχε στην κατοχή της άδεια διαμονής στην Γερμανία, υπέβαλε στο γερμανικό φορέα αίτηση χορηγήσεως επιδόματος ανατροφής για το τέκνο της. Ο γερμανικός φορέας απέρριψε την αίτησή της, για τον λόγο ότι η αιτούσα δεν είχε ούτε τη γερμανική ιθαγένεια ούτε άδεια διαμονής ή άλλο τίτλο διαμονής. Το ΔΕΚ τη δικαίωσε θεωρώντας ότι το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει σε κράτος μέλος να απαιτεί από τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών που διαμένουν νομίμως στο έδαφός του να προσκομίζουν, προκειμένου να τους χορηγηθεί επίδομα ανατροφής, νομότυπη άδεια διαμονής, την οποία εκδίδουν οι εθνικές διοικητικές αρχές, όταν για τους ημεδαπούς επιβάλλεται μόνον η προϋπόθεση να έχουν την κατοικία τους ή τη

αποτελούν ένα πλήρες και ομοιόμορφο σύστημα των κανόνων καθορισμού της νομοθεσίας κοινωνικής ασφάλισης που εφαρμόζεται σε έναν διακινούμενο εργαζόμενο. Στην υπόθεση **Kuusijärvi**³⁴⁰, λοιπόν, διευκρινίστηκαν οι παροχές ανεργίας που αναγράφονται στον Τίτλο II.

Το φάσμα των επιδομάτων που προβλέπονται από τα καθεστάτα κοινωνικής ασφάλισης των διάφορων κρατών μελών είναι τόσο ευρύ, που το Δικαστήριο κλήθηκε συχνά να νομολογήσει αναφορικά με ερωτήσεις για το εάν ορισμένοι τύποι επιδομάτων θα μπορούσαν ή όχι να θεωρηθούν ως επιδόματα κοινωνικής ασφάλισης υπό την έννοια του Κανονισμού. Αυτό οδήγησε στη συνέχεια στην υιοθέτηση του Κανονισμού 1247/92 που τροποποίησε τον Κανονισμό 1408/71, ώστε να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για το συντονισμό των αποκαλούμενων «ειδικών παροχών μη ανταποδοτικού χαρακτήρα». Τέτοια επιδόματα, που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ια του Κανονισμού 1408/71, δεν είναι πληρωτέα έξω από το έδαφος του κράτους μέλους σύμφωνα με την νομοθεσία του οποίου απονέμονται.

Δεν είναι απίθανη η ύπαρξη δύο διαφορετικών προσεγγίσεων ως προς το ζήτημα της εξαγωγιμότητας των επιδομάτων ανεργίας, και συγκεκριμένα η σημασία των εθνικών ελέγχων στη δικαιολόγηση της απαίτησης για κατοικία εντός του κράτους μέλους η οποία θα προκαλέσει στο μέλλον σύγχυση. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η νομική βάση για την πρόσφατη απόφαση **Petersen**³⁴¹ κατά την οποία, οι παροχές ανεργίας εξάγονται, ήταν τα άρθρα 45-48 Συνθ.ΛΕΕ (ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων), ενώ η νομική βάση για την απόφαση **De Cuyper**³⁴² κατά την οποία οι παροχές ανεργίας εξαρτώνται από τον τόπο κατοικίας του ασφαλισμένου, ήταν τα άρθρα 20 και 21 Συνθ.ΛΕΕ (ιθαγένεια της Ένωσης)³⁴³.

Παρατηρούμε ότι η κοινοτική νομοθεσία διατήρησε ως γενικό κανόνα τον δεσμό μεταξύ της κτήσεως του δικαιώματος λήψης παροχής και του εδάφους του κράτους στο οποίο ο

συνήθη διαμονή τους εντός αυτού του κράτους μέλους και έτσι η κυρία Sala συνέχισε να λαμβάνει και τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας και το επίδομα ανατροφής για το τέκνο της.

³⁴⁰ ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96 (Anne Kuusijärvi κατά Riksförsäkringsverket). Η Α. Kuusijärvi, εργάστηκε στη Σουηδία, έλαβε επίδομα ανεργίας και όταν γέννησε τέκνο, της χορηγήθηκε το επίδομα τέκνου που προβλέπεται στη σουηδική νομοθεσία. Λίγο καιρό μετά η κα Kuusijärvi ενημέρωσε το ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως στο οποίο ήταν εγγεγραμμένη σχετικά με την πρόθεσή της να μετοικήσει στη Φινλανδία και στη συνέχεια η αίτησή της σχετικά με τη διατήρηση του γονικού επιδόματος μετά τη μεταφορά της κατοικίας της, απορρίφθηκε. Το ΔΕΚ απεφάνθη ότι σ' ένα άτομο το οποίο δεν υπάγεται πλέον σε καμία νομοθεσία, έχει εφαρμογή η νομοθεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου το άτομο αυτό κατοικεί και συνεπώς η κυρία Kuusijärvi δεν δικαιούται το σουηδικό επίδομα τέκνου ενόσω κατοικεί στην Φινλανδία.

³⁴¹ ΔΕΚ 11.09.2008, υπόθεση C-228/07 (Jörn Petersen κατά Landesgeschäftsstelle des Arbeitsmarktservice Niederösterreich)

³⁴² ΔΕΚ 18.07.2006, υπόθεση C-406/04 (Gérald De Cuyper κατά Office national de l'emploi)

³⁴³ Paskalia V. (2009), «Co-ordination of social security in the European Union: An overview of recent case law», *Common Market Law Review*, vol 46 (2009), page 1201

εργαζόμενος κατέστη άνεργος. Αυτό έγινε για να αποφευχθούν καταστάσεις στις οποίες οι άνεργοι θα δελεάζονταν να μεταβούν σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να λάβουν εκεί υψηλότερες παροχές.

Υγειονομικές παροχές – απόδοση δαπανών

Στην υπόθεση **Decker**³⁴⁴ οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης του Λουξεμβούργου αρνήθηκαν να αποζημιώσουν το κόστος των γυαλιών που αγοράστηκαν με μία Λουξεμβουργιανή συνταγή, στο Βέλγιο. Αυτή η άρνηση βασιζόταν στο άρθρο 22 του Κανονισμού 1408/71 που αναφέρει ότι για την απόδοση ιατρικής δαπάνης στο εξωτερικό θα πρέπει πρώτα να δοθεί έγκριση από τον αρμόδιο φορέα³⁴⁵. Το ΔΕΚ καθόρισε μόνο τις αναπόφευκτες συνέπειες από τις βασικές ελευθερίες στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ για την αγορά της δημόσιας υγείας και μελέτησε τα πιθανά επιβλαβή αποτελέσματά τους³⁴⁶.

Με τα σημερινά δεδομένα και ενώ η πρόοδος της κοινωνικής διάστασης συνεχίζει να παραμένει σε μεγάλο βαθμό στην εξουσία των κυβερνήσεων των κρατών μελών, παρατηρούμε ότι στην πρόσφατη πρόταση Οδηγίας για τους διασυννοριακούς ασθενείς, θεωρήθηκε δεδικασμένο και προτάθηκε να μην υπόκεινται σε έγκριση οι δαπάνες εξωνοσοκομειακής περίθαλψης πχ. για γυαλιά. Η πρόταση Οδηγίας αυτή όμως, δεν έχει τύχει αντικείμενο συμφωνίας των κρατών μελών και αυτή τη στιγμή εκκρεμεί.

Δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης των υπηκόων τρίτων χωρών

Από την υπόθεση **Khalil**³⁴⁷ προκύπτει, ότι η επέκταση της νομοθεσίας αφορά μόνο στον συντονισμό των συστημάτων, παρά στην ίση μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών.

Όπου ένα πρόσωπο είναι και πρόσφυγας και υπήκοος μιας τρίτης χώρας που εφαρμόζει τους κανόνες κοινωνικής ασφάλισης της Ε.Ε., είναι αμφισβητήσιμο αν εκείνο το πρόσωπο μπορεί να υπαχθεί σε δύο συμπληρωματικά καθεστώτα με συγκεκριμένη νομοθεσία, που θα βασίζεται από

³⁴⁴ ΔΕΚ 28.04.1998 υπόθεση C-120/95 (Nicolas Decker κατά Caisse de maladie des employés privés)

³⁴⁵ Moore M. (2002), «Freedom of movement and migrant workers' social security: an overview of the case law of the Court of Justice, 1997-2001», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), page 815

³⁴⁶ Giesen R. (1999), «Analysis of the Case C-120/95 Nicolas Decker v. Caisse de maladie des employés privés», *Common Market Law Review*, vol 36 (1999), page 850

³⁴⁷ ΔΕΚ 11.10.2001, υποθέσεις C-95/99, C-96/99, C-97/99, C-98/99, C-180/99 (Mervett Khalil, Issa Chaaban, Hassan Osseili κατά Bundesanstalt für Arbeit, και Mohamad Nasser κατά Landeshauptstadt Stuttgart και Meriem Addou κατά Land Nordrhein-Westfalen)

τη μία στη Συνθήκη που εξασφαλίζει ίση μεταχείριση σε εκείνο το κράτος μέλος και από την άλλη στον Κανονισμό 1408/71 που εξασφαλίζει συντονισμό συστημάτων εάν το πρόσωπο αυτό έχει διακινηθεί εντός της Κοινότητας³⁴⁸.

Η ΕΕ απέχει πολύ ακόμα από το επίπεδο της καθιέρωσης κοινής νομοθεσίας για τους υπηκόους τρίτων χωρών που κατοικούν σε αυτή, παρά το γεγονός ότι αποτελούν ένα σημαντικό μερίδιο του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης³⁴⁹.

Το κοινοτικό δίκαιο έχει μια έντονη τάση να παραχωρεί την εύνοιά του μόνο στους τυχερούς που έχουν την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους³⁵⁰.

Μέχρι πρόσφατα, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ εξετάζαν το θέμα των υπηκόων τρίτων χωρών σαν μια πολιτική περιοχή που υπόκειται στην αρμοδιότητα του κάθε κράτους μέλους.

Η επίδραση των αποφάσεων του ΔΕΚ στην κοινοτική νομοθεσία και τις κοινοτικές πολιτικές

Η βιβλιογραφία αναφορικά με τη συμμόρφωση με το νόμο της ΕΕ γενικά και τις αποφάσεις του ΔΕΚ ειδικά, υπογραμμίζει το γεγονός ότι η εφαρμογή του νόμου δεν πρέπει να θεωρηθεί ως αυτόματη διαδικασία, αλλά καθοδηγείται από την πολιτική³⁵¹.

Από τις υποθέσεις που εξετάστηκαν διαφαίνεται ότι υπάρχει μία προφανής υπερβολή σε ορισμένες αποφάσεις του ΔΕΚ για πολιτικούς λόγους, κάποιες αποφάσεις του δικαστηρίου μπορούν να υποστούν κριτική για έλλειψη πειστικού και σαφούς κινήτρου, και κάποιες άλλες μπορούν να δημιουργήσουν ανησυχία όταν άπτονται στα ευαίσθητα θέματα της αρμοδιότητας των κρατών μελών.

Από τις εξεταζόμενες υποθέσεις προκύπτει ότι οι άνθρωποι αντιμετωπίζονται διαφορετικά σε παρόμοιες περιστάσεις, όπως λχ. από ένα προσωρινό χάσιμο στην προσοχή οδηγείται κάποιος σε απώλεια της θέσης εργασίας του, ενώ αντίθετα διατηρείται η θέση ενός εργαζόμενου κατά τη

³⁴⁸ Peers S. (2002), «Analysis of the Joined Cases C-95/99 to 98/99, Mervett Khalil and others v. Bundesanstalt für Arbeit, and Mohamad Nasser v. Landeshauptstadt Stuttgart και Meriem Addou v. Land Nordrhein-Westfalen», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 1401-1402

³⁴⁹ Hedemann-Robinson M. (2001), «An overview of recent legal developments at community level in relation to third country nationals resident within the European Union, with particular reference to the Case Law of the European Court of Justice», *Common Market Law Review*, vol 38 (2001), page 526

³⁵⁰ Barrett G. (2003), «Family matters: European Community law and third-country family members» *Common Market Law Review*, vol 40 (2003), page 373

³⁵¹ Slepcevic R. (2009), «The judicial enforcement of EU law through national courts: possibilities and limits», *Journal of European Public Policy*, vol 16:3, April 2009, page 379

λήψη προσωρινής άδειας λόγω ασθενείας ή όταν αντιμετωπίζεται η επανεκπαίδευση ως εργασία ανάλογα με τον τομέα που επιλέγεται. Παρατηρείται επίσης ότι σε διαφορετικές περιστάσεις οι εργαζόμενοι έχουν την ίδια αντιμετώπιση και, ότι εκτός της ενισχυμένης προστασίας των κοινοτικών (οικονομικών) ελευθεριών, η προστασία κάποιων κοινωνικών δικαιωμάτων (όπως λχ. απαγόρευση διάκρισης λόγω ιθαγένειας και ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων) τελεί υπό τη διακριτική ευχέρεια του κοινοτικού δικαστή, καθώς εξαρτάται από τα πραγματικά περιστατικά και τις δικονομικές προϋποθέσεις.

Αυτά τα αποτελέσματα συγκρούονται όχι μόνο με τη γενική αρχή (και σε μερικές περιπτώσεις με το θεμελιώδες δικαίωμα) της ίσης μεταχείρισης, αλλά και με άλλες κοινοτικές πολιτικές που αφορούν στην ευελιξία της αγοράς εργασίας, την επαγγελματική κινητικότητα και στα δικαιώματα των εργαζομένων με αναπηρία.

Οι προκύπτοντες αποκλεισμοί από την πρόσβαση και η διατήρηση της θέσης των εργαζομένων βασίζονται πολλές φορές σε λάθος εφαρμογή της έννοιας της συνεισφοράς η οποία και συγκρούεται με τις προοδευτικές κοινοτικές πολιτικές.

Το ΔΕΚ λαμβάνοντας υπόψη του ότι το δίκαιο δεν μπορεί να είναι ξεκομμένο από την κοινωνική πραγματικότητα και πρέπει οπωσδήποτε να προσαρμόζεται προς αυτή όσο το δυνατόν ταχύτερα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση, υπάρχει ο κίνδυνος επιβολής απηρχαιωμένων απόψεων και στατικών αντιμετωπίσεων, προσπάθησε να προσαρμοστεί ως προς την εξέλιξη της κοινωνίας, προκειμένου να είναι σε θέση να ρυθμίζει νέες καταστάσεις, οι οποίες απορρέουν από την εξέλιξη αυτή και από την ίδια την πρόοδο της επιστήμης.

Ακόμα και αν δεχτούμε ότι η διατήρηση των εθνικών συνόρων ή ότι η εθνική αρμοδιότητα διατηρείται ακόμη σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εξελίξεις στην ευρωπαϊκή νομοθεσία για την ελεύθερη διακίνηση προσώπων έχουν θέσει τους κανόνες αυτούς φανερά σε αμφισβήτηση,³⁵² καθώς η ίδια η φύση της ευρωπαϊκής ενοποίησης έχει ως στόχο την ενοποίηση των αγορών.

Διευκολύνοντας λοιπόν, την ελεύθερη κυκλοφορία των ασθενών και την ενοποίηση των αγορών, το ΔΕΚ υποβάλλει έμμεσα τα εθνικά συστήματα υγείας σε ανταγωνισμό μεταξύ τους και τα εξωθεί σε εξορθολογισμό και εξυγίανση. Σε μία εποχή κατά την οποία τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης σε όλη την Ευρώπη διέρχονται κρίση –για λόγους οικονομικούς, δημογραφικούς και άλλους- η επιλογή αυτή του ΔΕΚ μπορεί να αποδειχθεί βραχυπρόθεσμα ιδιαίτερα επαχθής για τα ασφαλιστικά ταμεία των κρατών μελών. Ωστόσο, ιδωμένη από την

³⁵² Shuibhne N. (2002), «Free movement of persons and the wholly internal rule: time to move on?», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), page 769

πλευρά του ευρωπαίου πολίτη είναι αναμφισβήτητα θετική, διότι εξασφαλίζει το δικαίωμά του στην υγεία, οπουδήποτε στην ΕΕ, χωρίς αδικαιολόγητα διοικητικά ή άλλα προσκόματα³⁵³.

Η Επιτροπή αναμένεται να προωθήσει πιο αποφασιστικά τον εκσυγχρονισμό των διοικητικών πρακτικών και τη διοικητική συνεργασία μεταξύ των εθνικών φορέων και αρχών. Τον Μάιο του 2010, όπου αναμένεται να αρχίσει η εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004³⁵⁴, η διοικητική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών φορέων που είναι υπεύθυνοι για το συντονισμό των θεμάτων κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να γίνεται εξολοκλήρου ηλεκτρονικά³⁵⁵. Η εξέλιξη αυτή θα καταστήσει δυνατή την απευθείας (online) αναζήτηση και ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και την καθιέρωση μιας ηλεκτρονικής έκδοσης της ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης υγείας³⁵⁶, πράγμα που θα μειώσει σημαντικά το χρόνο που απαιτείται για την επεξεργασία των αιτήσεων που υποβάλλουν οι διακινούμενοι εργαζόμενοι της ΕΕ για θέματα κοινωνικής ασφάλισης.

Οι Κανονισμοί δεν θίγουν τα διακριτικά γνωρίσματα των διαφόρων εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Γενικά η εθνική νομοθεσία για την κοινωνική ασφάλιση δεν λαμβάνει υπόψη την ειδική κατάσταση αυτών που εργάστηκαν ή κατοίκησαν σε άλλο κράτος, διότι οι εθνικοί νομοθέτες οργανώνουν τα συστήματα της κοινωνικής τους ασφάλισης σύμφωνα με τους εθνικούς τους στόχους³⁵⁷.

Ορισμένοι θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι δεδομένου ότι **η νομική μορφή της Κοινότητας είναι ομοσπονδιακής φύσης** και η έκταση της κυριαρχίας των κρατών-μελών έχει περιοριστεί προς όφελος της Κοινότητας, με την πάροδο των ετών δόθηκε η λύση της πλήρους υπεροχής του κοινοτικού δικαίου. Μόνο πρόβλημα έμεινε όμως η λεγόμενη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών. Στην νομολογία του ΔΕΚ δεν εμφανίζεται η δικονομική αυτονομία αυτή των κρατών μελών ως οφειλόμενη ή εκφράζουσα την εθνική κυριαρχία των κρατών μελών. Αντίθετα, το εθνικό δικονομικό δίκαιο αναγνωρίζεται από το ΔΕΚ μόνο ως συμπληρωματικό κοινοτικό δίκαιο του οποίου ο ρόλος είναι να καθιστά δυνατή την αποτελεσματική εφαρμογή του ουσιαστικού κοινοτικού δικαίου. Όπως έχει επανειλημμένα τονίσει το ΔΕΚ, η εθνική

³⁵³ Χατζόπουλος Β. (2005), «Το αναδυόμενο κοινωνικό πρόσωπο της Εσωτερικής Αγοράς: εμπνευσμένη πολιτική επιλογή ή νομική αναγκαιότητα;», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 3/2005, σελ. 551

³⁵⁴ Ο Κανονισμός αυτός θα αντικαταστήσει τον ισχύοντα κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71.

³⁵⁵ Με την επιφύλαξη των μεταβατικών διατάξεων τις οποίες ενδέχεται να συμφωνήσουν τα κράτη μέλη στο Συμβούλιο.

³⁵⁶ Η εφαρμογή θα είναι βαθμιαία και ευέλικτη. Βλ. COM (2003) 73, «Εισαγωγή της Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας», 02.02.2003

³⁵⁷ Cornelissen R. (1998), «Η αρχή της εδαφικότητας και οι κοινοτικοί κανονισμοί για την κοινωνική ασφάλιση», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 10/478, Οκτώβριος 1998, σελ. 692

οικονομία εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση έλλειψης κοινοτικής νομοθεσίας επί του συγκεκριμένου θέματος³⁵⁸.

Εμείς θεωρούμε ότι εξαιτίας και της οικονομικής κρίσης, δεν έχουν ωριμάσει ακόμα οι πολιτικές συνθήκες που θα ωθήσουν τα κράτη μέλη να εκχωρίσουν μέρος της κυριαρχίας τους στην Ένωση αναφορικά με τους σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης, καθώς στο πλαίσιο μίας μονεταριστικής εμπνεύσεως δημοσιονομικής πειθαρχίας, που αντιμετωπίζει τις κοινωνικές δαπάνες εν γένει ως απειλή για την οικονομία, η κοινωνική ασφάλιση γίνεται αντιληπτή ως δημοσιονομικό βάρος που πρέπει να ρυθμιστεί προκειμένου να περιοριστεί το δημόσιο έλλειμμα.

Η Πρόταση Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη

Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου, αναφορικά με τα δικαιώματα των ασθενών στη διασυνοριακή περίθαλψη και τη μακροχρόνια φροντίδα υγείας, προκάλεσαν όχι μόνο μια αύξηση των προσωπικών δικαιωμάτων αλλά και μια θεμελιώδη αλλαγή στην κατανόηση της μελλοντικής σημασίας της αμοιβαίας ευρωπαϊκής πολιτικής υγείας σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Εξετάζοντας τις προτάσεις αναφορικά με τη διαδικασία εφαρμογής της νομολογίας των δικαστηρίων, γινόμαστε μάρτυρες στην εμφάνιση ενός **νέου ευρωπαϊκού χώρου της υγείας**. Τα ασφαλιστικά συστήματα, που τις περισσότερες φορές καλούνται να αποφασίσουν έχοντας υπόψη τους τις περιορισμένες δαπάνες των δημόσιων κεφαλαίων τους, θα πρέπει να καταλάβουν ότι η πολιτική συμμετοχή σε μια νέα και διευρυμένη αγορά υγειονομικής περίθαλψης θα μετατρέψει τους ασθενείς σε καταναλωτές ωθώντας τους εθνικούς ασφαλιστικούς οργανισμούς να ενεργούν αναλόγως³⁵⁹.

Με αυτή την πρόταση Οδηγίας ενισχύονται τα κοινωνικά δικαιώματα των ευρωπαίων ασθενών.

Βέβαια υπάρχει πάντα η προφανής επιθυμία οι εγχειρήσεις να διεξάγονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στην κατοικία των ασθενών γιατί είναι μια δύσκολη επιλογή, το να μεταβαίνει ο ασθενής στο εξωτερικό, συχνά σε μια χώρα όπου δεν μπορεί να μιλήσει τη γλώσσα και να μην έχει επαρκή πληροφόρηση για τα ιατρικά πρότυπα και τα δικαιώματα ασθενών. Οι ασθενείς χρειάζονται τις καλύτερες πληροφορίες ως προς το κατά πόσο οι τοπικές αρχές του τόπου

³⁵⁸ Παπαδημητρίου Χ. (2000), «Η διεθνής κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 8/500, Αύγουστος 2000, σελ. 568

³⁵⁹ Sieveking K. (2006), «ECJ Rulings on Health Care Services and Their Effects on the Freedom of Cross-Border Patient Mobility in the EU», *Zentrum für Europäische Rechtspolitik*, 3/2006, Bremen April 2006

προορισμού θα συγκατατεθούν για την παροχή υγειονομικής περίθαλψης. Αναμένεται να υπάρξει μια ιδιαίτερη αύξηση σε βραχυπρόθεσμη βάση στις παραμεθόριες περιοχές μεταξύ των παλαιότερων και των νέων κρατών μελών, έχοντας υπόψη και το ελληνικό παράδειγμα του «οδοντοϊατρικού τουρισμού» των ελλήνων ασθενών στην γειτονική Βουλγαρία, όπου το κόστος της οδοντοϊατρικής περίθαλψης είναι πάρα πολύ χαμηλό.

Οι διατάξεις για τα δικαιώματα που προβλέπονται στην πρόταση Οδηγίας και οι διατάξεις για τα δικαιώματα των διακινούμενων ασθενών που ορίζει ο Κανονισμός 1408/71, αποτελούν εναλλακτικούς μηχανισμούς για την κάλυψη των εξόδων της διασυνοριακής περίθαλψης. Παρατηρείται ότι ο Κανονισμός 1408/71 επιδιώκει το στόχο που διατυπώνεται στο άρθρο 48 της Συνθ.ΛΕΕ (ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων), πολλές δικαστικές αποφάσεις διακίνησης ασθενών στηρίζονται στο άρθρο 56 της Συνθ.ΛΕΕ (ελεύθερη παροχή υπηρεσιών), ενώ η νομική βάση για την πρόταση Οδηγίας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη θεμελιώνεται στο άρθρο 114 παράγραφος 3 της Συνθ.ΛΕΕ (προσέγγιση των νομοθεσιών).

Επειδή αυτή την περίοδο η πρόταση Οδηγίας βρίσκεται ακόμα στο στάδιο των διαβουλεύσεων εξαιτίας σοβαρότατων διαφωνιών μεταξύ των κρατών μελών, αναμένεται η επόμενη Προεδρία του Συμβουλίου να την ξαναφέρει στο προσκήνιο προτείνοντας συμβιβαστική λύση.

Η Πρόταση Οδηγίας για τη διατήρηση δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης

Τι θα συμβεί εάν ένας εργαζόμενος, ο οποίος υπάγεται στο υποχρεωτικό σύστημα που προβλέπει η ολλανδική νομοθεσία και ο οποίος έχει εργαστεί στη Γαλλία όπου επίσης ήταν ασφαλισμένος, ζητήσει την επικουρική του σύνταξη; Στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορέσει να επικαλεστεί τις αρχές συνυπολογισμού και εξαγωγής που προβλέπει το άρθρο 48 της Συνθήκης, επειδή ο Κανονισμός 1408/71 αποκλείει ρητά από το πεδίο εφαρμογής του τα συμβατικά συστήματα. Αυτό όμως έχει ως συνέπεια την απώλεια μέρους των πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφάλισης³⁶⁰.

Δυστυχώς δεν υπήρξε συμβιβασμός των κρατών μελών όσον αφορά στην πρόταση Οδηγίας για τη διατήρηση δικαιωμάτων στην συμπληρωματική συνταξιοδότηση. Αναμένεται στο μέλλον να επαναπροωθηθεί προς συζήτηση, δεδομένου ότι είναι ένα θέμα που αφορά σε πολλούς διακινούμενους εργαζόμενους.

³⁶⁰ Μαυρίδης Π. (1998), «Επικουρικά συνταξιοδοτικά συστήματα: Κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ή κοινοτικό κοινωνικό δίκαιο», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 11/479, Νοέμβριος 1998, σελ. 785

Συνολική αξιολόγηση

Το Δικαστήριο, κατά τη διάρκεια των ετών, έχει κατηγορηθεί συχνά για υπέρβαση των ορίων της αρμοδιότητάς του ερμηνεύοντας τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας με τρόπο που δεν φαίνεται ότι προβλεπόταν αρχικά από τους συντάκτες της.

Εκτός από την ενισχυμένη προστασία των οικονομικών ελευθεριών, η προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων (ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων) εξαρτάται από τα πραγματικά περιστατικά και την κατά περίπτωση κρίση του κοινοτικού δικαστή.

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, η πιο εύλογη εξήγηση πίσω από την προσέγγιση του ΔΕΚ είναι ότι το δικαστήριο έχει υποστηρίξει μια ακόμα ευρύτερη άποψη και έχει αποφασίσει να επεκτείνει το πεδίο της ελεύθερης αγοράς ώστε να καλυφθεί η κατάσταση όλων των οικονομικά δραστήριων πολιτών της Ένωσης, ακόμα κι αν η οικονομική τους δραστηριότητα πραγματοποιείται πλήρως μέσα στο κράτος προέλευσής τους, υπό τον όρο ότι η κατάσταση περιλαμβάνει ένα διασυνοριακό στοιχείο κάποιου είδους, και αυτό ανεξάρτητα από εάν ο περιορισμός που υφίστανται συσχετίζεται με κάθε τρόπο με τη οικονομική δραστηριότητα³⁶¹ που ακολουθούν³⁶².

Είναι αρκετά εμφανές ότι το δικαστήριο δεν έχει τη δύναμη να επιβάλει εξίσωση των κοινωνικών δαπανών ή να εναρμονίσει τους όρους απασχόλησης στην Κοινότητα. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, πρέπει να εξασφαλίσει την ελευθερία του εμπορίου και να

³⁶¹ Η **οικονομική δραστηριότητα** είναι η παραγωγή και η διανομή των αγαθών και των υπηρεσιών, είναι δηλαδή, η εργασία που οι άνθρωποι κάνουν για να ενισχύσουν τη ποιότητα ζωής τους. Οι οικονομικές δραστηριότητες περιλαμβάνουν τις πράξεις που κάνουν οι άνθρωποι για να πάρουν, να καθαρίσουν ή να χρησιμοποιήσουν τους φυσικούς πόρους. Η οικονομική δραστηριότητα συσχετίζεται επίσης με την απασχόληση, είναι η δραστηριότητα της οικονομίας η οποία περιλαμβάνει την αύξηση και τη μείωση της οικονομίας και όλων των παραγόντων που την επηρεάζουν (παραδείγματος χάριν Συνολικές Δαπάνες). Μετριέται συνήθως από το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) που είναι πιθανώς ένας από τους πιο αξιόπιστους οικονομικούς δείκτες.

Στην χώρα μας, ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας καταρτίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος χρησιμοποιώντας μια παραλλαγή της μεθοδολογίας που ανέπτυξαν οι Stock και Watson για την κατάρτιση δεικτών δραστηριότητας. Ο σύνθετος δείκτης εξάγεται ως η «κοινή συνιστώσα» οκτώ βασικών βραχυχρόνιων δεικτών που αφορούν σε επιμέρους κλάδους ή τομείς που γενικά αντανακλούν την τρέχουσα δραστηριότητα. Ειδικότερα, χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθοι δείκτες:

η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα με βάση τις άδειες οικοδομών, η παραγωγή τσιμέντου, ο όγκος λιανικού εμπορίου, η βιομηχανική παραγωγή, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις, οι εξαγωγές αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή, τα δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα καθώς και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Ο δείκτης παρουσιάζεται σε μηνιαίους ρυθμούς μεταβολής που έχουν αναχθεί σε ετήσια βάση και κανονικοποιηθεί στον ρυθμό μεταβολής του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Βλέπε *Τράπεζα της Ελλάδος. Ευρωσύστημα. Εσωτερική Οικονομία – Τιμές*. Διαθέσιμο στο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/prices.aspx> και http://wiki.answers.com/Q/Whats_the_definition_of_economic_activity

³⁶² Tryfonidou A. (2009), «In search of the aim of the EC free movement of persons provisions: Has the Court of Justice missed the point?», *Common Market Law Review*, vol 46 (2009), page 1591

συντηρήσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των επιχειρήσεων στην κοινή αγορά, αφ' ετέρου πρέπει να έχει υπόψη του την προστασία της απασχόλησης και των εργαζομένων και τη συντήρηση των εθνικών κοινωνικών προτύπων³⁶³.

Από τις υποθέσεις που εξετάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, συνάγεται ότι η κοινωνική προστασία των εργαζομένων και οι θεμελιώδεις ελευθερίες βασικά δεν είναι αντιφατικές. Το ΔΕΚ σε πολλές περιπτώσεις οδηγήθηκε σε διεύρυνση των ερμηνευτικών περιθωρίων του σχετικά με την ανάδειξη του οικονομικού χαρακτήρα της Ένωσης. Πολλές φορές το ΔΕΚ εξέλαβε τις κοινοτικές αρχές και ελευθερίες σαν γενικές ρήτρες, που οι επιμέρους απαγορεύσεις τους ερμηνεύτηκαν από τον δικαστή και υπόκεινται συνεχώς σε αναπροσαρμογή ανάλογα με την πρόοδο της διαδικασίας οικονομικής ενοποίησης.

Το Δικαστήριο είναι σε θέση να καταστήσει πιθανή την κοινωνική προστασία και συγχρόνως να διακηρύξει τους κανόνες που έχουν στόχους που μπορούν να επιτευχθούν με έναν μικρότερο βαθμό περιορισμού των θεμελιωδών ελευθεριών³⁶⁴.

Συμφωνούμε με τους θεωρητικούς που υποστηρίζουν ότι πρέπει πλέον να καθοριστεί ποιο είδος ευρωπαϊκής κοινωνίας στοχεύει να δημιουργήσει η Κοινότητα γιατί αυτό το θέμα επιδρά σημαντικά στις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων που επιθυμούν την εισαγωγή ή την παραμονή τους σε αυτή³⁶⁵.

Το όραμα του κοινού ευρωπαϊκού κοινωνικού χώρου δεν έχει ακόμα προχωρήσει. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση χρειάζεται μία διαρκή νομιμοποίηση για να προχωρήσει.

Ορισμένοι αναλυτές θεωρούν ότι τα προβλήματα της κοινωνικής Ευρώπης την εποχή της κρίσης δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά παρά μόνο **στο πλαίσιο μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη μορφή μιας πολιτικής ομοσπονδίας**, που δεν θα έχει τις θεσμικές, δημοσιονομικές, πολιτικές και κοινωνικές αγκυλώσεις του σημερινού διακυβερνητικού μορφώματος³⁶⁶.

³⁶³ Azoulai L. (2008), «The Court of Justice and the Social Market Economy: The emergence of an ideal and the conditions for its realization», *Common Market Law Review*, vol 45 (2008), page 1353

³⁶⁴ Giesen R. (2003), «Posting: Social protection of workers vs. fundamental freedoms?», *Common Market Law Review*, vol 40 (2003), page 158

³⁶⁵ Peers S. (1998), «Building fortress Europe: The development of EU Migration law» *Common Market Law Review*, vol 35 (1998), page 1235

³⁶⁶ Σακελλαρόπουλος Θ. (2009) «Κοινωνική Ευρώπη και οικονομική κρίση», *εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 09.05.2009. Διαθέσιμο στο: <http://www.epeksa.gr/Analyseis/Sakellariopoulos%209-5-2009.pdf>

Εμείς συνεχίζουμε να συμφωνούμε με εκείνους που υποστηρίζουν ότι για να επιτύχει η κοινή στρατηγική της Επιτροπής αναφορικά με την κοινωνική προστασία, θα πρέπει τα κράτη μέλη να επιτύχουν πολιτική συμφωνία προκειμένου να ενσωματωθεί η κοινωνική διάσταση στους προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής³⁶⁷.

³⁶⁷ Porte C. & Pochet P. (2000), «Une stratégie concertée en matière de sécurité sociale au plan européen», *Revue Belge de sécurité sociale*, N°2, juin 2000, page 486

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα ατομικά δικαιώματα εδράζονται στο πλέγμα των θεμελιωδών σχέσεων του ατόμου με το Κράτος-φορέα της εξουσίας, με μόνιμο αντικειμενικό σκοπό την προστασία της αξίας και της προσωπικότητας των ανθρώπων³⁶⁸. Σκοπός της Συνθήκης είναι πρωταρχικά η οικονομική ενοποίηση, η προστασία των ατόμων και η διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας σε ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα.

Η πορεία που διανύθηκε από το 1958 μέχρι σήμερα είναι τεράστια. Αφετηρία αποτέλεσε αναμφίβολα η βούληση του κοινοτικού νομοθέτη, αφού η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων συμπεριλαμβάνεται στους στόχους της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Η κινητικότητα των εργαζομένων στην ΕΕ παραμένει σχετικά χαμηλή, αν και οι στατιστικές για τις ροές κινητικότητας ή τα σχετικά κίνητρα πρέπει να βελτιωθούν. Περίπου το 2% του ενεργού πληθυσμού ενός από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ ζουν και εργάζονται σήμερα σε άλλο κράτος μέλος. Συγκριτικά, το αντίστοιχο ποσοστό των πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι κατοικούν στην ΕΕ είναι σχεδόν διπλάσιο³⁶⁹.

Η διεύρυνση της ΕΕ το 2004 και το 2007 αύξησε όχι μόνο τις ευκαιρίες των εργαζομένων να βρουν δουλειά αλλά και τις ευκαιρίες των εργοδοτών να βρουν εργαζομένους. Τα περισσότερα από τα κράτη μέλη της ΕΕ των 25 έχουν καταργήσει ή χαλαρώσει τους περιορισμούς που εφάρμοζαν για τους πολίτες, οκτώ από τα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην ΕΕ το 2004, πράγμα που δημιούργησε ένα μεγάλο εν δυνάμει εργατικό δυναμικό, που επιτρέπει την καλύτερη αντιμετώπιση των προκλήσεων της γήρανσης και της παγκοσμιοποίησης.

Οι εργαζόμενοι πρέπει να έχουν μεγαλύτερη κινητικότητα τόσο μεταξύ θέσεων εργασίας («εργασιακή κινητικότητα») όσο και μεταξύ περιφερειών ή κρατών μελών («γεωγραφική κινητικότητα»). Πρέπει να τους παρέχονται οι σωστές δεξιότητες και να τους δίνεται η ευκαιρία να αλλάζουν συχνά θέσεις εργασίας και να προοδεύουν στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Αυτός είναι ο βασικός στόχος των κοινά συμφωνημένων αρχών της ευελιξίας με ασφάλεια³⁷⁰,

³⁶⁸ Περράκης Στ. (2003), *Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ. 14

³⁶⁹ Ο αντίκτυπος της προσχώρησης των νέων κρατών μελών εξετάζεται επίσης στην έκθεση της Επιτροπής σχετικά με τη λειτουργία των μεταβατικών διατάξεων που ορίζονται στην συνθήκη προσχώρησης του 2003 (περίοδος 1η Μαΐου 2004 - 30 Απριλίου 2006), COM(2006) 48 της 8.2.2006.

³⁷⁰ Για τη θέσπιση κοινών αρχών όσον αφορά την ευελιξία με ασφάλεια: περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας μέσω της ευελιξίας με ασφάλεια, COM (2007) 359 της 27.6.2007

μιας έννοιας που μπορεί να βοηθήσει τους εργαζομένους να διαχειρίζονται επιτυχέστερα τις αλλαγές θέσεων εργασίας σε περιόδους επιτάχυνσης των οικονομικών αλλαγών.

Ωστόσο, η κινητικότητα των εργαζομένων εξακολουθεί να είναι μάλλον περιορισμένη, καθώς δυσχεραίνεται από διάφορα εμπόδια. Οι πολίτες, πέρα από την αβεβαιότητα που ενδεχομένως αισθάνονται όσον αφορά τα πλεονεκτήματα της κινητικότητας, αντιμετωπίζουν διάφορα εμπόδια που παρακωλύουν τη μετακίνησή τους, όπως τα εξής: νομικά και διοικητικά εμπόδια, δαπάνες στέγασης και διαθεσιμότητα κατοικιών, επαγγελματική απασχόληση των συζύγων/συντρόφων τους, δυνατότητα μεταφοράς συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, γλωσσικά εμπόδια και ζητήματα αναγνώρισης προσόντων σε άλλα κράτη μέλη³⁷¹.

Όμως, εκτός από τα νομικά και διοικητικά εμπόδια, π.χ. στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, η κινητικότητα παρακωλύεται και από πρακτικά εμπόδια σε τομείς όπως η στέγαση, οι γλώσσες, η απασχόληση των συζύγων/συντρόφων. Υπάρχουν όμως και άλλοι παράγοντες που λειτουργούν αποτρεπτικά για την κινητικότητα, όπως, π.χ., η μη αναγνώριση των εμπειριών κινητικότητας για τη βελτίωση των προοπτικών σταδιοδρομίας. Αυτά τα εμπόδια αφορούν ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν σε διάφορα επίπεδα: τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και κοινοτικό.

Σύμφωνα με το άρθρο 21 της Συνθήκης, κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους. Εάν, προς επίτευξη αυτού του στόχου, απαιτείται δράση της Ένωσης και εφόσον οι Συνθήκες δεν έχουν προβλέψει εξουσίες προς τούτο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, μπορούν να θεσπίζουν διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων. Για τους ίδιους σκοπούς και εκτός εάν οι έχουν προβλέψει εξουσίες δράσης προς τούτο, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, μπορεί να θεσπίζει μέτρα σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση ή την κοινωνική προστασία. Το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι συντάκτες του άρθρου αυτού καταφεύγουν για πρώτη φορά σε ένα *συνταγματικό* λεξιλόγιο, χρησιμοποιώντας όρους όπως «δικαίωμα» ή «πολίτης της Ένωσης», οι

³⁷¹ COM (2007) 773 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, «Κινητικότητα, ένα μέσο για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας: το ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την κινητικότητα στην εργασία (2007-2010)», 06.12.2007

οποίοι ήταν εμφανώς απόντες από το κείμενο της Συνθήκης πριν από την αναθεώρηση του Μάαστριχτ. Μέχρις εκείνη τη στιγμή, ο κοινοτικός νομοθέτης απέφευγε συστηματικά να κάνει ρητώς λόγο για δικαιώματα που απονέμονται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ακόμη και σε περιπτώσεις που κάτι τέτοιο ήταν προφανές.

Κεντρικός σκοπός του κοινοτικού κανόνα ήταν καταρχήν η ανάπτυξη της ίδιας της Κοινότητας και η ευόδωση των θεμελιωδών επιδιώξεών της, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου τα πρόσωπα εμπλέκονταν άμεσα στο ρυθμιστικό πεδίο του κρίσιμου κανόνα.

Την έλλειψη αυτή του κοινοτικού δικαίου έρχεται να θεραπεύσει η εισαγωγή διατάξεων στη Συνθήκη, όπως εκείνη του άρθρου 21, σε σχέση με την ιθαγένεια της Ένωσης και τα δικαιώματα που συνδέονται με αυτή. Το κρίσιμο άρθρο διαπνέεται από την ίδια *ανθρωποκεντρική φιλοσοφία* που χαρακτηρίζει και τις υπόλοιπες διατάξεις της ίδιας ενότητας. Μία κατηγορία προσώπων, οι πολίτες της Ένωσης, καθίστανται φορείς συγκεκριμένου δικαιώματος, εκείνου του δικαιώματος να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, ανεξάρτητα από το αν η απόλαυση του δικαιώματος αυτού συνδυάζεται με την ανάδειξη άλλων κοινοτικών επιδιώξεων ή στόχων³⁷².

Το ΔΕΚ θεωρεί ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία τους εξασφαλίζει, στους τομείς που καλύπτει το κοινοτικό δίκαιο, την ίδια νομική μεταχείριση ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους.

Μία από τις επιπτώσεις εφαρμογής των πολιτικών κοινωνικής ασφάλισης είναι η αναδιανομή του εισοδήματος σε διάφορες ομάδες πληθυσμού. Τα χρήματα που συγκεντρώνονται από τα ασφαλιστικά ταμεία διανέμονται στους ασφαλισμένους βάσει της εκάστοτε κοινωνικοασφαλιστικής νομοθεσίας³⁷³.

Το ασφαλιστικό σύστημα σήμερα αποτελεί ένα από τα μεγάλα ζητήματα πολιτικής, που οι κοινωνικά αναπτυγμένες χώρες καλούνται από την ίδια την πραγματικότητα να επαναρρυθμίσουν³⁷⁴.

³⁷² ΔΕΚ 21.09.1999, υπόθεση C-378/97 (Επιβολή προστίμου κατά Florus Ariël Wijzenbeek), Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα, σκέψεις 81-83

³⁷³ Sainsbury R. (1999) "The aims of Social Security", in Ditch J. (ed.) *Introduction to Social Security. Policies, Benefits and Poverty*, Publishing Company Routledge, London 1999, σελ 41

³⁷⁴ Γιαννίτσης Τ. (2002) «Το μέλλον των Συνταξιοδοτικών Συστημάτων στην Ευρώπη», στο ΙΣΤΑΜΕ (επιμ.) *Η μεταρρύθμιση των Ασφαλιστικών Συστημάτων στα κράτη – μέλη της ΕΕ. Προοπτικές για την Ελλάδα*, εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ Ανδρέας Παπανδρέου, Αθήνα 2002, σελ 12

Συμφωνούμε με την άποψη αυτή και θεωρούμε ότι, οι κοινωνικές δαπάνες αντιμετωπίζονται ως απειλή για την οικονομία, καθώς η κοινωνική ασφάλιση θεωρείται ως δημοσιονομικό βάρος που θα πρέπει να ρυθμιστεί πρώτα απ' όλα σε εθνικό επίπεδο.

Η θέσπιση κοινοτικής νομοθεσίας όσον αφορά την κοινωνική ασφάλιση είναι μια ουσιαστική προϋπόθεση η οποία επιτρέπει την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων που προβλέπει η Συνθήκη, πάντα στο πλαίσιο της ανάδειξης του οικονομικού χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το κοινοτικό δίκαιο δεν θεσπίζει μέτρα που στοχεύουν στην εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών, αλλά προβλέπει το συντονισμό των εθνικών συστημάτων. Πράγματι, τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης είναι το αποτέλεσμα μακρόβιων εθνικών παραδόσεων και λαμβάνουν υπόψη τη νοοτροπία κάθε κράτους. Στα πλαίσια του συντονισμού, το κράτος μέλος διατηρεί το δικαίωμά του να καθορίσει τους τύπους των παροχών και τις προϋποθέσεις χορήγησης. Αντίθετα, το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει κάποιους κανόνες και αρχές ώστε να εγγυηθεί ότι η εφαρμογή των διαφορετικών εθνικών συστημάτων δεν ζημιώνει τα πρόσωπα που ασκούν το δικαίωμά τους για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων.

Η σημαντικότερη απόπειρα του κοινοτικού νομοθέτη να προβεί σε συντονισμό των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων υπήρξε το 1971 με την έκδοση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου. Ο Κανονισμός αυτός έχει επιτρέψει να προσφερθούν εγγυήσεις σε όλους τους εργαζομένους υπηκόους των κρατών μελών για την ίση μεταχείριση και τη χορήγηση των παροχών κοινωνικής ασφάλισης, ανεξάρτητα από τον τόπο απασχόλησής ή κατοικίας τους.

Από το 1971, ο Κανονισμός αυτός έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών τροποποιήσεων αφενός ώστε να προσαρμοστεί στις εξελίξεις των εθνικών νομοθεσιών και αφετέρου προκειμένου να ενσωματώσει τις προόδους που έχουν σημειωθεί με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Οι τροποποιήσεις αυτές έχουν συμβάλει στην πολυμορφία των κοινοτικών κανόνων συντονισμού.

Παρά το θεμελιώδη χαρακτήρα του δικαιώματος για ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, εξακολουθεί να διαφαίνεται ότι υπάρχουν ορισμένα εμπόδια ακόμα και μετά από σχεδόν 40 έτη, γεγονός που ενδέχεται να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για ελεύθερη κυκλοφορία.

Οι κανόνες συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας εντάσσονται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, στην προώθηση της ενοποίησης των

αγορών και αφενός συμβάλλουν στη βελτίωση του επιπέδου της ζωής τους και των συνθηκών εργασίας των διακινουμένων προσώπων, αφετέρου πρέπει να εξασφαλίζουν στα πρόσωπα που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας, καθώς και στα άτομα που εξαρτώνται από αυτούς και στους επιζώντες αυτών, τη διατήρηση των κεκτημένων και των υπό απόκτηση δικαιωμάτων και πλεονεκτημάτων.

Οι στόχοι αυτοί πρέπει να επιτευχθούν ιδίως με τον συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη δυνάμει των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών για τη θεμελίωση και τη διατήρηση δικαιώματος σε παροχές και για τον υπολογισμό του ποσού των παροχών καθώς και με τη χορήγηση παροχών στις διάφορες κατηγορίες προσώπων.

Τα πρόσωπα που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας είναι ανάγκη να υπάγονται στο σύστημα κοινωνικής ασφάλειας ενός μόνο κράτους μέλους, ώστε να αποφεύγεται η συρροή των εφαρμοστέων εθνικών νομοθεσιών και οι περιπλοκές που είναι δυνατόν να προκύψουν από αυτήν.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης αποσκοπεί στην εξομοίωση των πολιτών των άλλων κρατών μελών με τους πολίτες της χώρας υποδοχής. Η εφαρμογή της όμως δεν συνεπάγεται αυτομάτως και την εξομοίωση των γεγονότων ή καταστάσεων που έλαβαν χώρα σε ένα άλλο κράτος μέλος με αντίστοιχα γεγονότα που θα μεσολαβούσαν στο έδαφος του κράτους υποδοχής.

Συνεπάγονται εμμέσως δυσμενείς διακρίσεις τόσο οι προϋποθέσεις του εθνικού δικαίου, οι οποίες, μολονότι εφαρμόζονται χωρίς διάκριση λόγω ιθαγενείας, θίγουν κυρίως ή στη μεγάλη πλειονότητά τους, τους διακινούμενους εργαζόμενους, όσο και οι αδιακρίτως εφαρμοζόμενες προϋποθέσεις, οι οποίες πληρούνται στο σύνολό τους ευκολότερα για τους ημεδαπούς εργαζόμενους απ' ό,τι για τους διακινούμενους ή οι οποίες ενέχουν τον κίνδυνο να λειτουργήσουν σε βάρος ειδικά των διακινουμένων προσώπων³⁷⁵.

Έχουν γίνει αρκετές συζητήσεις σχετικά με την **εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης** των κρατών μελών, ένα εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα, το οποίο κατά την άποψή μας δεν μπορεί να γίνει πράξη υπό αυτή τη δυσμενή οικονομική συγκυρία, καθώς απαιτεί πολιτική συναίνεση, εκχώριση της κρατικής εθνικής αρμοδιότητας στην Ένωση και θα επιφέρει υπέρογκο οικονομικό κόστος.

³⁷⁵ Τσοτσορού Θ. (2007), «Η απώλεια συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων λόγω της μη εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 στα εκ του νόμου συστήματα επικουρικής ασφάλισης», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 9/585, Σεπτέμβριος 2007, σελ. 666

Ειδικά μετά τη διεύρυνση της Ένωσης με τα 10 νέα κράτη-μέλη, είναι αμφίβολο κατά πόσο τα μοντέλα εναρμόνισης των διάφορων θεωρητικών θα μπορούσαν να τύχουν εφαρμογής, λαμβανομένου υπόψη ιδίως ότι προϋποθέτουν σημαντικές εισοδηματικές μεταβιβάσεις μεταξύ των κρατών-μελών και, βέβαια, αντίστοιχο βαθμό αλληλεγγύης³⁷⁶.

Το Κεφάλαιο 1, «Παροχές Ασθένειας και Μητρότητας» (του Τίτλου ΙΙΙ του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71), βρίσκεται τα τελευταία έτη στο επίκεντρο ποικίλων συζητήσεων και προβληματισμών, αφενός μεν για το είδος και την έκταση των παροχών, οι οποίες εμπίπτουν στον εν λόγω Κανονισμό ή καταλαμβάνονται (και) από τη θεμελιώδη αρχή της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, αφετέρου δε για το ύψος της καλυπτόμενης από το κοινοτικό δίκαιο δαπάνης, την οποία δημιουργεί η λήψη των παροχών αυτών³⁷⁷.

Προβληματισμούς προκαλεί η δράση της Κοινότητας και στον τομέα της δημόσιας υγείας. Γίνεται προσπάθεια ανάπτυξης χωρίς να θίγονται στο παραμικρό οι αρμοδιότητες των κρατών μελών σε ό,τι αφορά στην οργάνωση και την παροχή των υγειονομικών υπηρεσιών και της ιατρικής περιθάλψεως.

Το ΔΕΚ έχει εκδόσει πληθώρα αποφάσεων για την ερμηνεία του Κανονισμού 1408/71 και των τροποποιήσεων του. Πολλές φορές οι αποφάσεις αυτές έγιναν η αιτία για περαιτέρω τροποποιήσεις και επεκτάσεις εφαρμογής του σε καλυπτόμενα πρόσωπα, εξαγωγή παροχών και απόδοση δαπανών.

Σε πολλές περιπτώσεις, το ΔΕΚ εξέδωσε προδικαστικές αποφάσεις που αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 22 του Κανονισμού 1408/71, για παροχή έγκρισης από τον αρμόδιο φορέα, στον ασθενή να μεταβεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, για να υποβληθεί στην κατάλληλη για την κατάστασή του θεραπεία.

Σε ορισμένες αποφάσεις του Δικαστηρίου που αφορούν στο ζήτημα της κινητικότητας των ασθενών εντός της Κοινότητας έχουν εξεταστεί ορισμένες αρχές σχετικές με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι ασθενείς δικαιούνται βάσει του άρθρου 56 της Συνθ.ΛΕΕ (απαγόρευση των περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών) να λαμβάνουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

³⁷⁶ Κοντιάδης Ξ. (2004), *Συνταγματικές εγγυήσεις και θεσμική οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 245

³⁷⁷ Σκλήκας Ν. – Τσοτσορού Θ. (2008), *Ο εκσυγχρονισμός του συντονιστικού μηχανισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας – Η υγειονομική περίθαλψη*, Τόμος Ι, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008, σελ 15

σε άλλα κράτη μέλη και να τους αποδίδονται οι σχετικές δαπάνες από το εθνικό σύστημα ασφαλίσεως υγείας στο οποίο υπάγονται.

Από την εξέταση των αναφερομένων στη διατριβή αποφάσεων του ΔΕΚ, συμπεραίνουμε ότι διαμορφώνεται αργά αλλά σταθερά μία ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική, που τοποθετεί στο κέντρο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος τον άνθρωπο. Παρατηρείται ότι σταδιακά, ο εργαζόμενος άφησε τη θέση του στον ασφαλισμένο υπήκοο ενός κράτους μέλους, αυτός με τη σειρά του στον ευρωπαίο πολίτη και ο τελευταίος στους υπηκόους τρίτων χωρών που εργάζονται και διαμένουν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος.

Διατυπώθηκαν επίσης, ορισμένοι προβληματισμοί για το μέλλον των ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης καθώς παρατηρείται ότι στις πρόσφατες αποφάσεις του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) λαμβάνονται υπόψη και τα νέα δεδομένα πάνω στα οποία καλείται να δομηθεί το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, όπως είναι οι νέες μορφές κοινωνικών σχέσεων (σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης), η μακροχρόνια ανεργία, η μειωμένη συμμετοχή της μισθωτής εργασίας στην παραγωγή του προϊόντος, οι νέες μορφές απασχόλησης, η γήρανση του πληθυσμού, η χρήση των νέων τεχνολογιών και η διαδικασία της οικονομικής ενοποίησης.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Νομοθεσία

Ευρωπαϊκή

1. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ C 303/1-16, 14.12.2007
2. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3/58 του Συμβουλίου της 25ης Σεπτεμβρίου 1958 «περί ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων», ΕΕ 30/561 και επόμενες, 16.12.1958
3. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 149/2-50, 05.07.1971
4. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου της 21ης Μαρτίου 1972 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 074/1-83, 27.03.1972
5. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2864/72 του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1972 «περί τροποποιήσεως του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 306/1-5, 31.12.1972
6. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1392/74 του Συμβουλίου της 4ης Ιουνίου 1974 περί τροποποιήσεως των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 152/1-9, 8.6.1974
7. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1209/76 του Συμβουλίου της 30ής Απριλίου 1976 περί τροποποιήσεως των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας» ΕΕ L 138/1-13, 26.5.1976
8. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2595/77 του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 1977 περί τροποποιήσεως των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 302/1-12, 26.11.1977

9. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1390/81 του Συμβουλίου της 12ης Μαΐου 1981 περί επέκτασης στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 143/1-32, 29.5.1981
10. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2793/81 του Συμβουλίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1981 «περί τροποποιήσεως του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/71 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 275/1-14, 29.9.1981
11. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2001/83 του Συμβουλίου της 2ας Ιουνίου 1983 «περί τροποποιήσεως και ενημερώσεως του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 230/6-210, 22.8.1983
12. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1660/85 του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1985 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 160/1-6, 20.6.1985
13. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1305/89 του Συμβουλίου της 11ης Μαΐου 1989 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 131/1-3, 13.5.1989
14. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2332/89 του Συμβουλίου της 18ης Ιουλίου 1989 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, καθώς και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ.

574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 224/1-9, 2.8.1989

15. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3427/89 του Συμβουλίου της 30ής Οκτωβρίου 1989 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 331/1-5, 16.11.1989
16. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2195/91 του Συμβουλίου της 25ης Ιουνίου 1991 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς εργαζομένους, στους μη μισθωτούς εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 206/2-15, 29.7.1991
17. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92 του Συμβουλίου της 30ής Απριλίου 1992 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», ΕΕ L 136/1-6, 19.5.1992
18. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1248/92 του Συμβουλίου της 30ής Απριλίου 1992 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, καθώς και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 136/7-27, 19.05.1992
19. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1945/93 του Συμβουλίου της 30ής Ιουνίου 1993 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 181/1-10, 23.7.1993
20. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3095/95 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1995, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων

κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 547/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1945/93 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92» ΕΕ L 335/1-9, 30.12.1995

21. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1290/97 του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 1997 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 που καθορίζει τον τρόπο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 176/1-16, 04.07.1997
22. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1223/98 του Συμβουλίου της 4ης Ιουνίου 1998, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 168/1-13 13.6.1998
23. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1606/98 του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 1998, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, με σκοπό την επέκτασή τους ώστε να καλύπτουν ειδικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους», ΕΕ L 209/1-15 25.7.1998
24. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 307/1999 του Συμβουλίου της 8ης Φεβρουαρίου 1999, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, ούτως ώστε να επεκταθούν και στους σπουδαστές» ΕΕ L 38/1-5, 12.2.1999
25. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1399/1999 του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 1999, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων

κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71» ΕΕ L 164/1-9, 30.6.1999

26. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1386/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουνίου 2001, «για την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, για την εφαρμογή των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου, για τον τρόπο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 187/1-3, 10.7.2001
27. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 859/2003 του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2003, για την επέκταση των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις αυτές μόνον λόγω της ιθαγένειάς τους, ΕΕ L 124/1-3, 20.05.2003
28. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 631/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31ης Μαρτίου 2004, «για τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου, περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71, όσον αφορά την εξίσωση των δικαιωμάτων και την απλούστευση των διαδικασιών», ΕΕ L 100/1-5, 06.04.2004
29. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 726/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31ης Μαρτίου 2004 για τη θέσπιση κοινοτικών διαδικασιών χορήγησης άδειας και εποπτείας όσον αφορά τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη και για κτηνιατρική χρήση και για τη σύσταση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), ΕΕ L 136/1-33, 30.04.2004
30. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, ΕΕ L 166/1-123, 30.04.2004
31. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 647/2005 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2005, «για την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της

Κοινότητας και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71», ΕΕ L 117/1-12, 4.5.2005

32. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 629/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2006, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας και του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)», ΕΕ L 114/1-8, 27.04.2006
33. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1082/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για τον ευρωπαϊκό όμιλο εδαφικής συνεργασίας (ΕΟΕΣ), ΕΕ L 210/19-24, 31.07.2006
34. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1791/2006 του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006, «για την προσαρμογή ορισμένων Κανονισμών και αποφάσεων στους τομείς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, του εταιρικού δικαίου, της πολιτικής ανταγωνισμού, της γεωργίας (συμπεριλαμβανομένης της κτηνιατρικής και φυτοϋγειονομικής νομοθεσίας), της πολιτικής μεταφορών, της φορολογίας, των στατιστικών, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, της τελωνειακής ένωσης, των εξωτερικών σχέσεων, της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και των θεσμικών οργάνων, λόγω της προσχώρησης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας», ΕΕ L 363/1-80, 20.12.2006
35. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1901/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τα παιδιατρικά φάρμακα και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1768/92, της οδηγίας 2001/20/ΕΚ, της οδηγίας 2001/83/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 726/2004 (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), ΕΕ L 378/1-19, 27.12.2006
36. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ» ΕΕ L 392/1-6, 30.12.2006

37. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 592/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)», ΕΕ L 177/1-5, 04.07.2008
38. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Σεπτεμβρίου 2009 «για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας» ΕΕ L 284/1-42, 30.10.2009
39. Οδηγία 1986/378/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 24.07.1986, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά συστήματα Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΕ L 225/40, 12.08.1986
40. Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, ΕΕ L 281/31-50, 23.11.1995
41. Οδηγία 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών, ΕΕ L 18/1-6, 21.01.1997
42. Οδηγία 1998/49/ΕΚ του Συμβουλίου «Σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας» της 29ης Ιουνίου 1998, ΕΕ L 209/46, 25.07.1998
43. Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»), ΕΕ L 178/1-16, 17.07.2000
44. Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, ΕΕ L 180/22-26, 19.07.2000

45. Οδηγία 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, ΕΕ L 303/16-22, 2.12.2000
46. Οδηγία 2001/17/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαρτίου 2001, για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ΕΕ L 110/28, 20.4.2001
47. Οδηγία 2001/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή ορθής κλινικής πρακτικής κατά τις κλινικές δοκιμές φαρμάκων προοριζομένων για τον άνθρωπο, ΕΕ L 121/34-44, 01.05.2001
48. Οδηγία 2001/83/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Νοεμβρίου 2001, περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση, ΕΕ L 311/67-128, 28.11.2001
49. Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), ΕΕ L 201/37-47, 31.07.2002
50. Οδηγία 2003/41/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών» της 3ης Ιουνίου 2003, ΕΕ L 235/10, 23.09.2003
51. Οδηγία 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), ΕΕ L 255/22-142, 30.09.2005
52. Οδηγία 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, ΕΕ L 376/36-68, 27.12.2006
53. 2003/751/EK, Απόφαση αριθ. 189, της 18ης Ιουνίου 2003, «για την εισαγωγή μιάς ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης ασθένειας προς αντικατάσταση των αναγκαίων εντύπων για την εφαρμογή των Κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και (ΕΟΚ) αριθ. 574/72, σχετικά με την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη κατά την διάρκεια

προσωρινής διαμονής σε κράτος μέλος άλλο από το αρμόδιο κράτος ή το κράτος κατοικίας (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ και τη συμφωνία ΕΕ/Ελβετίας.)», ΕΕ L 276/1-3, 27.10.2003

54. 2004/562/ΕΚ, Απόφαση αριθμ. 198, της 23ης Μαρτίου 2004 «σχετικά με την αντικατάσταση και την κατάργηση των υποδειγμάτων των εντύπων που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΟΚ) αριθμ. 1408/71 και 574/72 του Συμβουλίου (Ε 110, Ε 111, Ε 111Β, Ε 113, Ε 114, Ε 119, Ε 128 και Ε 128Β)» ΕΕ L 259/1, 05.08.2004
55. 2005/324/ΕΚ, Απόφαση αριθ. 200, της 15ης Δεκεμβρίου 2004 «σχετικά με τις μεθόδους λειτουργίας και τη σύνθεση της τεχνικής επιτροπής για την ηλεκτρονική επεξεργασία δεδομένων της διοικητικής επιτροπής για την κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων». Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ, ΕΕ L 104/42-45 23.04.2005. Διαθέσιμο στο: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005D0324:EL:NOT>
56. Σύσταση αριθ. 22, της 18ης Ιουνίου 2003, «για τη νομολογία της υπόθεσης Gottardo, σύμφωνα με την οποία τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από μια διμερή σύμβαση κοινωνικής ασφάλισης μεταξύ ενός κράτους μέλους και ενός τρίτου κράτους η οποία αφορά τους εργαζομένους που είναι υπήκοοι του εν λόγω κράτους μέλους πρέπει να αναγνωρίζονται και στους εργαζομένους που είναι υπήκοοι των άλλων κρατών μελών», ΕΕ L 326/35-36, 13.12.2003

Ελληνική

1. Ν. 2676/1999 «Οργανωτική και λειτουργική αναδιάρθρωση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 1, τ. Α')
2. Ν. 2737/1999 «Μεταμοσχεύσεις ανθρωπίνων ιστών και οργάνων και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 174, τ. Α')
3. Ν. 3029/2002 «Μεταρρύθμιση Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης», (ΦΕΚ 160, τ. Α')
4. Ν. 3172/2003 «Οργάνωση και εκσυγχρονισμός των Υπηρεσιών Δημόσιας Υγείας και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 197, τ. Α')
5. Προεδρικό Διάταγμα 87/2002, «Για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 96/97/ΕΚ και 86/378/ΕΟΚ», (ΦΕΚ 66, τ. Α')

6. Υπουργική Απόφαση «Νοσηλεία στο εξωτερικό ασθενών ασφαλισμένων ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων» ΥΑ Φ7/οικ. 15/07.01.1997 (ΦΕΚ 22, τ. Β')
7. Υπουργική Απόφαση «Τροποποίηση ορισμένων διατάξεων της υπ' αριθμ. Φ.7/οικ.15/7.1.1997 Υπουργικής Απόφασης «Νοσηλεία στο εξωτερικό ασθενών ασφαλισμένων ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων» ΥΑ Φ.41000/οικ. 5283/704/08.03.2007 (ΦΕΚ 456 , τ. Β')
8. ΚΥΑ αρ. Φ7/οικ.1624/04.11.1999 «Υπηρεσίες προληπτικής ιατρικής που παρέχονται στους ασφαλισμένους του Δημοσίου και των Ασφαλιστικών Οργανισμών», (ΦΕΚ 2053, τ. Β')
9. Υπουργική Απόφαση Φ.Επαγ.ασφ./οικ.16/09.04.2003 «Όροι λειτουργίας των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης» (ΦΕΚ 462, τ. Β')
10. Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. ΦΕπαγγ. Ασφ./43/13.11.2003 «Διαδοχική Ασφάλιση σε Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης» (ΦΕΚ 1703, τ. Β')
11. Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51010/1821/16/16.02.2004 (ΦΕΚ 370, τ. Β')
12. Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51020/8370/117/06.05.2004 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών (ΤΕΑ ΥΠ. ΟΙΚ.)» (ΦΕΚ 727, τ. Β')
13. Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51020/20163/292/26.08.2004 «Έγκριση Καταστατικού Επαγγελματικού Ταμείου Ασφάλισης Οικονομολόγων-Ν.Π.Ι.Δ. (Ε.Τ.Α.Ο.-Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 1307, τ. Β')
14. Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. Φ51020/19631/283/26.08.2004 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛ.ΤΑ.-Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.-ΕΛ.ΤΑ.)» (ΦΕΚ 1364, τ. Β/ 06.09.2004), όπως πρόσφατα τροποποιήθηκε και κωδικοποιήθηκε από την Υπουργική Απόφαση Φ51020/13061/162 (ΦΕΚ 1370, τ. Β')
15. Υπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. 8889/122/15.06.2006 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Γεωτεχνικών – Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Γ.Ε.-Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 818, τ. Β')
16. Υπουργική Απόφαση Φ51020/20964/255/15.10.2008 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΚΑΖΙΝΟ – Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α.Π.Κ.- Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 2192, τ. Β')

17. Υπουργική Απόφαση Φ.51020/12693/141/29.05.2009 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας Ελλάδος (Τ.Ε.Α. – Ε.Ε.Κ.Ε. Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 1028, τ. Β')
18. Υπουργική Απόφαση Φ51020/15970/182/02.09.2009 «Έγκριση Καταστατικού Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Ενώσεως Αστυνομικών Ν.Π.Ι.Δ. (Τ.Ε.Α. Ε.Τ.Δ.Ε.Α. – Ν.Π.Ι.Δ.)» (ΦΕΚ 1903, τ. Β')
19. Υπουργική Απόφαση Φ.42000/28746/2920/17.12.2009 «Ενιαίο έντυπο συνταγής χορήγησης φαρμάκων σε ασφαλισμένους ασφαλιστικών οργανισμών και ΟΠΑΔ» (ΦΕΚ 2504, τ. Β')
20. Εγκύκλιος υπ. αριθμ. 1061032/1237/Α0012/21.10.2002 «Φορολογικά κίνητρα για την ασφάλιση στα προς ίδρυση Επαγγελματικά Ταμεία» του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών
21. Εγκύκλιος αρ. 106/2004 «Οδηγίες για τη χορήγηση σύνταξης με 3500 ημέρες ασφάλισης, από τη σκοπιά των Κοινοτικών Κανονισμών 1408/71 και 574/72 και των Διμερών Συμβάσεων Κοινωνικής Ασφάλισης» της Διεύθυνσης Διεθνών Ασφαλιστικών Σχέσεων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Διαθέσιμο στο: www.ika.gr/gr/infopages/memos/EG_106-04_1572.pdf

Πρωτογενείς Πηγές

1. COM (1997) 283 τελικό, «Οι επικουρικές συντάξεις στην Ενιαία Αγορά: - Πράσινο Βιβλίο», 10.06.1997
2. COM (2003) 73, «Εισαγωγή της Ευρωπαϊκής Κάρτας Ασφάλισης Ασθένειας», 02.02.2003
3. COM (2005) 24, «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση· νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβώνας», 04.02.2005
4. COM (2005) 33 τελικό, «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την ατζέντα κοινωνικής πολιτικής», 09.02.2005
5. COM (2005) 507 τελικό, «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 20.10.2005
6. COM(2006) 16 τελικό, «Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας», 31.01.2006

7. COM (2006) 211, «Ένα πρόγραμμα δράσης με βάση τα αιτήματα των πολιτών: παράγοντας αποτελέσματα για την Ευρώπη», 10.05.2006
8. COM (2007) 603 τελικό, «Τροποποιημένη πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων μέσω της βελτίωσης της απόκτησης και της διατήρησης δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης», 09.10.2007
9. COM (2007) 726, «Ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη: ένα κοινωνικό όραμα για την Ευρώπη του 21ου αιώνα», 20.11.2007
10. COM (2007) 773 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, «Κινητικότητα, ένα μέσο για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας: το ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την κινητικότητα στην εργασία (2007-2010)», 06.12.2007
11. COM (2008) 414 τελικό, «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη», 02.07.2008
12. COM (2008) 415 τελικό, «Κοινοτικό πλαίσιο για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη», 02.07.2008
13. COM (2010) 365 τελικό, «Πράσινη Βίβλος για επαρκή, βιώσιμα και ασφαλή ευρωπαϊκά συνταξιοδοτικά συστήματα», 07.07.2010
14. SEC (2006) 1195/4 «Ανακοίνωση της Επιτροπής. Διαβούλευση σχετικά με την κοινοτική δράση για τις υπηρεσίες υγείας», 26.09.2006
15. CA.SS.TM. 337/04 FIN «Έκθεση σχετικά με τις εργασίες της τεχνικής επιτροπής για την επεξεργασία των δεδομένων για το έτος 2004», Σημείωμα της γραμματείας και της ολλανδικής προεδρίας 24.11.2004
16. A6-0233/2009, «Σχέδιο Νομοθετικού ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την εφαρμογή των δικαιωμάτων των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη.», 03.04.2009
17. PE-CONS 3646/09, «Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας», 02.07.2009

Βιβλία

Ελληνικά

1. Αγγελοπούλου Ό. (2004), *Η υποχρεωτικότητα ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής ασφάλισης*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
2. Αμίτσης Γ. (2003) «Η ρύθμιση των επαγγελματικών συστημάτων ασφάλισης στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο Γ. Αμίτσης - Γ. Ληξουριώτης - Π. Πετρόγλου (επιμ.) *Τα επαγγελματικά συστήματα ασφάλισης και ζητήματα εργατικού δικαίου από την ομαδική ιδιωτική ασφάλιση*, ΕΔΕΚΑ, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή 2003
3. Γιαννίτσης Τ. (2002) «Το μέλλον των Συνταξιοδοτικών Συστημάτων στην Ευρώπη», στο ΙΣΤΑΜΕ (επιμ.) *Η μεταρρύθμιση των Ασφαλιστικών Συστημάτων στα κράτη – μέλη της ΕΕ. Προοπτικές για την Ελλάδα*, εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ Ανδρέας Παπανδρέου, Αθήνα 2002
4. Κοντιάδης Ξ. (2008), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Διοίκηση και τους θεσμούς κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008
5. Κοντιάδης Ξ. – Σουλιώτης Κ. (2005), *Σύγχρονες προκλήσεις στην πολιτική υγείας. Τέσσερις κρίσιμες νομοθετικές παρεμβάσεις*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005
6. Κοντιάδης Ξ. (2005) «Το κοινωνικό κράτος πρόληψης ως απάντηση στην κρίση του παραδοσιακού κοινωνικού κράτους. Προς ένα νέο πολιτειολογικό τύπο;» στο Ανθόπουλος Χ.- Κοντιάδης Ξ. - Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.) *Ασφάλεια και Δικαιώματα στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005
7. Κοντιάδης Ξ. (2004), *Συνταγματικές εγγυήσεις και θεσμική οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
8. Κουκιάδης Ι. (2000), *Η Κοινωνική Ευρώπη. Αναζητώντας το νέο κοινωνικό κεκτημένο*, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 2000
9. Κρεμαλής Κ. (2000), *Γνωμοδοτήσεις Κοινωνικού Δικαίου (1989-1999)*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000
10. Κρεμαλής Κ. (1996), *Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1996
11. Νικολακοπούλου – Στεφάνου, Η. (2006), *Η Κοινωνική Ευρώπη, Προσδοκίες και Επιτεύγματα*, εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2006

12. Νικολακοπούλου - Στεφάνου, Η. (1992), *Σύγκλιση συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στη Δυτική Ευρώπη*, εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 1992
13. Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη Π. (2004), *Η εξέλιξη στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης. Περισσότερη αγορά και περισσότερο κράτος*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2004
14. Περράκης Στ. (2003), *Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003
15. Ρομπόλης Σ. – Χλέτσος Μ. (1999) «Το σύστημα των κοινωνικών ασφαλίσεων στον ορίζοντα του 2000», στο Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) *Η μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1999
16. Σακελλαρόπουλος Θ. (1993), *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική*, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1993
17. Σκλήκας Ν. – Τσοτσορού Θ. (2008), *Ο εκσυγχρονισμός του συντονιστικού μηχανισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας – Η υγειονομική περίθαλψη*, Τόμος 1, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008
18. Στεργίου Α. (1997), *Ο κοινοτικός δικαστής και ο συντονισμός των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1997
19. Στεργίου Α. (1996), *Οικογενειακά επιδόματα (Τα οικογενειακά επιδόματα στο πεδίο ένταξης ανάμεσα στην καθολικότητα και την επιλεκτικότητα) και Συλλογή Νομοθεσίας για την επιδοματική προστασία της οικογένειας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996
20. Τσιλιώτης Χ. (2004) «Το πρόβλημα της ελεύθερης πρόσβασης των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ελληνική Δημόσια Διοίκηση μεταξύ των συμπληγμάτων του Ελληνικού Συντάγματος και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Κρεμαλής Κ. (επιμ.) *Μελέτες Εθνικού, Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Κοινωνικού Δικαίου και Δικαίου της Υγείας. Η διακίνηση των δημοσίων υπαλλήλων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
21. Τσοτσορού Θ. – Σκλήκας Ν. (2008), *Ο εκσυγχρονισμός του συντονιστικού μηχανισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας – Οι γενικές αρχές της εξομοίωσης και του συνυπολογισμού*, Τόμος 2, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2008

22. Χατζόπουλος Β. (2002), *Ο κανόνας των βασικών διευκολύνσεων (essential facilities) στο ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο του ανταγωνισμού*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002

Ξενόγλωσσα

1. Dupeyroux J., Borgetto M., Lafore R. (2008), *Droit de la Sécurité sociale*, Editeur Dalloz-Sirey, Paris 2008
2. Foster N. (2008) “Migration of Workers in contemporary Europe” in Jaroslav K. (ed.), *Economic integration in the enlarged EU, from free trade towards monetary union*, Instytut Nauk Ekonomicznych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009
3. Geddes A. (2005), *The Politics of Migration and Immigration in Europe*, Publishing Company Sage, London 2005
4. Hill M. (2003), *Understanding Social Policy*, Publishing Company Blackwell, Oxford 2003
5. Holloway J. (1981), *Social Policy Harmonisation in the European Community*, Gower Publishing Company Westmead, Farnborough, Hants, England 1981
6. Nagel S. G. (1994), *Le Droit International De La Sécurité Sociale*, Presses Universitaires de France (PUF), Paris 1994
7. Perchinig B. (2006) “EU citizenship and the status of third country nationals”, in Bauböck R. (ed.) *Migration and Citizenship. Legal Status, Rights and Political Participation, IMISCOE Reports*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006
8. Poore P. (2005) “Migration: a Threat or an Asset to Health?”, in Guild E. and Van Selm J. (ed.) *International Migration and Security*, Publishing Company Routledge, London 2005
9. Sainsbury R. (1999) “The aims of Social Security”, in Ditch J. (ed.) *Introduction to Social Security. Policies, Benefits and Poverty*, Publishing Company Routledge, London 1999

Μελέτες και άρθρα

Ελληνικά

1. Αναγνώστου-Δεδούλη Α. (2000), «Κριτήρια εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης του άρθρου 119 Συνθ. ΕΟΚ στην Κοινωνική Ασφάλιση», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 11/503, Νοέμβριος 2000, σελ 801-815
2. Κατρούγκαλος Γ. (2006), «Η επιρροή του κοινοτικού δικαίου στο δίκαιο κοινωνικής ασφάλειας», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 4/568, Απρίλιος 2006, σελ. 241-277
3. Cornelissen R. (1998), «Η αρχή της εδαφικότητας και οι κοινοτικοί κανονισμοί για την κοινωνική ασφάλιση», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 10/478, Οκτώβριος 1998, σελ. 689-707
4. Μαυρίδης Π. (2005), «Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εργαζομένων και υπηρεσιών, ως βασική αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η κοινωνική ασφάλιση», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2005, Απρίλιος 2005, σελ 279-299 και τεύχος 3/2005, Ιούλιος 2005 σελ.499-527
5. Μαυρίδης Π. (1998), «Επικουρικά συνταξιοδοτικά συστήματα: Κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ή κοινοτικό κοινωνικό δίκαιο», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 11/479, Νοέμβριος 1998, σελ. 769-787
6. Μηλιώνης Ν. (2007), «Ερμηνευτικά προβλήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 κατά τη νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 11/587, Νοέμβριος 2007, σελ. 817-826
7. Παπαδημητρίου Χ. (2000), «Η διεθνής κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 8/500, Αύγουστος 2000, σελ. 561-569
8. Πετρόγλου Π. (2008), «Παρατηρήσεις επί της υπόθεσης ΔΕΚ C-267/06 (Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen) της 01.04.2008», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 3/591, Μάρτιος 2008, σελ. 220-226
9. Πετρόγλου Α. (2006), «Παρατηρήσεις επί της υπόθεσης ΔΕΚ C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health) της 16.05.2006», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 7/571, Ιούλιος 2006, σελ. 528-529

10. Σακελλαρόπουλος Θ. (2009) «Κοινωνική Ευρώπη και οικονομική κρίση», *εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 09.05.2009. Διαθέσιμο στο:
<http://www.epeksa.gr/Analyseis/Sakellariopoulos%209-5-2009.pdf>
11. Στεφάνου Κ. (2005), «Η ταυτότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος», *Εισήγηση στο Συνέδριο: Quo vadis Europa?: Η Συνθήκη για την θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης*, Μάρτιος 2005
12. Στεργίου Α. (2006), «Οι θεμελιώδεις αξίες της κοινωνικής ασφάλισης», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 12/576, Δεκέμβριος 2006, σελ. 896-925
13. Συνοδινός Χ. (2000), «Όρια εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης. Αμφιταλαντεύσεις στη νομολογία του ΔΕΚ; Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις του ΔΕΚ Albany, Brentjens' και Maatscaprij'», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 12/504, Δεκέμβριος 2000, σελ. 881-904
14. Τσαδήρας Α. (2007), «Απόφαση της 19.4.2007 (Αικατερίνη Σταματελάκη / ΝΠΔΔ Οργανισμού Ασφαλίσεως Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ), C-444/05), Παρατηρήσεις. Περιορισμός στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών - απόδοση των δαπανών νοσηλείας που έχουν πραγματοποιηθεί σε ιδιωτικό θεραπευτήριο - άρνηση απόδοσης» *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2007, σελ.323-333
15. Τσαμπάση Α. (2000), «Σκέψεις και παρατηρήσεις σε θέματα κοινοτικού δικαίου της κοινωνικής ασφαλίσεως», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 1/493, Ιανουάριος 2000, σελ. 1-8
16. Τσοτσορού Θ. (2007), «Η απώλεια συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων λόγω της μη εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 στα εκ του νόμου συστήματα επικουρικής ασφάλισης», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 9/585, Σεπτέμβριος 2007, σελ. 657-669
17. Φλέσσας Π. (2006), «Η δικονομία ως τεχνική της αποτελεσματικής εξασφάλισης των δικαιωμάτων που απορρέουν από τον Κανονισμό 1408/71 της Ε.Ε.», *Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης*, τεύχος 7/571, Ιούλιος 2006, σελ. 499-502
18. Χαλαλής Χ. (2008), «ΔΕΚ C-267/06, Tadao Maruco / Versorgungsanstalt der deutschen Büchen, 01.04.2008 (Δυσμενής διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού) - Παρατηρήσεις», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2/2008, σελ.365-368

19. Χατζόπουλος Β. (2005), «Το αναδυόμενο κοινωνικό πρόσωπο της Εσωτερικής Αγοράς: εμπνευσμένη πολιτική επιλογή ή νομική αναγκαιότητα;», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 3/2005, σελ. 529-560
20. Χατζόπουλος Β. (2002), «Η προστασία των σεξουαλικών μειονοτήτων από τα ευρωπαϊκά δικαιοδοτικά όργανα», *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τόμος IV, Νο 15/2002, σελ. 709 - 756

Ξενόγλωσσα

1. Azoulai L. (2008), «The Court of Justice and the Social Market Economy: The emergence of an ideal and the conditions for its realization», *Common Market Law Review*, vol 45 (2008), pages 1335-1356
2. Barrett G. (2003), «Family matters: European Community law and third-country family members», *Common Market Law Review*, vol 40 (2003), pages 369-421
3. Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2002), «Documentation Jurisprudence de la CJCE Affaire C-255/99 Anna Humer», *CLEISS*
Διαθέσιμο στο: <http://www.cleiss.fr/docs/jurisprudence/c255-99.html>
4. Coppin L. - Vandenbrande T. (2005), «The mobility profile of 25 EU Member States», *Input for the preparation of a Directive on the portability of pension rights, based on the Eurobarometer on Mobility*. Διαθέσιμο στο:
http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/portability_en.htm
5. Editorial Comments (2008), «Towards an improved framework for cross-border healthcare», *Common Market Law Review*, vol 45 (2008) Issue 5, pages 1325-1334
6. Ferry J.M. (2005) «Face à la crise, quelles perspectives pour l'Union européenne?» *Institut français des relations internationales - Politique étrangère*, 2005/3 Automne pages 511-522
7. Giesen R. (2003), «Posting: Social protection of workers vs. fundamental freedoms?», *Common Market Law Review*, vol 40 (2003), pages 143-158
8. Giesen R. (1999), «Analysis of the Case C-120/95 Nicolas Decker v. Caisse de maladie des employés privés», *Common Market Law Review*, vol 36 (1999), pages 841-850

9. Gropas R. (2009), «Immigrants and political rights», *The Bridge Magazine*, Διαθέσιμο στο: http://www.bridge-mag.com/magazine/index.php?option=com_content&task=view&id=201&Itemid=39
(Τελευταία πρόσβαση Νοέμβριος 2009)
10. Hatzopoulos V. (2003), «Case C-326/00, Idryma Koinonikon Asfaliseon (IKA) v. Vasilios Ioannidis, Judgment of the Full Court of 25 February 2003, nyr.», *Common Market Law Review*, vol 40 (2003), pages 1251-1268
11. Hatzopoulos V. (2002), «Killing National Health and Insurance Systems but Healing Patients? The European Market for Health Care Services after the Judgments of the ECJ in Vanbraekel and Peerbooms», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 683-729
12. Hedemann-Robinson M. (2001), «An overview of recent legal developments at community level in relation to third country nationals resident within the European Union, with particular reference to the Case Law of the European Court of Justice», *Common Market Law Review*, vol 38 (2001), pages 525-586
13. Iliopoulou A. & Toner H. (2002), «Analysis of the Case C-184/99 Rudy Grzelczyk v. Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 609-620
14. Math A. & Pochet P. (2001) «Les Pensions en Europe : Debats, Acteurs et Methode», *Revue Belge de sécurité sociale*, N°2, Juin 2001, pages 345-362
15. Menahem G. & Cherilova V. (2005) «Inégalités de sécurité économique et aide à la famille dans l'Union européenne. La construction d'un indicateur de sécurité», *Recherches et Prévisions, CNRS/Centre d'économie de l'Université Paris-Nord et IRDES (Institut de recherche et documentation en économie de la santé)*, n° 79 - mars 2005 pages 83-95
16. Moore M. (2002), «Freedom of movement and migrant workers' social security: an overview of the case law of the Court of Justice, 1997-2001», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 807-839
17. Paskalia V. (2009), «Co-ordination of social security in the European Union: An overview of recent case law», *Common Market Law Review*, vol 46 (2009), pages 1177-1218
18. Peers S. (2002), «Analysis of the Joined Cases C-95/99 to 98/99, Mervett Khalil and others v. Bundesanstalt für Arbeit, and Mohamad Nasser v. Landeshauptstadt Stuttgart και Meriem

- Addou v. Land Nordrhein-Westfalen», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 1395-1406
19. Peers S. (1998), «Building fortress Europe: The development of EU Migration law», *Common Market Law Review*, vol 35 (1998), pages 1235-1272
 20. Pochet P. (2002), «La lutte contre la pauvreté et l'exclusion sociale et la méthode ouverte de coordination», *Revue Belge de sécurité sociale*, N°1, 1er trimestre 2002, pp.159-176
 21. Porte C. & Pochet P. (2000), «Une stratégie concertée en matière de sécurité sociale au plan européen», *Revue Belge de sécurité sociale*, N°2, juin 2000, pp.471-490
 22. Robert C. (2000), «Ressources juridiques et stratégies politiques Analyse d'une controverse à la Commission européenne sur la dimension sociale de l'élargissement de l'Union», *Sociologie du Travail, Éditions scientifiques et médicales Elsevier SAS*, Volume 42, Issue 2, 6 April 2000, Pages 203-224
 23. Shuibhne N. (2002), «Free movement of persons and the wholly internal rule: time to move on?», *Common Market Law Review*, vol 39 (2002), pages 773-771
 24. Sieveking K. (2006), «ECJ Rulings on Health Care Services and Their Effects on the Freedom of Cross-Border Patient Mobility in the EU», *Zentrum für Europäische Rechtspolitik*, 3/2006, Bremen April 2006
 25. Slepcevic R. (2009), «The judicial enforcement of EU law through national courts: possibilities and limits», *Journal of European Public Policy*, vol 16:3, April 2009, pages 378-394
 26. Tomuschat C. (2000), «Analysis of the Case C-85/96 María Martínez Sala v. Freistaat Bayern», *Common Market Law Review*, vol 37 (2000), pages 449-457
 27. Tryfonidou A. (2009), «In search of the aim of the EC free movement of persons provisions: Has the Court of Justice missed the point?», *Common Market Law Review*, vol 46 (2009), pages 1591-1620
 28. Waldhoff C. (2009), «Recent developments relating to the retroactive effect of decisions of the ECJ», *Common Market Law Review*, vol 46 (2009), pages 173-190

Νομολογία

Ελληνικών Δικαστηρίων

1. Απόφαση 15821/2004 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών
2. Απόφαση 2902/2003 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών

Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

1. ΔΕΚ 19.03.1964, υπόθεση C-75/63 (Unger κατά Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten)
2. ΔΕΚ 09.12.1965, υπόθεση C-44/65 (Hessische Knappschaft κατά Maison Singer et fils)
3. ΔΕΚ 30.06.1966, υπόθεση C-61/65 (Χήρα G. Vaassen-Göbbels κατά Διευθύνσεως του Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf)
4. ΔΕΚ 17.07.1976, υπόθεση C-7/75 (κύριος και κυρία Fracas κατά Belgian State)
5. ΔΕΚ 08.03.1979 υπόθεση C-129/78 (Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank d'Amsterdam κατά A.E. Lohmann)
6. ΔΕΚ 27.01.1982, υπόθεση C-70/80 (Vigier κατά Bundesversicherungsanstalt für Angestellte)
7. ΔΕΚ 04.06.1985, υπόθεση C- 58/84 (Office nationale des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) κατά Francesco Romano)
8. ΔΕΚ 04.06.1985, υπόθεση C-117/84 (Office national des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) κατά Salvatore Ruzzu)
9. ΔΕΚ 12.06.1986, υπόθεση C-302/84 (Ten Holder κατά Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging)
10. ΔΕΚ 03.07.1986, υπόθεση C-66/85 (Deborah Lawrie-Blum κατά Land Baden-Württemberg)
11. ΔΕΚ 09.07.1987, υπόθεση C-377/85 (Burchell κατά Adjudication Officer)
12. ΔΕΚ 29.06.1988, υπόθεση C-58/87 (Rebmann κατά Bundesversicherungsanstalt fuer Angestellte)
13. ΔΕΚ 02.03.1989, υπόθεση C-41/86 (Pinna κατά Caisse d'allocations familiales de la Savoie)

14. ΔΕΚ 21.02.1991, υπόθεση C-140/88 (Noij κατά Staatssecretaris van Financiën)
15. ΔΕΚ 03.02.1993, υπόθεση C-275/91 (Lacobelli)
16. ΔΕΚ 26.05.1993, υπόθεση C-171/91 (Δημήτριος Τσιότρας κατά Landeshauptstadt Stuttgart)
17. ΔΕΚ 02.08.1993, υπόθεση C-23/92 (Maria Grana-Novoa κατά Landesversicherungsanstalt Hessen)
18. ΔΕΚ 02.08.1993, υπόθεση C-31/92 (Marius Larsy κατά Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants)
19. ΔΕΚ 09.12.1993, υπόθεση C-46/92 (Vito Canio Lepore και Nicolantonio Scamuffa κατά Office National Des Pensions)
20. ΔΕΚ 15.12.1993, υποθέσεις C-113/92, C-114/92 και C-156/92 (Enrico Fabrizii, Pietro Neri και Aldo del Grosso κατά Office National des Pensions)
21. ΔΕΚ 09.08.1994, υπόθεση C-43/93 (Raymond Vander Elst κατά Office des Migrations Internationales)
22. ΔΕΚ 22.11.1995, υπόθεση C-443/93 (Ιωάννης Βουγιούκας κατά ΙΚΑ)
23. ΔΕΚ 30.04.1996, υπόθεση C-13/94 (Ρ κατά S και Cornwall County Council)
24. ΔΕΚ 13.06.1996, υπόθεση C-170/95 (Office national de l'emploi κατά Calogero Spataro)
25. ΔΕΚ 12.09.1996, υπόθεση C-251/94 (Lafuente Nieto κατά Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) και Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS).)
26. ΔΕΚ 10.10.1996, υπόθεση C-312/94 (Ingrid Hoever και Iris Zachow κατά Land Nordrhein-Westfalen)
27. ΔΕΚ 05.03.1998, υπόθεση C-160/96 (Manfred Molenaar, Barbara Fath-Molenaar κατά Allgemeine Ortskrankenkasse Baden-Württemberg)
28. ΔΕΚ 28.04.1998, υπόθεση C-158/96 (Raymond Kohll κατά Union de caisses de maladie)
29. ΔΕΚ 28.04.1998 υπόθεση C-120/95 (Nicolas Decker κατά Caisse de maladie des employés privés)
30. ΔΕΚ 12.05.1998, υπόθεση C-85/96 (María Martínez Sala κατά Freistaat Bayern)
31. ΔΕΚ 11.06.1998, υπόθεση C-275/96 (Anne Kuusijärvi κατά Riksförsäkringsverket)

32. ΔΕΚ 25.02.1999, υπόθεση C-320/95 (José Ferreiro Alvite κατά Instituto Nacional de Empleo (Inem) και Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS))
33. ΔΕΚ 04.05.1999, υπόθεση C-262/96 (Sema Sürül κατά Bundesanstalt für Arbeit)
34. ΔΕΚ 21.09.1999, υπόθεση C-378/97 (Επιβολή προστίμου κατά Florus Ariël Wijsenbeek)
35. ΔΕΚ 21.09.1999, υπόθεση C-67/96 (Albany International BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie)
36. ΔΕΚ 21.09.1999, υποθέσεις C-115/97 έως C-117/97 (Brentjens' Handelsonderneming BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen)
37. ΔΕΚ 21.09.1999, υπόθεση C-219/97 (Maatschappij Drijvende Bokken BV κατά Stichting Pensioenfonds voor de Vervoer- en Havenbedrijven)
38. ΔΕΚ 08.03.2001, υπόθεση C-215/99 (Friedrich Jauch κατά Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter)
39. ΔΕΚ 31.05.2001, υπόθεση C-43/99 (Ghislain Leclere, Alina Deaconescu κατά Caisse nationale des prestations familiales)
40. ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθεση C-157/99 (Smits/Peerbooms κατά Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen)
41. ΔΕΚ 12.07.2001, υπόθεση C-368/98 (Abdon Vanbraekel κ.λπ. κατά Alliance nationale des mutualités chrétiennes)
42. ΔΕΚ 20.09.2001 υπόθεση C-184/99 (Rudy Grzelczyk κατά Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve)
43. ΔΕΚ 11.10.2001, υποθέσεις C-95/99, C-96/99, C-97/99, C-98/99, C-180/99 (Mervett Khalil, Issa Chaaban, Hassan Osseili κατά Bundesanstalt für Arbeit, και Mohamad Nasser κατά Landeshauptstadt Stuttgart και Meriem Addou κατά Land Nordrhein-Westfalen)
44. ΔΕΚ 15.01.2002, υπόθεση C-55/00 (Elide Gottardo κατά Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS))
45. ΔΕΚ 05.02.2002, υπόθεση C-255/99 (Anna Humer)
46. ΔΕΚ 18.04.2002 υπόθεση C-290/00 (Johann Franz Duchon κατά Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten)
47. ΔΕΚ 25.02.2003, υπόθεση C-326/00 (IKA κατά Βασιλείου Ιωαννίδη)

48. ΔΕΚ 13.05.2003, υπόθεση C-385/99 (V. G. Müller-Fauré και E. E. M. van Riet κατά Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen)
49. ΔΕΚ 26.06.2003, υπόθεση C-422/01, (Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ), Ola Ramstedt κατά Riksskatteverket)
50. ΔΕΚ 23.10.2003, υπόθεση C-56/01 (Patricia Inizan κατά Caisse primaire d'assurance maladie des Hauts-de-Seine)
51. ΔΕΚ 18.03.2004, υπόθεση C-8/02 (Ludwig Leichtle κατά Bundesanstalt für Arbeit)
52. ΔΕΚ 20.01.2005, υπόθεση C-101/04 (Roger Noteboom κατά Rijksdienst voor Pensioenen)
53. ΔΕΚ 12.04.2005, υπόθεση C-145/03 (Κληρονόμοι της Annette Keller κατά Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS))
54. ΔΕΚ 21.02.2006, υπόθεση C-286/03 (Silvia Hosse κατά Land Salzburg)
55. ΔΕΚ 27.04.2006, υπόθεση C-423/04 (Sarah Margaret Richards κατά Secretary of State for Work and Pensions)
56. ΔΕΚ 16.05.2006, υπόθεση C-372/04 (Yvonne Watts κατά Bedford Primary Care Trust, Secretary of State for Health)
57. ΔΕΚ 06.07.2006, υπόθεση C-154/05 (J. J. Kersbergen-Lap, D. Dams-Schipper κατά Raad van Bestuur van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen)
58. ΔΕΚ 18.07.2006, υπόθεση C-406/04 (Gérald De Cuyper κατά Office national de l'emploi)
59. ΔΕΚ 19.04.2007, υπόθεση C-444/05 (Αικατερίνη Σταματελάκη κατά ΝΠΔΔ Οργανισμού Ασφαλίσεως Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ))
60. ΔΕΚ 18.10.2007, υπόθεση C-299/05 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως)
61. ΔΕΚ 01.04.2008, υπόθεση C-267/06 (Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen)
62. ΔΕΚ 03.04.2008, υπόθεση C-331/06 (K. D. Chuck κατά Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank)
63. ΔΕΚ 11.09.2008, υπόθεση C-228/07 (Jörn Petersen κατά Landesgeschäftsstelle des Arbeitsmarktservice Niederösterreich)

64. ΔΕΚ 16.07.2009, υπόθεση C-208/07 (Petra von Chamier-Glisczinski κατά Deutsche Angestellten-Krankenkasse)
65. ΔΕΕ 15.06.2010, υπόθεση C-211/08 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Βασιλείου της Ισπανίας)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πράξεις τροποποίησης του Κανονισμού 1408/71

Πράξη	Έναρξη ισχύος - Ημερομηνία εκπνοής	Επίσημη Εφημερίδα
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 ενοποιημένη έκδοση της 28.04.2006	01.10.1972	EE L 149 της 05.07.1971
Πράξεις τροποποίησης	Έναρξη ισχύος	Επίσημη Εφημερίδα
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2864/72	1.1.1973	EE L 306 της 31.12.1972
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1392/74	8.6.1974	EE L 152 της 8.6.1974
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1209/76	26.5.1976	EE L 138 της 26.5.1976
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2595/77	26.11.1977	EE L 302 της 26.11.1977
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1390/81	1.12.1981	EE L 143 της 29.5.1981
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2793/81	29.9.1981	EE L 275 της 29.9.1981
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2001/83	22.8.1983	EE L 230 της 22.8.1983
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1660/85	20.6.1985	EE L 160 της 20.6.1985
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1305/89	16.5.1986	EE L 131 της 13.5.1989
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2332/89	2.8.1989	EE L 224 της 2.8.1989
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3427/89	16.11.1989	EE L 331 της 16.11.1989
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2195/91	29.7.1991	EE L 206 της 29.7.1991
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1247/92	1.6.1992	EE L 136 της 19.5.1992

Πράξεις τροποποίησης	Έναρξη ισχύος	Επίσημη Εφημερίδα
Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1945/93	1.8.1993	EE L 181 της 23.7.1993
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3095/95	1.1.1996	EE L 335 της 30.12.1995
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1290/97	4.7.1997 (άρθρο 1.3 το αργότερο έως 1.1.1999)	EE L 176 της 4.7.1997
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1223/98	1.7.1998	EE L 168 της 13.6.1998
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1606/98	25.10.1998	EE L 209 της 25.7.1998
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 307/1999	1.5.1999	EE L 38 της 12.2.1999
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1399/1999	1.9.1999	EE L 164 της 30.6.1999
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1386/2001	1.9.2001	EE L 187 της 10.7.2001
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 859/2003	1.6.2003	EE L 124 της 20.5.2003
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 631/2004	1.6.2004	EE L 100 της 6.4.2004
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 Καταργεί τον κανονισμό αριθ. 1408/71	20.5.2004	EE L 166 της 30.4.2004
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 647/2005	5.5.2005	EE L 117 της 4.5.2005
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 629/2006	28.4.2006	EE L 114 της 27.4.2006
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1791/2006	1.1.2007	EE L 363 της 20.12.2006
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1992/2006	2.1.2007	EE L 392 της 30.12.2006
Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 592/2008	24.7.2008	EE L 177 της 4.7.2008